Library of Congress
Chap. PA 6282
No. .A2
1847
UNITED STATES OF AMERICA.

M. TULLII CICERONIS

VERRINARUM

LIBRI SEPTEM.

M. CICERO'S

ORATIONS ON THE IMPEACHMENT OF C. VERRES,

FROM THE TEXT OF ZUMPT'S EDITION,

WITH THE COMMENTARY OF ASCONIUS PEDIANUS,

AND A MARGINAL SUMMARY

BY

THOMAS ARNOLD, D.D.

LATE HEAD MASTER OF RUGBY SCHOOL,

AND REGIUS PROFESSOR OF MODERN HISTORY IN THE UNIVERSITY OF OXFORD.

FOR THE USE OF RUGBY SCHOOL.

THIRD EDITION.

LIBRARY OF CONGRESS
CITY OF WASHINGTON

RUGBY: CROSSLEY AND CO.
LONDON: WHITTAKER AND CO. AVE MARIA LANE;
GEORGE BELL, 186, FLEET STREET.
MDCCCXLVII.

PA6282
.A2
1847

M. TULLII CICERONIS

IN

Q. CÆCILIUM

ORATIO

DE

ACCUSATORE IN C. VERREM CONSTITUENDO,

QUÆ

DIVINATIO

DICITUR.

ARGUMENTUM ASCONII.

Cn. Pompeio primum et M. Crasso coss. C. Verres, perfunctus quæstura, legatione, et prætura urbana, vivo patre C. Verre, et prætextato filio, ac filia nupta, uxorem habens, cum successisset in Sicilia C. Sacerdoti prætori, eamque non succedente sibi Arrio per triennium tenuisset, atque in ea fuisset libidinose, avare, crudeliterque versatus, succedente tandem in eadem provincia L. Metello, repetundarum reus ab Siculis postulatus est: qui omnes, præter Syracusanos et Mamertinos, M. Tullium, illo tempore florentem defensionibus amicorum, ad accusandum descendere compulerunt, jam pridem illis necessitudine copulatum, quod quæstor in Sicilia fuisset prætore Sex. Peduceo, et quod, cum decederet, in illa oratione, quam Lilybæi habuit, multa iis benigne promisisset. Accessit his, non ignobilis futura de Verre victoria, quia a Metellis, Scipionibus, et multis aliis nobilibus viris, et præcipue ab Hortensio ipso defenderetur, facile et principe in senatu propter nobilitatem, et in foro ob eloquentiam rege causarum, et eodem consule designato cum Q. Metello fratre Metellorum, alterius prætoris Siculi, alterius prætoris urbani. His ita constitutis exstitit Q. Cæcilius Niger, domo Siculus, et quæstor Verris, et ejusdem, ut ipse dicebat, inimicus, qui se potius accusatorem contenderet constitui oportere, has afferens causas: unam, quod ab eo læsus, et ob hoc jure illi sit inimicus, quare prævaricator esse non possit: alteram, quod, cum quæstor ei tum fuerit, etiam ipse in quæstura crimina noverit Verris: tertiam, quod Siculus pro Siculis agat. Hujuscemodi propositionibus Cicero designatus ædilis his sex capitibus respondet: Accusatorem eum esse oportere: Qui invitus cogitur religione officii, rogatus ab omnibus Siculis: Qui pro republica agat: Quem volunt, qui accusant: Quem metuit, qui accusatur: Qui idoneus est facundia et innocentia: Qui hoc facit imitatione majorum.

Divisio principalis, una de se ipso, altera de contentione sui et Cæcilii.

Divinatio dicitur hæc oratio, quia non de facto quæritur et conjectura, sed de futuro, quæ est divinatio, (F. *non de facto quæritur, sed de futuro, quæ est divinatio et conjectura,*) uter debeat accusare. Alii ideo putant divinationem dici, quod injurati judices in hac causa sedeant, ut, quod velint, præsentire de utroque possint. Alii, quod res agatur sine testibus, et sine tabulis, et his remotis argumenta sola sequantur judices, et quasi divinent. Agitur autem causa, senatoriis judiciis in invidia apud populum constitutis corruptione multorum, vexatis provinciis omnibus, ac sociis populi Romani fessis toto orbe terrarum, libidine et iniquitate Romanorum magistratuum, accusatoribus prævaricatione infamibus, flagitante plebe judicia equestris ordinis, quæ ferme ante annos X victor Sulla sustulerat, cognoscente de pecuniis repetundis M'Glabrione prætore, et amplissimis quibusque senatorii ordinis judicantibus, summa exspectatione cunctorum.

Genus causæ, honestum. Status, qualitas negotialis comparativa de constituendo accusatore, qui potissimum de duobus, aut qui solus accuset: dicit enim Cæcilius, aut a se accusandum esse Verrem, aut a se quoque.

1 [a]SI quis vestrum, judices, aut [b]eorum qui adsunt, forte miratur, me, qui tot annos in [c]causis judiciisque publicis ita sim versatus, ut defenderim multos, læserim neminem, subito nunc mutata voluntate ad accusandum descendere: is, si mei consilii causam rationemque cognoverit, [d]una et id, quod facio, probabit, et in hac causa profecto neminem præponendum mihi esse actorem putabit. [e]Cum quæstor in Sicilia fuissem, judices, itaque ex ea provincia decessissem, ut [f]Siculis omnibus jucundam diuturnamque memoriam quæsturæ nominisque mei relinquerem; factum est, uti cum summum in [g]veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me præsidium suis fortunis constitutum esse arbi-

Unused and disinclined as I am to become the accuser of any man, I am now not only justified, but peculiarly called upon to accuse VERRES. My former official connection

[a] Hoc toto capite solœcismi species continetur, nisi addas *et* aut *idem*, ut sit, Et subito nunc mutata voluntate ad accusandum *descenderim;* quare multi non *descenderim* legunt, sed *descendere*.

[b] Coronam populi dicit, circum subsellia stantem.

[c] Jam hoc contra Cæcilium est, qui numquam sui periculum fecit. Causæ autem etiam privatæ sunt; sed repetundarum, ambitus, majestatis et ceteræ reipublicæ causa constitutæ sunt.

[d] Principalis divisio hujus causæ bipartita est; utrum recte Cicero accuset, et utrum Cæcilio sit anteponendus.

[e] Narrationem in exordio multi admirantur ac reprehendunt, sed non recte; est enim argumentalis narratio ad priorem divisionem, in qua quæritur, an recte Cicero ex defensore accusator effectus sit.

[f] Elatorie; quum enim a duobus quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybætano, altero Syracusano, ipse vero Lilybætanus quæstor fuerit Sex. Peduceo prætore: omnibus tamen se placuisse dixit.

[g] Siculi veteres patronos habebant, in quibus Marcellos, a Marcello ortos, qui Syracusas victor servavit incolumes; Scipiones, quorum auctor P. Scipio Africanus, Carthagine excisa, Siciliæ ornamenta retulit sua, quibus quondam a Pœnis victoribus spoliata erat; Metelli, quorum familia proxime Siculis patrocinium præbuit, quum fuit reus M. Lepidus

trarentur. Qui nunc, [h]populati atque vexati, [i]cuncti ad me publice sæpe venerunt, ut suarum fortunarum omnium [k]causam defensionemque susciperem: me [l]sæpe esse pollicitum, sæpe ostendisse dicebant, si quod tempus accidisset, quo tempore aliquid a me requirerent, commodis eorum me non defuturum. [m]*Venisse tempus*, aiebant, *non jam ut commoda sua, sed ut vitam salutemque totius provinciæ defenderem;* [n]*sese jam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos confugerent, habere, quod eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulisset: quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in suppliciis, avaritia in rapinis, superbia in contumeliis efficere potuisset, eas omnes sese hoc uno prætore* [o]*per triennium pertulisse:* [p]*rogare et orare, ne illos supplices aspernarer, quos, me incolumi,* [q]*nemini supplices esse oporteret.*

with SICILY makes it a duty to vindicate her wrongs; and the common entreaties of her people, that I in particular would undertake this duty, render it impossible for me to abandon it to any other person. (1—2.)

Tuli [r]graviter et acerbe, judices, in eum me locum adduci, ut aut eos homines spes falleret, qui opem a me atque auxilium petissent, aut ego, qui me ad defendendos homines ab ineunte adolescentia dedissem, tempore atque officio coactus ad accusandum traducerer. Dicebam, eos habere actorem Q. Cæcilium, qui præsertim quæstor in sua provincia fuisset. Quo ego adjumento sperabam hanc a me 2

in ea provincia prætor, instantibus ad accusandum eum Metellis duobus, Celere et Nepote.

[h] Populati avaritia, vexati libidine et crudelitate.

[i] Simul omnes, quasi conjuncti.

[k] Causa genus est ad accusationem et defensionem; et mire defensionem vult esse, non accusationem.

[l] In ea oratione quam decedens Lilybæi habuit.

[m] Ut Terentius: *Hoc hercle factum est; fac ut promissa appareant.*

[n] Mire imitatus est verba Siculorum, dolore oxymora et inania, quasi deos non habeant, qui simulacra perdiderunt. Delubra vero templa esse hic aliter ostendit Tullius; aliter quum dicit templis atque delubris; et sunt, qui templa esse dicant singulorum diis attributorum locorum; delubra multarum ædium sub uno tecto a diluvio pluviæ munitarum. Alii delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum, ut Dodonæi Jovis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque visuntur; sunt etiam, qui delubra ligna delibrata, id est, decorticata, pro simulacris deorum mox veterum posita existiment; sed male.

[o] Exspectabat Arrium in provincia Sicilia successurum Verri, qui non successit. Hinc triennium Verris prætura duravit.

[p] Rogare ut hominem, orare ut deos. Jam enim, quibus id facerent, non habebant.

[q] Superbissimum videretur, si addidisset *alteri*, ut esset *nemini alteri*. Nunc hoc non addidit, quasi nec ipsi Tullio supplicare debere intelligatur. Quamquam quum anaphora sit ad personam Siculorum, non videretur invidiose orator dicere, quæ Siculos dixisse commemorat.

[r] Graviter, quod accusare nolebam; acerbe, quod Siculorum injuriis affligebar.

posse molestiam demoveri, id mihi erat adversarium maxime. Nam illi multo mihi hoc facilius remisissent, si istum non nossent, aut si iste apud eos quæstor non fuisset. Adductus sum, judices, officio, fide, misericordia, [s] multorum bonorum exemplo, [t] veteri consuetudine, institutoque majorum, ut onus hujus laboris atque officii, [u] non ex meo, sed ex meorum necessariorum tempore, mihi suscipiendum putarem. Quo in negotio tamen illa me res, judices, consolatur, quod hæc, quæ videtur esse accusatio mea, non potius accusatio quam defensio est existimanda. Defendo enim multos mortales, multas civitates, provinciam Siciliam totam. Quamobrem, quia unus mihi est accusandus, propemodum manere in instituto meo videor, et non omnino a defendendis hominibus sublevandisque discedere.

3 Quodsi hanc causam tam idoneam, tam illustrem, tam gravem non haberem; si aut hoc a me Siculi non petissent, aut mihi cum Siculis causa tantæ necessitudinis non intercederet; et hoc, quod facio, me reipublicæ causa facere profiterer, ut homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus, cujus furta atque flagitia non in Sicilia solum, sed [x] in Achaia, Asia, Cilicia, Pamphylia, [y] Romæ denique ante oculos omnium maxima turpissimaque nossemus, me agente in judicium vocaretur: quis tandem esset, qui meum factum aut consilium posset reprehendere? Quid est, pro deum hominumque fidem! in quo ego reipublicæ plus hoc tempore prodesse possim? Quid est, quod aut populo Romano gratius esse debeat, aut sociis exterisque nationibus optatius esse possit, aut saluti fortunisque omnium magis accommodatum sit? [z] Populatæ, vexatæ, funditus eversæ provinciæ: [a] socii, stipendiariique populi Romani afflicti, miseri, jam non salutis spem, sed solatium exitii quærunt. Qui judicia manere apud ordinem senatorium volunt, queruntur, [b] accusa-

It is my duty too, not only to Sicily but to Rome.—At this particular moment, amidst the general oppression of our provinces and allies, and the reputed inefficiency of our courts of justice, what can be a greater public service than by one honest and fearless prosecution to checkthe

[s] Ipse mox dicet, quo exemplo bonorum virorum.

[t] Quia viri robustiores accusare consueverant, non, ut nunc, adolescentuli.

[u] Ut Cæcilius, qui inimicitias persequitur suas.

[x] In his provinciis legatus et proquæstore Dolabellæ C. Verres multa flagitia commisit.

[y] In prætura urbana.

[z] Non a Verre tantum, sed ab omnibus; hoc enim vult intelligi, prodesse se velle rei publicæ accusationis exemplo.

[a] Non Siculi tantum, sed per omnes provincias.

[b] Cæcilium tangit.

tores se idoneos non habere; qui accusare possunt, judicorum severitatem desiderant. [c]Populus Romanus interea, tametsi multis incommodis [d]difficultatibusque affectus est, tamen nihil æque in republica atque illam veterem judicorum vim gravitatemque requirit. [e]Judiciorum desiderio tribunicia potestas efflagitata est: judiciorum levitate [f]ordo quoque alius ad res judicandas postulatur: judicum culpa atque dedecore [g]etiam censorium nomen, quod asperius antea populo videri solebat, id nunc poscitur, id jam populare atque etiam plausibile factum est. [h]In hac libidine hominum (3.) nocentissimorum, in populi Romani quotidiana querimonia, judiciorum infamia, [i]totius ordinis offensione, cum hoc unum his tot incommodis esse remedium arbitrarer, ut homines idonei atque integri causam reipublicæ legumque susciperent: fateor, me salutis omnium causa ad eam partem accessisse reipublicæ sublevandæ, quæ maxime laboraret. Nunc, quoniam, quibus rebus adductus ad causam accesserim, demonstravi, dicendum necessario est de contentione nostra, ut in constituendo accusatore quid sequi possitis habeatis.

sufferings of the former, and to give the latter an opportunity of vindicating their character by passing a just sentence upon a powerful criminal.

[c] His enim X annis victore Sulla civilibus bellis spoliatus est populus Romanus potestate tribunitia, judicandi jure, quod habuit per equites Romanos, arbitrio creandorum sacerdotum, senatus, aut judicum.

[d] Propter plebem rusticam, quæ partim agros, partim jus civitatis amisit, partim omnino proscripta est victore Sulla, quod plebs Romana de Marianis partibus fuerat. Difficultatem enim paupertatem significat. Terentius e contrario, *quam vos facillime agitis.* Et ipse alibi, *in summa difficultate esse nummaria.*

[e] Primus Sicinius tribunus plebis, nec multo post Quinctius et postremo Palicanus perfecerant, ut tribunitiam potestatem populo redderent coss. Cn. Pompeius Magnus et M. Licinius Crassus.

[f] C. Gracchus legem tulerat, ut equites Romani judicarent; et judicarunt per annos XL. sine infamia. Post victor Sulla leges tulerat, ut senatorius ordo judicaret, et judicavit per X annos turpiter. Nunc Aurelius Cotta legem fert, ut senatores et equites Romani ac tribuni ærarii simul judicent; hoc est quod Tullius dicit offensione senatorii ordinis fieri: et bene addit *quoque*, ut simul judicaturos alios esse monstraret.

[g] Regendis moribus civitatis censores quinto quoque anno creari solebant. Hi prorsus cives sic notabant, ut qui senator esset, ejiceretur senatu, qui eques Romanus equum publicum perderet, qui plebeius in Cæritum tabulas referretur, ut ærarius fieret, ac per hunc non esset in albo centuriæ suæ, sed ad hoc esset civis tantum, ut pro capite suo tributi nomine æra penderet. Iidem completo quinquennio urbem lustrabant, et Suovetaurilia sacrificia de sue, ove, tauro faciebant. Eorum notam successores plerumque solvebant. Hoc igitur tam triste severumque nomen populus Romanus sic oderat, ut intermissum esset per plurimos annos, quos nunc orator propter infamiam corruptorum judicum dicit plebem ipsam, quæ ante recusabat, exposcere.

[h] Qui prædantur socios populi Romani.

[i] Senatorii, scilicet.

4 Ego sic intelligo, judices: cum de pecuniis repetundis nomen cujuspiam deferatur, si certamen inter aliquos sit, cui potissimum delatio detur, hæc duo in primis spectari oportere: quem maxime velint actorem esse ii, quibus factæ esse dicantur injuriæ; et quem minime velit is, qui eas injurias fecisse arguatur. In hac causa, judices, tametsi utrumque esse arbitror perspicuum, tamen de utroque dicam; et de eo prius, quod apud vos plurimum debet valere, hoc est, de voluntate eorum, quibus injuriæ factæ sunt; quorum causa judicium de pecuniis repetundis est constitutum. Siciliam provinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum civitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Adsunt, queruntur Siculi universi; ad meam fidem, quam habent spectatam jam et diu cognitam, confugiunt: auxilium sibi per me a vobis atque a populi Romani legibus petunt: me defensorem calamitatum suarum, me ultorem injuriarum, me [k] cognitorem juris sui, me actorem causæ totius esse voluerunt. Utrum, Q. Cæcili, hoc dices, me non Siculorum rogatu ad causam accedere, an optimorum fidelissimorumque sociorum voluntatem apud hos gravem esse non oportere? Si id audebis dicere, quod C. Verres, cui te inimicum esse simulas, maxime existimari vult, Siculos hoc a me non petisse: primum causam inimici tui sublevabis, de quo non [l] præjudicium, sed plane [m] judicium jam factum putatur, quod ita percrebuit, Siculos omnes actorem suæ causæ contra illius injurias quæsisse. Hoc si tu, inimicus ejus, factum negabis, quod ipse, cui maxime hæc res obstat, negare non audet: videto, [n] ne nimium familiariter inimicitias exercere videare. [o] Deinde sunt testes,

Now then as to the question whether this important duty of accusation can be best discharged by Cæcilius, or by me. To whom would the injured party most wish, and the defendant be most afraid, to see it intrusted? The wishes of all Sicily that *I* should be the accuser of Verres are too notorious to need proof: do their wishes deserve no regard? The Sicilians call for me, while Cæcilius, of whom they have even a more recent knowledge, they absolutely shrink from.

[k] Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico; aut procurator, si absentis negotium suscipiat; aut cognitor, si præsentis causam novit, et sic tuetur, ut suam. Ergo cognitorem dixit modo familiarissimum defensorem.

[l] Præjudicium dicitur res quæ, quum statuta fuerit, affert judicaturis exemplum quod sequantur. Judicium autem, res quæ causam litemque determinat.

[m] De Verre jam factum est a populo Romano judicium, eum spoliavisse provinciam, et contra leges prælatum esse; quod Siculi, qui antea legati publice testimonium dixerant, actorem causæ suæ contra Verrem Tullium quæsissent.

[n] Sensus est per jocum hæc significans, quasi dicat, Videto, Cæcili, ne nimium amice inimicitias exerceas, hoc est, ne inimicum fingas, ut prævaricari possis.

[o] Ordo et sensus hic est: primum causam inimici tui sublevando non

viri clarissimi nostræ civitatis, quos omnes a me nominari non est necesse: eos, qui adsunt, appellabo; quos, si mentirer, testes esse impudentiæ meæ minime vellem. [p]Scit is, qui est in consilio, C. Marcellus; scit is, quem adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus; quorum fide atque præsidio Siculi maxime utuntur, quod omnino Marcellorum nomini tota illa provincia adjuncta est. Hi sciunt, hoc non modo a me petitum esse, sed ita sæpe et ita vehementer esse petitum, ut aut causa mihi suscipienda fuerit, aut officium necessitudinis repudiandum. Sed quid ego his talibus testibus utor, quasi res dubia aut obscura sit? Adsunt homines ex tota provincia nobilissimi, qui præsentes vos orant atque obsecrant, judices, ut in actore causæ suæ deligendo [q]vestrum judicium ab suo judicio ne discrepet. Omnium civitatum totius Siciliæ legationes adsunt, præter duas civitates: quarum duarum, si adessent, [r]duo crimina vel maxima minuerentur, quæ cum his civitatibus C. Verri communicata sunt. At enim cur a me potissimum hoc præsidium petiverunt? Si esset dubium, petissent a me præsidium, necne, dicerem, cur petissent. Nunc vero, cum id ita perspicuum sit [s]ut oculis judicare possitis, nescio [t]cur hoc mihi detrimento esse debeat, si id mihi objiciatur, me potissimum esse delectum. Verum id mihi non sumo, judices, et hoc non modo in oratione mea non pono, sed ne in opinione quidem cujusquam relinquo, me omnibus patronis esse præpositum. Non ita est: sed uniuscujusque [u]temporis, valitudinis, facultatis ad

Again, the earnest efforts of Verres and his friends and his advocate that Cæcilius *should be* the accuser, are a decisive argument why he should not.(4—7.)

videberis accusator; deinde testimoniis convinceris in eo, quod negas me a Siculis esse delectum.

[p] Et Marcellus et Marcellinus inter se gentiles sunt. Quare reddidit rationem cur isti Siculorum patroni sint, scil. quia a M. Marcello originem ducant, qui Syracusas cepit, nec tamen delevit.

[q] Non dixit, ab sua voluntate, ut præscribat judicibus, sequendum esse Siculos, quod paullo ante tentavit.

[r] Per unam furatus est, Syracusanam; per alteram furta exportavit, hoc est, Mamertinam. Sed leviter hoc præterit, quod illos quoque conatur a laudatione Verris abducere. Syracusanorum autem crimina alii etiam de Heraclii bonis, quæ cum palæstritis partitus Verres est, et de Cleomenis navarchi flagitio, et de aliis multis rebus interpretantur. Mamertinorum, de navi quam Verri fecerunt, et quam populo Romano ex fœdere non exhibuerunt, multis aliis immunitatibus contra fas remunerati; et *duo crimina* generaliter, nam multa sunt.

[s] Hoc quidam leviter a Cicerone dictum et neoterice putant. Sed aptum est asseverationi.

[t] Cur hoc me in hac causa debeat impedire.

[u] Temporis, Marcelli judicantis tunc; valitudinis, Marcellini, quod erat tunc infirmior valitudine corporis; facultatis, alterius Marcelli, juris magis studiosi quam eloquentiæ.

agendum ducta ratio est. Mea fuit semper hæc in hac re voluntas et sententia, quemvis ut hoc mallem de iis, qui essent idonei, suscipere, quam me; me ut mallem, [x] quam neminem.

5 Reliquum est jam, ut illud quæramus, cum hoc constet, Siculos a me petisse, ecquid hanc rem apud vos animosque vestros valere oporteat: ecquid auctoritatis apud vos in suo jure repetundo socii populi Romani, supplices vestri, habere debeant. De quo quid ego plura commemorem? quasi vero dubium sit, quin tota lex de pecuniis repetundis sociorum causa constituta sit. Nam civibus cum sunt ereptæ pecuniæ, [y] civili fere actione et privato jure repetuntur: hæc lex socialis est; hoc jus nationum exterarum est; [z] hanc habent arcem, minus aliquanto nunc quidem munitam quam antea, verumtamen, si qua reliqua spes est, quæ sociorum animos consolari possit, ea tota in hac lege posita est, cujus legis [a] non modo a populo Romano, sed etiam ab ultimis nationibus jampridem severi custodes requiruntur. Quis ergo est, qui neget oportere eorum arbitratu lege agi, quorum causa lex sit constituta? Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ædibus, delubris fuit; [b] quod in unaquaque re, beneficio senatus populique Romani, juris habui, id mihi tu, C. Verres, [c] eripuisti atque abstulisti; quo nomine abs te [d] sestertium millies ex lege repeto. Si universa, ut dixi, posset loqui provincia, hac voce uteretur:

[x] Ac per hoc *neminem* Cæcilium significat.

[y] Recte; hoc enim judicium pecuniarum repetundarum publicum est.

[z] Arx vel sedes tyranni dicitur, ut sæpe alibi, vel editus in civitate et munitior ad salutem civium locus, ut Virgilius: (*Æn.* II. 322.)

Quo res summa loco, Panthu? quam prendimus arcem?

Ergo prima spes in muris est; secunda in arce, si muros hostis irruperit.

[a] Cur a populo Romano, si socialis est? quia ipsi socii populi Romani sunt.

[b] Leges Hieronicas Rupiliasque dicit, aut regis sui aut Rupilii de X legatorum sententia constitutas.

[c] Eripuisti, quidquid auri et gemmarum; abstulisti, quod in unaquaque re beneficio senatus populique Romani juris habui.

[d] Frustra calumniantur Ciceronem homines, et modo eum sestertium millies dicunt repetere, modo quadringenties; quum primum non suo ore, sed Siculorum loquatur, accusatorie vociferantium; deinde si maxime ad eum sunt referenda quæ dicit, adhuc non instructus sit contra Verrem, nec ad plenum noverit causam. Tertio cur aut calumniatoris aut prævaricatoris personam subeat, quum aliud jam agatur? non enim de condemnando Verre, sed de constituendo accusatore confligitur. Postremo, cur id fraudi sit Ciceroni, quum ad tempus oratorum dicta perferantur? nam eodem modo erit contrarium præsenti actioni,

quoniam id non poterat, harum rerum actorem, quem idoneum esse arbitrata est, ipsa delegit. In ejusmodi re quisquam tam impudens reperietur, qui ad alienam causam, invitis iis quorum negotium est, [e]accedere aut aspirare audeat?

Si tibi, Q. Cæcili, hoc Siculi dicerent: Te non novimus; 6
nescimus qui sis; numquam te antea vidimus; sine nos per eum nostras fortunas defendere, cujus fides est nobis cognita: nonne id dicerent, quod cuivis probare deberent? Nunc hoc dicunt: utrumque se nosse; alterum se cupere defensorem esse fortunarum suarum, alterum plane nolle. Cur nolint, [f]etiamsi taceant, satis dicunt. Verum non tacent. Tamen his invitissimis te offeres? tamen in aliena causa loquere? tamen eos defendes, qui se ab omnibus desertos potius, quam abs te defensos esse malunt? tamen his operam tuam pollicebere, qui te neque velle sua causa, nec, si cupias, posse arbitrantur? Cur eorum spem exiguam reliquarum fortunarum, quam habent in legis et in judicii severitate positam, vi extorquere conaris? cur te interponis, invitissimis his, quibus maxime lex consultum esse vult? cur, de quibus in provincia non optime es meritus, eos nunc plane fortunis omnibus conaris evertere? cur his non modo persequendi juris sui, sed etiam deplorandæ calamitatis adimis potestatem? Nam, te actore, quem eorum affuturum putas, quos intelligis, non ut per te alium, sed ut per alium aliquem [g]teipsum ulciscantur, laborare?

At enim solum id est, ut me Siculi maxime velint: al- 7
terum illud, credo, obscurum est, a quo Verres minime se accusari velit. [h]Ecquis umquam tam palam de honore, tam

quod alibi dicit, oratione scil. tertia (*h. e. Act. II. lib. I. c.* 6.) victum a se Cæcilium quæstorem fuisse, qui idoneas causas ad accusandum Verrem multas protulisset.

[e] *Accedere* est proximum fieri; *aspirare*, in eam partem, qua quid quæsitum est, vultum et oculos, ac spiritum oris advertere.

[f] Tale illud est: *quum tacent, clamant*, et *victoriam ipsam vicisse videris*; et *philosophandum est, etiam si non est philosophandum.* Hæc in loco nec oxymora nec cacozela judicanda sunt; aut enim inferioribus dictis, aut supra positis leniantur; ut est illud: *Vereor, ut hoc, quod dicam, perinde intelligi possit auditu, atque ego ipse cogitans sentio.* Et illud quod sequitur: *verum non tacent.*

[g] Ulciscor et punio significat, et vindico; nunc ergo *puniant* intelligemus.

[h] Bene distribuit; omnis enim studiosa contentio aut de honore aut de salute præcipue est.

vehementer de salute sua contendit, quam ille, atque illius amici, ne hæc mihi delatio detur? Sunt multa quæ Verres in me esse arbitratur, quæ scit in te, Q. Cæcili, non esse: quæ cujusmodi in utroque nostrum sint, paullo post commemorabo. Nunc tantum id dicam, quod tacitus tu mihi assentiare: nullam rem in me esse, quam ille contemnat; nullam in te, quam pertimescat. Itaque magnus ille defensor et amicus ejus tibi suffragatur, me oppugnat; aperte ab judicibus petit, ut tu mihi anteponare; et ait, hoc se honeste, sine ulla invidia, ac sine ulla offensione contendere. [i] *Non enim*, inquit, *illud peto, quod soleo, cum vehementius contendi, impetrare, reus ut absolvatur: non peto; sed ut potius ab hoc, quam ab illo accusetur, id peto. Da mihi hoc; concede,* [k] *quod facile est, quod honestum, quod non invidiosum; quod cum dederis, sine ullo tuo periculo, sine infamia illud dederis, ut is absolvatur,* [l] *cujus ego causa laboro.* Et ait idem, ut [m] aliquis metus adjunctus sit ad gratiam: [n] certos esse in consilio, quibus ostendi tabellas velit: id esse perfacile; [o] non enim singulos ferre senten-

[i] Acriter ipsum inducit Hortensium confiteri consuetudinem suam in corrumpendis judiciis pervagatam; et addit, videri sibi tantundem se impetraturum a judicibus corruptis si Cæcilius constituatur, quantum si plane absolvatur Verres. Et est ordo et sensus: Non enim, inquit, illud peto, quod soleo impetrare a judicibus, quum vehementius contendi, quid? hoc scilicet, reus ut absolvatur; non id peto. *Quum vehementius contendi*, quum pecuniam judicibus dedi significat, judicium corrupi. Sed quare non aperte dicit? quia ipsum Hortensium inducit loquentem; et omnes homines facinora sua honestius leviusque pronuntiant.

[k] Scilicet ut a Cæcilio Verres accusetur, quo facto et non damnabitur reus, et quum hoc egerint judices tamen non videbuntur esse corrupti, quum tantundem fecerint.

[l] Inepti sunt homines, qui hanc clausulam notant, ut malam; quum sit ex spondeo et bacchio, de industria durior ad exprimendam sententiam posita, more Ciceronis, ut alibi idem: *non tu eum patria privare, qua caret, sed vita vis.* (*pro Ligar. c.* 4.)

[m] Id agit corruptor, ut gratiosus judex non solum velit servare corruptori suo fidem, verum etiam aliquid habeat, cur vel invitus cogatur ad custodiendam pactionem promissæ a se gratiæ. Quid autem est, quod metum adjungat ad gratiam? scilicet aut custos, aut signum, aut aliquid ejusmodi.

[n] Aut ob hoc, quod sententiam ~~suam~~, cur quisque damnaret aut cur quisque absolveret, prius dixisset; aut ideo certos, quasi sequestres hujus rei inter judices se habere dicit Hortensius, quibus antequam tabulas in urnam omnes conjiciant atque confundant, furtim ostendant, quam quisque sententiam constituendo accusatori conscripserit.

[o] In divinationibus et in aliis causis majoribus universi judices in cistam tabulas simul conjiciebant, easque insculptas literas habentes, A absolutionis, C condemnationis, quum de alicujus capite agebatur; NL ampliationis, his enim literis significabant *non liquere*. Vult ergo corruptionis tantam sollicitudinem circa judices esse Tullius, ut hac religione injecta

tias, sed universos constituere: [p] ceratam unicuique tabellam dari cera legitima, [q] non illa infami ac nefaria. Atque is non tam propter Verrem laborat, quam quod eum minime res tota delectat. Videt enim, si [r] a pueris nobilibus, quos adhuc elusit; [s] si a quadruplatoribus, quos non sine causa contempsit semper ac pro nihilo putavit, accusandi voluntas [t] ad viros fortes, spectatosque homines translata sit, sese in judiciis dominari non posse.

Huic ego homini jam ante denuntio, si a me causam hanc vos agi volueritis, rationem illi defendendi [u] totam esse mutandam; et ita tamen mutandam, ut [x] meliore et honestiore conditione sit, quam qua ipse esse vult; ut imitetur homines eos, quos [y] ipse vidit amplissimos, L. Crassum et M. An- 8

They dread *me* because I can conduct the accusation with clean hands and boldly: can Cæcilius do as much?

pro se judicent. Singuli autem sententiam de tabula pronuntiabant in levioribus causis, et ob id ipsum neque nota neque custode opus fuit, cur corruptor judicum adjungeret metum ad gratiam judicantis. Constituere autem tabulas in cista ponere significat magis quam decernere.

[p] Terentius Varro, frater C. Varronis consobrini M. Tullii, reus ex Asia apud L. Furium prætorem primo de pecuniis repetundis, deinde apud P. Lentulum Suram est accusatus, absolutusque est a Q. Hortensio, qui corruptis judicibus hunc metum adjunxit ad gratiam, ut discoloribus ceris insignitas judices tabellas acciperent, ut timeret unusquisque eorum, ne fidem pactionis non servasse videretur, si non in tabula quam unicuique datam meminisset Hortensius, ex nota ceræ scilicet discoloris, absolutum Varronem reperiret.

[q] Mire ex ipsius Hortensii persona hoc dicitur. Quæ sæpe virtus maxima Ciceronis in hujusmodi allocutionibus reperitur.

[r] Appio Claudio adolescente nobili; qui quum accusaret Terentium Varronem repetundarum ex Asia victus ab Hortensio est; in quo judicio discoloribus ceris signa sententiarum notabantur. Significat et Cæsarem item adolescentem in Dolabella reo ex Sicilia, qui quidem damnatus non est, quantum oportuit per Hortensii gratiam. Nam si non damnatus est Dolabella, quomodo postea dicit Tullius, *Jam jam Dolabella neque me tui neque tuorum liberûm, quos tu miseros in egestate ac solitudine reliquisti, miseret?* Significare potest sane etiam Scaurum, qui alterum Dolabellam consularem triumphalemque accusavit; et potuit eidem Hortensius resistere.

[s] *Quadruplatores* delatores erant criminum publicorum, in qua re quartam partem de proscriptorum bonis, quos detulerant, assequebantur. Alii dicunt, quadruplatores esse eorum reorum accusatores, qui convicti quadrupli damnari soleant, ut aleæ, aut pecuniæ gravioribus usuris fœneratæ quam pro consuetudine; aut ejusmodi aliorum criminum.

[t] Quam grave futurum erat, si *ad me* diceret, quum de illo specialiter nominatimque dicat, et viros contra pueros nobiles ponit, spectatos contra sordidum quadruplatorum genus.

[u] Amare *totam* dixit; quasi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortensius.

[x] Id est, meliorem conditionem habeat, meliorque sit, quippe qui et possit et debeat honeste agere, et hoc sit facilius quam corrumpere judices.

[y] Bene *ipse vidit;* major enim est Hortensius Tullio; adeo ut in libris, qui de Oratore inscribuntur, etiam laudetur Hortensius a L. Crasso et M. Antonio. Hos ante se Cicero Catonemque veneratur, et multos alios, quos et de Oratore, et in Oratore et Bruto collegit. Sed Crassum et Antonium vidit Hortensius; alii vetustiores sunt.

There are certain crimes charged against Verres of which Cæcilius is thought to have been an accomplice: can the accomplice be the best accuser? (8—11.)

tonium; qui nihil se arbitrabantur ad judicia causasque amicorum, præter fidem et ingenium, afferre oportere. Nihil erit quod, me agente, arbitretur, judicium [z] sine magno multorum periculo posse corrumpi. Ego in hoc judicio mihi Siculorum causam receptam, populi Romani [a] susceptam esse arbitror: [b] ut mihi non unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petiverunt, sed omnino [c] improbitas, id quod populus Romanus jamdiu flagitat, exstinguenda atque delenda sit. In quo quid eniti aut quid efficere possim, malo in aliorum spe relinquere, quam in oratione mea ponere.

9 Tu vero, Cæcili, quid potes? quo tempore, aut qua in re non modo ceteris specimen aliquod dedisti, sed [d] tute tui periculum fecisti? In mentem tibi non venit, quid negotii sit causam publicam sustinere? [e] vitam alterius totam explicare? atque eam non modo in animis judicum, sed etiam in oculis conspectuque omnium exponere? [f] sociorum salutem, commoda provinciarum, vim legum, gravitatem judiciorum defendere? Cognosce ex me, quoniam hoc primum tempus discendi nactus es, quam multa esse oporteat in eo, qui alterum accuset; ex quibus si unum aliquod in te cognoveris, ego jam tibi ipse isthuc, quod expetis, mea voluntate concedam. Primum integritatem atque innocentiam singularem. Nihil est enim, quod minus ferendum sit, quam [g] rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit [h] suæ reddere. Hic ego de te plura non dicam: unum illud credo omnes animadvertere, te adhuc a nullis, [i] nisi ab

[z] Bona occasione subtiliter et judicibus comminatur, et Siculis acrimoniam suam in accusando demonstrat.

[a] *Suscipitur* totum, *recipitur* pars; *suscipitur* quod principale est, *recipitur* quod hinc pendet; *suscipitur* solum aliquid propter se, *recipitur* etiam propter aliud.

[b] Verres.

[c] Et corrupti judices, et corruptores eorum, et sequestres, et interpretes, et emissarii, et omne quod vitii est.

[d] *ἀπὸ τῆς πείρας*, tentamentum dicit. Hoc est, quando tu te ipse tentasti? quando vel exercuisti vel protulisti?

[e] Præstruit ad illud quod dicturus est; multa esse crimina in Verre, quæ conscius societatis Cæcilius non audebit attingere, et hoc innocentiæ est: *vitam alterius totam explicare*; illud eloquentiæ: atque ea non modo in animis judicum, et quod sequitur.

[f] Hoc est causam patriæ suscipere, ut recepisse singulorum.

[g] Accusatorem esse.

[h] Defensorem.

[i] Aut quia Siculus ipse est; aut quia, nisi quæstor in Sicilia, nihil aliud fuit Cæcilius, in quo nosceretur quid hominis esset.

Siculis, potuisse cognosci; Siculos hoc dicere, cum eidem sint irati, cui tu te inimicum esse dicis, sese tamen, te actore, ad judicium non affuturos. Quare negent, ex me non audies: hos patere id suspicari, quod necesse est. Illi quidem, [k] ut est hominum genus nimis acutum et suspiciosum, non te ex Sicilia litteras in Verrem [l] deportare velle arbitrantur; sed, quod iisdem litteris illius prætura et tua quæstura consignata sit, asportare te velle ex Sicilia litteras suspicantur. [m] Deinde accusatorem firmum verumque esse oportet. Eum ego si te putem cupere esse, facile intelligo, esse non posse. Nec ea dico, quæ, si dicam, tamen infirmare non possis: te, antequam de Sicilia decesseris, in gratiam redisse cum Verre; [n] Potamonem, scribam et familiarem tuum, retentum esse a Verre in provincia, cum tu decederes; M. Cæcilium, fratrem tuum, [o] lectissimum atque ornatissimum adolescentem, non modo non adesse, neque tecum tuas injurias persequi, sed esse cum Verre; et cum illo familiarissime atque amicissime vivere.

Sunt hæc et alia in te falsi accusatoris signa permulta; 10
quibus ego nunc non utor: hoc dico, te, si maxime cupias, tamen verum accusatorem non esse posse. Video enim permulta esse crimina, quorum tibi societas cum Verre ejusmodi est, ut ea in accusando attingere non audeas. [p] Queritur Sicilia tota, C. Verrem ab aratoribus, cum [q] frumentum sibi in cellam imperavisset, et cum esset tritici modius HS. II, pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegisse. Magnum crimen, ingens pecunia, furtum impudens, injuria non ferenda. Ego hoc uno crimine illum

[k] Amariora dicturus ad Siculorum personam contulit dicta.

[l] *Asportare* aliquid, ut intereat; *deportare*, ut mutet locum.

[m] Firmum, ut possit; verum, ut velit.

[n] Hæc omnia signa sunt falsi accusatoris.

[o] Vera laudatio. Vult enim illum non ut inimicum fratris contra germanitatis officium esse cum Verre, sed ideo, quod Cæcilius quoque Verri carior sit.

[p] Inepte quidam mirantur, cur hæc Tullius in accusando Verre non objecerit Cæcilio et multa alia; et non intelligunt hæc ad tempus commode adjungi, quæ victo Cæcilio non sunt necessaria.

[q] Annonas prætoris dicit, quæ in frumenti certo numero præbebantur a Siculis, in quibus Verres et pecuniam pro frumento exegit, et eo pretio, ut pro duobus sestertiis duodenos in modios singulos exegerit, sexies plus quam emebatur.

condemnem necesse est: tu, Cæcili, quid facies? Utrum hoc tantum crimen prætermittes, an objicies? Si objicies, idne alteri crimini dabis, quod eodem tempore, in eadem provincia, tu ipse fecisti? Audebis ita accusare alterum, ut, quo minus tute condemnere, recusare non possis? Sin prætermittes, qualis erit tua ista accusatio, quæ, domestici periculi metu, certissimi et maximi criminis non modo suspicionem, verum etiam mentionem ipsam pertimescat? [r]Emptum est ex S. C. frumentum ab Siculis, prætore Verre; pro quo frumento pecunia omnis soluta non est. Grave est hoc crimen in Verrem: grave, me agente; te accusante, nullum. Eras enim tu quæstor; [s]pecuniam publicam tu tractabas; ex qua, etiamsi cuperet prætor, tamen [t]ne qua deductio fieret, magna ex parte tua potestas erat. Hujus quoque igitur criminis, te accusante, mentio nulla fiet. Silebitur toto judicio de maximis et notissimis illius furtis et injuriis. Mihi crede, Cæcili, non potest in accusando socios vere defendere is, qui cum reo criminum societate conjunctus est. [u]Mancipes a civitatibus pro frumento pecuniam exegerunt. Quid? hoc Verre prætore factum est solum? Non; sed etiam quæstore Cæcilio. Quid igitur? daturus es huic crimini, quod et potuisti prohibere ne fieret, et debuisti? an totum id relinques? Ergo id omnino Verres in judicio suo non audiet, [x]quod cum faciebat, quemadmodum defensurus esset, non reperiebat.

11 Atque ego hæc, quæ in medio posita sunt, commemoro.

[r] Sicilia dabat decumanum frumentum, quod ab aratoribus exigebatur sine pretio. Dabat emptum, pro quo ex S. C. pecunia solvebatur. Dabat æstimatum, quod decretum prætor in cellam, hoc est, in usus cellæ æstimare solebat, accipiens, quum interdum pro frumento pecuniam sumeret.

[s] Hæc erat prima senatoris administratio, quæstorem fieri, et in provincia curam gerere pecuniæ publicæ in usus diversos erogandæ.

[t] Modo deductio dispendium significat; alias deductio imminutio est etiam justa.

[u] Mancipes sunt publicanorum principes, Romani homines, qui quæstus sui causa si decumas redimunt, decumani appellantur; si portum aut pascua publica, portitores aut pecuarii; quorum ratio *scriptura* dicitur. Hi omnes exigenda a sociis suo periculo exigunt et rei publicæ repræsentant, providentes etiam in illa redemptione commodis suis. Licet autem, si moderate fiat, æstimare in cellam prætori frumentum. Mancipi pro frumento ab aratoribus pecunias accipere non licet.

[x] Est vera defensio; est etiam inanis, ut tamen aliquid dici videatur. Neutram horum habuit Verres; et tamen ita faciebat. Mire ostendit avaritiæ cæcitatem.

[y] Sunt alia magis occulta furta; quæ ille, ut istius, credo, animos atque impetus retardaret, [z] benignissime cum quæstore suo communicavit. Hæc tu scis ad me esse delata; quæ si velim proferre, facile omnes intelligent, vobis inter vos non modo voluntatem fuisse conjunctam, sed ne prædam quidem adhuc esse divisam. Quapropter [a] si tibi indicium postulas dari, quod tecum una fecerit, concedo, si id lege permittitur: sin autem de accusatione dicimus; concedas oportet iis, qui nullo suo peccato impediuntur, quo minus alterius peccata demonstrare possint. Ac vide, quantum interfuturum sit inter meam et tuam accusationem. [b] Ego etiam quæ tu sine Verre commisisti, Verri crimini daturus sum, quod te non prohibuerit, cum summam ipse haberet potestatem: tu contra ne quæ ille quidem fecit objicies, ne qua ex parte conjunctus cum eo reperiare.

12 Quid? illa, Cæcili, contemnendane tibi videntur esse, sine quibus causa sustineri, præsertim tanta, nullo modo potest? aliqua facultas agendi? aliqua dicendi consuetudo? aliqua in foro, judiciis, legibus, aut ratio aut exercitatio? Intelligo, quam scopuloso difficilique in loco verser. Nam cum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenii atque eloquentiæ multo molestissima. Quamobrem nihil dico de meo ingenio: neque est quod possim dicere; neque, si esset, dicerem. Aut enim id mihi satis est, quod est de me opinionis, quidquid est; aut, si id parum est, ego majus id commemorando facere non possum. De te, Cæcili, jam mehercule hoc, extra hanc contentionem certamenque nostrum, familiariter tecum loquar; tu ipse quemadmodum existimes, vide etiam atque etiam; et tu te collige, [c] et qui sis, et quid

Or again, the eloquence, the experience, the legal knowledge required in an advocate, what has Cæcilius of all these? Have his previous studies enabled him to gain them? I, who have given my whole life

[y] Inepte a quibusdam quæritur, quæ sint: nulla sunt enim: sed oratorum est, neque minuere laudes vel crimina, neque ostendere.

[z] Joculariter irrisit, fures designans; ut tota illa quæstura ad societatem furtorum valeat, non ad accusationem.

[a] Certa sunt, in quibus impunitas indici datur, ut in causa proditionis, majestatis, et si quid hujusmodi est. Certæ etiam personæ sunt, quæ indices fieri possint. Itaque neque repetundarum causa per indices agi solet, neque senatoria persona potest indicium profiteri salvis legibus. Index est autem, qui facinoris, cujus ipse est conscius, latebras indicat, impunitate proposita. Est autem sensus: Index potes esse, si tibi hoc licet; accusator, de qua re agimus, esse non potes. Satis contumeliose tamquam levem hominem exagitavit Cæcilium.

[b] Quæ ista? nulla, scilicet. Hæc enim vim comminationis, non veritatis habent.

[c] Non in nomine tantum et in genere est, sed in omnibus attributis

to their pursuit, am almost overwhelmed with the difficulties and intense importance of this accusation. Can Cæcilius, with all his resources hastily *got up* for the occasion, conduct it worthily? (12, 13.)

facere possis, considera. [d]Putasne, te posse de maximis acerbissimisque rebus, cum causam sociorum fortunasque provinciæ, jus populi Romani gravitatemque judicii legumque susceperis, tot res, tam graves, tam varias, voce, memoria, consilio, ingenio, sustinere? Putasne, te posse, quæ C. Verres in quæstura, quæ in legatione, quæ in prætura, quæ Romæ, quæ in Italia, quæ in Achaia, Asia, Pamphyliaque peccarit, ea, quemadmodum locis temporibusque divisa sint, sic criminibus et oratione distinguere? Putasne posse, id quod in ejusmodi reo maxime necessarium est, facere, ut quæ ille libidinose, quæ nefarie, quæ crudeliter fecerit, ea æque acerba et indigna videantur esse his, qui audient, atque illis visa sunt, qui senserunt? Magna sunt ea, quæ dico, mihi crede; noli hæc contemnere. Dicenda, demonstranda, explicanda sunt omnia: causa non solum exponenda, sed etiam graviter copioseque agenda est: perficiendum est, si quid agere aut proficere vis, ut homines te non solum audiant, verum etiam libenter studioseque audiant. In quo si te multum natura adjuvaret; si optimis a pueritia disciplinis atque artibus studuisses, et in his elaborasses; si litteras Græcas [e]Athenis, non Lilybæi, Latinas Romæ, non in Sicilia, didicisses; tamen esset magnum, tantam causam, tam exspectatam, et diligentia consequi, et memoria complecti, et oratione exponere, et voce et viribus sustinere.

13 Fortasse dices, *Quid? ergo hæc in te sunt omnia?* Utinam quidem essent! verumtamen ut esse possent, magno studio mihi a pueritia est elaboratum. Quodsi ego hæc, propter magnitudinem rerum ac difficultatem, assequi non potui, qui in omni vita nihil aliud egi; quam longe tu te ab his rebus abesse arbitrare, quas non modo antea nunquam cogitasti, sed ne nunc quidem, cum in eas ingrederis, quæ

personæ. Ergo, *qui sis*, et quod Siculus, continet, et quod indoctus, et quod non intelligeret, et quod nullo ingenio.

[d] Proprium oratoris est, in omni qualitate comparativa sic agere, ut eum cui præferri velit, occasionem sibi sumat ostendendi, quam perite possit tractare id ipsum de quo agitur. Ergo quia de constituendo accusatore ambigitur, ostendit Cicero qualis accusatio esse debeat; ut proinde ac dicit videatur acturus.

[e] Dicit illum Græcas literas simul et Latinas in Sicilia didicisse, in ea insula quæ neutra lingua bene utatur. Ita enim Plautus in Persa:

Dabuntur dotis inde sexcenti tibi Logi,
Atque Attici omnes; nullum Siculum
acceperis.

et quantæ sint, suspicari potes? Ego, qui, sicut omnes sciunt, in foro judiciisque ita verser, ut ejusdem ætatis aut nemo aut pauci plures causas defenderint; et qui omne tempus, [f]quod mihi ab amicorum negotiis datur, in his studiis laboribusque consumam, quo paratior ad usum forensem promptiorque esse possim: tamen, [g]ita mihi deos velim propitios, ut, cum illius temporis mihi venit in mentem, quo die, citato reo, mihi dicendum sit, non solum commoveor animo, sed etiam toto corpore perhorresco. Jam nunc mente et cogitatione prospicio, quæ tum studia hominum, qui concursus futuri sint; quantam exspectationem [h]magnitudo judicii sit allatura; quantam auditorum multitudinem infamia C. Verris concitatura; quantam denique audientiam orationi meæ improbitas illius factura. Quæ cum cogito, jam nunc timeo, quidnam pro offensione hominum, qui illi inimici infensique sunt, et exspectatione omnium, et magnitudine rerum, dignum eloqui possim. [i]Tu horum nihil metuis, nihil cogitas, nihil laboras? et si quid ex vetere aliqua oratione, [k]JOVEM EGO OPTIMUM MAXIMUM, aut, VELLEM, SI FIERI POTUISSET, JUDICES, aut aliquid ejusmodi ediscere potueris, præclare te paratum in judicium venturum arbitraris?

Ac, si tibi nemo responsurus esset, tamen ipsam causam, 14
ut ego arbitror, demonstrare non posses. Nunc ne illud And above all, when opposed to so consum-
quidem cogitas, tibi cum homine disertissimo et ad dicendum paratissimo futurum esse certamen, quicum modo

[f] Quod mihi licet per amicorum negotia, quibus occupamur.

[g] Genus juris jurandi id est quod dicimus, Tantum mihi divinitas faveat, quantum verum est illud quod dico tibi. Sic igitur ita mihi deos velim propitios, ut commoveor animo, ac toto corpore perhorresco, quum mihi illius diei venit in mentem, quo die, citato reo etc.

[h] Repetundarum judicium sine dubio magnum est, et ex persona Verris, qui post prætoram de fortunis omnibus dimicat; et amplitudine judicum; sunt enim clarissimi et auctoritatis contemplatione, et multarum rerum hujusmodi.

[i] Metum ad offensionem inimicorum Verris retulit, cogitationem ad exspectationem hominum, laborem ad magnitudinem rerum.

[k] Hæc capita solent usitata esse causidicis imperitis; quod genus vitii in primo libro Rhetoricôn *vulgare* nominat. Incipiebant autem veteres, ut Virgilius ostendit, aut ab invocatione deorum, quale est (*Æn.* XI. 301.)

Præfatus divos solio rex infit ab alto;

aut ab reprehensione superioris temporis, ut ait Lucilius,

Vellem cum primis fieri si fors potuisset:

vitiose ambo cola. Et Virgilius, (*Æn.* XI. 302.)

Ante equidem summa de re statuisse, Latini,
Et vellem, et fuerat melius.—

mate an advocate as Hortensius. (14.)

disserendum, modo omni ratione pugnandum certandumque sit? [l]Cujus ego ingenium ita laudo, ut non pertimescam, ita probo, ut me ab eo delectari facilius, quam decipi putem posse. Nunquam ille me opprimet consilio; nunquam ullo artificio pervertet; nunquam ingenio me suo labefactare atque infirmare conabitur. Novi omnes hominis petitiones rationesque dicendi: sæpe in iisdem, sæpe in contrariis causis versati sumus. Ita contra me ille dicet, quamvis sit ingeniosus, ut nonnullum etiam de suo ingenio judicium fieri arbitretur. Te vero, Cæcili, quemadmodum sit elusurus, quam omni ratione jactaturus, videre jam videor: quotiens ille tibi potestatem optionemque facturus sit, ut eligas utrum velis, [m]factum esse, necne, verum esse, an falsum; utrum dixeris, id contra te futurum. Qui tibi æstus, qui error, quæ tenebræ, dii immortales! erunt, homini minime malo? [n]Quid? cum accusationis tuæ membra dividere cœperit, et in digitis suis singulas partes causæ constituere? Quid? cum unumquidque [o]transigere, [p]expedire, [q]absolvere? [r]Ipse profecto metuere incipies, ne innocenti periculum facesseris. Quid? cum commiserari, conqueri, et [s]ex illius invidia deonerare aliquid, et in te trajicere cœperit? commemorare quæstoris cum prætore necessitudinem constitutam? morem majorum? sortis religionem? [t]Poterisne ejus orationis subire invidiam? Vide modo: etiam atque etiam considera. Mihi enim videtur periculum fore, ne ille non modo verbis te obruat, sed gestu ipso ac motu corporis [u]præstringat aciem ingenii tui, teque ab institutis tuis cogi-

[l] Cur hoc Tullius dicit? scilicet ne terreantur Siculi, laude patroni adversarii sui.

[m] Factum est, non est factum; calumniationes. Et hoc genus argumenti complexio dicitur; quæ si probabilis est, vincitur; si necessaria, solvi non potest.

[n] Hic irridet Hortensii consuetudinem, ut sæpe alias.

[o] Quod manifestum est.

[p] Definiendum.

[q] Dividendum. An transigere est, quod aut confiteri non timeat, aut negatione excludat; expedire, quod diffinitione solvatur; absolvere, quod per qualitatem licitum esse monstretur.

[r] Mire descripsit imperitum, cui persuaderi possit, verum dicere adversarium suum.

[s] Hoc plus est, quam socium criminis reddere.

[t] Quasi Latine dixit, ut magno ponderi subire.

[u] Vel a præstigiatoribus transtulit verbum, vel a tironibus, qui ignari et rudes pugnæ etiam vano armorum sonitu terrentur præstrictis luminibus. Plautus in Milite glorioso. (*Act.* I, *sc.* 1. *v.* 3.)

Ut ubi usus veniat, contra conserta manu
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.

tationibusque abducat. Atque hujusce rei judicium jam continuo video futurum. Si enim mihi hodie respondere ad hæc, quæ dico, potueris; si ab isto libro, quem tibi [x] magister ludi, nescio qui, ex alienis orationibus compositum dedit, verbo uno discesseris; posse te et illi quoque judicio non deesse, et causæ atque officio tuo satisfacere arbitrabor: sin mecum in hac prolusione nihil fueris, quem te in ipsa pugna cum acerrimo adversario fore putemus?

Esto: ipse nihil est, nihil potest: at venit paratus [y] cum subscriptoribus exercitatis et disertis. Est tamen hoc aliquid; tametsi non est satis. [z] Omnibus enim rebus is, qui princeps in agendo est, ornatissimus et paratissimus esse debet. Verumtamen L. Apuleium esse video [a] proximum subscriptorem, hominem non ætate, sed usu forensi atque exercitatione tironem. Deinde, ut opinor, [b] habet Alienum, [c] hunc tamen a subselliis; qui, quid in dicendo posset, nunquam satis attendi, [d] in clamando quidem video eum esse bene robustum atque exercitatum. In hoc spes tuæ sunt omnes: hic, si tu eris actor constitutus, [e] totum judicium sustinebit. At ne is quidem tantum contendet in dicendo, quantum potest, sed consulet laudi et existimationi tuæ, et ex eo, quod ipse potest in dicendo, aliquantum remittet, ut tu tamen aliquid esse videare. Ut in [f] actoribus Græcis

15 But although Cæcilius be an incompetent leader, yet his seconds will make up for his deficiencies: his seconds, one of whom, Apuleius, is as inexperienced as himself; and the other, Alienus, dare not exert his usual

[x] Literarii ludi magister. Omnem enim scholam ludum dixere Romani; et magistri ludi dicuntur, qui primas literas docent. Ergo libellum veterem vult intelligi Cæcilium, unde magister dictata pueris præbere consuevisset.

[y] Ironia. Subscriptores autem dicuntur, qui adjuvare accusatorem causidici solent; quos oportet summissius agere, quam dicat ille, quem sequuntur.

[z] Hic ratio redditur, quare dixerit, *tametsi non est satis.* Nam supra ideo posuit, *Est aliquid hoc,* ut ostenderet, quod sine his nihil sit Cæcilius.

[a] Secundum ab accusatore Cæcilio.

[b] Cæcilius scilicet. *Alienum* autem volunt intelligi proprium nomen esse, quasi ab Alia, ut Virgilius (*Æn.* VII. 717.)

Quosque secans infaustum intervenit Alia nomen.

Alii *alienum* non nomen proprium putant esse, sed *alienum* et alterius judicii, et non ex auditorio prætoris majorumque causarum, sed a subselliis, hoc est, non a tribunalibus. Sunt enim subsellia tribunorum, triumvirorum, quæstorum, et hujuscemodi minora judicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subselliis considebant.

[c] Utrum hoc ad contemptum, an ad genus laudis pertinet? Ego quasi ad laudem dictum accipio, ut major irrisio sit Cæcilii, qui nec a subselliis fuerit aliquando.

[d] Hujusmodi homines in libris de Oratore non *declamatores,* sed *clamatores* idem Tullius vocat. (III. 34.)

[e] Quia tu nec partem judicii sustinebis. Hoc est enim totum judicium et spes omnis.

[f] Palliatarum scilicet fabularum. In his enim, etiamsi Latinæ sunt, Græca omnia servantur. Nam Latinæ

vehemence, out of a kind consideration that he may not eclipse his principal. (15.)

fieri videmus, [g] sæpe illum, qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam [h] ipse primarum, [i] multum summittere, ut ille princeps quam maxime excellat: sic faciet Alienus; tibi serviet, tibi lenocinabitur; minus aliquanto contendet, quam potest. Jam hoc considerate, cujusmodi accusatores in tanto judicio simus habituri, cum et ipse Alienus ex ea facultate, si quam habet, aliquantum detracturus sit, et Cæcilius tum denique se aliquid futurum putet, si Alienus minus vehemens fuerit, et sibi primas in dicendo partes concesserit. [k] Quartum quem sit habiturus, non video, nisi quem forte [l] ex illo grege moratorum, qui subscriptionem sibi postularunt, [m] cuicunque vos delationem dedissetis. Ex quibus, [n] alienissimis hominibus, ita paratus venis, ut tibi hospes aliquis sit recipiendus. Quibus ego non sum tantum honorem habiturus, ut ad ea, quæ dixerint, certo loco, aut singillatim unicuique, respondeam: sic breviter, quoniam non consulto, sed casu in eorum mentionem incidi, [o] quasi præteriens satisfaciam universis. Tantane vobis inopia videor esse amicorum, ut mihi non ex his, quos mecum adduxerim, sed [p] de populo subscriptor addatur? vobis autem tanta inopia reorum est,

fabulæ per pauciores agebantur personas, ut Atellanæ, togatæ, et hujusmodi aliæ. An ideo actores Græcos dixit?

[g] Comœdia quinque actus habet, hoc est, quinquies ducitur in scenam. Est ergo persona primarum partium, quæ sæpius actu regreditur, secundarum et tertiarum, quæ minus minusque procedunt. Terentius in Phormione, (*Prol. v.* 28.)

Quia primas partes qui aget is erit Phormio.

[h] Subaudi, *partium.*

[i] Subaudi, *vocem* vel *gestum.*

[k] Duos dixit, quomodo quartum nominat? scilicet ab accusatore. Cum ipso Cæcilio numerans proximum Alienum.

[l] Obturbatores quosdam sordidosque causidicos significat, qui adhibebantur ad moram faciendam, dum meliores advocati recrearentur, et se denuo compararent ad dicendum. Et non recessit a translatione scenicorum; qui sunt tragici et comici, dicendo quartum actorem et gregem.

[m] Sive mihi, sive Cæcilio.

[n] Hinc apparet etiam supra *alienum* alieni judicii hominem significare. Et ideo de alienis, quasi exteris per jocum dicit, tamquam peregrinantibus et advenis aliquem hospitio esse recipiendum Cæcilio.

[o] Sufficit, inquit, omnibus quod ego vel præteriens breviter dixero, pro levitate eorum, quibus respondendum est. Oblique autem Cicero removere conatur Cæcilium etiam a subscribendi spe, quod postea ille poposcerat secundarum munus; sed inhumanissimum erat dicere, ne subscriptorem quidem idoneum posse esse Cæcilium. Quare in summa sibi subscriptorem necessarium non esse dicit. Alibi [Verr. Act. II. lib. I. c. 6.] ait: *sed ne subscribendi quidem, quum id postularet, facerent potestatem.*

[p] Amare, *subscriptor de populo;* quasi isti in vulgo numerandi sint: et *addatur* proprie, de quasi invito et superbo quod hujusmodi nimirum res additæ dicuntur.

ut mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos [q] a columna Mænia [r] vestri ordinis reos reperiatis? [s] *Custodem*, inquit, *Tullio me apponite.* Quid? mihi quam multis custodibus opus erit, si te semel ad meas capsas admisero? qui non solum, ne quid enunties, sed etiam ne quid auferas, custodiendus sis. Sed de [t] isto custode toto sic vobis brevissime respondebo: non esse hos [u] tales viros commissuros, ut ad causam tantam, a me susceptam, mihi creditam, quisquam subscriptor, me invito, adspirare possit. Etenim fides mea custodem repudiat, diligentia speculatorem reformidat.

16 Such are the unfitnesses of Cæcilius for the task of accusing Verres: let us hear what are his fitnesses. He has received wrong from Verres: but the province of Sicily has received greater wrong; and Sicily, therefore, has a better right to name an accuser than Cæcilius. And what after all was this wrong? that Verres obliged his quæstor, Cæcilius, to refund money which he had unjust-

[x] Verum, ut ad te, Cæcili, redeam: quam multa te deficiant, vides; quam multa sint in te, quæ reus nocens in accusatore suo cupiat esse, profecto jam intelligis. Quid ad hæc dici potest? non enim quæro, quid tu dicturus sis; video mihi non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus hic tenet; qui, si te recte monere volet, suadebit tibi, ut hinc discedas, neque mihi verbum ullum respondeas. Quid enim dices? an id, quod dictitas, injuriam tibi fecisse Verrem? Arbitror: neque enim esset verisimile, cum omnibus Siculis faceret injurias, te illi unum eximium, cui consuleret, fuisse. [y] Sed ceteri Siculi ultorem suarum injuriarum invenerunt; tu, dum tuas injurias per te, id quod non potes, persequi conaris, id agis, ut ceterorum quoque injuriæ sint impunitæ atque inultæ: et hoc te præterit, non id solum spectari solere, qui debeat, sed etiam illud, qui possit ulcisci; in quo utrumque sit, eum supe-

[q] Mænius, quum domum suam venderet Catoni et Flacco censoribus, ut ibi basilica ædificaretur, exceperat jus sibi unius columnæ, super quam tectum projiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipse et posteri ejus spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Mænia vocitata est.

[r] Reos vestra defensione condignos; ut fures, et servos nequam, qui apud triumviros capitales apud columnam Mæniam puniri solent.

[s] Subscriptorem non dixit, sed cupidum, ut quia acerbe responsurus erat, lacessitus convicium facere videatur. Nam subscriptores non solum causarum causa, neque juvandi accusatoris adhiberi solent, sed etiam ut non corrumpatur.

[t] Hoc est, de omni genere subscriptorum, id est, etiam si Cæcilius subscriptorem se esse deposcat.

[u] Male facturos, prave et iniqua ratione. Nam committi fraus dicitur, atque peccatum. Sum enim et fidelis et diligens; et ideo nec custode indigeo, et speculatorem inter mea secreta non patior.

[x] Recte, quia in subscriptores *παρέκβασιν* fecerat.

[y] Sæpe in Cæcilium utitur hoc convicio, ut illum non Romanum, sed Siculum dicat.

ly plundered. Besides, it seems that Cæcilius has since forgiven it: and he cannot expect that our resentment for his wrongs should outlive his own. (16, 17.)

riorem esse; in quo alterum, in eo non, quid is velit, sed quid facere possit, quæri solere. Quodsi ei potissimum censes permitti oportere accusandi potestatem, cui maximam C. Verres injuriam fecerit; utrum tandem censes hos judices gravius ferre oportere, te ab illo esse læsum, an provinciam Siciliam esse vexatam ac perditam? Opinor, concedis, multo hoc et esse gravius, et ab omnibus ferri gravius oportere. Concede igitur, ut tibi anteponatur in accusando provincia. Nam provincia accusat, cum is agit causam, quem sibi illa defensorem sui juris, ultorem injuriarum, actorem causæ totius adoptavit.

17 At eam tibi C. Verres fecit injuriam, quæ ceterorum quoque animos posset alieno incommodo commovere. Minime: nam id quoque ad rem pertinere arbitror, qualis injuria dicatur, quæ causa inimicitiarum proferatur. Cognoscite ex me: nam iste eam profecto, nisi plane nihil sapit, nunquam proferet. Agonis quædam est, Lilybætana, liberta Veneris Erycinæ; quæ mulier ante hunc quæstorem copiosa plane et locuples fuit. Ab hac [z] præfectus Antonii quidam symphoniacos servos abducebat per injuriam, [a] quibus se in classe uti velle dicebat. Tum illa, ut mos in Sicilia est omnium Veneriorum, et eorum qui a Venere se liberaverunt, ut præfecto illi religionem Veneris nomenque objiceret, dixit et se et omnia sua Veneris esse. Ubi hoc quæstori Cæcilio, viro optimo et homini æquissimo, nuntiatum est, vocari ad se Agonidem jubet: judicium dat statim, si pareret, eam, se et sua Veneris esse, dixisse. Judicant recuperatores id, quod necesse erat; neque enim erat cuiquam dubium, quin illa dixisset. Iste in possessionem bonorum mulieris intrat; ipsam Veneri in servitutem adjudicat; deinde bona vendit; pecuniam redigit. Ita, dum pauca mancipia, Veneris nomine, Agonis, ac religione, retinere vult, fortunas omnes li-

[z] Antonius curator tuendæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium, non solum ipse nequam, verum etiam comitibus pessimis rem inauditam invasit, et indicto Cretensibus bello, male re gesta ibidem periit, antequam Pompeius contra piratas missus est. De hoc alibi ait Tullius, *Post M. Antonii infinitum illud imperium senserant.*

[a] Cani remigibus celeusma per symphoniacos solebat, et per assam vocem, id est, ore prolatam, et, ut in Argo navi, per citharam; sed quia hic *in classe* dixit, possumus intelligere, ad hoc symphoniacos capi solere, ut in classe pugnantibus classicum canant, unde ipsi tubæ classis nomen est positum classicum.

bertatemque suam istius injuria perdidit. Lilybæum Verres venit postea; rem cognoscit; factum improbat; cogit quæstorem suum, pecuniam, quam ex Agonidis bonis redegisset, eam mulieri omnem adnumerare et reddere. Est adhuc, id quod vos omnes admirari video, [b] non Verres, sed Q. Mutius. Quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? æquius ad levandam mulieris calamitatem? vehementius ad quæstoris libidinem coercendam? Summe hæc omnia mihi videntur esse laudanda. Sed repente e vestigio ex homine, tamquam aliquo [c] Circæo poculo, factus est Verres. [d] Redit ad se atque ad mores suos. Nam ex illa pecunia magnam partem avertit: mulieri reddidit quantulum visum est. [e] Hic tu, si læsum a Verre te esse dicis, patiar et concedam: si injuriam tibi factam quereris, defendam et negabo. Deinde de injuria, quæ tibi facta sit, neminem nostrum graviorem judicem esse oportet, quam te ipsum, cui facta dicitur. Si tu cum illo postea in gratiam redisti, si domi ipsius aliquotiens fuisti, si ille apud te postea cœnavit; utrum te perfidiosum, an prævaricatorem existimari mavis? Video esse necesse alterutrum: sed ego tecum in eo non pugnabo, quo minus, utrum velis, eligas.

Quodsi ne injuriæ quidem, quæ tibi ab illo facta sit, causa remanet, quid habes, quod possis dicere, quamobrem non modo mihi, sed cuiquam anteponare? nisi forte illud, quod te dicturum esse audio, quæstorem illius fuisse. Quæ causa gravis esset, si certares mecum, uter nostrum illi amicior esse deberet: in contentione suscipiendarum inimicitiarum ridiculum est putare, causam necessitudinis ad inferendum periculum justam videri oportere. Etenim, si plurimas a tuo prætore injurias accepisses, tamen eas ferendo majorem

18 But he was quæstor to Verres: as if that could make him fit to be his accuser, which rather by the sacredness of the relation be-

[b] Scævolam significat. Hujus quæstor Rutilius Rufus damnatus est, quod cum prætore consenserit suo, ne publicani aliquid agerent in provincia sua. Quo cognito, equites Romani (nam tum ante Sullana tempora judicabant) damnarunt eum. Hic est Mutius in honorem cujus Asiani diem festum *Mutia* nominabant.

[c] Illa enim sues ex hominibus faciebat. *Redit* autem jam ad argumentum, non ad similitudinem pertinet. Vult enim innuere, quod recte fecit, alienum esse et parvissimi temporis; proprium vero et perpetuum quod mali admisit.

[d] Nota redire ad se homines.

[e] Injuria semper injusta est: lædi etiam aliquis juste potest; nam et qui jure damnantur, læduntur, sed non injuria; et recte contra *patiar, defendam* posuit, contra *concedam, negabo*, et bene addit *negabo;* potuit enim aliter atque aliter intelligi defensio; est enim hic finis, quid sit injuria.

tween them most disqualifies him. (18, 19.)

laudem, quam ulciscendo, mererere: cum vero nullum illius in vita rectius factum sit, quam id, quod tu injuriam appellas; hi statuent, hanc causam, [f] quam ne in alio quidem probarent, in te justam ad necessitudinem violandam videri? qui, si summam injuriam ab illo accepisti, tamen, quoniam quæstor ejus fuisti, non potes eum sine ulla vituperatione accusare: si vero non ulla tibi facta est injuria, sine scelere eum accusare non potes. Quare cum incertum sit de injuria, quemquam horum esse putas, qui non malit, te sine vituperatione, quam cum scelere discedere?

19 Ac vide, quid differat inter meam opinionem ac tuam. Tu, cum omnibus rebus inferior sis, hac una re te mihi anteferri putas oportere, quod quæstor illius fueris: ego, si superior ceteris rebus esses, hanc unam ob causam te accusatorem repudiari putarem oportere. Sic enim a majoribus nostris accepimus, prætorem quæstori suo parentis loco esse oportere: nullam neque justiorem, neque graviorem causam necessitudinis posse reperiri, quam conjunctionem sortis, quam provinciæ, quam officii, quam publici muneris societatem. Quamobrem si jure posses eum accusare, tamen, cum is tibi parentis numero fuisset, id pie facere non posses: cum vero neque injuriam acceperis, et prætori tuo periculum crees, fatearis necesse est, te illi injustum impiumque bellum inferre conari. Etenim ista quæstura ad eam rem valet, ut elaborandum tibi in ratione reddenda sit, [g] quamobrem, qui quæstor ejus fueris, accuses; non, ut ob eam ipsam causam postulandum sit, ut tibi potissimum accusatio detur. Neque fere unquam venit in contentionem de accusando, qui quæstor fuisset, quin repudiaretur. [h] Itaque neque L. Philoni in C. Servilium nominis deferendi potestas est data, neque M. Aurelio Scauro in L. Flaccum, neque Cn. Pompeio in T. Albucium; quorum nemo propter indignitatem repudiatus est, sed ne libido violandæ necessitudinis auctoritate judicum comprobaretur. [i] Atque ille

[f] Qui et idoneus orator, et integer quæstor accusandi Verris.

[g] *Accuses*, pro eo quod est accusare velis. An: apud nos modo accuses, quum dicas ab illo tibi injuriam factam.

[h] Omnia exempla sunt quæstorum, qui prætores suos non permissi sunt accusare.

[i] Propiora exempla et magis similia posteriora ponenda sunt. Strabonem autem dicit Pompeium, Cn. Pompeii patrem.

Cn. Pompeius ita cum C. Julio contendit, ut tu mecum. Quæstor enim Albucii fuerat, ut tu Verris. Julius hoc secum auctoritatis ad accusandum afferebat, quod, ut hoc tempore nos ab Siculis, sic tum ille ab Sardis rogatus ad causam accesserat.

Semper hæc causa plurimum valuit, semper hæc ratio accusandi fuit honestissima, pro sociis, pro salute provinciæ, pro exterarum nationum commodis inimicitias suscipere, ad periculum accedere, operam, studium, laborem interponere. Etenim si probabilis est eorum causa, qui injurias suas persequi volunt; qua in re dolori suo, non reipublicæ commodis serviunt: quanto illa honestior causa est, quæ non solum probabilis videri, sed etiam grata esse debet, nulla privatim accepta injuria, sociorum atque amicorum populi Romani dolore atque injuriis commoveri? Nuper cum in P. Gabinium vir fortissimus et innocentissimus L. Piso delationem nominis postularet, et contra Q. Cæcilius peteret, isque se veteres inimicitias jam diu susceptas persequi diceret; cum auctoritas et dignitas Pisonis valebat plurimum, tum illa erat causa justissima, quod eum sibi Achæi patronum adoptarant. [k] Etenim cum lex ipsa de pecuniis repetundis sociorum atque amicorum populi Romani patrona sit; iniquum est, non eum legis judiciique actorem idoneum maxime putari, quem actorem causæ suæ socii defensoremque fortunarum suarum potissimum esse voluerunt. An, quod ad commemorandum est honestius, id ad probandum non multo videri debet æquius? Utra igitur est splendidior, utra illustrior commemoratio? *Accusavi eum, cui quæstor fueram, quicum me sors consuetudoque majorum, quicum me deorum hominumque judicium conjunxerat?* an, *Accusavi rogatu sociorum atque amicorum; delectus sum ab universa provincia, qui ejus jura fortunasque defenderem?* Dubitare quisquam potest, quin honestius sit, eorum causa, apud quos quæstor fueris, quam eum, cujus quæstor fueris, accusare? [l] Clarissimi viri nostræ civitatis, temporibus optimis, 20

My qualifications are somewhat different. I violate no sacred relation by accusing Verres: I do not profess to revenge any private injury; but to vindicate the wrongs of a whole province, and so maintain that sacred relation which binds me to them, as having been their quæstor. I accuse in their behalf, and at their request: a cause and a motive sanctioned by a long list of illustrious examples:

[k] Vide firmamenta argumentorum quoties in oratione sine metu fastidii repeti solent.

[l] Hoc rursum extra contentionem, quam ante cum Cæcilio habuit, de suo officio, quemadmodum cœperat, repetit, ne levis videretur, ex defensore repente accusator factus.

and which the guilty dread above all things to see revived, because they know that such accusers will do their work in earnest. I have a character to lose, and high prospects to stake upon my conduct of this accusation: and if Cæcilius be preferred to me, the Roman people will but think that its judges are afraid of a conscientious accuser, because they are unwilling to do justice. (20—22.)

hoc sibi amplissimum pulcherrimumque ducebant, ab hospitibus clientibusque suis, ab exteris nationibus, quæ in amicitiam populi Romani ditionemque essent, injurias propulsare, eorumque fortunas defendere. [m] M. Catonem illum Sapientem, clarissimum virum et prudentissimum, cum multis graves inimicitias gessisse accepimus, propter Hispanorum, apud quos consul fuerat, injurias. Nuper Cn. Domitium scimus M. Silano diem dixisse propter unius hominis Ægritomari, paterni amici atque hospitis, injurias.

21 Neque enim magis animos hominum nocentium res unquam ulla commovit, quam hæc majorum consuetudo, longo intervallo repetita ac relata; sociorum querimoniæ delatæ ad hominem non inertissimum, susceptæ ab eo, qui videbatur eorum fortunas fide diligentiaque sua posse defendere. Hoc timent homines; hoc laborant; hoc institui, atque adeo institutum referri ac renovari, moleste ferunt: putant fore, uti, si paulatim hæc consuetudo serpere ac prodire cœperit, per homines honestissimos virosque fortissimos, non imperitos adolescentulos, aut illiusmodi quadruplatores, leges judiciaque administrentur. Cujus consuetudinis atque instituti patres majoresque nostros non pœnitebat, tum cum P. Lentulus, is qui princeps senatus fuit, [n] accusabat M' Aquillium, subscriptore C. Rutilio Rufo: aut cum P. Africanus, homo virtute, fortuna, gloria, rebus gestis amplissimus, posteaquam bis consul et censor fuerat, [o] L. Cottam in judicium vocabat. Jure tum florebat populi Romani nomen; jure auctoritas hujus imperii, civitatisque majestas, gravis habebatur. Nemo mirabatur in Africano illo, quod in me nunc, homine parvis opibus ac facultatibus prædito, simulant sese mirari, cum moleste ferunt. *Quid sibi iste vult? accusatoremne se existimari, qui antea defendere consueverat? nunc præsertim, ea jam ætate, cum ædilitatem petat?* Ego vero ætatis non modo meæ, sed multo etiam superioris, et honoris amplissimi, puto esse, et accusare improbos, et

[m] Cato hic accusavit Ser. Galbam pro direptis Lusitanis, et P. Furium pro iisdem pro iniquissima æstimatione frumenti.

[n] Hic M' Aquillius de pecuniis repetundis accusatus est [a P. Lentulo]. Hic est igitur Lentuli Suræ pater in carcere strangulati propter conjurationem.

[o] Hunc P. Africanus post secundum consulatum et censuram dicitur accusasse.

miseros calamitososque defendere. Et profecto aut hoc remedium est ægrotæ ac prope desperatæ reipublicæ, [p]judiciisque corruptis ac contaminatis paucorum vitio ac turpitudine, homines ad legum defensionem judiciorumque auctoritatem quam honestissimos et integerrimos diligentissimosque accedere: aut, si ne hoc quidem prodesse poterit, profecto nulla unquam medicina his tot incommodis reperietur. Nulla salus reipublicæ major est, quam eos, qui alterum accusant, non minus de laude, de honore, de fama sua, quam illos, qui accusantur, de capite ac fortunis suis pertimescere. Itaque semper ii diligentissime laboriosissimeque accusarunt, qui seipsos in discrimen existimationis venire arbitrati sunt.

Quamobrem hoc statuere, judices, debetis, Q. Cæcilium, 22
de quo nulla unquam opinio fuerit, nullaque in hoc ipso judicio exspectatio futura sit, qui neque, ut ante collectam famam conservet, neque uti reliqui temporis spem confirmet, laborat, non nimis hanc causam severe, non nimis accurate, non nimis diligenter acturum. Habet enim nihil, quod in offensione deperdat; ut turpissime flagitiosissimeque discedat, nihil de suis veteribus ornamentis [q]requiret. A nobis multos obsides habet populus Romanus, quos ut incolumes conservare, tueri, confirmare, ac recuperare possimus, omni ratione erit dimicandum. Habet honorem, quem petimus; habet spem, quam propositam nobis habemus; habet existimationem, multo sudore, labore, vigiliisque collectam: ut, si in hac causa nostrum officium ac diligentiam probaverimus, hæc, quæ dixi, retinere per populum Romanum incolumia ac salva possimus; si tantulum offensum titubatumque sit, ut ea, quæ singillatim ac diu collecta sunt, uno tempore universa perdamus. Quapropter, judices, vestrum est deligere, quem existimetis facillime posse magnitudinem causæ ac judicii sustinere fide, diligentia, consilio, auctoritate. Vos si mihi Q. Cæcilium anteposueritis, [r]ego me

[p] *Corrupta judicia* sunt in iis, qui acceperunt pecuniam; *contaminata* in iis, qui offensione ordinis infamantur.

[q] Amissum sentiet. Hoc est enim *nihil requiret:* non sentiet, sibi deesse aliquid ex iis rebus, quas nunquam habuit.

[r] Ero enim defensor, ut fui, et necessitatem accusationis evadam. Hoc

dignitate superatum non arbitrabor: populus Romanus ne tam honestam, tam severam, diligentemque accusationem neque vobis placuisse, neque ordini vestro placere, arbitretur, providete.

quidem videtur plane dicere, sed latenter hoc significat, pravo de suo judicio magis judicibus hæsuram turpitudinem, quam sibi.

ACCUSATIONIS

IN

C. VERREM

ACTIO PRIMA.

ARGUMENTUM ASCONII.

Victo Cæcilio, et accusatione ad se delata, Cicero, cum inquisitionis tempus in Siciliam postulasset dies CX, et cum filio patrui sui Tullii totam provinciam colligendis literis in Verrem, et denuntiandis testimoniis peragrasset diebus L, quia pedestre iter ex Sicilia et propter fugitivos et propter Verris insidias devitabat, a Vibone transiit. Tum repente adveniens, cum videret id agi, ut a M' Glabrione prætore, et ab iis judicibus, qui tunc erant, ad alium annum aliumque prætorem res tota transiret, eripereturque sibi reus patrocinio Hortensii ac Metelli, qui tunc consules futuri erant, (per hos enim Verres eludendi judicii fiduciam sumpserat,) hoc commentus est rationis, ut orationem longam prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret, sed tantummodo citaret testes ad unumquodque crimen expositum, et eos Hortensio interrogandos daret. Qua arte ita est fatigatus Hortensius, ut nihil, contra quod diceret, inveniret, ipse etiam Verres, desperato patrocinio, sua sponte discederet in exsilium.

Hoc igitur laborat in oratione hac tota Tullius, ut ostendat, non dolo nec astutia, sed necessitate facere id, quod fecit; et magis adversariorum fraudibus occurrat, quam ut ipse sit captiosus. Vult enim, ut diximus, omne hoc tempus, quod est ante Kalend. Januar. dispensare in totius causæ actionem, ne ad alium prætorem aliosque judices novis consulibus veniendum sit. Toto igitur hoc libro exhortatio judicum continetur, ad vere judicandum; minæ in adversarios diriguntur, omnia tentantes ad corrumpendum judicium: et expositiones Ciceronis consilii sui judicibus exhibentur, quasi inter eos tractentur communiter; ubi brevitas quoque objiciendorum criminum mira arte conficitur.

Status: quantum ad crimina causæ repetundarum pertinet, conjectura multiplex inest omnibus libris: quantum ad specialem intentionem libri hujus refertur, qualitas negotialis extra scriptum in particula juris est constituta; inducitur enim postulatio de agendi novo genere; siquidem petit permitti sibi, non uti oratione perpetua, sed breviter crimina proponere, et ad singula testes dare.

Sunt autem capita orationis hæc: an talis reus, cujus damnatio prosit rei publicæ; an talia ejus consilia ad corrumpendum judicium; an talia et tam

manifesta crimina ad patrocinium desperandum; an hujusmodi ab eo et ab ejus suffragatoribus et dicta et facta ad eludendam accusationem, ut novo genere sit agendum Tullio: quarum rerum quasi per narrationem facit demonstrationem. Expositio consilii sui ut cum judicibus deliberatio videtur inducta; in qua ostenditur certandum cum Hortensio astutia, non utendo horis omnibus ad dicendum; ad tollendam, si fieri possit, comperendinationem, per testes crimina comprobando. Facit hoc Cicero, ut hæc res non solum compendio ac brevitate moram temporis tollat, sed etiam circa artificium dicendi breviter etiam in hac parte vim oratoris ostendat.

1 QUOD erat optandum maxime, judices, et quod unum ad invidiam vestri ordinis infamiamque judiciorum sedandam maxime pertinebat, id non humano consilio, sed prope divinitus datum atque oblatum vobis, summo reipublicæ tempore, videtur. Inveteravit enim jam opinio perniciosa reipublicæ nobisque periculosa, quæ non modo Romæ, sed et apud exteras nationes omnium sermone percrebruit, his judiciis, quæ nunc sint, pecuniosum hominem, quamvis sit nocens, neminem posse damnari. Nunc, in ipso discrimine ordinis judiciorumque vestrorum, cum sint parati, [a] qui concionibus et legibus hanc invidiam senatus inflammare conentur, reus in judicium adductus est C. Verres, homo vita atque factis omnium jam opinione damnatus, pecuniæ magnitudine sua spe et prædicatione absolutus. Huic ego causæ, judices, cum summa voluntate et exspectatione populi Romani actor accessi, non ut augerem invidiam ordinis, sed ut infamiæ communi succurrerem. Adduxi enim hominem, in quo reconciliare existimationem judiciorum amissam, redire in gratiam cum populo Romano, satisfacere exteris nationibus possetis; [b] depeculatorem ærarii, [c] vexatorem Asiæ atque Pamphyliæ, [d] prædonem juris urbani, labem atque perniciem provinciæ Siciliæ. De quo si vos severe ac religiose judicaveritis, auctoritas ea, quæ in vobis remanere debet, hærebit: sin istius ingentes divitiæ judiciorum religionem veritatemque perfregerint, ego hoc tamen assequar,

I congratulate you, judges, on having so fair an opportunity of refuting the ill opinions generally entertained of the corruption of the senatorial order. I bring before you a most guilty and a most wealthy criminal: if you condemn him, the public confidence may yet be recovered. (1.)

[a] *Concionibus* Quinctium dicit tribunum plebis, qui veneficii reum Oppianicum Cluentio accusatore defendens, victus erat illo damnato. *Legibus* autem L. Aurelium Cottam prætorem significat, qui legem promulgarat, de restituendis judiciis equestri ordini.

[b] Sub Carbone consule, quum quæstor esset. Peculator autem, qui furtum facit pecuniæ publicæ.

[c] Sub Dolabella, quum legatus ei et pro quæstore esset, mortuo Malleolo.

[d] In prætura urbana, quam Siciliensis secuta est, de qua nunc accusatur.

ut judicium potius reipublicæ, quam aut reus judicibus, aut accusator reo defuisse videatur.

Equidem, ut de me confitear, judices, [e] cum multæ mihi a C. Verre insidiæ terra marique factæ sint, quas partim mea diligentia devitarim, partim amicorum studio officioque repulerim, nunquam tamen neque tantum periculum mihi adire visus sum, neque tantopere pertimui, ut nunc in ipso judicio. Neque tantum me exspectatio accusationis meæ concursusque tantæ multitudinis, quibus ego rebus vehementissime perturbor, commovet, quantum istius insidiæ nefariæ, quas uno tempore mihi, vobis, M' Glabrioni prætori, sociis, exteris nationibus, [f] ordini, nomini denique senatorio facere conatur: qui ita dictitat, iis esse metuendum, qui, quod ipsis solis satis esset, surripuissent, se tantum eripuisse, ut id multis satis esse possit; nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. Quodsi, quam audax est ad conandum, tam esset astutus in agendo; fortasse aliqua in re nos aliquando fefellisset. Verum hoc adhuc percommode cadit, quod cum incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta est. Nam ut apertus in corripiendis pecuniis fuit, sic in spe corrumpendi judicii perspicua sua consilia conatusque omnibus fecit. [g] Semel, ait, se in vita pertimuisse, tum, [h] cum primum reus a me factus sit; quod cum e provincia recens esset, invidiaque et infamia non recenti, sed vetere ac diuturna flagraret, tum ad judicium corrumpendum tempus alienum offenderet. Itaque cum ego [i] diem inqui-

2 Yet this criminal so openly avows his expectation of saving himself by his money, that were he not as stupid as he is impudent I should have some fears for the result. He has abandoned all hope of being acquitted on any fair ground; but he trusts by corruption to put off his trial till he can get such judges as he can bribe. (2, 3.)

[e] Alias significat insidias, quæ vitæ ejus factæ sint, alias quæ integritati et existimationi. Nam *uno tempore mihi* vult intelligi etiam præmia sibi prævaricationis ostentavisse Verrem; sed *terra marique* insidias factas suæ vitæ significat.

[f] Ordini insidiatur, ne dignitas judicandi ordinem sequatur [detectis in corpore judicationibus]; nomini, ne senatorium nomen honori sit, sed potius ignominiæ. *Senatorio* enim bis subauditur, et senatorio ordini et nomini senatorio.

[g] Contumaciam Verris præcipitem. Nam *semel* est vicinum ad *pæne nunquam*. Ex eodem sensu est, quod semel in vita risisse Crassum scribit Lucilius. Unde Virgilius mihi videtur dixisse, (*Æn. VIII.* 222.)

Tum primum nostri Cacum videre timentem.

[h] Quid est reum fieri, nisi apud prætorem legibus interrogari? Quum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud prætorem reo, Aio te Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis ei æstimabatur, ut victo; si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum ejus criminum, et instituebatur accusatio.

[i] Dies feminino genere tempus; et ideo diminutive diecula dicitur breve tempus et mora. Dies horarum XII generis masculini est, unde *hodie* dicimus, quasi hoc die. Petiit autem

rendi in Sicilia perexiguam postulavissem, [j] invenit iste, qui sibi in Achaiam biduo breviorem diem postularet, non ut is idem conficeret diligentia et industria sua, quod ego meo labore et vigiliis consecutus sum—etenim ille Achaicus inquisitor ne Brundisium quidem pervenit; ego Siciliam totam quinquaginta diebus sic obii, ut omnium populorum privatorumque literas injuriasque cognoscerem: ut perspicuum cuivis esse posset, hominem ab isto quæsitum esse, non qui reum suum adduceret, sed qui meum tempus obsideret.

3 Nunc homo audacissimus atque amentissimus hoc cogitat. Intelligit, me ita paratum atque instructum in judicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta atque flagitia defixurus sim. Videt, senatores multos esse testes audaciæ suæ; videt multos equites Romanos, frequentes præterea cives atque socios, quibus ipse insignes injurias fecerit: videt etiam tot, tam graves ab amicissimis civitatibus legationes [k] cum publicis auctoritatibus convenisse. Quæ cum ita sint, usque eo de omnibus bonis male existimat, usque eo senatoria judicia [l] perdita profligataque esse arbitratur, ut hoc palam dictitet, non sine causa se cupidum pecuniæ fuisse, quoniam in pecunia tantum præsidium experiatur esse; sese, id quod difficillimum fuerit, [m] tempus ipsum emisse judicii sui, quo cetera facilius emere posset postea; ut, quoniam criminum vim subterfugere nullo modo poterat, procellam temporis devitaret. [n] Quodsi non modo in causa, verum in aliquo [o] honesto præsidio, [p] aut in alicujus aut eloquentia aut [q] gratia

Tullius C et X dies; Rupilius sive Oppius suppositus a Verre C et VIII petiit.

[j] Alii hunc Rupilium, alii Oppium putant. Sunt qui Rupilium dicunt accusatorem, Oppium reum. Alii Q. Metellum Nepotem accusatorem, Curionem reum. Moris autem fuerat, ut agendi dies priori prior ordinaretur. Itaque si omni tempore postulato usus esset ad inquisitionem Tullius, futurum erat, ut prior locus ad agendum daretur ei, qui biduo breviorem diem postulaverat. Cujus accusationis interposita de industria mora, eum Verres ad alios consules distulisset.

[k] Publicis literis.

[l] Prius voluit esse *profligata* quam *perdita*. Est enim *perditum* quod inveniri non potest, *profligatum* quod potest.

[m] Id est, dilationem temporis impetrasse. Judicium autem *suum* debemus intelligere *sibi aptum;* et e contrario ait, *alienum tempus offenderat.*

[n] Per innocentiam.

[o] Per compensationem criminum auctoritate dicentis.

[p] Acerbe in Hortensium, quem corruptione judicum, non eloquentia sua, dicit esse confisum.

[q] Amicorum plurimorum, quibus defensoribus uteretur.

spem aliquam collocasset; profecto non hæc omnia colligeret atque aucuparetur: non usque eo despiceret contemneretque ordinem senatorium, ut arbitratu ejus [r] deligeretur ex senatu, qui reus fieret, qui, dum hic, quæ opus essent, compararet, causam interea ante eum diceret. Quibus ego rebus quid iste speret, et quo animum intendat, facile perspicio. Quamobrem vero se confidat aliquid proficere posse, [s] hoc prætore, et [t] hoc consilio, intelligere non possum. Unum illud intelligo, [u] quod populus Rom. in rejectione judicum judicavit, ea spe istum fuisse præditum, ut omnem rationem salutis in pecunia constitueret; hoc erepto præsidio, ut nullam sibi rem adjumento fore arbitraretur.

Etenim quod est ingenium tantum, quæ tanta facultas dicendi et copia, quæ istius vitam, tot vitiis flagitiisque conjunctam, jam pridem omnium voluntate judicioque damnatam, aliqua ex parte possit defendere? Cujus ut adolescentiæ maculas ignominiasque prætexeram, quæstura, primus gradus honoris, quid aliud habet in se, nisi [x] Cn. Carbonem spoliatum a quæstore suo pecunia publica? nudatum et proditum consulem? desertum exercitum? relictam provinciam? sortis necessitudinem religionemque violatam? [y] cujus legatio exitium fuit Asiæ totius et Pamphyliæ, quibus in provinciis multas domos, plurimas urbes, omnia fana depopulatus est, tum cum in Cn. Dolabellam scelus suum illud pristinum renovavit et instauravit quæstorium; cum eum, cui legatus et pro quæstore fuisset, et [z] in invidiam suis maleficiis adduxit, et in ipsis periculis non solum deseruit, sed etiam [a] oppugnavit ac prodidit. [b] Cujus prætura urbana

4 This may well be his sole hope, for what honest means can save so monstrous a criminal? False alike to his public and private duties in his quæstorship,—no less false to both in his official station in Asia,—a shameless peculator and seller of justice in his prætor-

[r] Oppius vel Curio.

[s] Glabrione scilicet.

[t] Lectissimorum ex omni numero senatus judicum.

[u] Ex iis, quos tenuit, intellectum est, eos judices habere velle, quos corrumpi posse confideret.

[x] Carbo, Marianæ partis dux, denique consul, desertus Arimini est a quæstore suo Verre, spoliatus pecunia publica, quam quæstor in exercitu de ærario sumpserat, quum ad Sullam ille transiret proditor partium Marianarum.

[y] Legatus per has provincias Dolabellæ proconsulis fuit, et pro quæstore Malleolo mortuo; ejusdemque in judicio, quum accusaretur, proditor fuit.

[z] Propter sua scelera, inquit, tum fecit invidiosum reum.

[a] Pejus *prodere*, quam *oppugnare*; propterea quod *oppugnare* inimici et hostis officium est; *prodere* gravius, quum ad eos, qui amici esse debent, referatur hoc verbum.

[b] Quemadmodum hic dicit, sic divisa sunt crimina hujus prætoræ urbanæ, scilicet juris dicundi, sartorumque tectorum.

ship,—a tyrant, rapacious, lustful, and

ædium sacrarum fuit publicorumque operum depopulatio, simul in jure dicundo bonorum possessionumque [c] contra omnium instituta addictio et condonatio.

5 cruel in the highest degree in his administration of Sicily; —his guilt is too notorious to need proof: disappointed in his hope of packing the judges for this present year, he openly trusts to the interest of those friends who will next year be strong in official power and influence. (4—6.)

Jam vero omnium vitiorum suorum plurima et maxima constituit monumenta et indicia in provincia Sicilia; quam iste per triennium ita vastavit, [d] vexavit, ac perdidit, ut ea restitui in antiquum statum nullo modo possit, vix autem per multos annos innocentesque prætores aliqua ex parte recreari aliquando posse videatur. Hoc prætore Siculi neque suas leges, neque nostra senatusconsulta, neque communia jura tenuerunt. Tantum quisque habet in Sicilia, quantum hominis avarissimi et libidinosissimi aut imprudentiam subterfugit, aut satietati superfuit. Nulla res per triennium, nisi ad nutum istius, judicata est; nulla res tam patria cujusquam atque avita fuit, quæ non ab eo, imperio istius, abjudicaretur. Innumerabiles pecuniæ [e] ex aratorum bonis novo nefarioque instituto coactæ: [f] socii fidelissimi in hostium numero existimati; cives Romani servilem in modum cruciati et necati; homines nocentissimi propter pecunias judicio liberati; honestissimi atque integerrimi, [g] absentes rei facti, indicta causa damnati et ejecti; portus munitissimi, maximæ tutissimæque urbes piratis prædonibusque patefactæ; nautæ militesque Siculorum, socii nostri atque amici, fame necati; classes optimæ atque opportunissimæ cum magna ignominia populi Romani amissæ et perditæ. Idem iste prætor monumenta antiquissima, [h] partim regum locupletissimorum, quæ illi ornamento urbibus esse voluerunt, partim etiam [i] nostrorum imperatorum, quæ victores civitatibus Siculis aut dederunt aut reddiderunt, [j] spoliavit

[c] Qui prætores urbani ante se fuerunt. Sunt autem instituta prætorum in decretis interponendis, dijudicandisque causis.

[d] Nimirum *vexavit,* ingentis calamitatis usum significat. Nam et ipse supra sic ait: *Populatæ, vexatæ, funditus eversæ provinciæ.* Virgilius: (*Ecl. VI.* 75.)

Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates.

[e] Aratores frumenti decimam dare populo Romano solent. Hos non una atque altera, sed tribus amplis decimis per mancipes a se subornatos, id est, publicanos, qui decumani vocantur, Verres exhausit.

[f] Hic locus crimina continet exposita in ea oratione, quæ inscribitur *de Suppliciis.*

[g] Ut Sthenius et Heraclius.

[h] Agathoclis aut Hieronis, Siciliæ regum.

[i] Scipionis et Marcelli: dedit Marcellus; reddidit ex Africa Scipio.

[j] Quomodo *nudavit statuas?* nam de his sermo est. Opinor, quod in aliis

nudavitque omnia. Neque hoc solum in statuis ornamentisque publicis fecit, sed etiam delubra omnia, sanctissimis religionibus consecrata, depopulatus est; deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabre atque antiquo artificio factus videretur, reliquit. [k] In stupris vero et flagitiis nefarias ejus libidines commemorare, pudore deterreor, simul illorum calamitatem commemorando augere nolo, quibus liberos conjugesque suas integras ab istius petulantia conservare non licitum est. At enim hæc ita commissa sunt ab isto, ut non cognita sint ab omnibus. Hominem esse arbitror neminem, qui nomen istius audierit, quin facta quoque ejus nefaria commemorare possit; ut mihi magis timendum sit, ne multa crimina prætermittere, quam ne qua in istum fingere existimer. Neque enim mihi videtur hæc multitudo, quæ ad audiendum convenit, cognoscere ex me causam voluisse, sed ea, quæ scit, mecum recognoscere.

Quæ cum ita sint, iste homo amens ac perditus alia 6
mecum ratione pugnat. Non id agit, ut alicujus eloquentiam mihi opponat; non gratia, non auctoritate cujusquam, non potentia nititur. Simulat his se rebus confidere; sed video, quid agat; (neque enim agit occultissime;) [l] proponit inania mihi nobilitatis, hoc est hominum arrogantium, nomina; qui non tam me impediunt, quod nobiles sunt, quam adjuvant, quod noti sunt. Simulat se eorum præsidio confidere; cum interea [m] aliud quiddam jam diu machinetur. Quam spem nunc habeat in manibus, et quid moliatur, breviter jam, judices, vobis exponam. Sed prius, ut ab initio res constituta sit, quæso, cognoscite. Ut primum e provincia rediit, [n] redemptio est hujus judicii facta grandi pecunia. [o] Ea mansit in conditione atque pacto usque ad eum finem, dum judices

bases nudas reliquit, aliis detraxit quæ manu gestabant, ut statuæ Cereris simulacrum Victoriæ IV. 49. Ernesti.

[k] De Cleomenis uxore dicit.

[l] Ut Curionis et Metellorum trium, Hortensii et Scipionis. Hi enim Verri palam suffragabantur.

[m] Dilationem accusationis, et corruptionem judicii.

[n] Sic quidam accipiat, quasi hoc dicat Cicero, Corrupti sunt isti judices. Non hoc dicit, sed ait artifices quosdam corrumpendorum judicum pactos esse cum Verre, et redemisse semel omnem procurationem judicii corrumpendi suo periculo absolutionisque præstandæ.

[o] Hic est sensus: de pacto, inquit, et promissione corrumpendorum judicum non est recessum. Sed postquam rejecti sunt judices, displicuit totum negotium redemptoribus, et resilierunt a conditione ac pacto.

rejecti sunt. Posteaquam rejectio judicum facta est, quod et in sortitione istius spem fortuna populi Romani, et in rejiciendis judicibus mea diligentia istorum impudentiam vicerat, [p] renuntiata est tota conductio. Præclare se res habebat. [q] Libelli nominum vestrorum consiliique hujus in manibus erant omnium. [r] Nulla nota, nullus color, nullæ sordes videbantur his sententiis allini posse: cum iste repente ex [s] alacri atque læto sic erat humilis atque demissus, ut non modo populo Romano, sed etiam sibi ipse condemnatus videretur.

7 When Hortensius his advocate was elected consul, he thought it

[t] Ecce autem repente, his diebus paucis, [u] comitiis consularibus factis, [x] eadem illa vetera consilia pecunia majore repetuntur, eædemque vestræ famæ fortunisque omnium insidiæ [y] per eosdem homines comparantur. Quæ res primo,

[p] Renuntiatio dicitur recusatio ejus rei, quæ in pactum et promissionem venerat.

[q] Moris erat, celebrata judicum rejectione, et haberi in officio prætoris et in arca reponi nomina judicum selectorum. Rejectio autem idcirco dicitur, quia, quum multi judices in consilio cum prætore suo judicaturi essent, qui quæsitor fuisset in publica causa, verbi gratia repetundarum, ambitus, majestatis, necesse fuerat eos primum de decuria senatoria conscribi, quum senatus judicaret, deinde in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici posset; tertio, id est post urnam, permitti accusatori ac reo, ut ex illo numero rejiciant, quos putaverint sibi aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos fore. Solet autem ex moribus ac fama judicum illorum, quos aut rejiciebant aut retinebant, voluntatis conjecturam facere populus, qui causæ suæ confidere, qui corrumpere judices vellet. Rejectione celebrata, in eorum locum, qui rejecti fuerant, subsortiebatur prætor alios, quibus ille judicum legitimus numerus compleretur. Prima enim sortitio dicebatur. His perfectis jurabant in leges judices, ut obstricti religione judicarent. Quum jurassent omnes præter ipsum prætorem, nomina eorum in libellis, ut supra diximus, continebantur et ubique habebantur, ne pro selectis judicibus, ut fit in multitudine aliqui suppositi corruptissime judicarent, itaque ad prætoris tribunal considerent, ut judicaturi cum prætore suo.

[r] Etsi hæc Cicero, quia contra Hortensium prosunt, sæpissime repetat, tamen in qua causa, et a quo, et quomodo hæc facta sint, meminimus in divinatione narrasse. Illud factum tamen animadvertendum, quod allini sordes non tabulis, sed sententiis, figurate dixit.

[s] Alacris, sive alacer, (utrumque enim dicimus,) dicitur is, qui intentus est sensibus universis, quod est indicium erecti animi atque sublimis. Nam e contrario lacer dicitur amputatis a corpore sensuum membris, hoc est auribus oculisve, quæ significatio ad animum sæpe transfertur. Ut enim plerumque afflicto animo sensibus non utimur erectis, sic alacer dicitur is, cui omnes sensus in loco quisque suo vegeti sunt et intenti. Læti vero, qui cultu indicant adesse animum sincerum sensibus suis; qua re cognita illud quoque intelligitur, aliud esse alacrem, aliud lætum. Sunt qui *alacrem* festinantem et properum dici putant, quasi *alis acrem.*

[t] Proprium hoc Ciceronis est in rebus improvisis. Quod cum cura Virgilius et legit et transtulit, ut, *(Æn. II.* 203.)

Ecce autem gemini a Tenedo.

[u] Sunt etiam ædilitia, et prætoria, et tribunitia comitia.

[x] Corrumpendi judicii.

[y] Per supra dictos redemptores, conductoresque facinoris istius.

judices, pertenui nobis argumento indicioque patefacta est: post aperto suspicionis introitu ad omnia intima istorum consilia sine ullo errore pervenimus. Nam ut Hortensius, consul designatus, domum reducebatur e campo, cum maxima frequentia ac multitudine, fit obviam casu ei multitudini [z] C. Curio; quem ego hominem honoris potius, quam contumeliæ causa nominatum volo. Etenim ea dicam, quæ ille, si commemorari noluisset, non tanto in conventu, tam [a] aperte palamque dixisset; quæ tamen a me pedetentim cauteque dicentur, ut et amicitiæ nostræ, et dignitatis illius habita ratio esse intelligatur. Videt ad ipsum [b] fornicem Fabianum in turba Verrem. Appellat hominem, et ei voce maxima gratulatur. Ipsi Hortensio, qui consul erat factus, propinquis necessariisque ejus, qui tum aderant, verbum nullum facit: cum hoc consistit, hunc amplexatur, hunc jubet sine cura esse. *Renuntio*, inquit, *tibi, te hodiernis comitiis esse absolutum.* Quod cum tam multi homines honestissimi audissent, statim ad me defertur; immo vero, ut quisque me viderat, narrabat. Aliis illud indignum, aliis ridiculum videbatur: ridiculum iis, qui istius causam in testium fide, in criminum ratione, in judicum potestate, non in comitiis consularibus, positam arbitrabantur; indignum iis, qui altius perspiciebant, et hanc gratulationem ad judicium corrumpendum spectare videbant. Etenim sic ratiocinabantur, sic honestissimi homines inter se et mecum loquebantur: [c] *Aperte jam ac perspicue nulla esse judicia. Qui reus pridie jam ipse se condemnatum putabat, is, posteaquam defensor ejus consul est factus, absolvitur.* Quid igitur? [d] quod tota Sicilia, quod omnes Siculi, omnes negotiatores, omnes publicæ privatæque literæ Romæ sunt, nihilne id valebit? Nihil, invito consule designato. Quid?

equivalent to an acquittal: when M. Metellus, prætor elect, had drawn the lot of judging causes of maladministration in the ensuing year, he sent special information to his wife that he was now in safety. After having vainly employed his money to defeat me in my contest for the ædileship, he still hopes to be acquitted, if his trial can be deferred till Hortensius is consul, and M. Metellus his judge. He trusts that by the ordinary delays of law proceedings, and the intervention of

[z] Quæri solet, cur hoc de Hortensio. Cur de aliis non dicat, quia nemo solebat precari veniam apud veteres de eorum compellatione nuda, quos negotium tangeret. Curionem autem patrem dicit.

[a] *Aperte* ad verba pertinet non obscura; *palam* ad præsentium multitudinem et qualitatem frequentis loci.

[b] Fornix Fabianus arcus est juxta regiam in Sacra via, a Fabio censore constructus, qui a devictis Allobrogibus Allobrox cognominatus est, ibique statua ejus posita propterea est.

[c] Non ex sua persona hoc dicit Tullius, nam esset offensum.

[d] Ἐπεξήγησις, ut quidquid subjectum est, intelligatur ejus esse, quod dixit tota Sicilia.

the holy-days, the cause cannot finally come on for decision till after the first of January. (7—10.)

judices non crimina, non testes, non existimationem populi Romani sequentur? *Non: omnia* [e] *in unius potestate ac moderatione vertentur.* Vere loquar, judices: vehementer me hæc res commovebat. Optimus enim quisque ita loquebatur: *Iste quidem tibi eripietur; sed nos* [f] *non tenebimus judicia diutius. Etenim quis poterit, Verre absoluto, de transferendis judiciis recusare?* Erat omnibus molestum: neque eos tam [g] istius hominis perditi subita lætitia, quam [h] hominis amplissimi nova gratulatio commovebat. Cupiebam dissimulare me id moleste ferre; cupiebam animi dolorem vultu tegere et taciturnitate celare.

8 Ecce autem [i] illis ipsis diebus, cum prætores designati sortirentur, [k] et M. Metello obtigisset, ut is de pecuniis repetundis quæreret, nuntiatur mihi, tantam isti gratulationem esse factam, ut is domum quoque mitteret, qui uxori suæ nuntiarent. Sane ne hæc mihi quidem res placebat; neque tantopere, quid in hac sorte metuendum mihi esset, intelligebam. Unum illud ex hominibus certis, ex quibus omnia comperi, reperiebam: [l] fiscos complures cum pecunia Siciliensi [m] a quodam senatore ad [n] equitem Romanum esse translatos; ex his quasi x fiscos ad senatorem illum relictos esse, [o] comitiorum meorum nomine; [p] divisores

[e] Hortensii scilicet.

[f] Finxit senatores dicere, Non tenebimus judicia, mollius scilicet, quam si populares fingeret dicentes, auferemus a senatu judicia.

[g] Verris.

[h] C. Curionis.

[i] Accusatio cœpta est Nonis Augusti, et comitia consularia fuerunt VI Kal. Augusti. Nec multo post sortitio prætorum fuit, celebratis eorundem comitiis.

[k] Sorte obveniebat unicuique prætori. Hic ergo M. Metellus amicus Verris successurus Glabrioni fuerat.

[l] Sportæ, sportulæ, sportellæ nummorum sunt receptacula; et sacci, sacculi, saccelli, et crumenæ, et vellereæ, et scorteæ, et manticæ, et marsupia, ita fisci, fiscinæ, fiscellæ, spartea sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas. Unde quia major summa est pecuniæ publicæ quam privatæ, ut pro censu privato loculos et arcam et saccellos dicimus, sic pro publico thesauro ærarii dicitur fiscus.

[m] Horum nomina quidam inepte quærunt, quasi certum sit quod dicitur, et non de industria fingatur a Tullio ad invidiam adversariorum et sui defensionem, quia cogitur novo modo causam agere, horis brevioribus quam mos est accusatoribus; itaque suspicantur senatorem alii Crassum, alii Hortensium.

[n] Alii neminem proferunt, alii Publicium quendam, temporibus illis in dividenda pecunia populo famosissimum. Pecunia Siciliensis est ex Siciliæ prædationibus capta.

[o] Ut ego ædilitate dejicerer, quam petebam. Post consularia enim et prætoria comitia ædilitia sequebantur. *Comitiorum* autem *meorum nomine* addidit, ut ostenderet excepta hac pecunia totam ad corruptionem judicii destinatam esse.

[p] Utrum legitimos habent omnes tribus divisores suos, quos Plautus

omnium tribuum noctu ad istum vocatos. Ex quibus quidam, [q]qui se omnia mea causa debere arbitrabatur, eadem illa nocte ad me venit; demonstrat, qua iste oratione usus esset; commemorasse istum, quam liberaliter eos tractasset etiam antea, [r]cum ipse prætoram petisset, et proximis consularibus prætoriisque comitiis; deinde continuo esse pollicitum quantam vellent pecuniam, si me ædilitate dejecissent. Hic alios negasse audere, alios respondisse, non putare id perfici posse: inventum tandem esse fortem amicum ex eadem familia, [s]Q. Verrem, Romulea, [t]ex optima divisorum disciplina, [u]patris [x]istius discipulum atque amicum, qui, HS quingentis millibus depositis, id se perfecturum polliceretur: et fuisse tamen nonnullos, qui se una facturos esse dicerent. Quæ cum ita essent, sane benevolo animo me, ut magnopere caverem, præmonebat.

Sollicitabar rebus maximis uno atque eo perexiguo tempore: [y]urgebant comitia; et in his ipsis oppugnabar grandi pecunia: instabat judicium; ei quoque negotio fisci Siculienses [z]minabantur. [a]Agere, quæ ad judicium pertinebant, libere, comitiorum metu deterrebar: petitioni toto animo servire non licebat. [b]Minari denique divisoribus ratio non erat, propterea quod eos intelligere videbam, me hoc judicio 9

magistros curiarum in Aululariam (*Act. I. sc.* 1. *v.* 29.) vocat his verbis,

Nam noster, nostræ qui est magister curiæ
Dividere argenti nummos dixit in viros;

an *divisores* criminis nomen est? sed si hoc esset, non sibi unum ex iis carum esse dixisset.

[q] Locutio pro plena habetur, sed si quæras quod integrum est, deest *facere*, ut sit *omnia facere;* et bene omnia protulit, ut hæc proditio secreto actæ rei propter amicitiam videatur esse suscepta.

[r] Ostendit Verrem non gratis factum fuisse prætorem urbanum, et alterum Metellum scilicet prætorem pecunia Verris similiter meruisse prætoram.

[s] C. Verrem nomen est proprium, *Romilia* nomen est tribus, ablativi casus, ut sit ex Romilia. Tribus enim urbanæ rusticæque omnes XXXV numerantur; ex quibus aliquam necesse est, cujusque ordinis fuerit civis Romanus, obtineat. Moris autem fuit, ut quum aliquis civis Romanus ostendendus esset, significaretur aut a prænomine suo, aut a nomine, aut a cognomine, aut a cognatione, aut a tribu in qua censeretur, aut a curia, aut a censu, ut si erat senator equesve Romanus. Sic alibi ait *L. Claudium Palatina.*

[t] Ironia est.

[u] Tamquam divisorum magistri.

[x] Verris scilicet.

[y] Hæ sunt res maximæ.

[z] Exquisite dictum.

[a] Vel occupatione in petendo honore; vel quia accusatio libertatem et minas exigat, petitio blandimenta et preces.

[b] Cur enim minarer, inquit, corruptoribus vel divisoribus, quos accusatione Verris impeditus accusare non possem, id ipsumque illi callidi homines intelligerent?

[c] districtum atque obligatum futurum. Atque hoc ipso tempore Siculis denuntiatum esse audio, primum ab Hortensio, domum ad illum ut venirent: Siculos in eo sane liberos fuisse, [d] qui quamobrem arcesserentur cum intelligerent, non venisse. Interea comitia nostra, quorum iste se, ut [e] ceterorum hoc anno comitiorum, dominum esse arbitrabatur, haberi cœpta sunt. Cursare iste, homo potens, [f] cum filio blando et gratioso, circum tribus: paternos amicos, hoc est divisores, [g] appellare omnes et [h] convenire. Quod cum esset [i] intellectum et animadversum, fecit animo libentissimo populus Romanus, [k] ut, cujus divitiæ me de fide deducere non potuissent, ne ejusdem pecunia de honore dejicerer. Posteaquam illa petitionis magna cura liberatus sum, animo cœpi multo magis vacuo ac soluto, nihil aliud nisi de judicio agere et cogitare. Reperio, judices, hæc ab istis consilia inita et constituta, ut quacunque opus esset ratione, res ita duceretur, ut apud M. Metellum prætorem causa diceretur. In eo esse hæc commoda: primum M. Metellum amicissimum; deinde Hortensium consulem non solum, [l] sed etiam Q. Metellum; qui quam isti sit amicus, attendite. [m] Dedit enim prærogativam suæ voluntatis ejusmodi, ut isti

[c] *Districtus* potest et sine vinculis in diversum manu ducentium ferri; *obligatus* etiam nodis vinculorum in loco intelligitur. Plus est ergo obligatum esse, quam districtum.

[d] Bene interposuit hæc ad causam non veniendi. Nam sine hoc ad designatum consulem Siculos non venisse, contumaciæ videatur. Sane et hic et in primo capite Verrinarum animadvertitur inconsequens locutio, similisque solœcismi, siquidem *non venisse* legeris; nam si *non venissent* legeris, error non erit.

[e] Criminose, ut supra diximus, in Hortensium Metellosque.

[f] Feminis ac maxime meretricibus blanditiæ conveniunt; gratia vero quæ potest in adolescentibus esse sine infamia? Gratiam enim amicorum copiam modo dicit.

[g] Quasi familiares.

[h] Quasi de promissorum debito.

[i] Intelligitur aliquid argumentis, animadvertitur sensibus præsenti animo utentibus; plerumque enim animadvertimus rem aliquam oculis, aut quovis sensu corporis sine animi intentione; ergo plus est animadversum quam intellectum; an ab aliis intellectum, ab aliis animadversum intelligi possit? quod si est, rursus plus erit quam intelligere, animadvertere.

[k] Magna emphasi divitias dixit, et significat breviter etiam si præmia prævaricationis oblata sed frustra.

[l] Subaudi consulem. Et ne error sit in nominibus, tenere vos oportet, tres Metellos esse, unum consulem cum Hortensio, alterum in urbe quæsitorem de pecuniis repetundis, tertium Siciliæ prætorem.

[m] Dilogia dicitur figura, quum ambiguum dictum duas res significat. Nam prærogativa, præter justum integrumque beneficium, aut dictum aut factum aliquid significat liberalius ab eo, qui nobis benefacturus est: et rursus *prærogativæ* sunt tribus, quæ primæ suffragium ferunt ante *jure vocatas*. Mos enim fuerat, quo facilius in comitiis concordia populi firmaretur, bina omnino de iisdem candidatis comitia fieri; quorum tribus

pro prærogativis jam reddidisse videatur. [n]An me taciturum tantis de rebus existimavistis, et in tanto reipublicæ existimationisque meæ periculo cuiquam consulturum potius, quam officio et dignitati meæ? [o]Arcessit alter consul designatus Siculos: veniunt nonnulli, propterea quod L. Metellus esset prætor in Sicilia: cum his ita loquitur: se consulem esse; fratrem suum alterum Siciliam provinciam obtinere, alterum esse quæsiturum de pecuniis repetundis: Verri ne noceri possit, multis rationibus esse [p]provisum.

Quid est, quæso, Metelle, judicium corrumpere, si hoc non est? testes, præsertim Siculos, timidos homines et afflictos, non solum auctoritate deterrere, sed etiam consulari metu et duorum prætorum potestate? Quid faceres pro homine innocente et propinquo; cum propter hominem perditissimum atque alienissimum de officio ac dignitate decedis, et committis, ut, quod ille dictitat, alicui, qui te ignoret, verum esse videatur? Nam hoc Verrem dicere aiebant, [q]te non fato, ut ceteros ex vestra familia, sed opera sua consulem factum. [r]Duo igitur consules et [s]quæsitor erunt ex illius voluntate. *Non solum effugiemus*, inquit, *hominem in quærendo* [t]*nimium diligentem, nimium servientem populi existimationi, M' Glabrionem: accedet nobis etiam illud.*

primæ *prærogativæ* dicebantur, quod primo rogarentur, quos vellent consules fieri; secundæ *jure vocatæ*, quod in his, sequente populo, et sæpe contigit, prærogativarum voluntatem, jure omnia complerentur. Hoc igitur dicit Cicero, Metellum, vocando ad se Siculos, et eos minis deterrendo ab accusatione Verris, prope omne beneficium corruptarum a se tribuum Verris pecunia persolvisse. Vult enim illum Verris pecunia consulem factum intelligi.

[n] Est hic epitherapeusis; ubi non emendatio dicti atrocissimi, sed confirmatio ponitur recte dixisse; causa subjecta cum quadam acrimonia.

[o] Hæc est prærogativa, quam Metellus consul pro prærogativis reddidit; nam hujus rei fuerat dilata narratio.

[p] Quomodo si comitiorum sors atque fortuna est? Sed vult totum pecunia Siciliensi, hoc est corruptis a Verre tribubus, esse confectum.

[q] Dictum facete et contumeliose in Metellos. Antiquum Nævii est:

Fato Metelli Romæ fiunt consules:

cui tunc Metellus consul iratus versu responderat senario hypercatalecto, qui et Saturnius dicitur:

Dabunt malum Metelli Nævio poetæ;

de qua parodia subtiliter Cicero dixit: *Te non fato, ut ceteros ex vestra familia etc.*

[r] Q. Hortensius, Q. Metellus, quæsitor M. Metellus.

[s] Prætor de pecuniis repetundis quæstionem exercens, nam proprie quæsitores dicuntur criminalium quæstionum, ut Virgilius, (*Æn. VI.* 432)

Quæsitor Minos urnam movet.

[t] Hæc est artificiosa laudatio judicis sine suspicione assentationis, et tamen efficax ad benevolentiam; qui autem diligentem vituperare non poterat, pro crimine addidit *nimium*. Terent. *ne quid nimis.*

Judex est [u]*M. Cæsonius, collega nostri accusatoris, homo in rebus judicandis spectatus et cognitus; quem minime expediat esse in eo consilio, quod conemur aliqua ratione corrumpere, propterea quod jam antea, cum judex in* [x]*Juniano consilio fuisset, turpissimum illud facinus non solum graviter tulit, sed etiam in medium protulit. Hunc judicem ex Calendis Januar. non habemus. Q. Manlium et Q. Cornificium, duos severissimos atque integerrimos judices, quod tribuni plebis tum erunt, judices non habebimus. P. Sulpicius, judex tristis et integer,* [y]*magistratum ineat necesse est Nonis Decembr. M. Crepereius,* [z]*ex acerrima illa equestri familia et disciplina,* [a]*L. Cassius ex familia cum ad ceteras res, tum ad judicandum severissima, Cn. Tremellius, homo summa religione et diligentia, tres hi* [b]*homines veteres* [c]*tribuni militares sunt designati; ex Calendis Januar. non judicabunt.* [d]*Subsortiemur etiam in M. Metelli locum, quoniam is huic ipsi quæstioni præfuturus est. Ita secundum Calendas Januar. et prætore et prope toto commutato consilio, magnas accusatoris minas magnamque judicii exspectationem ad nostrum arbitrium libidinemque eludemus.* [e]Nonæ sunt hodie Sextiles. Hora VIII con-

[u] Designatus ædilis cum Tullio, et ideo non judicaturus, quia et ædilis et judicis partes sustinere non poterat uno tempore; ut autem sagacem integritatem ejus ostenderet, non dixit *quod corrumpamus*, sed *conemur corrumpere*, et non aperta et plana corruptione, sed *aliqua*, id est, vel exigua.

[x] Junius quæsitor fuit in Cluentii causa, Verre prætore, in qua, quum Oppianicus damnatus esset, defensor Oppianici, tribunus plebis Quinctius, rem in invidiam adduxit, quum diceret, pecuniam in judicio fuisse versatam, et quum incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credidit ab Oppianico datam, quia damnatus erat, et errore multorum in falso crimine Cluentius fuit: hic ergo Cæsonius, damnatis aliis judicibus non modo innocens pronuntiatus est, sed etiam ex iis fuit, qui illa crimina Staleni, et Balbi, et Guttæ, et ceterorum judicum detexerunt, quum Verres quoque turbatus subjectos judices esse diceret, et interpolatos libellos sortitionis judicum, quos libellos ipse obsignaverat.

[y] Eo die tribunus plebis futurus.

[z] Novo modo laudem ab ignobilitate quæsivit, more suo laudans equites Romanos, et maxime, quia quum judicarent, sine infamia se gesserunt.

[a] Inde sunt leges Cassiæ tabellariæ de suffragiis libere ferendis non voce sed tabula; ille Cassius, qui cognoscendis criminalibus causis in primis quærendum esse dicebat *cui bono fuisset*.

[b] Graves et severi; et vide figurate singulis additam laudem ex ore adversarii, veluti ostendentis, cur sibi isti omnes displiceant.

[c] Tribunorum militarium duo sunt genera, primum eorum, qui Rufuli dicuntur; hi in exercitu creari solent; alii sunt Comitiati, qui Romæ comitiis designantur.

[d] Mire ostendit securitatem rei, tamquam ipse sit omnia facturus.

[e] Sextiles, Augustæ, Quinctiles, Juliæ; nondum enim nomina de im-

venire cœpistis. Hunc diem jam ne numerant quidem. Decem dies sunt ante [f]ludos votivos, quos Cn. Pompeius facturus est. Hi ludi dies quindecim auferent; [g]deinde continuo Romani consequentur. Ita prope XL diebus interpositis, tum denique se ad ea, quæ a nobis dicta erunt, responsuros esse arbitrantur: [h]deinde se ducturos et [i]dicendo et [k]excusando facile [l]ad ludos Victoriæ. Cum his plebeios esse conjunctos; [m]secundum quos aut nulli, aut perpauci dies ad agendum futuri sunt. Ita defessa ac refrigerata accusatione, rem integram ad M. Metellum prætorem esse venturam. [n]Quem ego hominem, si ejus fidei diffisus essem, judicem non retinuissem: nunc tamen hoc animo sum, ut eo judice, quam prætore, hanc rem transigi [o]malim, et jurato suam, quam injurato aliorum tabellas committere.

Nunc ego, judices, jam vos consulo, quid mihi faciendum putetis; [p]id enim consilii mihi profecto taciti dabitis, quod egomet mihi necessario capiendum intelligo. Si utar ad dicendum meo legitimo tempore, mei laboris, industriæ diligentiæque capiam fructum; et ex accusatione [q]perficiam, ut nemo unquam post hominum memoriam paratior, 11

These hopes, these corrupt contrivances, it shall be my business to overthrow

peratoribus sumpserant; propter quam mutationem nominum Virgilius ait, (*Ecl. IV.* 12.)

Et incipient magni procedere menses.

Hac tota argumentatione significat Cicero accusare se non posse, si accusandi consuetudinem servare voluerit, non servire brevitati.

[f] Hos Pompeius voverat, si Sertorium superasset.

[g] *Romani ludi* sub regibus instituti sunt *magni*que appellati, quod magnis impensis dati sunt; tunc enim primum ludis impensa sunt ducenta millia nummum. Alii ideo magnos ludos dictos putant, quod Conso, consiliorum secretorum deo, id est, Neptuno laticum regi, et rerum conditarum et diis magnis, id est, Laribus urbis Romæ dati sunt; quibus aiunt raptas Sabinas esse, ut videatur propter hoc dicere Virgilius, (*Æn. VIII.* 636.)

—*magnis Circensibus actis.*

Nam et *Magni* et *Circenses* iidem sunt.

[h] Dilaturos, moram facturos.

[i] Longa oratione.

[k] Cur interdum non dicant; admittebantur enim excusationes multæ etiam pro reo, aut occupationis alicujus, aut malæ valitudinis.

[l] Hos Sulla instituit bello civili victor.

[m] Plebeios ludos, quos exactis regibus, pro libertate plebis fecerunt, aut pro reconciliatione plebis post secessionem in Aventinum.

[n] M. Metellum scilicet, in cujus locum subsortiendum judicem ex persona Verris supra dixerat, qui prætor futurus sit ex kal. Jan. qui nunc in judicum numero est.

[o] Quum judex sit Metellus, tabellam judiciariam juratus accipiet; quum prætor fuerit, et non jurabit, quia non est moris; et in potestate habebit tabellas omnium judicum.

[p] Sermocinatio ista non decet judicum gravitatem; ideo *taciti* dixit: sic agit autem, ut ostendat se non debere horis legitimis abuti ad bis accusandum Verrem; quum possit pro una actione testimoniis uti tantum.

[q] Nunc illud est, quod postea dicet: *et ne aliter quam ego velim meum laudet ingenium.*

and confound. I will make no speech in accusation to give the defendant's advocate a right of reply. I will at once bring forward my witnesses, and bring the matter to a speedy issue. (11.)

vigilantior, compositior ad judicium venisse videatur. Sed in hac laude industriæ meæ, reus ne elabatur, summum periculum est. Quid est igitur, quod fieri possit? non obscurum, opinor, neque absconditum. Fructum istum laudis, qui ex perpetua oratione percipi potuit, [r] in alia tempora reservemus: nunc hominem tabulis, testibus, privatis publicisque literis [s] auctoritatibusque accusemus. Res omnis mihi tecum erit, Hortensi. Dicam aperte. Si te mecum dicendo ac diluendis criminibus in hac causa contendere putarem; ego quoque in accusando, atque in explicandis criminibus operam consumerem: nunc, quoniam pugnare contra me instituisti, non tam ex tua natura, quam ex [t] istius tempore et causa, malitiose, necesse est istiusmodi rationi aliquo consilio obsistere. Tua ratio est, ut [u] secundum binos ludos mihi respondere incipias; mea, ut [x] ante primos ludos comperendinem. Ita fiet, ut tua ista ratio existimetur [y] astuta, meum hoc consilium necessarium.

12 But my efforts shall not stop here. I aim at more than the condemnation of this single criminal: it is the whole system of corruption in our courts of justice which I shall devote myself in my ædileship

Verum illud, quod instituerat dicere, mihi rem tecum esse, hujusmodi est. Ego, cum hanc causam Siculorum rogatu recepissem, idque mihi amplum et præclarum existimassem, eos velle meæ fidei diligentiæque periculum facere, qui innocentiæ abstinentiæque fecissent; tum, suscepto negotio, majus mihi quiddam proposui, in quo meam in rempublicam voluntatem populus Romanus perspicere posset. Nam illud mihi nequaquam dignum industria conatuque meo videbatur, istum a me in judicium jam omnium judicio condemnatum vocari, nisi ista tua intolerabilis potentia et ea [z] cupiditas, qua per hosce annos [a] in quibusdam judiciis usus es, etiam in istius hominis desperati causa interponeretur. Nunc vero, quoniam hæc te omnis dominatio regnumque judiciorum tantopere delectat, et sunt homines,

[r] In secundam actionem.

[s] Confirmationibus eloquentiæ scilicet.

[t] Sensus est: non ingenii tui est, quod contra me malitiose exis; sed hoc ita expetit tempus hujus, hoc est, periculum Verris, et mala causa quam suscepisti.

[u] Post binos ludos, Votivos ac Romanos.

[x] Id est, me et te dixisse profitens, comperendinationis judicibus faciam potestatem.

[y] Urbana; etenim urbs ἄστυ dicitur. Terent. *An in astu venit?*

[z] Corruptionem judicum significat.

[a] Terentii Varronis, ubi discoloribus ceris usus est, et ubi, ut supra diximus, elusit nobiles pueros.

quos libidinis infamiæque suæ neque pudeat neque tædeat, qui quasi de industria in odium offensionemque populi Romani irruere videantur: hoc me profiteor suscepisse, magnum fortasse onus, et mihi periculosum, verumtamen dignum, in quo omnes nervos ætatis industriæque meæ contenderem. Quoniam totus ordo paucorum improbitate et audacia premitur et urgetur infamia judiciorum, profiteor huic generi hominum me inimicum accusatorem, odiosum, [b]assiduum, acerbum adversarium. Hoc sumo, hoc mihi deposco, quod agam in magistratu, quod agam [c]ex eo loco, ex quo me populus Romanus ex Calendis Januar. secum agere de republica ac de hominibus improbis voluit; [d]hoc munus ædilitatis meæ populo Romano amplissimum pulcherrimumque polliceor. Moneo, prædico, ante denuntio; [e]qui aut deponere, aut recipere, aut accipere, aut polliceri, aut sequestres, aut interpretes corrumpendi judicii solent esse, quique ad hanc rem aut potentiam aut impudentiam suam professi sunt, abstineant in hoc judicio manus animosque ab hoc scelere nefario.

to combat: I will reveal all the manifold iniquities practised during the last ten years; and most assuredly, if any be ventured in this present trial, these shall not be the least remembered. (12—14.)

Erit tum consul Hortensius cum summo imperio et potestate, ego autem ædilis, hoc est, paulo amplius quam privatus: tamen hæc hujusmodi res est, quam me acturum esse polliceor, ita populo Romano grata atque jucunda, ut ipse consul in hac causa præ me minus etiam, si fieri possit, quam privatus esse videatur. Omnia non modo commemorabuntur, sed etiam, expositis certis rebus, agentur, quæ [f]inter decem annos, posteaquam judicia ad senatum translata sunt, in rebus judicandis nefarie flagitioseque facta sunt. Cognoscet ex me populus Romanus, quid sit, quamobrem, cum equester ordo judicaret, [g]annos prope quinquaginta continuos, in nullo judice equite Romano judicante ne tenuissima quidem suspicio acceptæ pecuniæ ob rem judi- 13

[b] Molestum, addictum.

[c] De Rostris scilicet.

[d] Allusit ad ambiguitatem muneris, et Verris nomen bestiam præferentis.

[e] *Deponitur* in sequestri; *accipitur* ab eo, qui corrumpitur; *recipitur* i. e. promittitur ab eo, qui pro judicaturo spondet; *pollicetur*, qui apud se dicit aut præmium aut sententiæ potestatem esse: *sequestres* sunt, apud quos pecunia deponitur; *interpretes*, per quos inducitur pactio.

[f] Recte dicit; hoc enim tempus quo senatus judicat, victore Sulla ab ordine equitum transferente judicia.

[g] Tanto enim fere tempore equester ordo judicavit lege Sempronia.

candam constituta sit; quid sit, quod judiciis ad senatorium ordinem translatis, [h] sublataque populi Romani in unumquemque nostrum potestate [i] Q. Calidius damnatus dixerit, minoris HS tricies prætorium hominem honeste non posse damnari; quid sit, quod, P. Septimio senatore damnato, Q. Hortensio prætore de pecuniis repetundis, [k] lis æstimata sit eo nomine, quod ille ob rem judicandam pecuniam accepisset; quod in C. Herennio, quod in C. Popillio, senatoribus, [l] qui ambo peculatus damnati sunt; quod in M. Atilio, qui de majestate damnatus est, hoc planum factum est, eos pecuniam ob rem judicandam accepisse; quod inventi sunt senatores, [m] qui, C. Verre prætore urbano sortiente, exirent in eum reum, [n] quem incognita causa condemnarent; [o] quod inventus est senator, qui cum judex esset, in eodem judicio et ab reo pecuniam acciperet, quam judicibus divideret, et ab accusatore, ut reum condemnaret? Jam vero quomodo ego illam labem, ignominiam, calamitatemque totius ordinis conquerar, hoc factum esse in hac civitate, cum senatorius ordo judicaret, [p] ut discoloribus

[h] Scilicet sublata provocatione ad populum, h. e. ad tribunos plebis.

[i] L. Calidius, M. Calidii oratoris pater, ex prætura Hispaniensi accusatus a Gallio, pro quo postea Cicero dixit, atque damnatus, quum sensisset judicibus pecuniam contra se datam; in eos judices, qui parvo pretio corrupti se damnaverant, exclamavit: Vel idoneam, inquit, mercedem pro meo capite pacisci debuistis; hoc saltem honestatis esset in vobis, ut hominem prætorium non vili pretio venderetis; et *honeste* ironice dictum est.

[k] Hoc est pecunia, de qua lis fuit, et propter quam condemnatus est, in summam redacta, quæ de ejus rebus exigeretur. Duæ res enim consequebantur damnationem; altera redditio pecuniæ iis ad quos pertinebat, in quo vel simpli, vel dupli, vel quadrupli ratio ducebatur; altera exsilium.

[l] Quid hoc, inquiet quispiam, ad judicium corruptum pertinet? Respondebimus litis æstimationem fieri non solum ex titulo propositi criminis, sed etiam ex aliis probationibus, quæ ex ante actis rebus apud judices constiterint; hi peculatus crimine proposito, etiam quas judicando pecunias ceperant, reddiderunt. Similiter absolvitur etiam illud, quod supra de pecuniis repetundis positum est.

[m] Sic hoc criminose dicit, quemadmodum supra, Hortensio prætore, et totum hoc magis invidiose, quam vere, dicitur; nam ipse Verres pro testimonio dixit, in Juniano judicio adulteratos fuisse tabellas suas, in quibus suppositi judices essent ad sententiam corruptam ferendam.

[n] Quum causam ante non audissent; significat autem C. Fidiculanium Falculam, qui ad complendam Oppianici damnationem dicebatur esse suppositus.

[o] Stalenum dicit ab utraque parte fuisse corruptum; quod adversus eum recitatum postea in Cluentiana oratione vix purgat, ubi dicit a solo Oppianico sestertium DCXL C. Ælio Staleno judici data pro numero judicum qui corrumpendi essent.

[p] Jam supra dictum est. Signa autem alii ceratas diverso colore tabulas, alii ab judicibus appositas tabulis ceras diversi coloris aiunt, ut hoc signum esset ad voluntatem rei sententiæ scriptæ.

signis [q]juratorum hominum sententiæ notarentur? Hæc omnia me diligenter severeque acturum esse polliceor.

Quo me tandem animo fore putatis, si quid in hoc ipso 14
judicio intellexero simili aliqua ratione esse violatum atque commissum? cum planum facere multis testibus possim, C. Verrem in Sicilia, multis audientibus, sæpe dixisse, [r]*se habere hominem potentem, cujus fiducia provinciam spoliaret; neque sibi soli pecuniam quærere, sed ita triennium illud prætoræ Siciliensis distributum habere, ut secum præclare agi diceret, si unius anni quæstum in rem suam converteret; alterum patronis et defensoribus suis traderet; tertium illum uberrimum quæstuosissimumque annum totum judicibus reservaret.* Ex quo mihi venit in mentem illud dicere quod [s]apud M' Glabrionem nuper, cum in rejiciendis judicibus commemorassem, intellexi vehementer populum Romanum commoveri, me arbitrari, fore, uti nationes exteræ legatos ad populum Romanum mitterent, ut lex de pecuniis repetundis judiciumque tolleretur. Si enim judicia nulla sint, tantum unumquemque ablaturum putant, quantum sibi ac liberis suis satis esse arbitretur. Nunc, quod ejusmodi judicia sint, tantum unumquemque auferre, quantum sibi, patronis, advocatis, prætori, judicibus satis futurum sit; hoc profecto infinitum esse: se avarissimi hominis cupiditati satisfacere posse, nocentissimæ victoriæ non posse. O commemoranda judicia, præclaramque existimationem nostri ordinis! cum socii populi Romani judicia de pecuniis repetundis fieri nolunt, quæ a majoribus nostris sociorum causa comparata sunt. An iste de se unquam bonam spem habuisset, nisi de vobis malam opinionem animo imbibisset? Quo majore etiam, si fieri potest, apud vos odio esse debet, quam est apud populum Romanum, cum in avaritia, scelere, perjurio vos sui similes esse arbitretur.

Cui loco, per deos immortales! judices, consulite ac 15
providete. Moneo prædicoque id, quod intelligo, tempus hoc vobis divinitus datum esse, ut odio, invidia, infamia, turpi-

Our courts are now so bad, that our pro-

[q] Judicum scilicet, qui in leges ante, quam judicarent, jurare consueverant.

[r] Hortensium vult intelligi; scit enim hoc nimis valere ad minuendam ejus auctoritatem.

[s] Prætorem præsentis anni, quique præesset huic judicio.

vinces would count their utter abolition a gain; and the Roman people so deeply feels their infamy, that of all Sylla's laws there is none whose repeal is hailed with such joy as that which confined the judicial power to the senatorian order. You have then a load of odium to redeem, judges,—and I repeat that I bring you in this present criminal, whose guilt is so flagrant, a noble opportunity of redeeming it: an opportunity

16

tudine totum ordinem liberetis. Nulla in judiciis severitas, nulla religio, nulla denique jam existimantur esse judicia. Itaque a populo Romano contemnimur, despicimur: gravi diuturnaque jam flagramus infamia. [t]Neque enim ullam aliam ob causam populus Romanus tribuniciam potestatem tanto studio requisivit: quam cum poscebat, verbo illam poscere videbatur, re vera judicia poscebat. Neque hoc Q. Catulum, hominem sapientissimum atque amplissimum, fugit, [u]qui Cn. Pompeio, viro fortissimo et clarissimo, de tribunicia potestate referente, cum esset sententiam rogatus, hoc initio est summa cum auctoritate usus: *Patres conscriptos judicia male et flagitiose tueri: quodsi in rebus judicandis populi Romani existimationi satisfacere voluissent, non tantopere homines fuisse tribuniciam potestatem desideraturos.* Ipse denique Cn. Pompeius, cum primum concionem [x]ad urbem consul designatus habuit, ubi id, quod maxime exspectari videbatur, ostendit, se tribuniciam potestatem restituturum, factus est in eo strepitus et grata concionis admurmuratio. Idem in eadem concione cum dixisset, *populatas vexatasque esse provincias; judicia autem turpia ac flagitiosa fieri; ei rei se providere ac consulere velle:* tum vero non strepitu, sed maximo clamore suam populus Romanus significavit voluntatem.

Nunc autem [y]homines in speculis sunt: [z]observant, quemadmodum sese unusquisque vestrum gerat in retinenda religione conservandisque legibus. Vident adhuc [a]post legem tribuniciam [b]unum senatorem vel tenuissimum esse

[t] Per annos continuos tres populus Romanus illo tempore tribunitiam potestatem flagitabat: hoc Cicero utitur ad invidiam judiciorum et infamiam senatu judicante.

[u] In invidia tunc Pompeius fuit, quod consul redderet populo tribunitiam potestatem; sed totum Tullius ad sui temporis commodum refert, ut etiam Catuli sententiam in senatu demonstret.

[x] *Ad urbem*, in urbe; et sic dici solet de iis, qui cum potestate provinciali aut nuper e provincia revertissent, aut nondum in provinciam profecti essent. Pompeius autem pro consule de Hispania, Sertorio victo, nuper venerat, et statim habuerat concionem de restituenda tribunitia potestate Palicano tribuno plebis.

[y] Scilicet equester ordo, et urbana plebs, et omnes qui favent tribunitiæ potestati.

[z] Modo *speculantur*, alias *venerantur*. Virgilius: (*Georg. IV.* 210.)

Præterea regem non sic Ægyptus et ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
Observant.

[a] Ex quo lex fertur de tribunitia potestate restituenda.

[b] Pauperem, qui unde judices corrumperet, non haberet; Dolabellam autem significat.

damnatum; [c]quod tametsi non reprehendunt, tamen magnopere, quod laudent, non habent. Nulla est enim laus, ibi esse integrum, ubi nemo est, qui aut possit aut conetur corrumpere. Hoc est judicium, in quo vos de reo, populus Romanus de vobis judicabit. In hoc homine statuetur, possitne, senatoribus judicantibus, homo nocentissimus pecuniosissimusque damnari. Deinde est hujusmodi reus, in quo homine nihil sit præter summa peccata maximamque pecuniam; ut, si liberatus sit, nulla alia suspicio, nisi ea, quæ turpissima est, residere possit: [d]non gratia, [e]non cognatione, non aliis recte factis; non denique aliquo [f]mediocri vitio tot tantaque ejus vitia sublevata esse videbuntur. Postremo ego causam sic agam, judices: ejusmodi res, ita notas, ita testatas, ita magnas, ita manifestas proferam, ut nemo a vobis, ut istum absolvatis, per gratiam conetur contendere. Habeo autem certam viam atque rationem, qua omnes illorum conatus [g]investigare et [h]consequi possim: ita res a me agetur, ut in eorum consiliis omnibus non modo aures hominum, sed etiam populus Romanus interesse videatur. Vos aliquot jam per annos conceptam huic ordini turpitudinem atque infamiam delere ac tollere potestis. Constat inter omnes, [i]post hæc constituta judicia, quibus nunc utimur, nullum hoc splendore atque dignitate consilium fuisse. Hic si quid erit offensum, omnes homines non jam ex eodem ordine alios magis idoneos, quod fieri non potest, sed alium omnino ordinem ad res judicandas quærendum arbitrabuntur.

portunity which the high character and family examples of the prætor now presiding in this court, M' Glabrio, assures me will not be offered in vain. (15—17.)

Quapropter primum ab diis immortalibus, quod sperare mihi videor, hoc idem, judices, opto, ut in hoc judicio nemo improbus, præter eum, [k]qui jampridem inventus est, reperiatur: deinde, si plures improbi fuerint, hoc vobis, hoc 17

[c] Potuit enim dici, Quid ergo? noxius si pauper est, non est damnandus?

[d] Non vult amicum videri Hortensii Verrem, sed tantummodo prædæ participatione sociatum.

[e] Hoc ad Metellum collegam Hortensii pertinet, qui illum, tanquam si sit cognatus, defendit.

[f] Mediocria vitia sustinebit, si quis nimia servitute patrocinium meruerit, aut assentatione aliqua defendi meruerit.

[g] Ratione.

[h] Via. Hoc totum ad terrendos a corruptione judices dicitur.

[i] Senatoria judicia dicit, per hos X annos Sullæ legibus constituta.

[k] Verrem dicit.

populo Romano, judices, confirmo, vitam mehercule mihi prius, quam vim perseverantiamque ad illorum improbitatem persequendam defuturam. Verum quod ego laboribus, periculis, inimicitiisque meis tum, cum admissum erit, dedecus, severe me persecuturum esse polliceor, id ne accidat, tu tua auctoritate, sapientia, diligentia, M' Glabrio, potes providere. Suscipe causam judiciorum; suscipe causam severitatis, integritatis, fidei, religionis; suscipe causam senatus, ut is hoc judicio probatus cum populo Romano et in laude et in gratia esse possit. Cogita, [l]quo loco sis, quid dare populo Romano, quid reddere majoribus tuis debeas; [m]fac tibi paternæ legis Aciliæ veniat in mentem, qua lege populus Romanus de pecuniis repetundis optimis judiciis severissimisque judicibus usus est. Circumstant te summæ auctoritates, quæ te oblivisci laudis domesticæ non sinant, quæ te noctes diesque commoneant, [n]fortissimum tibi patrem, [o]sapientissimum avum, [p]gravissimum socerum fuisse. Quare si Glabrionis patris vim et acrimoniam ceperis ad resistendum hominibus audacissimis; si avi Scævolæ prudentiam ad prospiciendas insidias, quæ tuæ atque horum famæ comparantur; si soceri [q]Scauri constantiam, ut ne quis te de vera et certa possit sententia demovere: intelliget populus Romanus, integerrimo atque honestissimo prætore, delectoque consilio, nocenti reo magnitudinem pecuniæ plus habuisse momenti [r]ad suspicionem criminis, quam [s]ad rationem salutis.

18 Mihi certum est, non committere, ut in hac causa prætor nobis consiliumque mutetur. Non patiar rem in id tempus adduci, ut Siculi, quos adhuc [t]servi designatorum consulum non moverunt, cum eos novo exemplo universos arcesserent, eos tum lictores consulum vocent; ut homines miseri, antea

I conclude by repeating that I will not suffer this cause to be delayed till

[l] In tribunali.

[m] M' Acilius Glabrio legem Aciliam tulit de pecuniis repetundis severissimam, ut qua ne comperendinari quidem liceret reum.

[n] M' Acilium Glabrionem.

[o] Scævolam dicit, juris peritissimum, qui cum Cn. Pisone consul fuit, quo anno Tib. Gracchus occisus est.

[p] Scaurum significat.

[q] Inde subjecit, quid sit constantia; et animadvertendum, hanc esse artificiosam laudationem judicum ad benivolentiam, quæ tamen ab assentationis suspicione semota est.

[r] Quod multum rapuit.

[s] Ut corruptis judiciis reus reservetur.

[t] Mentionem facit illius rei, quam de Metello supra monstraverat; quod Siculos domum arcessitos jam ante conterruit.

socii atque amici populi Romani, nunc servi ac supplices, non modo jus suum fortunasque omnes eorum imperio amittant, verum etiam deplorandi juris sui potestatem non habeant. Non sinam profecto, causa a me perorata, [u]quadraginta diebus interpositis, tum nobis denique responderi, cum accusatio nostra in oblivionem diuturnitatis adducta sit: non committam, ut tum hæc res judicetur, [x]cum hæc frequentia totius Italiæ Roma discesserit, quæ convenit uno tempore undique, comitiorum, ludorum, censendique causa. [y]Hujus judicii et laudis fructum, et offensionis periculum, vestrum; laborem sollicitudinemque, nostram; scientiam, quid agatur, memoriamque, quid a quoque dictum sit, omnium puto esse oportere. [z]Faciam hoc non novum, sed ab iis, qui nunc principes nostræ civitatis sunt, ante factum, ut testibus utar statim: [a]illud a me novum, judices, cognoscetis, quod ita testes constituam, ut crimen totum explicem; [b]ubi id interrogando, argumentis atque oratione firmavero, tum testes ad crimen accommodem; ut nihil inter illam usitatam accusationem atque hanc novam intersit, nisi quod in illa tunc, cum omnia dicta sunt, testes dantur, hic in singulas res dabuntur; ut illis quoque eadem interrogandi facultas, [c]argumentandi dicendique sit. [d]Si quis erit, qui [e]perpetuam orationem accusationemque desideret, altera actione audiet: [f]nunc id, quod facimus (ea ratione facimus, ut

we have a new prætor and new assistant judges. I will at once proceed to the proof. I charge C. Verres, in addition to many other high crimes and misdemeanors, with having unlawfully plundered the Sicilians of 40,000,000 of sesterces; and this I will make so clear by evidence, that you shall judge all speaking on the point superfluous. (18.)

[u] Iis qui sunt per binos ludos, votivos atque Romanos; quos alii bini consecuturi erant, Victoriæ atque plebeii.

[x] Frequentiam dicit plebis rusticæ, cui voluit judicii exitu notam esse integritatem suam. Convenerat autem ex municipiis uniuscunque modi multitudo, aut propter comitia suffragiorum causa, aut ludorum votivorum, Romanorum, Victoriæ, plebeiorum, aut ut censerentur apud Censores Gellium et Lentulum, qui tunc erant.

[y] Figura Zeugma; ad singula enim subaudiendum est, *puto esse oportere.*

[z] Verum dicit. Etenim L. Licinius et item M. Licinius, ambo consulares; Marcus vero etiam triumphalis fuit. Hi quum accusarent L. Cottam, non usi sunt oratione perpetua; sed interrogatione testium causam peregerunt.

[a] In eo se dicit novi aliquid allaturum, in quo diligentius crimen expositurus est, quam qui antea breviter accusaverunt.

[b] Apparet ex hoc dicto testes suos etiam ipsum accusatorem interrogare consuesse.

[c] *Argumentari* est argumentis uti ad rem probandam; *dicere*, amplificatione uti ad rem dilatandam, et ad delectandum commovendumque auditorem oratione perpetua.

[d] Vides, quod argumentis se usurum non negat jam modo, quamquam perpetuam orationem se neget habiturum in hac actione, quæ prima est.

[e] Bene hæc separavit, ut ostenderet etiam sine perpetua oratione accusationem tamen esse, et ut intelligi posset, ut res non una sed ut duæ sint.

[f] Inconsequens locutio, et obscura

malitiæ illorum consilio nostro occurramus) necessario fieri intelligat. Hæc primæ actionis erit accusatio. Dicimus, C. Verrem, [g] cum multa libidinose, multa crudeliter in cives Romanos atque socios, multa in deos hominesque nefarie fecerit, tum præterea [h] quadringenties sestertiûm ex Sicilia contra leges abstulisse. Hoc testibus, hoc tabulis privatis publicisque auctoritatibus ita vobis planum faciemus, ut hoc statuatis, etiamsi spatium ad dicendum nostro commodo, vacuosque dies habuissemus, tamen oratione longa nihil opus fuisse. [i] Dixi.

non minus est, quam illa in fine orationis pro Ligario; nisi forte *facimus* semel ponitur.

[g] A specie cœpit, et subjunxit genus, dicendo postea, *in deos atque homines*. Sed non est vitium, quod pro auxesi positum, non pro ratiocinatione est.

[h] Diximus de hac quæstione summæ variæ. In Divinatione enim sestertium millies dixit; quod solvimus, quod adhuc non erat insinuata criminum ratio Ciceroni; et quod ex persona Siciliæ loquebatur, augere voluit veritatem; et quoniam spe dupli vel quadrupli repetitionis, quantumvis accusatori progredi licuit. Nam quamvis sestertium octingenties dupli nomine exigi usus est, sestertium tamen quadringenties tantummodo repetitum est; ad gratiamne Hortensii, an suam, an etiam conniventia Ciceronis ipsius, parum comperimus.

[i] Moris veterum fuit, quum satis visum esset fluxisse verborum, hanc sibi necessitatem finiendæ orationis imponere, ut dicerent ad ultimum, *Dixi*; quod etiam, ab utraque parte oratione consumpta, ut in consilium dimitterentur, prætor solebat pronuntiare, *Dixerunt*; bene ergo Tullius denuntians adversariis compendium brevitatis hoc verbo usus est, *Dixi*. Non autem ibi finitur prima actio; inducentur enim dehinc a Tullio testes; quorum verba in oratione conscribere, nullius elegantiæ fuit. Multis autem diebus prima actio celebrata est, dum testes Verris producuntur, criminum diversorum, dum recitantur publicæ privatæque literæ; quibus rebus adeo stupefactus Hortensius dicitur, ut rationem defensionis omitteret; adeo perculsus Verres ut in exsilium abiret sua sponte; nec quid amplius in judicio gestum est, nisi quod Tullius metuens, ne tantum negotium pæne tacitum præteriret, finxit Verrem comperendinationi præsto fuisse, ut bis defensus accusaretur iterum. Et quemadmodum victoriæ consuluerat brevitate dicendi, ita laudem eloquentiæ tamquam repetita accusatione est consecutus, reliquorum conscriptione librorum, qui ceteros consequuntur.

ACTIONIS SECUNDÆ

IN C. VERREM

LIBER PRIMUS.

DE PRÆTURA URBANA.

ARGUMENTUM ASCONII.

Deinceps hæc omnia non dicta, sed scripta sunt contra eum: quod ita factum est.

Fingit Cicero, adesse in judicio Verrem comperendinatum, et respondere citatum, et defendi. In ceteris enim orationibus defensor futurus, accusationis officium his libris, qui Verrinarum nomine nuncupantur, compensare decrevit, et, quoniam accusare multos indecorum Tullio videbatur, in una causa vim hujus artis et eloquentiæ demonstrare. Nam et bene intelligentes omnem virtutem oratoriam, quæcunque in criminationibus constituta est, hic expressam vident; et contra ex hoc defensionum vim in ceteris orationibus et nervos ejus ex hac virtute cognoscunt, quæ in opprimendo exprimitur reo. Igitur rerum scena sic facta est, ut dicit Tullius, non autem acta res est. *Adest,* inquit, *Verres, respondet, defenditur.* Ergo cum prima actione accusatus sit ac defensus Verres, nunc, velut defensus iterum, (sic enim mos erat,) in altera actione accusatur ad ultimum rursus oratione perpetua. Crimina repetundarum et alia pleraque ex anteacta vita sæpe firmantur; sumitur etiam hinc sæpe defensio; omnis enim confirmatio ab attributis personæ et negotio sumi solet. Ergo attributa personæ maxime in anteacta vita quæri solent, negotium in ipso crimine. Libros igitur pro qualitate criminum Tullius dividens, anteactis unum dedit, hunc scilicet solum, crimini ipsi repetundarum quatuor: unum de jure dicendo, alterum de re frumentaria, tertium de signis, quartum de suppliciis. Ad hanc enim similitudinem poeta Virgilius, Minoem, judicem apud inferos, tamquam si prætor sit rerum capitalium, quæsitorem appellat: dat ibi sortitionem, ubi urnam nominat; dat electionem judicum, cum dicit "consiliumque vocat;" dat cognitionem facinorum, cum dicit "vitasque et crimina discit."

Ergo hic liber, qui de anteacta vita est, statum necesse est conjecturalem habeat. Capita autem, quæ ipse Tullius fecit, dividendo totam hanc accusationem, sunt hæc: primum in quæsturam; deinde in legationem et vicequæsturam; tertio in prætoram urbanam; quarto in prætoram Siciliensem. Nam cum omnes ejus actus quæsturæ nomine, legationis, prætoræ urbanæ, Siciliensisque, quadripartita librorum divisione cognoscantur; anteacta ejus omnia hoc libro comprehensa sunt ad eorum fidem, quæ post dicentur. Procemia sane hujus libri in simulatione constituta sunt, quasi

veræ accusationis, in Verrem audentem adesse atque defensum, in exhortatione judicum ad recte judicandum, tum in minis contra adversarios, et in exhibenda ratione officii sui, cur ita maluerit accusare, ut prima actione tantum testibus uteretur. Quæ omnia ejusmodi sunt, ut non tam nova dicere, quam dicta libri superioris instaurare videatur. Post hæc omnia ipsius Ciceronis per honores Verris cum criminibus junctos divisio per ordinem temporum currit.

I am not sorry that Verres abides the issue of his trial: it will give me an opportunity of showing what labour I have bestowed in preparing this accusation; and will enable you to establish the character of the senatorian order as judges most effectually, by condemning Verres in spite of the utmost efforts of himself and his advocates. (1, 2.)

1 [a] NEMINEM vestrum ignorare arbitror, judices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atque hanc opinionem populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione responsurum non esse, neque ad judicium affuturum. Quæ fama non idcirco solum emanarat, quod iste certe statuerat ac deliberaverat non adesse; verum etiam, quod nemo quemquam tam audacem, tam amentem, tam impudentem fore arbitrabatur, qui tam nefariis criminibus, tam multis testibus convictus, ora judicum aspicere, aut os suum populo Romano ostendere auderet. Est idem Verres, qui fuit semper, ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum. Præsto est, [b] respondet, defenditur. Ne hoc quidem sibi reliqui facit, ut in rebus turpissimis, cum manifesto teneatur, si reticeat et absit, tamen impudentiæ suæ pudentem exitum quæsisse videatur. [c] Patior, judices, et non moleste fero, me laboris mei, vos virtutis vestræ fructum esse laturos. Nam si iste id fecisset, quod prius statuerat, ut non adesset, minus aliquanto, quam mihi opus esset, cognosceretur, quid ego in hac accusatione comparanda constituendaque elaborassem; vestra vero laus tenuis plane atque obscura, judices, esset. Neque hoc a vobis populus Romanus exspectat, neque eo potest esse contentus, si condemnatus sit is, qui adesse noluerit, et si fortes fueritis in eo, quem nemo sit ausus defendere. Immo vero adsit, respondeat; summis opibus, summo studio potentissimorum hominum defendatur; certet mea diligentia cum illorum omnium cupiditate, vestra integritas cum illius pecunia, testium constantia cum illius patronorum minis atque potentia: tum demum illa omnia

[a] Hoc totum figmentum est Ciceronis, ut sequentium librorum vera actio videatur. Nam Verres jam sua sponte elegit exsilium.

[b] Recte dictum est *respondet;* nam apud veteres et judices, et rei et accusatores, et defensores citabantur a præcone prætoris.

[c] Quum dolere debuerit resisti sibi, pati et æquo animo ferre dicit, ut pugnam victoria consequatur.

victa videbuntur, cum in contentionem certamenque venerint. Absens si iste esset damnatus, non tam sibi consuluisse, quam invidisse vestræ laudi videretur. [d] Neque enim salus ulla reipublicæ major hoc tempore reperiri potest, quam populum Romanum intelligere, [e] diligenter rejectis ab accusatore judicibus, socios, leges, rempublicam, senatorio consilio maxime posse defendi: neque tanta fortunis omnium pernicies potest accidere, quam opinione populi Romani rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis ab hoc ordine abjudicari.

Itaque mihi videor magnam et maxime ægram [f] et prope depositam reipublicæ partem suscepisse, neque in eo magis meæ, quam vestræ laudi existimationique servisse. Accessi enim ad invidiam judiciorum levandam vituperationemque tollendam, ut, cum hæc res pro voluntate populi Romani esset judicata, aliqua ex parte mea diligentia constituta auctoritas judiciorum videretur; [g] postremo, ut esset hoc judicatum, ut finis aliquando judiciariæ controversiæ constitueretur. Etenim sine dubio, judices, in hac causa ea res in discrimen adducitur. [h] Reus est enim nocentissimus: qui si condemnatur, desinent homines dicere, his judiciis pecuniam plurimum posse; sin absolvitur, desinemus nos de judiciis transferendis recusare. 2

Tametsi de absolutione istius neque ipse jam sperat, nec populus Romanus metuit: de impudentia singulari, quod adest, quod respondet, sunt qui mirentur; mihi, pro cetera ejus audacia atque amentia, ne hoc quidem mirandum videtur. Multa enim et in deos et in homines [i] impie nefarieque commisit; quorum scelerum pœnis agitatur, et a mente consilioque deducitur. [j] Agunt eum præcipitem pœnæ civium 3

That *he* should venture to abide the issue may indeed seem wonderful: but his crimes against heaven and

[d] Eadem repetit, quæ in prima actione dicta sunt, e re publica esse damnari Verrem.

[e] Rejectos judices pro electis intelligi convenit. Ibi enim rejectio judicum, ubi et retentio continetur. In rejectione autem accusatoris, vel fides accusationis vel prævaricationis perfidia, ut supra dixi, apparet.

[f] Desperatæ salutis. Sic et Virgilius, (*Æn. XII.* 395.)
Ille, ut depositi proferret fata parentis.

[g] Subauditur *accessi*, *ἀπὸ κοινοῦ* ad omnia, quibus hoc verbum in hac sententia convenit.

[h] Terentius, (*Eun. V.* 8. 48.) *et habet, quod det, et dat nemo largius:* et de persona, *fatuus, insulsus, tardus stertit.*

[i] Nefandum est non fandum; nefarium, quod sacra polluit farre pio solita celebrari. Ergo nefarii sacrilegi.

[j] Proprium Ciceronis et in orationibus et in dialogis, et in epistolis sæpius

earth alike have maddened him, and a judicial blindness drives him on to his destruction. His crimes call for something heavier than your sentence: in fact it is for his interest that you should condemn him; for if you acquit him, the Roman people in their comitia will exact of him a heavier penalty, for a whole life of extortion, of outrage, and of cruelty. However the prætor's courts may acquit him,

Romanorum, quos partim securi percussit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis et civitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad supplicium dii patrii, quod iste inventus est, qui e complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, et parentes pretium pro sepultura liberum posceret. [k] Religiones vero cærimoniæque omnium sacrorum fanorumque violatæ, simulacraque deorum, quæ non modo ex suis templis ablata sunt, sed etiam jacent in tenebris, ab isto retrusa atque abdita, consistere ejus animum sine furore atque amentia non sinunt. Neque iste mihi videtur se ad damnationem solum offerre, neque hoc avaritiæ [l] supplicio communi, qui se tot sceleribus obstrinxerit, contentus esse: singularem quandam pœnam istius immanis atque importuna natura desiderat. Non id solum quæritur, ut, isto damnato, bona restituantur iis, quibus erepta sunt; sed et religiones deorum immortalium expiandæ, et civium Romanorum cruciatus multorumque innocentium sanguis istius supplicio luendus est. Non enim furem, sed ereptorem; non adulterum, sed expugnatorem pudicitiæ; non sacrilegum, sed hostem sacrorum religionumque; non sicarium, sed crudelissimum carnificem civium sociorumque, in vestrum judicium adduximus: ut ego hunc unum ejusmodi reum post hominum memoriam fuisse arbitrer, [m] cui damnari expediret.

4 Nam quis hoc non intelligit, istum absolutum, diis hominibusque invitis, tamen ex manibus populi Romani eripi nullo modo posse? Quis hoc non perspicit, præclare nobiscum actum iri, si populus Romanus istius unius supplicio contentus fuerit, ac non sic statuerit, [n] non istum majus in sese scelus concepisse, cum fana spoliarit, cum tot homines innocentes necarit, cum cives Romanos morte, cruciatu, cruce affecerit, cum prædonum duces, accepta pecunia, dimiserit,

the supreme tribunal of the comitia of the Roman people will know how to punish the man who has unlawfully put to

eandem sententiam dicere, et uti eloquentiæ diversis modis in iisdem sententiis, tamen ab aliqua occasione repetitis. Nam et hic repetitio furoris, in qua videtur insaniæ Verris causam velle demonstrare. Est enim hic locus de suppliciis irrogatis; ubi ostendit cives Romanos Verrem pro prædonibus occidisse.

[k] De signis et furtis tacet modo, quasi minus idoneos ad furorem avaritiæ.

[l] Æstimatione litis et exsilio.

[m] Quia minor in damnatione pœna, quam in concione populi Romani, et in eorum animadversione.

[n] Non istum modo terret, sed subtiliter etiam judicibus comminatur.

quam eos, si qui istum tot, tantis, tam nefariis sceleribus coopertum, jurati sententia sua liberarint? Non est, non est in hoc homine cuiquam peccandi locus, judices: [o]non is est reus, [p]non id tempus, [q]non id consilium, (metuo ne quid arrogantius apud tales viros videar dicere,) [r]ne actor quidem est is, cui reus tam nocens, tam perditus, tam victus, aut occulte surripi, aut impune eripi possit. His ego judicibus non probabo, C. Verrem contra leges pecunias cepisse? sustinebunt tales viri, se tot senatoribus, tot equitibus Romanis, tot civitatibus, tot hominibus honestissimis ex tam illustri provincia, tot populorum privatorumque literis non credidisse? tantæ populi Romani voluntati restitisse? Sustineant. Reperiemus, si istum vivum [s]ad aliud judicium perducere poterimus, quibus probemus, istum in quæstura pecuniam publicam, Cn. Carboni consuli datam, avertisse, quibus persuadeamus, istum, [t]alieno nomine a quæstoribus urbanis, quod priore actione didicistis, pecuniam abstulisse. Erunt, qui et in eo quoque audaciam ejus reprehendant, quod aliquot nominibus [u]de capite, quantum commodum fuerit, frumenti decumani detraxerit. Erunt etiam fortasse judices, qui illum ejus peculatum vel acerrime vindicandum putent, quod iste [x]M. Marcelli et P. Africani monumenta, quæ nomine illorum, re vera populi Romani et erant et habebantur, ex fanis religiosissimis et ex urbibus sociorum atque amicorum non dubitaverit auferre.

death Roman citizens. (3—5.)

Emerserit ex peculatus etiam judicio: [y]meditetur de du- 5

[o] Qui est nocentissimus.

[p] Quod invidiosum senatui est.

[q] Quod ex optimis viris tale est, ut si quid in ipso culpæ fuerit, sperari melius ex senatu non possit.

[r] Tullius scilicet, in quo omnia ad vincendum parata.

[s] Populi scilicet et equitum Romanorum.

[t] Quæstores urbani ærarium curabant, ejusque pœnas expensas et acceptas in tabulas publicas referre consueverant. *Alieno* autem *nomine* dicit, Carbonis nomine et exercitus ejus; nam consulis et militum ejus nomine pecunias ex ærario sumptas avertit, conversus ad Sullam bellis civilibus. Vel *alieno nomine* ad frumenti emptionem, quod Siculis non persolvit.

[u] Hoc in Sicilia fecit gratiosus in decumanos, ut frumentum in auctione promissum ab decumanis, usibus populi Romani (quum illi freti Verris gratia licerentur quam plurimo) de summa detraxerit, minusque eos inferre passus sit annonæ populo Romano, quod illicitum probatur multis documentis.

[x] Signa concessa et reportata Siculis a M. Marcello et Scipione Africano. Nam Marcellus donavit, quæ victis Siculis ademerant Pœni.

[y] Hic crimen de suppliciis esse cognoscitur; in hoc enim libro hæc latius explicantur.

cibus hostium, quos accepta pecunia liberavit; videat, quid de illis respondeat, [z] quos in eorum locum subditos domi suæ reservavit; quærat non solum, quemadmodum nostro crimini, verum etiam quo pacto suæ confessioni possit mederi; meminerit, se priore actione, clamore populi Romani infesto atque inimico excitatum, confessum esse, duces prædonum a se securi non esse percussos, se jam tum esse veritum, ne sibi crimini daretur, eos ab se pecunia liberatos; fateatur id, quod negari non potest, se privatum hominem, prædonum duces vivos atque incolumes domi suæ, posteaquam Romam redierit, [a] usque dum per me licuerit, retinuisse. Hoc, in illo majestatis judicio si licuisse sibi ostenderit, ego oportuisse concedam. Ex hoc quoque evaserit: proficiscar eo, [b] quo me jampridem vocat populus Romanus. De jure enim libertatis et civitatis suum putat esse judicium, et ratione putat. Confringat iste sane vi sua consilia senatoria, quæstiones omnium perrumpat, evolet ex vestra severitate: mihi credite, arctioribus apud populum Romanum laqueis tenebitur. Credet iis equitibus Romanis populus Romanus, qui ad vos ante producti testes, ipsis inspectantibus, ab isto civem Romanum, [c] qui cognitores homines honestos daret, sublatum esse in crucem dixerunt. Credent omnes [d] v et xxx tribus homini gravissimo atque ornatissimo M. Annio, qui, se præsente, civem Romanum securi percussum esse dixit. Audietur a populo Romano vir primarius, eques Romanus, L. Flavius, qui suum familiarem Herennium, negotiatorem ex Africa, cum Syracusis amplius

[z] Captis prædonum ducibus Verres illos quidem remisit accepto pretio; pro illis autem mercatores innocentissimos partim trucidavit, partim domi suæ privatim reservavit, quod diceret, timuisse se, ne sibi crimini daretur, eos ipsos a se pecunia liberatos esse.

[a] Quantum in ipso fuerit. An hoc? Domi suæ privatus, quod est majestatis crimen, hostes publicos habere non dubitavit, sed finem fecit hujus audaciæ me cogente, qui institi, ut de ejus domo in publicam custodiam ducerentur.

[b] Se dicit, quia ædilis est factus, ut defendat libertatem populi Romani.

[c] Hoc genus defensoris in jure *cognitor* dicitur, maxime quum de alicujus statu agitur. Ipse alibi, *cognitorem juris sui.*

[d] Ac per has totus populus Romanus. Tribus principio tres fuerunt; Tatiensis una, a Tatio rege; Ramnes altera, a Romulo; Luceris altera, a Lucumone, sive Lucretino, sive a luco, quem lucum Asylum vocaverat Romulus. Post de nominibus Sabinarum plures factæ, quibus deprecatricibus parentum bellum maritorumque finitum est. Ad postremum xxx et v factæ. Obtinuerunt autem nomen aut a tributo dando, aut quia primo tres fuerunt, unde etiam tribuni dicti.

centum cives Romani cognoscerent lacrimantesque defenderent, pro testimonio dixit securi esse percussum. Probabit fidem et auctoritatem et [e]religionem suam L. Suetius, homo omnibus ornamentis præditus, qui juratus apud vos dixit, multos cives Romanos in [f]lautumiis istius imperio crudelissime per vim morte esse multatos. Hanc ego causam cum agam beneficio populi Romani [g]de loco superiore, non vereor, ne aut istum vis ulla ex populi Romani suffragiis eripere, aut a me ullum munus ædilitatis amplius aut gratius populo Romano esse possit.

Quapropter omnes in hoc judicio conentur omnia: nihil est jam, quod in hac causa peccare quisquam, judices, nisi vestro periculo, possit. Mea quidem ratio cum in præteritis rebus est cognita, tum in reliquis explorata atque provisa est. Ego meum studium in rempublicam jam illo tempore ostendi, cum longo intervallo veterem consuetudinem retuli, et rogatu sociorum atque amicorum populi Romani, meorum autem necessariorum, nomen hominis audacissimi detuli. Quod meum factum lectissimi viri atque ornatissimi, [h]quo in numero e vobis complures fuerunt, ita probaverunt, ut ei, qui istius quæstor fuisset, et ab isto læsus [i]inimicitias justas persequeretur, non modo deferendi nominis, sed ne subscribendi quidem, [k]cum id postularet, facerent potestatem. In Siciliam sum inquirendi causa profectus: quo in negotio industriam meam celeritas reditionis, diligentiam multitudo literarum et testium declaravit; pudorem vero ac religionem, quod, cum venissem senator ad socios populi Romani, qui in ea provincia quæstor fuissem, ad hospites meos ac necessarios causæ communis defensor deverti potius, quam ad eos, qui a me auxilium petivissent. Nemini meus adventus labori, aut sumptui, neque

6 So then nothing is really risked in this trial but your character, judges. His punishment is sure, and my credit is established. In undertaking the accusation of a man so powerful, in the diligence and activity with which I collected evidence against him, in the strictness with which I challenged the judges who

[e] Quia jurati testes dicebant.

[f] Latumiæ carcer Syracusis. Latomiæ autem lingua Siculorum lapicidinæ dicuntur, id est, loca cæsis lapidibus exsecta.

[g] De rostris, quippe qui ædilis sum factus.

[h] Alia enim sortitione nunc sedent; alia in divinatione constituendi accusatoris fuit.

[i] Ad aliud argumentum victoriam suam interpretatus, simpliciter fatetur, quod in Divinatione expugnaverat, non idoneam fuisse causam accusandi Verris Cæcilio commentitiam simultatem. An *justas inimicitias* magnas dicit? ut e contrario Virgilius (*Georg. III.* 347.)

Injusto sub fasce viam dum carpit.

[k] Bene addidit, quia in Divinatione hujusce rei mentio facta non erat.

were to form the court, in the vigour and effect with which I have since carried on the cause, *my* object, to win the good opinion of the Roman people, is already secured: but should you

publice, neque privatim, fuit. [l]Vim in inquirendo tantam habui, quantam mihi lex dabat; non quantam habere poteram illorum studio, quos iste vexarat. Romam ut ex Sicilia redii, cum iste atque istius amici, homines lauti et urbani, sermones hujusmodi dissipassent, quo animos testium retardarent, me magna pecunia a vera accusatione esse deductum, tametsi probabatur nemini, quod et ex Sicilia testes erant ii, qui quæstorem me in provincia cognoverant, et hinc homines maxime illustres, qui, ut ipsi noti sunt, sic nostrum unumquemque optime norunt: tamen usque eo timui, [m]ne quis de mea fide atque integritate dubitaret, donec ad rejiciendos judices venimus.

7 [n]Sciebam in rejiciendis judicibus nonnullos memoria nostra pactionis suspicionem non vitasse, cum in ipsa accusatione eorum industria ac diligentia probaretur. Ita rejeci judices, ut hoc constet, [o]post hunc statum reipublicæ, quo nunc utimur, simili splendore et dignitate consilium nullum fuisse. [p]Quam iste laudem communem sibi ait esse mecum: qui cum [q]P. Galbam judicem rejecisset, [r]M. Lucretium retinuit; et, cum ejus patronus ex eo quæreret, cur suos familiarissimos, Sex. Pæduceum, Q. Considium, Q. Junium [s]rejici passus esset, respondit, quod eos in judicando nimium sui juris sententiæque cognosceret. Itaque judicibus rejectis, sperabam, jam onus meum vobiscum esse commune; putabam non solum notis, sed etiam ignotis pro-

fail to condemn him, not only would your own character suffer, but the enemies of our order must gain their wish, and the judicial power must henceforward be committed to other hands. (6—8.)

[l] Dicit plura crimina inveniri potuisse, quam inventa sunt, si vellet Tullius non ad legem repetundarum inquisitionem facere, sed ad universa quæ commiserat Verres. Nam certe quantum abstulerit ex Sicilia Verres, non quantum flagitii commiserit, dicere accusatorem causa compellit.

[m] Et Verris pecuniosi rapinis invidiosum, et apud judices plurimum valet; ut non sine causa de constantia Cicero dubitare videatur. Et valet ad suspicionem magnopere, immo opinionem vel potius fidem redempti Hortensii et fautorum Verris ad defensionem ejus, quo se quoque e suspicione hominum non excepit Tullius.

[n] Multi, inquit, ita subtiles fuerunt prævaricatores, ut in tota actione fideles actores esse viderentur; qui tamen non effugerunt suspiciones hominum, quum in rejiciendis judicibus versarentur. Rejiciens enim malos, et retinens bonos, verus accusator intelligitur. Qui vero contra facit, ut sit impedimento ceteris, et si rem astu tegat, facile tamen de hoc intelligitur, quod prævaricator exsistat. Et est bona occasio cum causa laudandi judices oratoris.

[o] Qui est per X annos, ex quo Sulla vicit, ex quo judicat senatus.

[p] Vitat argumentum, quod ipse Rhetoricorum primo reprehendit, et commune appellavit.

[q] Bonum.

[r] Malum scilicet. Sed tamen scire vos convenit hunc Lucretium a Cicerone esse rejectum. Neque enim præsentem judicem vituperare fas fuit.

[s] Ac per hoc rejecisset ipse.

batam meam fidem esse et diligentiam. Quod me non fefellit. Nam comitiis meis, cum iste infinita largitione contra me uteretur, populus Romanus judicavit, istius pecuniam, quæ apud me contra fidem meam nihil potuisset, apud se [t] contra honorem meum nihil posse debere. Quo quidem die primum judices citati in hunc reum consedistis, quis tam inimicus huic ordini fuit, quis tam novarum rerum, judiciorum, judicumque cupidus, qui non aspectu consessuque vestro commoveretur? Cum in eo vestra dignitas mihi fructum diligentiæ referret, id sum assecutus, ut una hora, qua cœpi dicere, reo audaci, pecunioso, profuso, perdito, spem judicii corrumpendi præciderem; ut primo die testium tanto numero citato populus Romanus judicaret, isto absoluto rempublicam stare non posse; ut alter dies amicis istius ac defensoribus non modo spem victoriæ, sed etiam voluntatem defensionis auferret; ut tertius dies sic hominem prosterneret, ut, morbo simulato, non, quid responderet, sed quemadmodum non responderet, deliberaret: [u] deinde reliquis diebus, his criminibus, his testibus, et urbanis et provincialibus, sic obrutus atque oppressus est, ut his ludorum diebus interpositis, nemo istum comperendinatum, sed condemnatum judicaret.

Quapropter ego, quod ad me attinet, judices, vici: [x] non 8
enim spolia C. Verris, [y] sed existimationem populi Romani concupivi. Meum fuit [z] cum causa accedere ad accusandum: quæ causa fuit honestior, quam a tam illustri provincia defensorem constitui et deligi? [a] reipublicæ consulere: quid tandem reipublicæ honestius, quam in tanta invidia judiciorum adducere hominem, cujus damnatione totus ordo cum populo Romano et in laude et in gratia posset esse? ostendere ac persuadere, hominem nocentem adductum esse: quis est in populo Romano, qui hoc non ex priore actione [b] abstulerit, omnium ante damnatorum scelera, furta, flagitia, si in unum locum conferantur, vix cum hujus parva parte

[t] Quia non sum ædilitate dejectus.
[u] Apparet, multis diebus prima actione accusatum productis testibus Verrem.
[x] Ut quadruplator, qui de condemnati bonis ipse aliquid sumam.
[y] Ut bonus civis existimarer.
[z] Cui rei contrarium est *sine causa*.
[a] Subaudiendum est ad omnia *meum fuit*.
[b] Pro certo habuerit, persuasum sibi crediderit.

æquari conferrique posse? Vos, quod ad vestram famam, existimationem, salutemque communem pertinet, judices, prospicite atque consulite. Splendor vester facit, ut peccare sine summo reipublicæ detrimento ac periculo non possitis. Non enim potest sperare populus Romanus, esse alios in senatu, qui recte possint judicare, vos si non potueritis. Necesse est, cum de toto ordine desperarit, aliud genus hominum atque aliam rationem judiciorum requirat. Hoc si vobis ideo levius videtur, quod putatis onus esse grave et incommodum, judicare; intelligere debetis, primum interesse, utrum id onus vosmet ipsi rejeceritis, an, quod probare populo Romano fidem vestram et religionem non potueritis, eo vobis judicandi potestas erepta sit. Deinde etiam illud cogitate, [c]quanto periculo venturi simus ad eos judices, quos propter odium nostri populus Romanus de nobis voluerit judicare. Verum vobis dicam id, quod intellexi, judices: homines scitote esse quosdam, quos tantum odium nostri ordinis teneat, ut hoc palam jam dictitent, se istum, quem sciant esse hominem improbissimum, hoc uno nomine absolvi velle, ut ab senatu judicia per ignominiam turpitudinemque auferantur. Hæc me pluribus verbis, judices, vobiscum agere coëgit non timor meus de vestra fide, sed spes illorum nova, quæ cum Verrem [d]a porta subito ad judicium retraxisset, nonnulli suspicati sunt, [e]non sine causa illius consilium tam repente esse mutatum.

9 [f]Nunc, ne novo querimoniæ genere uti possit Hortensius, et ea dicere, *opprimi reum, de quo nihil dicat accusator; nihil esse tam periculosum fortunis innocentium, quam tacere adversarios;* et ne aliter, quam ego velim, meum lau-

And now, as Hortensius thinks it fairer to the accus-

[c] Vult intelligi, metuendum esse senatui, ne equites Romani judicent; quos non solum pro integris, sed etiam pro inimicis nobilitatis vult populus Romanus judices esse.

[d] Hoc comminiscitur Cicero, ut credamus veram fuisse secundam actionem, quæ secundum veram gestorum fidem non dicta sed scripta est.

[e] Corruptis judicibus scilicet.

[f] Astutia Ciceronis fuit, utendo testibus, ut nihil reliqui esset Hortensio, nisi ut eos interrogare posset. Dicendi autem facultatem nullam ei dedit, nihil ipse dicendo. Etenim metuebat, ne si locum dicendi invenisset Hortensius, brevitatem temporis longa oratione consumeret; ut secunda actio ad alios judices, qui corrumpi possent, aliumque prætorem post Kal. Jan. perveniret, consulibus futuris se et Metello, fautoribus Verris. Hæc ita sunt, quemadmodum dicimus; sed Cicero sic proponit querelam Hortensii, ut et injusta et ridicula esse videatur. Et est ordo: nunc ne novo querimoniæ genere uti possit Hortensius, morem illi geram.

det ingenium, cum dicat, *me, si multa dixissem, sublevaturum fuisse eum, quem contra dicerem; quia non dixerim, perdidisse:* morem illi geram, utar oratione perpetua; non quoniam hoc sit necesse, verum ut experiar, utrum ille ferat molestius, me tunc tacuisse, an nunc dicere. [g]Hic tu fortasse eris diligens, ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam; nisi omni tempore, quod mihi lege concessum est, abusus ero, querere; deum atque hominum fidem implorabis, circumveniri C. Verrem, quod accusator nolit tamdiu, quamdiu liceat, dicere. [h]Quod mihi lex mea causa det, eo mihi non uti non licebit? Nam accusandi mihi tempus mea causa datum est, ut possem oratione mea crimina causamque explicare: hoc si non utor, non tibi injuriam facio, sed de meo jure aliquid et commodo detraho. *Causam enim*, inquit, *cognosci oportet.* [i]Ea re quidem, quod aliter condemnari reus, quamvis sit nocens, non potest. Id igitur tu moleste tulisti, a me aliquid factum esse, quo minus iste condemnari posset? Nam causa cognita multi possunt absolvi: incognita quidem condemnari nemo potest. [k]*Adimo enim comperendinatum*—quod habet lex in se molestissimum, bis ut causa dicatur, quod aut mea causa potius est constitutum, quam tua, aut nihilo tua potius, quam mea. Nam si bis dicere est commodum, certe utriusque commune est; si eum, qui posterius dixit, opus est redargui, accusatoris causa, ut bis ageretur, constitutum est. Verum, ut opinor, [l]Glaucia primus tulit, ut comperendinaretur reus;

ed that I should not only prove his guilt by evidence, but dwell upon it and fully detail it in a set accusation; as he wishes to have the full benefit of the law which allows the cause a second arguing, (comperendinatus,) I will do my best to gratify him. I think indeed that the evidence has already made the case clearer than any speeches of ours could make it; and the friends of Verres know full well why I could not

[g] Apostropha ad ipsum Hortensium, qua ostendit, non posse se cogi, uti oratione perpetua, et omnibus horis suis si nolit uti. Et mire horis dixit, quum dies sint plurimi; ut ostendat nimiam diligentiam, et eas horas dicentis dictione esse complendas. Veteres præterea horas generaliter dicebant, more Græcorum.

[h] De commodo proprio licet unicuique detrahere, præsertim quum inde adversario nihil possit esse incommodi.

[i] Ut quæstionem propositam infirmaret, causam propositionis affinxit, quæ sibi solutionem propositi quam volebat afferret.

[k] *Comperendinatum* pro comperendinatione posuit; et est sensus, Auferro vobis molestiam bis dicendi. Sed quid? dices utile esse bis dicere? Et mihi ego denego hanc utilitatem, in qua re cur me accuses non habes. Aut enim comperendinatio propter me magis, quam propter te, est instituta; aut non magis propter te, quam propter me. Si enim numerum dicendi consideres, ex æquo res est; si ordinem, ego sum prior et ultimus. Nam simul accusator dixerit, respondet prima actione defensor; et rursum comperendinato judicio dicit prior defensor, et defensionem tamquam duplicem in medio positam obruit ultimus accusator.

[l] Ante legem Glauciam de comperendinatione aut statim sententia di-

afford to waste time by speaking, and so let the cause be adjourned for the hearing of next year's judges. But now, though my speech is not needful, yet as I can now afford the

antea vel [m]judicari primo poterat, vel amplius pronuntiari. Utram igitur putas legem meliorem? opinor illam veterem, qua vel [n]cito absolvi, vel [o]tarde condemnari licebat. Ego tibi illam [p]Aciliam legem restituo, qua lege multi semel accusati, semel dicta causa, semel auditis testibus, condemnati sunt, nequaquam tam manifestis, neque tantis criminibus, quantis tu convinceris. Puta te non hac tam atroci, sed illa lege mitissima causam dicere. Accusabo; respondebis: testibus editis, ita [q]mittam in consilium, ut, etiamsi lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe sibi existiment non primo judicare.

10 Verum, si causam cognosci opus est, parumne cognita est? Dissimulamus, Hortensi, quod sæpe experti in dicendo sumus. Quis nos magnopere attendit unquam, [r]in hoc quidem genere causarum, ubi aliquid ereptum aut ablatum a quopiam dicitur? nonne aut in tabulis, aut in testibus omnis exspectatio judicum est? Dixi prima actione, me planum esse facturum, C. Verrem [s]HS quadringenties contra leges abstulisse. Quid? hoc planius egissem, si ita narrassem: Dio quidam fuit Halesinus, qui, cum ejus filio, prætore Sacerdote, hereditas a propinquo permagna venisset, nihil

time, I will indulge Hortensius with his wish. (9—11.)

cebatur, si absolvendus esset reus; aut *amplius* pronuntiabatur, si videretur esse damnandus, quum dixissent judices *non liquet*, hoc est, obscura causa est. Itaque ea pars interposita dilatione dicebat, in cujus peroratione videbatur obscuritas. *Comperendinatio* vero utriusque partis recitatio est. Alii sic adnotant. *Comperendinatio* est secunda actio. Item, *comperendinatio* est ab utrisque litigatoribus invicem sibi denuntiatio in perendinum diem. Namque quum in rem aliquam agerent litigatores, et pœna se sacramenti peterent, poscebant judicem; qui dabatur post trigesimum diem, quo dato deinde inter se in perendinum diem, ut ad judicium venirent, denuntiabant. Quo quum esset ventum, antequam causa ageretur, quasi per judicem rem exponebant; quod ipsum dicebatur *causæ conjectio*, quasi causæ suæ in breve coactio. Alii sic. Inter comperendinationem et ampliationem hoc interest, quod comperendinatio ex una tantum re dabatur, quum causam judex non intelligeret. Et omnino, si videbatur judicibus bona causa, absolvebant reum; si mala, non statim damnabant, sed hac excusatione parcebant. Nam quum condemnandi nota esset C litera, absolvendi A, ampliandi signum NL dabant, quo significabant *non liquere*, unde ampliatio nascebatur.

[m] Dici sententia absolutionis. Hoc significat id quod sequitur.

[n] Judicari.

[o] Ampliari.

[p] Acilii Glabrionis, patris hujusce prætoris, de quo etiam supra dixit: quæ lex neque comperendinationem neque ampliationem habet.

[q] Id est, perorabo. Nam mittere judices in consilium est dimittere judices ad sententiam dicendam, ubi allegatis omnibus argumentis orator dixerit, *Dixi*.

[r] Conjecturali scilicet.

[s] In Divinatione *millies* dixit. Sed cur ita variaverit fidem summæ, jam in superioribus diximus.

habuit tum neque negotii neque controversiæ. Verres, simulac tetigit provinciam, statim Messana literas dedit, Dionem evocavit, calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illam hereditatem Veneri Erycinæ commissam esse dicerent, hac de re ostendit seipsum cogniturum. Possum deinceps totam rem explicare, deinde ad extremum id, quod accidit, dicere, Dionem HS decies centena millia numerasse, ut causam certissimam obtineret, præterea greges equarum ejus istum abigendos curasse, argenti vestisque stragulæ quod fuerit, curasse auferendum. Hæc neque cum ego dicerem, neque cum tu negares, magni momenti nostra esset oratio. Quo tempore igitur aures judex erigeret animumque attenderet? Cum Dio ipse prodiret, cum ceteri, qui tum in Sicilia negotiis Dionis interfuissent; cum per eos ipsos dies, per quos causam Dio diceret, reperiretur pecunias sumpsisse mutuas, [t]nomina sua exegisse, prædia vendidisse; cum tabulæ virorum bonorum proferrentur; cum, qui pecuniam Dioni dederunt, dicerent se jam tum audisse, eos nummos sumi, ut Verri darentur; cum amici, hospites, patroni Dionis, homines honestissimi, [u]hæc eadem se audisse dicerent. Opinor, cum hæc fierent, tum vos audiretis, sicut audistis; tum causa agi vere videretur. Sic a me sunt acta omnia priore actione, ut in criminibus omnibus nullum esset, in quo quisquam vestrum perpetuam accusationem requireret. Nego esse quicquam a testibus dictum, quod aut vestrum cuipiam esset obscurum, aut cujusquam oratoris eloquentiam quæreret.

Etenim sic me ipsum egisse memoria tenetis, [x]ut in testi- 11
bus interrogandis omnia crimina proponerem et explicarem, ut, cum rem totam in medio posuissem, tum denique testem interrogarem. Itaque non modo vos, quibus est judicandum, nostra crimina tenetis, [y]sed etiam populus Romanus totam accusationem causamque cognovit. Tametsi ita de

[t] Tituli debitorum nomina dicuntur, præsertim in eis debitis, in quibus hominum nomina scripta sunt, quibus pecuniæ commodatæ sunt. Cui rei contrarium est, mutuas accepisse. Ergo nomina debita vel debitores.

[u] Apud antiquos de auditione testimonium dicebatur.

[x] Tenere debemus interrogationes testium et accusatoris et defensoris esse, et ejus qui producit, et ejus contra quem producuntur.

[y] Qui circum subsellia coronam facit.

meo facto loquor, quasi ego illud mea voluntate potius, quam vestra injuria adductus fecerim. [z] Interposuistis accusatorem, qui, cum ego mihi C et X dies solos in Siciliam postulassem, C et VIII sibi in Achaiam postularet. Menses mihi tres cum eripuissetis ad agendum maxime appositos, reliquum omne tempus hujus anni me vobis remissurum putastis, [a] ut, cum horis nostris nos essemus usi, tu, binis ludis interpositis, quadragesimo post die responderes, deinde ita tempus duceretur, ut a M' Glabrione prætore, et a magna parte horum judicum, ad prætorem alium judicesque alios veniremus. Hoc si ego non vidissem, si me non omnes noti ignotique monuissent, id agi, id cogitari, in eo laborari, ut res in illud tempus rejiceretur; credo, si meis horis in accusando uti voluissem, vererer, ne mihi crimina non suppeterent; ne oratio deesset; ne vox viresque deficerent; [b] ne, quem nemo prima actione defendere ausus esset, eum ego bis accusare non possem. Ego meum consilium tum judicibus, tum populo Romano probavi: nemo est, qui alia ratione istorum injuriæ atque impudentiæ potuisse obsisti arbitretur. Etenim qua stultitia fuissem, [c] si, quam diem, qui istum eripiendum redemerunt, in cautione viderunt, cum ita caverent, si post Calendas Jan. in consilium iretur, [d] in

[z] Qui iste accusator, vel quem accuset, in priore libro jam notavimus. Quod autem dicit, *menses mihi tres quum eripuissetis*, hoc dicit, C et X dies inquirendi in Sicilia postulavi; consequens erat, ut etiamsi quinquagesimo die rediissem, statim accusarem; quod ne possem facere, interposuistis accusatorem quendam cujusdam ex Achaia rei, qui sibi C et VIII peteret; ita factum est, ut quamvis ego festinato rediissem, ille adhuc proficisceretur, non potuerim tamen agere, donec complerentur illo absente C et VIII dies. Sic enim erat a prætore legibus ordinatum, ut si intra centum et octo dies ille inquisitor Achaicus advenisset, priore loco ageret; ita factum est, ut prope tres menses sine ludorum impedimento ad agendum appositos sine causa Tullius amiserit, adversariorum dolo; centum enim et octo dies plus quam tres menses sunt.

[a] XX diebus scilicet; hi enim dabantur ad accusandum legitimi, totidemque defensori ad respondendum.

[b] Testes tabulæque facti dari solent; itaque ab accusatore dantur; non facti non dantur testes; ergo nihil prosunt a parte defensoris. Quid ergo facit pro defensore? Oratio scilicet, cujus potestatem Hortensius non habuit, tacente accusatore; non ergo defendere Verrem non ausus est, sed quia non poterat, ut volebat, in totum prætermisit Hortensius.

[c] Fingit Tullius pervenisse ad se pactionem eorum, qui in se susceperant procurationem corrumpendorum judicum et liberandi Verris; quos ita in cavendo scripsisse dicit, pro eo se promittere corrupturos esse judicium, si post kal. Jan. de Verre judicarent.

[d] Quam ego essem stultus, inquit, si quam diem illi in promittendo elegerant, ego in accusando non effugissem, præsertim quum possem effugere, si imprudens non essem.

eam diem ego, cum potuissem vitare, incidissem? [e]Nunc mihi temporis ejus, quod mihi ad dicendum datur, quoniam in animo est causam omnem exponere, habenda ratio est diligenter.

Itaque primum illum actum istius vitæ turpissimum et flagitiosissimum prætermittam. Nihil a me de pueritiæ suæ flagitiis peccatisque audiet, nihil ex illa impura adolescentia sua, quæ qualis fuerit, aut meministis, [f]aut ex eo, quem sui simillimum produxit, recognoscere potestis. Omnia præteribo, quæ mihi turpia dictu videbuntur, neque solum, quid istum audire, verum etiam, quid me deceat dicere, considerabo. Vos, quæso, date hoc et concedite pudori meo, ut aliquam partem de istius impudentia reticere possim. Omne illud tempus, quod fuit, antequam iste ad magistratus remque publicam accessit, habeat per me solutum ac liberum. Sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis; [g]lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat; damna, dedecora, quæ res patris ejus, ætas ipsius pertulit, præteantur; lucretur indicia veteris infamiæ; patiatur ejus vita reliqua, me hanc tantam jacturam criminum facere. [h]Quæstor Cn. Papirio consule fuisti abhinc annos quatuordecim: ex ea die ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco. Hora nulla vacua a furto, scelere, crudelitate, flagitio reperietur. Hi sunt anni consumpti in quæstura, et legatione Asiatica, et prætura urbana, et prætura Siciliensi. Quare hæc eadem erit quadripartita distributio totius accusationis meæ. 12

I proceed, then, to a detailed accusation of Verres. Passing over the infamies of his early life, I will dwell separately on the four acts of his public career—his quæstorship—his public office in Asia—his prætorship at Rome—and his prætorship in Sicily. (12.)

Quæstor ex senatusconsulto provinciam sortitus es: [i]obtigit tibi consularis, ut cum consule Cn. Carbone esses, eamque provinciam obtineres. Erat tum [k]dissensio civium; de qua nihil sum dicturus, [l]quid sentire debueris: unum hoc dico, in ejusmodi tempore [m]ac sorte statuere te debuisse, 13

The QUÆSTORSHIP OF VERRES. (13—16.)

[e] Alii fecerunt hoc dies xx, alii pauciores, alii plures.

[f] Reprehendunt homines stultissimi Tullium, quod in filio Verris innoxiam lædat ætatem; ignorantes illum accusatoria arte providere, ne in epilogis productus ab Hortensio conciliet misericordiam judicum patri.

[g] *Lenones* sunt scortorum, *perductores* etiam invitarum personarum, et in quibus stupra exercita legibus vindicantur.

[h] Uno nomine Cn. Papirii Carbonis et tempus criminis significavit et crimen. Legitur tamen et *consuli*.

[i] Provincia subauditur.

[k] Leviter dixit bellum civile gravissimum Sullæ cum Marianis.

[l] Cum quibus facere.

[m] Potuisti enim et debuisti, si nolles,

utrum malles sentire atque defendere. Carbo graviter ferebat, sibi quæstorem obtigisse, hominem singulari luxuria atque inertia; verumtamen ornabat eum beneficiis officiisque omnibus. Ne diutius teneam: [n] pecunia attributa, numerata est: profectus est quæstor in provinciam: venit in Galliam exspectatus ad exercitum consularem cum pecunia. Simulac primum ei occasio visa est, (cognoscite hominis principium magistratuum gerendorum et reipublicæ administrandæ,) aversa pecunia publica, exercitum, sortem, provinciam deseruit. Video quid egerim: erigit se: sperat, sibi auram posse aliquam afflare, in hoc crimine, [o] voluntatis dissensionisque eorum, quibus Cn. Carbonis mortui nomen odio sit: quibus illam relictionem proditionemque consulis sui gratam sperat fore. Quasi vero id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissime consulem, exercitum, provinciamque [p] compilarit, et propter impudentissimum furtum aufugerit. Est enim obscurum, et ejusmodi factum ejus, ut possit aliquis suspicari, C. Verrem, quod ferre novos homines non potuerit, [q] ad nobilitatem, hoc est ad suos, transisse, nihil fecisse propter pecuniam. Videamus, rationes quemadmodum retulerit. Jam ipse ostendet, quamobrem Cn. Carbonem reliquerit: jam se ipse indicabit.

He was quæstor to Cn. Papirius Carbo in Cisalpine Gaul fourteen years ago, (A. U. C. 669;) and in spite of the sacredness of that connection, he abandoned his consul, and carried off with him a large portion of the public money which was in his hands as quæstor. So when he was again chosen by Cn. Dolabella as his quæstor, his conduct was similar: at the trial of Dolabella his quæstor supplied

14

Primum brevitatem cognoscite. [r] *Accepi*, inquit, *vicies ducenta triginta quinque millia quadringentos X et septem nummos:* [s] *dedi stipendio, frumento, legatis,* [t] *proquæstori-*

repudiare illam sortem aut susceptam tueri.

[n] Quæ in stipendium militum de ærario a tribunis ærariis adnumerari quæstori solet, ergo Verri adnumerata intelligitur.

[o] Sullanorum scilicet.

[p] Pilos pervellerit, sic fraudaverit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit.

[q] Totum hoc per ironiam dicitur in Verrem et Verris defensores.

[r] Referri ad ærarium ratio solet pecuniæ publicæ a quæstoribus. Verres igitur retulit, sed Tullius hoc reprehendit; primo falsam hanc brevem relationem esse, deinde idcirco acceptam, quia proditor Carbonis favorem sibi apud Sullam comparaverat; nam paucis verbis, quid acceperat, quid reliquerat, dixit.

[s] Hæc omnia nomina sunt erogationum; quibus aut stipendium militibus dedisse se, dicit Verres, aut frumentum coëmisse in annonam exercitus, aut legatis et proquæstori in sumptum dedisse; eis enim alimenta de publico dabantur.

[t] Id est pro officio quæstorio; significat autem quæstoris annonas; sibi imputat pecunias publicas datas Verres; accepi, inquit, vicies ducenta triginta quinque millia, quadringentos decem et septem nummos.

bus, [u] *cohorti prætoriæ, HS mille sexcenta triginta quinque millia quadringentos X et septem nummos:* [x] *reliqui Arimini HS sexcenta millia.* Hoc est rationes referre? [y] hoc modo aut ego, aut tu, Hortensi, aut quisquam omnium retulit? Quid hoc est? quæ impudentia? quæ audacia? quod exemplum ex tot hominum rationibus relatis hujuscemodi est? Illa tamen HS sexcenta millia, [z] quæ ne falso quidem potuit, quibus data essent, describere, quæ se Arimini scribit reliquisse, quæ ipsa HS sexcenta millia reliqua facta sunt, neque Carbo attigit, neque Sulla vidit, neque in ærarium relata sunt. [a] Oppidum sibi elegit Ariminum, quod tum, cum iste rationes referebat, oppressum direptumque erat: non suspicabatur id, quod nunc sentiet, satis multos ex illa calamitate Ariminensium testes nobis in hanc rem reliquos esse. [b] Recita denuo. P. Lentulo, L. Triario quæstoribus urbanis, res rationum relatarum. Recita. *Ex s. c.* Ut hoc pacto rationem referre liceret, eo Sullanus repente factus est, [c] non ut honos et dignitas nobilitati restitueretur.

the accusers with information, and came forward to give evidence against him.

Quodsi illinc inanis profugisses, tamen ista tua fuga nefaria, proditio consulis tui conscelerata judicaretur. Malus civis, improbus consul, seditiosus homo Cn. Carbo fuit. Fuerit aliis: tibi quando esse cœpit? Posteaquam tibi pecuniam, rem frumentariam, rationes omnes suas exercitumque commisit. Nam si tibi antea displicuisset, [d] idem fecisses, quod anno post M. Piso. Quæstor cum L. Scipioni consuli obtigisset, non attigit pecuniam, non ad exercitum profectus est; quod de republica sensit, ita sensit, ut nec fidem suam, nec morem majorum, nec necessitudinem sortis læderet. Etenim si hæc perturbare omnia et permiscere volumus, totam vitam periculosam, insidiosam, infestamque red- 15

[u] Comitibus consularibus. Veteres enim omnem magistratum cui pareret exercitus, prætorem appellaverunt. Unde et prætorium tabernaculum ejus dicitur, et in castris porta prætoria, et hodie quoque præfectus prætorio.

[x] Hæc summa cum ratione consentit.

[y] Ambo enim quæstores fuerant.

[z] Non enim verisimile est, tantæ pecuniæ rationem duobus versiculis confici potuisse.

[a] Hoc oppidum Albinovanus Sullæ prodiderat, dux ipse Marianus.

[b] Hoc est caput lectionis relatarum a Verre rationum ad ærarium totius quæsturæ ejus.

[c] Pro nobilitate pugnante Sulla contra Marianos; hac enim de causa se transfugisse aiebat Verres, ut dignitas et salus nobilitati restitueretur.

[d] Exemplo urget Verrem, ut ostendat, quid facere potuisset, nisi furtum pararet.

demus ; si nullam religionem sors habebit, nullam societatem conjunctio secundæ dubiæque fortunæ, nullam auctoritatem mores atque instituta majorum. Omnium est communis inimicus, qui fuit hostis suorum. Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit. Ipse Sulla, cui adventus istius gratissimus esse debuit, ab se hominem, atque ab exercitu suo removit: [e]Beneventi esse jussit, apud eos, quos suis partibus amicissimos esse intelligebat, ubi iste summæ rei causæque nocere nihil posset. Ei postea præmia tamen liberaliter tribuit: bona quædam proscriptorum in agro Beneventano diripienda concessit: habuit honorem ut proditori, non ut amico fidem. Nunc, quamvis sint homines, qui mortuum Cn. Carbonem oderint; tamen hi debent, non, quid illi accidere voluerint, sed quid ipsis in tali re metuendum sit, cogitare. Commune est hoc malum, communis metus, commune periculum. Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam eæ, quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum, qui palam est adversarius, facile cavendo vitare possis: hoc vero occultum, intestinum ac domesticum malum, [f]non modo existit, verum etiam opprimit, antequam prospicere atque explorare potueris. Itane vero? tu, cum quæstor ad exercitum missus sis, custos non solum pecuniæ, sed etiam consulis, particeps omnium rerum consiliorumque fueris, habitus sis in liberum loco, sicut mos majorum ferebat, repente relinquas? deseras? ad adversarios transeas? O scelus! O portentum in ultimas terras exportandum! Non enim potest ea natura, quæ tantum facinus commiserit, hoc uno scelere esse contenta: necesse est semper aliquid ejusmodi moliatur: necesse est in simili audacia perfidiaque versetur. Itaque idem iste, quem Cn. Dolabella postea, [g]C. Malleolo occiso, pro quæstore habuit, (haud scio, an major etiam hæc necessitudo fuerit, quam illa Carbonis, ac plus judicium voluntatis valere, quam sortis debeat,) idem in Cn. Dola-

[e] Beneventani plerique Sullani erant.

[f] Emergit, exoritur, exsurgit.

[g] Oratorie pro mortuo occisum dixit. [Suspicioso verbo, *occiso*, usus est; nam non insistit, ut probet a Verre occisum esse, sed ita vult videri, quia Verri mors ejus lucro fuit, propter *eam quam Cicero dicit hereditatem*, alteram quæstoriæ procurationis, alteram tutelæ, quia filii Metelli tutor factus est.]

bellam, qui in Cn. Carbonem fuit. Nam [h] quæ in ipsum valebant crimina, contulit in illum, causamque illius omnem ad inimicos accusatoresque detulit: ipse in eum, cui legatus, cui pro quæstore fuerat, inimicissimum atque improbissimum testimonium dixit. Ille, [i] miser cum esset, Cn. Dolabella, cum proditione istius nefaria, tum improbo et falso ejusdem testimonio, tum multo ex maxima parte istius furtorum ac flagitiorum invidia conflagravit.

Quid hoc homine faciatis? aut ad quam spem tam per- 16
fidiosum, tam importunum animal reservetis? qui in Cn. Carbonem sortem, in Cn. Dolabellam voluntatem neglexerit ac violarit, eosque ambos non solum deseruerit, sed etiam prodiderit atque oppugnarit. Nolite, quæso, judices, brevitate orationis meæ potius, quam rerum ipsarum magnitudine, crimina ponderare. Mihi enim properandum necessario est, ut omnia vobis, quæ mihi constituta sunt, possim exponere. Quamobrem, quæstura istius demonstrata, primique magistratus et furto et scelere perspecto, reliqua attendite. In quibus illud tempus Sullanarum proscriptionum ac rapinarum prætermittam; neque ego istum sibi [k] ex communi calamitate defensionem ullam sinam sumere: suis eum certis propriisque criminibus accusabo. Quamobrem, hoc omni tempore Sullano ex accusatione [l] circumscripto, legationem ejus præclaram cognoscite.

[m] Posteaquam Cn. Dolabellæ provincia Cilicia constituta 17
est: O dii immortales! quanta iste cupiditate, quibus alle- HIS CONDUCT AS A PUBgationibus illam sibi legationem expugnavit? id quod Cn. LIC OF-
Dolabellæ principium maximæ calamitatis fuit. Nam ut

[h] Apertius hoc postea dicturus est Tullius. Etenim accusator Dolabellæ volens indice Verre uti contra Dolabellam, librum criminum omnium Verris et Dolabellæ Verri ostendit, et promisit hæc se crimina non objecturum, si sibi Verris et causam omnem Dolabellæ proderet, et testimonium adversus eum diceret; quare Verres Dolabellam, cui legatus et pro quæstore fuerat, oppugnare compulsus est. Inimicos autem accusatoresque Dolabellæ, Cæsarem dicit; nam Scaurus Dolabellam alium accusavit, nec damnare potuit.

[i] *Miserum* pro *innocente* Tullius ponit. Sic alibi: *Et erunt, qui illum, si hoc fecerit, non improbum, sed miserum, me non diligentissimum consulem, sed crudelissimum tyrannum existimari velint.*

[k] Ex Sullanis temporibus scilicet. Defensionem de Sulla exclusit, ne liceret ei dicere, Sulla mihi jussit, Sulla hoc fecit.

[l] Sublato, circumducto, ac prætermisso. Alias decepto significat.

[m] Ἀνακεφαλαίωσις de Dolabella; nam supra de ejus damnatione dicebat.

FICER (Legatus) IN ASIA. When Cn. Dolabella obtained the province of Cilicia, (A. U. C. 674,) he conferred on Verres the title and authority of a public officer. In this character he was guilty of repeated acts of extortion and sacrilegious robbery in Greece, at Delos, (17, 18.)

iste profectus est, quacunque iter fecit, ejusmodi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut quædam calamitas pervadere videretur. In Achaia, (prætermittam minora omnia, quorum simile forsitan alius quoque aliquid aliquando fecerit: nihil dicam, nisi singulare, nisi quod, si in alium reum diceretur, incredibile videretur,) magistratum Sicyonium nummos poscit. Ne sit hoc crimen in Verrem: fecerunt alii. Cum ille non daret, animadvertit. Improbum, sed non inauditum. Genus animadversionis videte: quæretis, ex quo genere hominem istum judicetis. Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco angusto fieri jussit: ibi hominem ingenuum, domi nobilem, populi Romani socium atque amicum, fumo excruciatum, semivivum reliquit. Jam quæ iste signa, quas tabulas pictas ex Achaia sustulerit, non dicam hoc loco: [n]est alius mihi locus ad hanc ejus cupiditatem demonstrandam separatus. Athenis audistis ex æde Minervæ grande auri pondus ablatum. Dictum hoc est in Cn. Dolabellæ judicio: dictum? etiam [o]æstimatum. Hujus consilii non modo participem C. Verrem, sed principem fuisse reperietis. Delum venit. Ibi ex fano Apollinis religiosissimo noctu clam sustulit signa pulcherrima atque antiquissima, eaque in onerariam navem suam conjicienda curavit. Postridie cum fanum spoliatum viderent ii, qui Delum incolebant, graviter ferebant: est enim tanta apud eos ejus fani religio atque antiquitas, ut in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur: verbum tamen facere non audebant, ne forte ea res ad Dolabellam ipsum pertineret.

18 Tum subito tempestates coortæ sunt maximæ, judices, ut non modo proficisci, cum cuperet, Dolabella non posset, sed vix in oppido consisteret; [p]ita magni fluctus ejiciebantur. Hic navis illa prædonis istius, onusta signis religiosis, expulsa atque ejecta fluctu, frangitur in littore: signa illa Apollinis reperiuntur: jussu Dolabellæ reponuntur: tempestas sedatur: Dolabella Delo proficiscitur. Non dubito, quin, tametsi nullus in te sensus humanitatis, nulla ratio unquam fuit religionis, nunc tamen, in metu periculoque tuo, tuorum

[n] De signis scilicet. An peculatus, si hinc evaserit Verres?

[o] Imposito pretio exactum, secundum legem repetundarum.

[p] Extra fines littoris exibant.

tibi scelerum veniat in mentem. Potestne tibi ulla spes salutis commoda ostendi, cum recordaris, in deos immortales quam impius, quam sceleratus, quam nefarius fueris? Apollinemne tu Delium spoliare ausus es? illine tu templo, tam antiquo, tam sancto, tam religioso, manus impias ac sacrilegas afferre conatus es? Si in pueritia non his artibus ac disciplinis institutus eras, ut ea, quæ literis mandata sunt, disceres atque cognosceres, ne postea quidem, cum in ea ipsa loca venisti, potuisti accipere id, quod est proditum memoria ac literis, Latonam ex longo errore et fuga, gravidam, et jam ad pariendum [q]temporibus exactis, confugisse Delum, atque ibi Apollinem Dianamque peperisse: qua ex opinione hominum illa insula eorum deorum [r]sacra putatur, tantaque ejus auctoritas religionis et est, et semper fuit, [s]ut ne Persæ quidem, cum bellum toti Græciæ, [t]diis hominibusque indixissent, et mille numero navium classem ad Delum appulissent, quicquam conarentur aut violare aut attingere. Hoc tu fanum depopulari, homo improbissime atque amentissime, audebas? Fuit ulla cupiditas tanta, quæ tantam exstingueret religionem? et, si tum hæc non cogitabas, ne nunc quidem recordaris, nullum esse tantum malum, quod non tibi pro sceleribus tuis jamdiu debeatur?

In Asiam vero postquam venit, quid ego adventus istius prandia, cœnas, [u]equos, muneraque commemorem? Nihil cum Verre de quotidianis criminibus acturus sum. Chio per vim signa pulcherrima dico abstulisse: item Erythris, et Halicarnasso. Tenedo (prætereo pecuniam, quam eripuit) Tenem ipsum, qui apud Tenedios sanctissimus deus habetur, qui urbem illam dicitur condidisse, cujus ex nomine Tenedus nominatur: hunc ipsum, inquam, Tenem, pulcherrime factum, [x]quem quondam in comitio vidistis, abstulit

19 at Tenedos, and Samos; (19.)

[q] Mensibus exactis.

[r] Sic Virgilius, (*Æn. III.* 73.)

Sacra mari colitur medio.

Elegerunt potius *sacra* dicere, quam id quod in consuetudine est, *sacrata*.

[s] Cyro, Dario, Xerxeque duce.

[t] Quia non solum hostes erant, utpote barbari, verum etiam, more gentis suæ, nulla diis in terris templa condenda esse credebant, præsertim quum uni soli, quem venerarentur, vix mundus ipse sufficeret. Erant ergo et ædium sacrarium et simulacrorum eversores.

[u] Quærendum cur equos a ceteris muneribus separavit? an quia Asiani magno pretio æstimant equos?

[x] Licebat enim mutua hæc signa deportare Romam Ædilibus ad ornatum ludorum, et rursum sociis reportare: nec hoc crimen distulit in orationem, quæ est de signis; quia specialiter

magno cum gemitu civitatis. Illa vero expugnatio fani antiquissimi et nobilissimi [y] Junonis Samiæ, quam luctuosa Samiis fuit? quam acerba toti Asiæ? quam clara apud omnes? quam nemini vestrum inaudita? de qua expugnatione cum legati ad C. Neronem in Asiam Samo venissent, responsum tulerunt, ejusmodi querimonias, quæ ad legatum populi Romani pertinerent, [z] non ad prætorem, sed Romam deferri oportere. Quas iste tabulas illinc, quæ signa sustulit? quæ cognovi egomet apud istum in ædibus nuper, [a] cum obsignandi gratia venissem. Quæ signa nunc, Verres, ubi sunt? illa quæro, quæ apud te nuper [b] ad omnes columnas, omnibus etiam intercolumniis, [c] in silva denique disposita [d] sub divo vidimus. Cur ea, [e] quamdiu alium prætorem cum iis judicibus, quos in horum locum sortitus esses, de te in consilium iturum putasti, tamdiu domi fuerunt? posteaquam [f] nostris testibus nos, quam horis tuis, uti malle vidisti, nullum signum domi reliquisti, præter duo, quæ in mediis ædibus sunt; quæ ipsa Samo sublata sunt. Non putasti me tuis familiarissimis in hanc rem testimonia denuntiaturum, qui tuæ domi semper fuissent; ex quibus quærerem, signa scirentne fuisse, quæ non essent?

20 Quid tum hos de te judicaturos arbitratus es, cum viderent, te jam non contra accusatorem tuum, sed contra [g] quæ-

at Aspendus and at Perga: (20.)

crimen et breve est, nec habet, quod adjici possit.

[y] Hinc Virgilius, (*Æn. I.* 16.)

Posthabita coluisse Samo.

[z] Atqui legimus de Oppio et de Procilio, non apud populum Romanum depositas esse querelas, sed apud eos, sub quibus agebant aut quæsturam aut legationem. Legatus autem Verres non Neronis, sed Dolabellæ erat.

[a] Moris fuit, ut accusator obsignaret domum, et clausa omnia ejus, quem accusaturus erat, ne qua furtorum indicia aut in vasis, aut in signis, aut in literis constituta ab eo removerentur.

[b] Locus inter columnium dicitur.

[c] In viridario.

[d] Id est sub cœlo; cœlum Græci τὸν δία dicunt; sed ita declinatur, hoc dium, hujus dii, huic dio, hoc dium, O dium, ab hoc dio.

[e] Metellum scilicet, cum judicibus, quos in horum locum, quemadmodum supra dixit, subsortiturum se Verres esse credebat.

[f] Usus est enim prima actione Cicero magis testibus suis, quam horis, id est, temporibus sibi ad dicendum lege datis.

[g] Legitur et *quæsitorem*. Si *quæsitorem*, illum ipsum Glabrionem, cujus cura est, ut sociis omnia rapta reddantur; si *quæstorem*, ejus ad quem rediguntur pecuniæ ex proscripti bonis, et a quo sociis adnumerantur. *Sectorem* autem dicit æstimatorem redemptoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui, id est, secutus spem æstimationis suæ bona omnia auctione vendit, et semel infert pecuniam ærario vel sociis: contra hos igitur jam pugnat Verres, inquit Tullius, subtrahens omnia signa, non contra me, qui illum, etiam subtractis signis, testimoniis tamen possum convincere.

storem sectoremque pugnare? Qua de re Charidemum Chium testimonium priore actione dicere audistis: sese, cum esset [h] trierarchus, et Verrem ex Asia decedentem prosequeretur, jussu Dolabellæ fuisse una cum isto Sami; seseque tum scire spoliatum esse fanum Junonis et oppidum Samum; posteaque se causam apud Chios, cives suos, Samiis accusantibus, publice dixisse; eoque se esse absolutum, quod planum fecisset, ea, quæ legati Samiorum dicerent, ad Verrem, non ad se, pertinere. Aspendum, vetus oppidum et nobile in Pamphylia scitis esse, plenissimum signorum optimorum. Non dicam illinc hoc signum ablatum esse et illud: hoc dico, nullum te Aspendi signum, Verres, reliquisse; omnia ex fanis, ex locis publicis, palam, spectantibus omnibus, plaustris evecta exportataque esse. Atque etiam illum Aspendium citharistam, de quo sæpe audistis id, quod est Græcis hominibus in proverbio, [i] quem omnia intus canere dicebant, sustulit, et in intimis suis ædibus posuit: ut etiam illum ipsum suo [k] artificio superasse videatur. [l] Pergæ fanum antiquissimum et sanctissimum Dianæ scimus esse: id quoque a te nudatum ac spoliatum esse, ex ipsa Diana, quod habebat auri, detractum atque ablatum esse dico. Quæ, malum, est ista tanta audacia atque amentia? quas enim sociorum atque amicorum urbes adisti legationis jure et nomine, si in eas vi cum exercitu imperioque invasisses, tamen, opinor, quæ signa atque ornamenta ex his urbibus sustulisses, hæc non in tuam domum, neque in suburbana amicorum, sed Romam in publicum deportasses.

Quid ego de M. Marcello loquar, qui Syracusas, urbem ornatissimam, cepit? [m] quid de L. Scipione, qui bellum in 21 acts most contrary to

[h] Navi triremi præpositus. *Triremis* ternos remorum ordines habet, ita et *biremis* et *quadriremis* et deinceps dicuntur.

[i] Quum canunt citharistæ, utriusque manus funguntur officio; dextra plectro utitur, et hoc est foris canere; sinistra digitis chordas carpit; et hoc est intus canere; difficile autem, quod Aspendius citharista faciebat, ut non uteretur cantu utraque manu, sed omnia, id est, universam cantionem, intus et sinistra tantum manu complecteretur; unde omnes quotquot fures erant a Græcis Aspendii citharistæ in proverbio dicebantur, quod, ut ille carminis, ita isti furtorum occultatores erant: valet hoc proverbium et in eos, qui multum intestinis suis commodis consulunt, præter honestatem.

[k] Ut *interius* positus esset, qui *intus* cantare consueverat.

[l] Apparet oppidum Pergam vocari cujus nominativus casus Perga est; ergo adverbium loci, *Pergæ-Fanum* religiosissimum templum unde *fata* petuntur.

[m] De quo quum senatus ambigeret,

the practice of the most honourable officers of the Roman people, and exciting at Rome general indignation and disgust. (21, 22.)

Asia gessit, Antiochumque, regem potentissimum, vicit? quid de T. Flaminino, qui regem Philippum et Macedoniam subegit? quid de L. Paullo, qui regem Persen vi ac virtute superavit? [n]quid de L. Mummio, qui urbem pulcherrimam atque ornatissimam, Corinthum, plenissimam rerum omnium, sustulit, urbesque Achaiæ Bœotiæque multas sub imperium populi Romani ditionemque subjunxit? Quorum domus, cum honore ac virtute florerent, signis et tabulis pictis erant vacuæ; at vero urbem totam templaque deorum omnesque Italiæ partes illorum donis ac monumentis exornatas videmus. Vereor, ne hæc forte cuipiam nimis antiqua et jam obsoleta videantur; ita enim tum æqualiter [o]omnes erant hujusmodi, ut hæc laus eximiæ virtutis et innocentiæ non solum hominum, verum etiam temporum illorum esse videatur. [p]P. Servilius, vir clarissimus, maximis rebus gestis, adest de te sententiam laturus: Olympum vi, copiis, consilio, virtute cepit, urbem antiquam et omnibus rebus auctam et ornatam. Recens exemplum fortissimi viri profero; nam postea Servilius imperator populi Romani Olympum, urbem hostium, cepit, quam tu in iisdem illis locis [q]legatus quæstorius oppida pacata sociorum atque amicorum diripienda ac vexanda curasti. Tu, quæ ex fanis religiosissimis per scelus et latrocinium abstulisti, ea nos videre, nisi in tuis amicorumque tuorum tectis, non possumus: P. Servilius, quæ signa atque ornamenta ex urbe hostium, vi et virtute capta, belli lege atque imperatorio jure sustulit, ea populo Romano apportavit, [r]per triumphum vexit, in tabulas publicas [s]ad ærarium perscribenda curavit. Cognoscite ex literis publicis hominis amplissimi diligentiam.

utrum idoneus esset, qui in Asiam contra Antiochum mitteretur, P. Scipio Africanus, frater ejus, legatum se obtulit ad id bellum gerendum, et victoriam reportavit.

[n] Legatorum populi Romani violatorum causa bellum adversus Corinthum Græcam urbem gessit populus Romanus, eamque delevit duce Mummio. Cur autem Græcorum triumphorum ponit exempla? Quia de signis loquitur, quorum copia apud Græcos est constituta.

[o] Boni scilicet.

[p] Bona occasio promerendi judicis cum obtestatione conjuncta. Hic enim bellum in Cilicia gessit, deque ea triumphavit, captis Coryco, Olympo, Phasalide, tribus magnis ejus terræ urbibus.

[q] Legatum ex quæstore agens.

[r] Ferculis enim signa ante triumphantem vehi per pompam solebant.

[s] Hæc fuit veterum diligentia, ut quod quisque de subjugata provincia per triumphum apportasset, perscriptum in tabulis in ærario reponendis conservaretur.

[Recita. RATIONES RELATÆ P. SERVILII.] Non solum numerum signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudinem, [t]figuram, statum, literis definiri vides. [u]Certe major est virtutis victoriæque jucunditas, quam ista voluptas, quæ percipitur ex libidine et cupiditate : multo diligentius habere dico Servilium prædam populi Romani, quam te tua furta notata atque perscripta.

[x]Dices, tua quoque signa et tabulas pictas ornamento 22
urbi foroque populi Romani fuisse. Memini: vidi simul cum populo Romano forum [y]comitiumque adornatum, ad speciem magnifico ornatu, ad sensum cogitationemque acerbo et lugubri. Vidi collucere omnia furtis tuis, præda provinciarum, spoliis sociorum atque amicorum. Quo quidem tempore, judices, iste spem maximam reliquorum quoque peccatorum nactus est. Vidit enim eos, [z]qui judiciorum se dominos dici volebant, harum cupiditatum esse servos. Socii vero nationesque exteræ spem omnium tum primum abjecerunt rerum ac fortunarum suarum; propterea quod casu legati [a]ex Asia atque Achaia plurimi Romæ tunc fuerunt, qui deorum simulacra, ex suis fanis sublata, in foro venerabantur, itemque cetera signa et ornamenta cum cognoscerent, alia alio in loco lacrimantes intuebantur. Quorum omnium hunc sermonem tum esse audiebamus: *Nihil esse, quod quisquam dubitaret de exitio sociorum atque amicorum, cum quidem viderent in foro populi Romani, quo in loco antea, qui sociis injurias fecerant, accusari et condemnari solebant, ibi esse palam posita ea, quæ ab sociis per scelus ablata ereptaque essent.* Hic ego [b]non arbitror illum

[t] *Figura* est circa gestum situmque membrorum; *status* circa ornatum et habitum vestis insignium et armorum.

[u] Non video, quid apportet hic sensus. Nihil enim mirum, diligentiorem esse Servilium quam Verrem, si ita est; nisi forte quod ait, *certe major est*, sic accipiamus, quasi dicat, *vere major est;* et quod subjunxit argumentum sit, virtutis quam voluptatis, majorem esse fructum.

[x] Oratoria πλάσει hanc sibi objicit quæstionem, quæ genus confessionis in se habet. Nam ædili atque prætori Hortensio, et item Metellis, rapta ex provinciis signa ad ornandum forum et comitium commodaverat Verres. Olim enim, quum in foro ludi populo darentur, signis ac tabulis pictis partim ab amicis, partim e Græcia commodatis utebantur ad scenæ speciem, quia adhuc theatra non fuerant.

[y] Locus propter senatum quo coire equitibus et populo Romano licet.

[z] Hortensium, ceterosque nobiles.

[a] Unde fuerant ista signa per furtum ablata.

[b] Nam solebant magistratibus commodari reddenda.

negaturum, signa se plurima, tabulas pictas innumerabiles habere: sed, ut opinor, solet hæc, quæ rapuit et furatus est, nonnunquam dicere, se emisse: [c]quoniam quidem in Achaiam, Asiam, Pamphyliam, sumptu publico, et legationis nomine, mercator signorum tabularumque pictarum missus est.

His defence is, that he purchased the statues which he carried off: but in his own and his father's accounts, there is no mention of the smallest sum expended on the purchase of one single statue or picture. (23.)

23 [d]Habeo et istius et patris ejus accepti tabulas omnes, quas diligentissime legi atque digessi; patris, quoad vixit; tuas, quoad ais te confecisse. Nam in isto, judices, hoc novum reperietis. Audimus, aliquem tabulas nunquam confecisse; quæ est opinio hominum [e]de M. Antonio falsa; nam fecit diligentissime: verum sit hoc genus aliquod minime probandum. Audimus, alium non ab initio fecisse, sed ex tempore aliquo confecisse: [f]est aliqua etiam hujusce rei ratio. Hoc vero novum et ridiculum est, quod hic nobis respondit, cum ab eo tabulas postularemus, [g]usque ad M. Terentium et C. Cassium consules confecisse, postea destitisse. [h]Alio loco, hoc cujusmodi sit, considerabimus: nunc nihil ad me attinet; horum enim temporum, in quibus nunc versor, habeo tabulas, et tuas et patris. Plurima signa pulcherrima, plurimas tabulas optimas deportasse te, negare non potes:

[c] Εἰρωνεία μετὰ συγχωρήσεως. *Cum imperio ac securibus* bene; quia non licet negotiari magistratibus sed privatis.

[d] Id est, acceptarum pecuniarum. Legitur et *ab eo* et *accepi*. Moris autem fuit, unumquemque domesticam rationem sibi totius vitæ suæ per dies singulos scribere, ex quo appareret, quid quisque de reditibus suis, quid de arte, fœnore, lucrove seposuisset, quoque die et quid idem sumptus damnive fecisset. Sed postquam obsignandis literis reorum ex suis quisque tabulis damnari cœpit, ad nostram memoriam totam hæc vetus consuetudo cessavit. Dicit igitur Tullius, habere se et patris ejus tabulas, quoad vixit, et ipsius Verris, quoad confecisse dixit, ex quibus proditur quam multæ tabulæ pictæ, quot signa apud eum, nullo emptionis jure, furto capta noscantur. Remoraturque in eo, quod se dicat Verres non ex aliquo tempore cœpisse literas domesticæ rationis facere, sed ex aliquo tempore destitisse, quod factum nullo exemplo defendi potest.

[e] Hic est M. Antonius dissolutissimus curator totius oræ maritimæ, Cretæ mortuus; de quo ipse dicet, *et post M. Antonii infinitum illud imperium senserant;* et quem Sallustius ait perdundæ pecuniæ genitum, et vacuum a curis, nisi instantibus.

[f] Vel mala, vel bona. Dicit ergo, etsi non bonam, apparet tamen esse aliquam rationem. Aut ipse hoc dicit: Bona ratio nunquam scribendi, judicium perseverans de tabulis non conficiendis: aliquando cœpisse correctio erroris in melius; destitisse quum cœperis, mala ratio; est enim inconstantia et mutatio quædam in deterius.

[g] Ab horum consulatu videtur tabulas Verres rationum suarum destitisse consignare; quamvis a præsenti tempore non longe abest.

[h] Scilicet ad tegenda furta pertinet ista prætermissio rationum, ne conscriptis iis quæ habuit, et iis quæ nunc habet, extraordinaria rerum possessio cerneretur.

[i] atque utinam neges! Unum ostende in tabulis aut tuis aut patris tui emptum esse: vicisti. Ne hæc quidem duo signa pulcherrima, quæ nunc ad [k] impluvium tuum stant, quæ multos annos ante valvas Junonis Samiæ steterunt, habes quomodo emeris; hæc, inquam, duo, quæ in ædibus tuis sola jam sunt, [l] quæ sectorem exspectant, relicta ac destituta a ceteris signis.

[m] At, credo, in hisce solis rebus indomitas cupiditates atque effrenatas habebat: ceteræ libidines ejus ratione aliqua aut modo continebantur. Quam multis istum ingenuis, quam multis matribus familias in illa tætra atque impura legatione vim attulisse existimatis? Ecquo in oppido pedem posuit, ubi non plura stuprorum flagitiorumque suorum, quam adventus sui vestigia reliquerit? Sed ego omnia, quæ negari poterunt, prætermittam; etiam hæc, quæ certissima sunt et clarissima, relinquam: unum aliquod de nefariis istius factis eligam, quo facilius ad Siciliam possim aliquando, quæ mihi hoc oneris negotiique imposuit, pervenire. Oppidum est in Hellesponto Lampsacum, judices, in primis Asiæ provinciæ clarum et nobile; homines autem ipsi Lampsaceni tum summe in omnes cives Romanos officiosi, tum præterea maxime sedati et quieti, prope præter ceteros, [n] ad summum Græcorum otium potius, quam ad ullam vim aut tumultum accommodati. Accidit, [o] cum iste a Cn. Dolabella efflagitasset, ut se ad regem Nicomedem regemque Sadalam mitteret, cumque iter hoc sibi magis ad quæstum

24 But his rapine was surpassed by his lust; of which one memorable instance shall now be mentioned in his atrocious OUTRAGE AT LAMPSACUS. (24.)

[i] Quum enim confiteris etsi improbe, videris tamen aliquid dicere, quum dicis, *emi, non rapui.* Si autem negaveris et convinceris, et hujusmodi defensione nudaberis.

[k] Locus sine tecto in ædibus, quo impluere imber in domum possit.

[l] Repetundarum causa ita se habet, ut si convictus reus sit atque damnatus, pecuniam reddat æstimata lite, hoc est, in pretium redactis omnibus furtis; quam summam pecuniæ proscriptis ejus bonis sectores curabant. Sectores autem dicti sunt, qui speciem lucri sui secuti, bona condemnatorum semel auctionabantur, proque iis pecunias pensitabant singulis; ac postea pro compendio suo singulas quasque res pecunia populo venditabant. Sola ergo hæc duo signa dicit apud Verrem relicta, asportatis ad amicos ceteris signis.

[m] Transitus ad aliam criminum speciem. Non enim hæc, quæ ante acta sunt, sic dicit, tamquam Siciliensia crimina, propria hujus cognitionis, quæ per singulos libros constat esse divisa, ut de jure dicundo, de re frumentaria, de signis, de suppliciis.

[n] Dixit hoc secundum illam sententiam de Græcis habitam, quos otiosos et leves esse consensum est.

[o] Ergo non e re publica ire coactus est, sed ut mitteretur ambitione perfecit. Nicomedes autem Bithyniæ rex est, Sadala Thraciæ, ambo socii populi Romani.

suum, quam ad reipublicæ tempus accommodatum depoposcisset, ut illo itinere veniret Lampsacum, cum magna calamitate et prope pernicie civitatis. Deducitur iste ad [p] Janitorem quendam hospitem, comitesque ejus item apud ceteros hospites collocantur. Ut mos erat istius, atque ut eum suæ libidines flagitiose facere admonebant, statim negotium dat illis suis comitibus, nequissimis turpissimisque hominibus, uti [q] videant et [r] investigent, ecqua virgo sit aut mulier digna, quamobrem ipse Lampsaci diutius commoraretur.

25 Erat comes ejus Rubrius quidam, [s] homo factus ad istius libidines, qui miro artificio, quocunque venerat, hæc investigare omnia solebat. Is ad eum rem istam defert, Philodamum esse quendam, genere, honore, copiis, existimatione facile principem Lampsacenorum: ejus esse filiam, quæ cum patre habitaret, propterea quod virum non haberet, mulierem eximia pulchritudine; sed eam summa integritate pudicitiaque existimari. Homo, ut hæc audivit, sic exarsit ad id, quod non modo ipse nunquam viderat, sed ne audierat quidem ab eo qui ipse vidisset, ut statim ad Philodamum migrare se diceret velle. Hospes Janitor, qui nihil suspicaretur, veritus, ne quid in ipso se offenderetur, hominem summa vi retinere cœpit. Iste, qui hospitis relinquendi causam reperire non posset, alia sibi ratione viam munire ad stuprum cœpit: Rubrium, delicias suas, in omnibus ejusmodi rebus adjutorem suum et conscium, parum laute deversari dicit; ad Philodamum deduci jubet. Quod ubi est Philodamo nuntiatum, tametsi erat ignarus, quantum sibi ac liberis suis jam tum mali constitueretur, tamen ad istum venit; ostendit, munus illud suum non esse: se, [t] cum suæ partes essent hospitum recipiendorum, tum ipsos tamen prætores et consules, non legatorum asseclas, recipere solere. Iste, qui [u] una cupiditate raperetur, totum illius postulatum

He was sent on a public mission by Dolabella to Nicomedes king of Bithynia. On his way he stopped at Lampsacus. Here one of his suite attempted by his orders to carry off the daughter of Philodamus, a distinguished citizen, from her father's house; and her father and brother resisting the outrage, a lictor of Verres was killed in the fray; and Verres himself

[p] Janitorem quum dixisset, addidit *quendam*, ut ostenderet non appellativum nomen esse, sed proprium.

[q] Si in promptu res.

[r] Quam non videant. Et ideo posterius positum.

[s] In nascendo sors est, in faciendo industria. Bene ergo non natum sed factum dicit; non enim naturam perductores procreare Verri, sed ipsum sibi docendo post eos fingere.

[t] Id est, vicissitudo tangeret. Simul enim ostendere vult, nec suscipiendum sibi esse nunc hospitem, et quum suscipiat, condignum solere suscipere.

[u] *Una* vel præcipua vel vere una; extra quam non jure, non more, non honestate, moreretur.

causamque neglexit: per vim ad eum, qui recipere non debebat, Rubrium deduci imperavit.

hardly escaped the indignation

Hic Philodamus, posteaquam [x]jus suum obtinere non potuit, ut humanitatem consuetudinemque suam retineret, [y]laborabat. Homo, qui semper hospitalissimus amicissimusque nostrorum hominum existimatus esset, noluit videri ipsum illum Rubrium invitus domum suam recepisse: magnifice et ornate, ut erat in primis inter suos copiosus, convivium comparat: rogat Rubrium, ut, quos ei commodum sit, invitet, locum sibi soli, si videatur, relinquat: etiam filium suum, lectissimum adolescentem, foras ad propinquum suum quendam mittit ad cœnam. Rubrius istius comites invitat: eos omnes Verres certiores facit, [z]quid opus esset. Mature veniunt: discumbitur. Fit sermo inter eos, et invitatio, ut [a]Græco more biberetur. Hortatur hospes: [b]poscunt majoribus poculis: celebratur omnium sermone lætitiaque convivium. Posteaquam satis calere res Rubrio visa est, *Quæso*, inquit, *Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari jubes?* Homo, qui et summa gravitate, et jam id ætatis, et parens esset, obstupuit hominis improbi dicto. Instare Rubrius. Tum, ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Hic tum alius ex alia parte: *Enimvero ferendum hoc quidem non est; vocetur mulier:* et simul servis suis Rubrius, ut januam clauderent, et ipsi ad fores assisterent, imperat. Quod ubi ille intellexit id agi, atque id parari, ut filiæ suæ vis afferretur, servos suos ad se vocat: his imperat, ut se ipsum negligant, filiam defendant; excurrat aliquis, qui hoc tantum domestici mali filio suo nuntiet. Clamor interea fit tota domo inter servos Rubrii atque hospitis. Jactatur domi suæ vir primus et homo

26 of the people of Lampsacus, who were proceeding to burn him alive. (25—27.)

[x] Ne Rubrium pateretur.

[y] Bene, quia invitus susceperat hospitem se indignum.

[z] Ut mulieri scilicet vis afferretur.

[a] Grandibus, inquiunt, poculis, et meracis potionibus, qui non intelligunt dicta Ciceronis, et hoc putant Græco more potare. Est autem Græcus mos, (ut Græci dicunt,) *συμπιεῖν κυαθιζομένους*, quum merum cyathis bibant, salutantes primo deos, deinde amicos suos nominatim. Nam toties merum bibunt, quoties et deos et caros suos nominatim vocant.

[b] Sunt qui producta scilicet O litera *poscunt* legunt, quasi sæpe potant. Sed *poscunt* provocant intelligendum est, ut sit sensus: provocant se invicem; majoribus autem poculis poscunt a pincerna, id est, petunt, ut subaudiatur *bibere*.

honestissimus: pro se quisque manus affert: aqua denique ferventi a Rubrio ipso Philodamus perfunditur. Hæc ubi nuntiata sunt filio, statim exanimatus ad ædes contendit, ut et vitæ patris et pudicitiæ sororis succurreret. Omnes eodem animo Lampsaceni, simul ut hoc audiverunt, quod eos tum Philodami dignitas, tum injuriæ magnitudo movebat, ad ædes noctu convenerunt. Hic lictor istius Cornelius, qui cum ejus servis erat a Rubrio quasi in præsidio ad auferendam mulierem collocatus, occiditur, servi nonnulli vulnerantur, ipse Rubrius in turba sauciatur; iste, qui sua cupiditate tantos tumultus concitatos videret, cupere aliqua evolare, si posset.

27 Postridie homines mane in concionem conveniunt: [c] quærunt, quid optimum factu sit: pro se quisque, ut in quoque erat auctoritatis plurimum, ad populum loquebatur: inventus est nemo, cujus non hæc et sententia esset et oratio: *Non esse metuendum, si istius nefarium scelus Lampsaceni ulti vi manuque essent, ne senatus populusque Romanus in eam civitatem animadvertendum putaret. Quodsi hoc jure legati populi Romani in socios nationesque exteras uterentur, ut pudicitiam liberorum servare ab eorum libidine tutam non liceret, quidvis esse perpeti satius, quam in tanta vi atque acerbitate versari.* Hæc cum omnes sentirent, et cum in eam rationem pro suo quisque sensu ac dolore loqueretur, omnes ad eam domum, in qua iste deversabatur, profecti sunt: cædere januam saxis, instare ferro, ligna et sarmenta circumdare, ignemque subjicere cœperunt. Tum cives Romani, qui Lampsaci negotiabantur, concurrunt: orant Lampsacenos, ut gravius apud eos nomen legationis, quam injuria legati putaretur: sese intelligere hominem illum esse impurum ac nefarium; sed, quoniam nec perfecisset, quod conatus esset, neque futurus esset Lampsaci postea, [d] levius eorum peccatum fore, si homini scelerato pepercissent, quam si legato non pepercissent. [e] Sic iste,

[c] Adeo non Græca levitate res gestæ sunt, sed agitato consilio defensa libertas.

[d] Magna vi oratoria etiam parcere peccatum esse dicebant, inquit, quia Verri parcebatur, sed tamen leve, quia legato.

[e] Cinnanis temporibus quum C. Fabius Adrianus, ut alii aiunt, legatus, ut alii putant, pro prætore, vel

multo sceleratior et nequior, quam ille Hadrianus, aliquanto etiam felicior fuit. Ille, quod ejus avaritiam cives Romani ferre non potuerunt, Uticæ domi suæ vivus exustus est: idque illi merito accidisse existimatum est, ut lætarentur omnes, neque ulla animadversio constitueretur: hic sociorum ambustus incendio, tamen ex illa flamma periculoque evolavit; neque adhuc causam ullam excogitare potuit, quamobrem commiserit, aut quid evenerit, ut in tantum periculum veniret. Non enim potest dicere, Cum seditionem sedare vellem, cum frumentum imperarem, cum stipendium cogerem, cum aliquid denique reipublicæ causa gererem; quod acrius imperavi, quod animadverti, quod minatus sum. Quæ si diceret, tamen ignosci non oporteret, si nimis atrociter imperando sociis, in tantum adductus periculum videretur.

28 He represents himself as injured by their violence, and appeals to the sentence of death passed by C. Nero, then proconsul of Asia, against Philodamus and his son. True, Nero did condemn them, thinking perhaps

Nunc cum ipse causam illius tumultus neque veram dicere, neque falsam confingere audeat; homo autem ordinis sui frugalissimus, qui tum [f]accensus C. Neroni fuit, P. Tettius, hæc eadem se Lampsaci cognosse dixerit; vir omnibus rebus ornatissimus C. Varro, qui tum in Asia tribunus militum fuit, hæc eadem ipsa se ex Philodamo audisse dicat: potestis dubitare, quin istum fortuna non tam ex illo periculo eripere voluerit, quam ad vestrum judicium reservare? Nisi vero illud dicet, quod et in testimonio Tettii priore actione [g]interpellavit Hortensius: (quo tempore quidem signi satis dedit, si quid esset, quod posset dicere, se tacere non posse; ut, quamdiu tacuit in ceteris testibus, scire omnes possemus, nihil habuisse quod diceret:) hoc tum dixit, Philodamum, et ejus filium, a C. Nerone esse damnatos. De quo ne multum disseram, tantum dico, secutum id esse

prætor provinciam obtineret Africam, Uticæ in prætorio suo vivus ustus est, quod corrupto servitio civitatis illius de principum nece conspirasse diceretur. Sed opportune Tullius causam tacet illatæ necis in Adriano, et inultam mortem ejus ostendit; quem dicit oratorie non in hospitio, sed domi suæ vivum crematum. Et ille sic dixit, ut de notissimo videretur loqui.

[f] *Accensus* nomen est ordinis et promotionis in militia, ut nunc dicitur princeps vel commentariensis, aut cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt.

[g] Interpellare est mediam alterius orationem interrumpere, vel actioni se alterius interponere. Apparet ergo Hortensium, quamvis diu multumque tacuerit, Tettium in medio testimonio perstrinxisse, quod diceret Philodamum adeo malam causam habuisse, ut a C. Nerone damnatus sit.

that the killing a man as they had killed the lictor, was under no circumstances to be tolerated. But the condem-

Neronem et ejus consilium, quod Cornelium lictorem occisum esse constaret: [h] putasse non oportere esse cuiquam, ne in ulciscenda quidem injuria, hominis occidendi potestatem. In quo video, Neronis judicio non te absolutum esse improbitatis, sed illos damnatos esse cædis. Verum ista damnatio tamen cujusmodi fuit? Audite, quæso, judices, et aliquando miseremini sociorum, et ostendite, aliquid his in vestra fide præsidii esse oportere.

29 Quod toti Asiæ jure occisus esse videbatur istius ille, verbo lictor, re vera minister improbissimæ cupiditatis: [i] pertimuit iste, ne Philodamus Neronis judicio liberaretur: rogat et orat Dolabellam, ut de sua provincia decedat: ad Neronem proficiscatur: se demonstrat incolumem esse non posse, si Philodamo vivere, atque aliquando Romam venire licuisset. Commotus est Dolabella: fecit id, quod multi reprehenderunt, ut exercitum, provinciam, bellum relinqueret, et in Asiam, hominis nequissimi causa, in alienam provinciam, proficisceretur. Posteaquam ad Neronem venit, [k] contendit ab eo, ut Philodami causam cognosceret. Venerat ipse, qui esset in consilio, et primus sententiam diceret; adduxerat etiam præfectos et tribunos militares suos, quos Nero omnes in consilium vocavit; erat in consilio etiam æquissimus judex ipse Verres; erant nonnulli [l] togati creditores Græcorum, quibus ad exigendas pecunias improbissimi cujusque legati plurimum prodest gratia. Ille miser defensorem neminem reperire poterat. Quis enim esset aut togatus, qui Dolabellæ gratia, aut Græcus, qui ejusdem vi et imperio non moveretur? [m] Accusator autem apponitur civis Romanus [n] de creditoribus Lampsacenorum, qui, si dixisset, quod iste jussisset, per ejusdem istius lictores a populo pecuniam posset exigere. Cum hæc omnia tanta

nation was in fact procured by the instances of Dolabella, who at Verres' request left his own province, sat as judge in the cause with his own officers, Verres himself being one of them; and yet after all, the cause was once adjourned for a second hearing, and it was only by the most vehement remonstrances of Dolabella, prevailing upon Nero's weak-

[h] Reprehensio judicati ab ea parte, qua causæ derivatio facit, ne nobis judicata obsint. Non enim causam Verris relevatam esse, sed illos damnatos, quod quoquo modo occisum hominem esse constaret.

[i] Mire orator, non Verrem vindicare mortem Cornelii damnatione Philodami, sed crimen suum relevare voluisse. Quorum alterum injuriam passi est, alterum male sibi conscii.

[k] Extorsit ei.

[l] Noluit dicere equites Romanos, sed togatos dixit, et creditores Græcorum, ut ostenderet causas gratificationis in Verrem.

[m] Non dicit accedit, sed a Verre scilicet subornatur.

[n] Et hic causa gratiæ in persona ostenditur accusantis.

contentione, tantis copiis agerentur; cum illum miserum multi accusarent, nemo defenderet; cumque Dolabella cum suis præfectis pugnaret in consilio; Verres fortunas agi suas diceret; idem testimonium diceret, idem esset in consilio, idem accusatorem parasset: hæc cum omnia fierent, et cum hominem constaret occisum, tamen tanta vis istius injuriæ, tanta in isto improbitas putabatur, [o]ut de Philodamo amplius pronuntiaretur.

ness, that a small majority of the judges condemned the accused. Who can pity Dolabella when he afterwards found the

[p]Quid ego nunc in altera actione [q]Cn. Dolabellæ spiritus, quid hujus lacrimas et concursationes proferam? quid C. Neronis, viri optimi atque innocentissimi, nonnullis in rebus animum nimium timidum atque demissum? qui in illa re quid facere potuerit, non habebat, nisi forte, id quod omnes tum desiderabant, ut ageret eam rem sine Verre et sine Dolabella. Quicquid esset sine his actum, omnes probarent: tum vero quod pronuntiatum est, non per Neronem judicatum, sed per Dolabellam ereptum existimabatur. Condemnatur enim [r]perpaucis sententiis Philodamus et ejus filius. Adest, instat, urget Dolabella, ut quamprimum securi feriantur, quo quam minime multi ex illis de istius nefario scelere audire possent. Constituitur in foro Laodiceæ spectaculum acerbum et miserum et grave toti Asiæ provinciæ; grandis natu parens adductus ad supplicium; ex altera parte filius: ille, quod pudicitiam liberorum; hic, quod vitam patris famamque sororis defenderat. Flebat uterque, non de suo supplicio, sed pater de filii morte, de patris, filius. Quid lacrimarum ipsum Neronem putatis profudisse? quem fletum totius Asiæ fuisse? quem luctum et gemitum Lampsacenorum? securi esse percussos homines innocentes, nobiles, socios populi Romani atque amicos, propter hominis flagitiosissimi singularem nequitiam atque improbissimam cupiditatem? Jam, jam, Dolabella, neque

30

man for whose sake he had committed this crime his own bitter enemy? (28—30.)

[o] Mos veterum hic fuerat, ut si absolvendus quis esset, statim absolveretur; si damnandus statim damnaretur; si causa idonea non esset ad damnationem, absolvi tamen non posset, *amplius pronuntiaretur.*

[p] Hic apparet, etiam in ampliatione sic alteram actionem dici, quemadmodum in comperendinatione.

[q] Plus significat dicendo spiritus, quam si animositatem contentionemve diceret.

[r] Per nimium paucis sententiis eum dixit damnatum, ut ostenderet, vix paucos inventos, qui ad opprimendum eum, numerum damnationis implerent post ampliationem.

me tui neque tuorum liberum, quos tu miseros in egestate atque in solitudine reliquisti, misereri potest. Verresne tibi tanti fuit, ut ejus libidinem hominum innocentium sanguine lui velles? [s] Idcircone exercitum atque hostem relinquebas, ut tua vi et crudelitate istius hominis improbissimi pericula sublevares? Quod enim eum tibi quæstoris in loco constitueras, idcirco tibi amicum in perpetuum fore putasti? Nesciebas, ab eo Cn. Carbonem consulem, cujus re vera quæstor fuerat, non modo relictum, [t] sed etiam spoliatum auxiliis, pecunia, nefarie oppugnatum et proditum? Expertus igitur es istius perfidiam tum, cum se [u] ad inimicos tuos contulit, cum in te homo ipse nocens acerrimum testimonium dixit, cum rationes ad ærarium, [x] nisi damnato te, referre noluit.

31 Verres confesses that the people of Lampsacus were going to burn him alive. He does not mention *why:* but my witnesses have told you. What must have been the tyranny and outrage that could excite the mild and peaceable citizens of Lampsacus to such an act of violence. But he himself has con-

Tantæne tuæ, Verres, libidines erunt, ut eas capere ac sustinere non provinciæ populi Romani, non nationes exteræ possint? Tune, quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitaris, nisi id ad nutum tuum præsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatique paruerit, immittentur homines? expugnabuntur domus? civitates non modo pacatæ, verum etiam sociorum atque amicorum, ad vim atque ad arma confugient, ut ab se atque a liberis suis legati populi Romani scelus ac libidinem propulsare possint? Nam quæro abs te, circumsessusne sis Lampsaci, cœperitne domum, in qua deversabare, illa multitudo incendere; voluerintne legatum populi Romani comburere vivum Lampsaceni. Negare non potes. Habeo enim [y] testimonium tuum, quod apud Neronem dixisti; habeo, quas ad eundem literas misisti. Recita hunc ipsum locum de testimonio. TESTIMONIUM C. VERRIS IN ARTEMIDORUM. *Non multo post in domum.* [z] Bellumne populo Romano Lampsacena civitas facere conabatur? deficere ab imperio ac nomine nostro volebat? Video enim et ex iis, quæ legi et audivi, intelligo, in qua civitate

[s] Recte dixit, bellum enim a Dolabella gerebatur in Cilicia.

[t] Auxiliis pro auxilio, quæstoris scilicet; aut auxiliis ipsius pecuniæ quæ avertebatur. Sic Virgilius, (*Æn. I.* 358.)

Auxiliumque viæ veteres tellure recludit
Thesauros.

[u] Accusatores, scilicet Scaurum.

[x] Non posset enim rationes falsas ad ærarium referre Verres, nisi damnato Dolabella, qui redarguere mentientem præsens valeret.

[y] Contra Philodamum.

[z] Sic enim ad Neronem scripserat Verres.

non modo legatus populi Romani circumsessus, non modo igni, ferro, manu, copiis oppugnatus, sed aliqua ex parte violatus sit, [a]nisi publice satisfactum sit, [b]ei civitati bellum indici atque inferri solere. Quæ fuit igitur causa, cur cuncta civitas Lampsacenorum de concione, quemadmodum tute scribis, domum tuam concurrerit? Tu enim neque in literis, quas Neroni mittis, neque in testimonio causam tanti tumultus ostendis ullam. Obsessum te dicis, ignem allatum, sarmenta circumdata, [c]lictorem tuum occisum esse dicis, prodeundi tibi in publicum potestatem factam negas: causam hujus tanti terroris occultas. Nam si quam Rubrius injuriam suo nomine, ac non impulsu tuo et tua cupiditate fecisset, de tui comitis injuria questum ad te potius, quam te oppugnatum venirent. Cum igitur, quæ causa illius tumultus fuerit, testes a nobis producti dixerint, ipse celarit; nonne causam hanc, quam nos proposuimus, tum illorum testimonia, tum istius taciturnitas perpetua confirmat?

confessed the provocation he gave them; for he has never dared to prosecute the men whom he himself represented as the authors of the tumult against him. (31—33.)

Huic homini parcetis igitur, judices, cujus tanta peccata 32
sunt, ut ii, quibus injurias fecerit, neque [d]legitimum tempus exspectare ad ulciscendum, neque vim tantam doloris in posterum differre potuerint? Circumsessus es. A quibus? A Lampsacenis: barbaris hominibus, credo, aut iis, qui populi Romani nomen contemnerent. Immo vero ab hominibus et natura et consuetudine et disciplina lenissimis, porro autem populi Romani conditione sociis, fortuna servis, voluntate supplicibus: ut perspicuum sit omnibus, nisi tanta acerbitas injuriæ, tanta vis sceleris fuisset, ut Lampsaceni moriendum sibi potius, quam perpetiendum putarent, nunquam illos in eum locum progressuros fuisse, ut vehementius odio libidinis tuæ, quam metu legationis moverentur. Nolite, per deos immortales, cogere socios atque exteras nationes, hoc uti perfugio, quo, nisi vos vindicatis, utentur necessario. Lampsacenos in istum nunquam ulla res mitigasset, nisi eum pœnas Romæ daturum credidissent. Etsi talem acceperant injuriam, quam nulla lege satis digne per-

[a] Nisi decreto publico traditi ad pœnam sint culpæ auctores. Satisfacere est enim tantum facere, quantum satis sit irato ad vindictam.

[b] Ut Corinthiis, ut Tarentinis.

[c] Cornelium scilicet.

[d] An vitio magistratus? accepto enim successore ad magistratum accusari possunt.

sequi possent; tamen incommoda sua nostris committere legibus et judiciis, quam dolori suo permittere maluerunt. Tu mihi, cum circumsessus a tam illustri civitate sis propter tuum scelus atque flagitium; cum coëgeris homines miseros et calamitosos, quasi desperatis nostris legibus et judiciis, ad vim, ad manus, ad arma confugere; cum te in oppidis et civitatibus amicorum non legatum populi Romani, sed tyrannum libidinosum crudelemque præbueris; cum apud exteras nationes, imperii nominisque nostri famam tuis probris flagitiisque violaris; cum te ex ferro amicorum populi Romani eripueris, atque ex flamma sociorum evolaris: hic tibi perfugium speras futurum? Erras. Ut huc incideres, non ut hic conquiesceres, illi te vivum exire passi sunt.

33 [e]Et ais, judicium esse factum, te injuria circumsessum esse Lampsaci, quod Philodamus cum filio condemnatus sit. Quid? si doceo, si planum facio, teste homine nequam, verum ad hanc rem tamen idoneo—te ipso, inquam, teste docebo, te hujus circumsessionis tuæ causam et culpam [f]in alios contulisse, [g]neque in eos, quos tu insimularis, esse animadversum. Jam nihil te judicium Neronis adjuvat. Recita, quas ad Neronem literas misit. EPISTOLA C. VERRIS AD NERONEM. *Themistagoras et Thessalus.* Themistagoram et Thessalum scribis populum concitasse. Quem populum? Qui te circumsedit: qui te vivum comburere conatus est. [h]Ubi hos persequeris? ubi accusas? ubi defendis jus nomenque legati? In Philodami judicio dices id actum? Cedo mihi ipsius Verris testimonium: videamus, quid idem iste juratus dixerit. [i]*Ab accusatore rogatus respondit, in hoc judicio non persequi: sibi in animo esse, alio tempore persequi.* Quid igitur te juvat Neronis judicium? quid Philodami damnatio? Legatus cum esses circumsessus, cumque, quemadmodum tute ad Neronem scripsisti, populo Romano communique causæ legatorum facta esset injuria insignis,

[e] Locus reprehensionis contra judicatum, ne prosit Verri, Philodamum esse damnatum.

[f] Non in Philodamum.

[g] Dixeris, vel accusaris. Sensus hic est: et alios, inquit, non Philodamum accusasti; et ii ipsi, quos accusasti, damnati non sunt.

[h] Subauditur, *nusquam*, ἐν ὑποκρίσει.

[i] Verres scilicet, perductus in causa Philodami, et interrogatus. Loqui enim nisi interrogato testi non licebat. Interrogatur autem et ab eo, contra quem productus.

non es persecutus: dicis tibi in animo esse alio tempore persequi. Quod fuit id tempus? quando es persecutus? [k] Cur imminuisti jus legationis? cur causam populi Romani deseruisti ac prodidisti? cur injurias tuas, conjunctas cum publicis, reliquisti? Non te ad senatum causam deferre, non de tam atrocibus injuriis conqueri, non eos homines, qui populum concitarent, consulum literis evocandos curare oportuit? Nuper, M. Aurelio Scauro postulante, [l] quod is Ephesi se quæstorem vi prohibitum esse dicebat, quo minus e fano Dianæ servum suum, qui in illud asylum confugisset, abduceret, Pericles Ephesius, homo nobilissimus, Romam evocatus est, quod auctor illius injuriæ fuisse argueretur: tu, si te legatum ita Lampsaci tractatum esse, senatum docuisses, ut tui comites vulnerarentur, lictor occideretur, ipse circumsessus pæne incenderere; ejus autem rei duces et auctores principes fuisse, quos scribis, Themistagoram et Thessalum: quis non commoveretur? quis non ex injuria, quæ tibi esset facta, sibi provideret? quis non in ea re causam tuam, periculum commune agi arbitraretur? Etenim nomen legati ejusmodi esse debet, quod non modo inter sociorum jura, [m] sed etiam inter hostium tela incolume versetur.

Magnum hoc Lampsacenum crimen est libidinis atque improbissimæ cupiditatis. Accipite nunc avaritiæ propemodum in suo genere non levius. Milesios navem poposcit, quæ eum præsidii causa Myndum prosequeretur. Illi statim myoparonem egregium [n] de sua classe, ornatum atque armatum dederunt. Hoc præsidio Myndum profectus est. Nam, quid Milesiis lanæ publicæ abstulerit, item de sumptu in adventum, de contumeliis et injuriis in magistratum Milesium, tametsi dici tum vere, tum graviter et vehementer potest, tamen dicere prætermittam, eaque omnia testibus integra reservabo: illud, quod neque taceri

34 I have now to mention an instance of his rapacity. He required the Milesians to furnish him with a ship to escort him to Myndus: on his arrival, he obliged the

[k] Qui potestatem suam in administrando non defenderit, imminuti magistratus, veluti majestatis læsæ reus est.

[l] Ephesus civitas in qua Dianæ numen peculiariter colitur.

[m] Invidiose orator hoc addidit, quum de magistratus legato dicat; nam legatorum in fœderibus faciundis vel legibus pacis bellique dicendis sancta corpora jure gentium atque inviolata servantur.

[n] Habent enim Milesii præsidiariam classem, ex fœdere præbendam populo Romano maritimis necessitatibus. Myoparo navigii nomen est.

were to return by land, and *sold the ship* to two individuals who have since used it against the Roman people. He tried to suppress the evidence of this crime; but the public records of Miletus, and the evidence of their deputies sent to Rome for this very purpose, sufficiently prove it. (34, 35.)

ullo modo, neque dici pro dignitate potest, cognoscite. Milites remigesque Miletum Myndo pedibus reverti jubet: ipse myoparonem pulcherrimum, de decem Milesiorum navibus electum, [o]L. Magio et L. Fannio, qui Myndi habitabant, vendidit. Hi sunt homines, quos nuper senatus in hostium numero habendos censuit: hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes, [p]usque a Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopam, quæ in Ponto est, navigaverunt. O dii immortales! incredibilem avaritiam, singularemque audaciam! Navem tu de classe populi Romani, quam tibi Milesia civitas, ut te prosequeretur, dedisset, ausus es vendere? Si te magnitudo maleficii, si te hominum existimatio non movebat; ne illud quidem cogitabas, hujus improbissimi furti, sive adeo nefariæ prædæ, tam illustrem ac tam nobilem civitatem testem futuram? An, quia tum Cn. Dolabella in eum, qui ei myoparoni præfuerat, Milesiisque rem gestam renuntiarat, animadvertere tuo rogatu conatus est, [q]renuntiationemque ejus, quæ erat in publicas literas relata illorum legibus, tolli jusserat; idcirco te ex hoc crimine elapsum esse arbitrabare?

35 Multum te ista fefellit opinio, et quidem multis in locis. Semper enim existimasti, et maxime in Sicilia, satis cautum tibi ad defensionem fore, si aut referri aliquid in literas publicas vetuisses, aut, quod relatum esset, tolli coëgisses. Hoc quam nihil sit, tametsi ex multis Siciliæ civitatibus priore actione didicisti, tamen etiam in hac ipsa civitate cognosce. Sunt illi quidem dicto audientes, quamdiu adsunt ii, qui imperant: simulac discesserunt, [r]non solum illud perscribunt, quod tum prohibiti sunt, sed etiam causam adscribunt, cur non tum in literas relatum sit. Manent istæ literæ Mileti, manent, et, dum erit illa civitas, mane-

[o] Hi transfugæ facti a Mariano exercitu apud Mithridatem agentes, ab eodem rege ad Sertorium missi erant, de paciscenda societate belli adversus Romanos; quos in Italia jam positos, et ad Sertorium festinantes et hostes judicaverat, et inquirendos mandaverat senatus. Hi tamen ad ultimum ad Romanos, prodito ex magna parte Mithridate, redierunt.

[p] Dianium Hispaniæ maritima civitas, Sinope Ponti est, ubi rex Mithridates erat.

[q] Quia renuntiaverat, navem a Verre L. Magio venditam fuisse.

[r] Sensus hic est: non solum prohibitos se scribunt, sed cur se magistratus ipse prohibere curaverit; ne quum oporteret, in literas publicas referrent quod gestum esset.

bunt. Decem enim naves jussu L. Murenæ populus Milesius ex pecunia vectigali populo Romano fecerat, sicut pro sua quæque parte Asiæ ceteræ civitates: quamobrem unam ex decem, non prædonum repentino adventu, sed legati latrocinio, non vi tempestatis, sed hac horribili tempestate sociorum amissam, in literas publicas retulerunt. Sunt Romæ legati Milesii, homines nobilissimi ac principes civitatis, qui, [s] tametsi mensem Februarium [t] et consulum designatorum nomen exspectant, tamen hoc tantum facinus non modo negare interrogati, sed ne producti quidem reticere poterunt: dicent, inquam, et [u] religione adducti, et [x] domesticarum legum metu, quid illo myoparone factum sit; ostendent, C. Verrem in ea classe, quæ contra piratas ædificata sit, piratam ipsum consceleratum fuisse.

C. Malleolo, quæstore Cn. Dolabellæ, [y] occiso, duas sibi hereditates venisse arbitratus est: unam quæstoriæ procurationis; nam a Dolabella statim pro quæstore jussus est esse: [z] alteram tutelæ; nam, cum pupilli Malleoli tutor esset, in bona ejus impetum fecit. Nam Malleolus in provinciam sic copiose profectus erat, ut domi prorsus nihil relinqueret; præterea pecunias occuparat apud populos, et [a] syngraphas fecerat; argenti optimi cælati grande pondus secum tulerat; (nam ille quoque sodalis istius erat in hoc morbo et cupiditate;) grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formosos homines reliquit. Iste, quod argenti placuit, invasit; quæ mancipia voluit, abduxit; vina,

36 Again, he was the guardian of C. Malleolus, whose father was killed while he was quæstor to Dolabella. Verres succeeded Malleolus as quæstor, appropriated to himself all the

[s] Hic est mensis, quo frequens senatus postulatis provinciarum et legationibus audiendis datur.

[t] Et *extimescunt* legitur; nam utroque verbo idem significatur. Hortensii autem et Metelli opibus dicit legatos Milesios posse terreri, ne de myoparone dicant; præsertim quum ad beneficia petenda venturi sint Februario mense, et in manu sit consulum, quando, et quemadmodum referant ad senatum: et bene nomen consulum dixit, ut potentiam demonstraret eorum, quorum etiam nomen formidinem efficit.

[u] Quia jurati testes produci solent, non solum, ne falsa dicant, verum etiam, ne, quæ vera sunt, taceant.

[x] Patriæ suæ legum, quibus coguntur de incommodis patriæ non tacere.

[y] Suspicioso verbo usus est oratorie, pro mortuo occisum dixit. Nam non insistit, ut probet a Verre occisum esse, sed ita vult videri, quia Verri mors ejus lucro fuit.

[z] Filii Malleoli tutor factus est Verres.

[a] Inter syngraphas et cetera chirographa hoc interest, quod in ceteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent, in syngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit; et non numerata quoque pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum scribi solent, more institutoque Græcorum; et ceteræ tabulæ ab una parte servari solent, syngraphæ signatæ utriusque manu utrique parti servandæ traduntur.

plunder which he had accumulated in the province, and never refunded the slightest portion of it to the young Malleolus or to his mother or friends. (36, 37.)

ceteraque, quæ in Asia facillime comparantur, quæ ille reliquerat, asportavit; reliqua vendidit, pecuniam exegit. Cum eum ad HS vicies quinquies redegisse constaret, ut Romam rediit, nullam literam pupillo, nullam matri ejus, nullam tutoribus reddidit; servos artifices pupilli cum haberet domi, circum pedes autem homines formosos et literatos, suos esse dicebat, se emisse. Cum sæpius mater et avia pueri postularent, uti, si non redderet pecuniam, nec rationem daret, diceret saltem, quantum pecuniæ Malleoli deportasset: a multis efflagitatus aliquando dixit HS decies: deinde in codicis [b] extrema cera [c] nomen infimum in flagitiosa litura fecit: [d] expensa Chrysogono servo HS sexcenta millia accepta pupillo Malleolo retulit. Quomodo ex decies HS sexcenta sint facta; quomodo DC eodem modo [e] quadrarint, [f] ut illa de Cn. Carbonis pecunia reliqua HS sexcenta facta sint; quomodo Chrysogono expensa lata sint; cur id nomen infimum in lituraque sit, vos existimabitis. Tamen HS sexcenta millia cum accepta retulisset, HS quinquaginta millia soluta non sunt; homines, posteaquam reus factus est, alii redditi, alii etiam nunc retinentur; peculia omnium vicariique retinentur.

37 Hæc est istius præclara tutela. En, cui tuos liberos committas: en memoria mortui sodalis: en metus vivorum existimationis. Cum tibi se tota Asia spoliandam ac vexandam præbuisset; cum tibi exposita esset omnis ad prædandum Pamphylia: contentus his tam opimis rebus non fuisti: manus a tutela, manus a pupillo, manus a sodalis filio abstinere non potuisti. Jam te non Siculi, non aratores, ut dictitas, circumveniunt, non hi, qui decretis edictisque tuis in te concitati infestique sunt: Malleolus a me productus est, et mater ejus atque avia; quæ miseræ, flentes, eversum a te puerum patriis bonis esse dixerunt. Quid exspectas? an dum ab inferis ipse Malleolus exsistat, atque abs te officia

[b] Ultima tabula, ultima parte tabulæ.

[c] Ultimum titulum. Infimum autem, ut appareat falsum esse.

[d] Quæritur cujus servo? Verris scilicet, non Malleoli.

[e] Solida facta sint, ut neque plus quidquam, neque minus inveniatur in summa. Ubi enim ratio sine fraude est, difficile est sexcenta detractis quadringentis quadrare et solidari vel solida fieri, quin aut minus aut plus aliquid reperiatur.

[f] Et ibi enim sexcenta superfuisse mentitus est.

tutelæ, sodalitatis familiaritatisque flagitet? Ipsum putato adesse. Homo avarissime et spurcissime, redde bona sodalis filio, si non quæ abstulisti, at quæ confessus es! Cur cogis sodalis filium hanc primam in foro vocem cum dolore et querimonia emittere? cur sodalis uxorem, sodalis socrum, domum denique totam sodalis mortui, contra te testimonium dicere? cur pudentissimas lectissimasque feminas in tantum virorum conventum insolitas invitasque prodire cogis? Recita omnium testimonia. TESTIMONIUM MATRIS ET AVIÆ.

Pro quæstore vero quomodo iste [g]commune Milyadum vexarit, quomodo Lyciam, Pamphyliam, Pisidiam Phrygiamque totam [h]frumento imperando, æstimando, hac sua, quam tum primum excogitavit, Siciliensi æstimatione afflixerit, non est necesse demonstrare verbis. Hoc scitote: his nominibus, quæ res per eum gestæ sunt, cum iste civitatibus frumentum, [i]coria, cilicia, saccos imperaret, neque ea sumeret, proque his rebus pecuniam exigeret, his nominibus solis, [k]Cn. Dolabellæ HS ad tricies litem esse æstimatam. Quæ omnia, etiamsi voluntate Dolabellæ fiebant, per istum tamen omnia gerebantur. [l]Consistam in uno nomine: multa enim sunt [m]ex eodem genere. Recita. DE LITIBUS ÆSTIMATIS CN. DOLABELLÆ PR. PECUNIÆ REDACTÆ. QUOD A COMMUNI MILYADUM. Te hæc coëgisse, te æstimasse, tibi pecuniam numeratam esse dico: eademque vi et injuria, cum pecunias maximas cogeres, per omnes partes provinciæ te, tamquam aliquam calamitosam tempestatem pestemque pervasisse demonstro. Itaque M. Scaurus, qui Cn. Dolabellam accusavit, istum [n]in sua potestate ac ditione tenuit. [o]Homo adolescens cum istius in inquirendo multa furta ac flagitia cognosceret, fecit perite et callide: volumen ejus rerum gestarum maximum isti ostendit: ab homine, quæ voluit, 38

Nor was his public conduct as quæstor, when he succeeded Malleolus, less flagrant. He was the ready agent of all Dolabella's exactions; and wisely did the accuser of Dolabella retain Verres on his side as the most competent evidence of crimes in which he had been himself an accomplice. Verres readily abandoned his patron, and refused to give in

[g] Mire *commune* rem publicam.

[h] Licebat enim magistratibus in usus suos frumentum accipere, si vellent, aut pro frumento pretium; quæ æstimatio dicebatur; in qua re avarissimi quique infinitam pecuniam contrahebant, iniquum pretium sociis imperando.

[i] Cilicia texta de pilis in castrorum usum atque nautarum.

[k] Sub quo hæc quæstor Verres admisit.

[l] Perseverabo, inquit, in eodem titulo quæstorii criminis.

[m] Furtorum scilicet Verris.

[n] Obnoxium criminum conscientia et societate cum reo Dolabella, cui pro quæstore fuerat et legatus.

[o] Quia cupidius accusavit quam graviorem virum decebat et dolosius; sed excusatur ætate.

his own accounts till Dolabella was condemned. So he before evaded giving in his accounts in his first quæstorship, so he has done since for his prætorship in Sicily. His own accounts, when they have been inspected,

in Dolabellam abstulit: istum testem produxit: dixit iste, quæ velle accusatorem putavit. Quo ex genere mihi testium, qui cum isto furati sunt, si uti voluissem, magna copia fuisset; qui ut se periculo litium conjunctione criminum liberarent, quo ego vellem descensuros pollicebantur. [p] Eorum ego voluntatem omnium repudiavi. Non modo proditori, sed ne perfugæ quidem locus in meis castris cuiquam fuit. Forsitan meliores illi accusatores habendi sint, qui hæc omnia fecerunt. Ita est: sed ego defensorem in mea persona, [q] non accusatorem maxime laudari volo. [r] Rationes ad ærarium, antequam Dolabella condemnatus est, non audet referre: impetrat a senatu, ut dies sibi prorogaretur, quod tabulas suas ab accusatoribus Dolabellæ obsignatas diceret, [s] proinde quasi exscribendi potestatem non haberet. Solus est hic, [t] qui nunquam rationes ad ærarium referat.

39 contain but an imperfect record of his extortions: but the accounts of those to whose hands he committed the sums which he had pillaged were kept more faithfully. (38, 39.)

Audistis quæstoriam rationem [u] tribus versiculis relatam, legationis non, nisi condemnato et ejecto eo, qui posset reprehendere; nunc denique prætura, quam ex senatus consulto statim referre debuit, usque ad hoc tempus non retulit. [x] Quæstorem se in senatu exspectare dixit; perinde quasi non, ut quæstor sine prætore, possit rationem referre, (ut tu, Hortensi, ut omnes,) eodem modo sine quæstore prætor. Dixit, idem Dolabellam impetrasse. [y] Omen magis patribus conscriptis, quam causa placuit: probaverunt. Verum quæstores quoque jampridem venerunt. Cur non retulisti? Illarum rationum ex ea [z] fæce legationis quæstoriæque tuæ procurationis illa sunt [a] nomina, quæ Dolabellæ necessario sunt æstimata. EX LITIBUS ÆSTIMATIS DOLABELLÆ PR.

[p] Quia non, ut Scaurus adolescens, accuso.

[q] Accusatorium nomen ita viro bono fugiendum est, ut aut dici omnino se accusatorem nolit, aut velit se non satis accusatorem videri. Tale est illud Terentianum, *(Phorm. III.* 2, 23.)

Eia, ne parum leno sies.

[r] Quia redargui potuit earum falsitas, si ante damnationem Dolabellæ more quæstorum rationes ad ærarium retulisset. Sic enim fiebat simul, ut de provinciis quæstores Romam rediissent.

[s] Etsi occupasset accusator tabulas rei, aut amicorum ejus, tamen ad necessarios usus licebat exscribere, id est, exempla transferre.

[t] Hoc ideo, quia nec superioris quæsturæ, quæ cum Carbone fuit, rationes ad ærarium retulisset.

[u] Ait enim, *accepi, dedi, reliqui.*

[x] Bini quæstores in Sicilia quotannis erant singulis prætoribus, Lilybætanus et Syracusanus.

[y] Omen, auspicium; causa, excusatio. Omen autem ideo dixit, quia ejus exemplum attulit Verres, qui pecuniarum repetundarum damnatus est.

[z] Residuis sordibus.

[a] Tituli et capita criminum.

ET PRO PR. [b]Quod minus Dolabella Verri acceptum retulit, quam Verres illi expensum tulerit, HS quingenta triginta quinque millia; et quod plus fecit Dolabella Verrem accepisse, quam iste in suis tabulis habuit, HS ducenta triginta duo millia; et quod plus frumenti fecit accepisse istum, HS decies et octingenta millia, quod tu, homo callidissimus, aliud in tabulis habebas. [c]Hinc illæ extraordinariæ pecuniæ, quas nullo duce, tamen aliqua ex particula investigamus, redundarunt: [d]hinc ratio cum Q. et Cn. Postumis Curtiis, multis nominibus, quorum in tabulis iste habet nullum: [e]hinc HS quaterdecies P. Tadio numeratum Athenis, testibus planum faciam: hinc empta apertissime prætura; nisi forte id etiam dubium est, quomodo iste prætor factus sit. Homo scilicet aut industria, aut opera probata, aut frugalitatis existimatione præclara, aut denique, id quod levissimum est, assiduitate; qui ante quæsturam cum meretricibus lenonibusque vixisset, quæsturam ita gessisset, quemadmodum cognovistis, Romæ post quæsturam illam nefariam vix triduum constitisset, absens non in oblivione jacuisset, sed in assidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuisset: is repente, ut Romam venit, gratis prætor factus est? Alia porro pecunia, ne accusaretur, data. [f]Cui sit data, nihil ad me, nihil ad rem pertinere arbitror: datam quidem esse tum inter omnes recenti negotio facile constabat. Homo stultissime et amentissime, [g]tabulas cum conficeres, et cum extraordinariæ pecuniæ crimen subterfugere velles, satis te elapsurum omni suspicione arbitrabare, si, quibus pecuniam credebas, [h]iis expensum non ferres, neque

[b] In hoc capite ut ostendat falsitatem rationum Verris, dicit, non convenisse summas Dolabellæ cum ipsius summis; in qua re vult credi, non Dolabellam sed Verrem fuisse mentitum.

[c] Sordida lucra et furta significat. Nam eæ sunt, quæ neque de reditibus, neque de annonis, neque de aliqua legitima accessione, ut donationis, aut hereditatis, verbi gratia, videntur adjectæ.

[d] Hi sunt, qui extraordinarias pecunias Verris tractabant; quæ in tabulis Verris nunquam scriptæ sunt; ne se ipse proderet, ac pecunias tantas suis literis indicaret.

[e] Et hic extraordinariarum Verris pecuniarum susceptor esse ostenditur Græcorum testimonio.

[f] Oratorie, quæ probari non possunt, fingit se voluntate negligere. Terentius, (*Phorm. II.* 3, 41.)

Non dico quasi non noris, tentatum advenis.

[g] Quo modo ergo dicit, Verrem tabulas non habere, sed aliquo tempore cœpisse non scribere? Hæc ergo tempora rationis tabulas confectas habent.

[h] Expensum ferre, est scribere te pecuniam dedisse.

in tuas tabulas ullum nomen referres, cum tot tibi nominibus [i]acceptum Curtii referrent? Quid proderat tibi, te expensum illis non tulisse? An tuis solis tabulis te causam dicturum existimasti?

40 HIS PRÆTORSHIP AT ROME. Obliged as I am to pass over many of his numberless offences in this capacity, I shall select some of the most flagrant specimens of his misconduct. 1st, In the administration of justice. 2nd, In enforcing the keeping in repair of the public buildings. 1st, His *edict*, (see note,) upon entering on his office, laid down

Verum ad illam jam veniamus præclaram præturam, criminaque ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt, quam nobis, qui meditati ad dicendum paratique venimus; in quibus non dubito, quin offensionem negligentiæ vitare atque effugere non possim. Multi enim ita dicent: *De illo nihil dixit, in quo ego interfui: illam injuriam non attigit, quæ mihi, aut quæ amico meo facta est, quibus ego in rebus interfui.* His omnibus, qui istius injurias norunt, hoc est, populo Romano universo, me vehementer excusatum volo, non negligentia mea fore, ut multa præteream, sed quod alia testibus integra reservari velim, multa autem propter rationem brevitatis ac temporis prætermittenda existimem. Fatebor etiam illud invitus, me prorsus, cum iste punctum temporis nullum vacuum peccato præterire passus sit, omnia, quæ ab isto commissa sunt, non potuisse cognoscere. Quapropter ita me de præturæ criminibus auditote, [k]ut ex utroque genere, et juris dicundi, et sartorum tectorum exigendorum, ea postuletis, quæ maxime digna sint eo reo, cui parvum ac mediocre objici nihil oporteat. Nam ut prætor factus est, [l]qui auspicato a Chelidone surrexisset, sortem nactus est urbanæ provinciæ, magis ex sua Chelidonisque, quam ex populi Romani voluntate. Qui principio, qualis in edicto constituendo fuerit, cognoscite.

41 C. Annius Asellus mortuus est, C. Sacerdote prætore. Is cum haberet unicam filiam, [m]neque census esset, quod eum natura hortabatur, lex nulla prohibebat, fecit, ut filiam

[i] Accepisse a te se scriberent, expensum tulisse te sibi scriberent.

[k] Summa divisio accusationis præturæ urbanæ et criminum C. Verris in duobus constituta, juris dictione et sartis tectis.

[l] Auspicari dicuntur ineuntes magistratus. Et quia Chelidon, id est, hirundo, urbem frequentat, facete urbanam provinciam Chelidonis auspicio meretricis dicit esse susceptam.

[m] Neque centum millia sestertium possideret. Nam more veterum censi dicebantur, qui centum millia professione detulissent. Hujusmodi adeo facultates census vocabantur. Alii sic intelligunt, neque census esset, hoc est, neque census ejus in quinquennium illud esset factus, quorum annorum spatio instaurari census solet apud censores, quorum administratio per lustrum, hoc est, quinquennium extenditur.

bonis suis heredem institueret. Heres erat filia. Faciebant omnia cum pupilla, legis æquitas, voluntas patris, edicta prætorum, consuetudo juris ejus, quod erat tum, cum Asellus est mortuus. Iste, prætor designatus, (utrum admonitus, [n] an tentatus, an, qua est ipse sagacitate in his rebus, sine duce ullo, sine indice, pervenerit ad hanc improbitatem, nescio: vos tantum hominis audaciam amentiamque cognoscite:) [o] appellat heredem L. Annium, qui erat institutus secundum filiam: non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum: dicit, se posse ei condonare edicto hereditatem; docet hominem, quid possit fieri. Illi bona res, huic vendibilis videbatur. Iste, tametsi singulari est audacia, tamen ad pupillæ matrem summittebat: malebat pecuniam accipere, ne quid novi ediceret, quam ut hoc edictum tam improbum et inhumanum interponeret. Tutores, pecuniam prætori si pupillæ nomine dedissent, grandem præsertim, quemadmodum in rationem inducerent, quemadmodum sine periculo suo dare possent, non videbant: simul et istum fore tam improbum non arbitrabantur. Sæpe appellati, pernegaverunt. Iste ad arbitrium ejus, cui condonabat hereditatem ereptam a liberis, quam æquum edictum conscripserit, quæso, cognoscite. [p] *Cum intelligam, legem Voconiam.* . . . Quis unquam crederet mulierum adversarium Verrem futurum? an ideo aliquid contra mulieres fecit, ne totum edictum ad Chelidonis arbitrium scriptum videretur? *Cupiditati hominum* ait *se obviam ire.* Quis potius, non modo his temporibus, sed etiam apud majores nostros? quis tam remotus fuit a cupiditate? Dic, quæso, cetera: delectat enim me hominis gravitas, scientia juris, auctoritas. *Qui ab A. Postumio Q. Fulvio censoribus postve ea. . . . fecit, fecerit.* Quis unquam edixit isto modo? quis unquam ejus rei fraudem aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictum, neque ante edictum provideri potuit?

an unjust rule, and made it retrospective; and this with corrupt views. (40—44.)

Jure, legibus, auctoritate omnium, qui consulebantur, 42

[n] Tamquam scire quis vellet, qualem se prætorem fuerit præbiturus.

[o] Injuriosum verbum in persona prætoris. Appellatio enim est inferioris ad potiorem.

[p] Voconius legem tulerat, ne quis census, hoc est, pecuniosus, heredem relinqueret filiam. Hoc ergo caput edicti est legem Voconiam probantis prætoris.

testamentum C. Annius fecerat, [q]non improbum, non inofficiosum, non inhumanum: quodsi ita fecisset, tamen post illius mortem nihil de testamento illius novi juris constitui oporteret. Voconia lex te videlicet delectabat? Imitatus esses ipsum illum Q. Voconium, qui lege sua hereditatem ademit nulli neque virgini, neque mulieri: sanxit in posterum, *qui post eos censores census esset, ne quis heredem virginem neve mulierem faceret.* In lege Voconia non est *fecit, fecerit;* neque in ulla præteritum tempus reprehenditur, nisi ejus rei, quæ [r]sua sponte scelerata et nefaria est, ut, etiamsi lex non esset, magnopere vitanda fuerit. Atque in his rebus multa videmus ita sancta esse legibus, ut ante facta in judicium non vocentur. [s]Cornelia testamentaria, nummaria, ceteræ complures; in quibus non jus aliquod novum populo constituitur, sed sancitur, ut, quod semper malum facinus fuerit, ejus quæstio ad populum pertineat [t]ex certo tempore. De jure vero civili si quis novi quid instituit, is omnia, quæ ante acta sunt, rata esse patitur. [u]Cedo mihi leges Atinias, Furias, Fusias, ipsam, ut dixi, Voconiam, omnes præterea de jure civili: hoc reperies in omnibus statui jus, quo post eam legem populus utatur. Qui plurimum tribuunt edicto, prætoris edictum legem annuam dicunt esse. Tu edicto plus complecteris, quam lege. Si finem edicto prætoris afferunt Calendæ Januarii, cur non initium quoque nascitur a Calendis Januarii? An in eum annum progredi nemo poterit edicto, quo prætor alius futurus est: in illum, quo alius prætor fuit, regredietur?

43 Ac si hoc juris non unius hominis causa edixisses, cautius composuisses. Scribis, *si quis heredem fecit, fecerit.* Quid si plus legarit, quam ad heredem heredesve perveniat, quod per legem Voconiam ei, qui census non sit, licet? cur hoc,

[q] Hæc enim testamenta non solent valere. Nam improbum, contra leges; inofficiosum, contra merita; inhumanum, contra pietatem.

[r] Maleficia sponte et non disputatione juris consultorum, sed naturali interpretatione fugienda sunt, ut veneficium, parricidium, et cetera, quæ etiam nullo prohibente evitanda sunt.

[s] Lex Cornelia nummaria, quæ de moneta, ne quis privatus pecuniam faceret.

[t] Ut et quod semper reprehensum est, tamen a certo tempore in judicium veniat, et a certo tempore plecti possit.

[u] Istæ omnes de jure civili sunt, nihil continent criminum capitalium publicique judicii.

cum in eodem genere sit, non caves? Quia non generis, sed hominis causam verbis complecteris; ut facile appareat, te pretio esse commotum. Atque hoc si in posterum edixisses, minus esset nefarium, tamen esset improbum: sed tum vituperari posset, in dubium venire non posset: nemo enim committeret. Nunc est ejusmodi edictum, ut quivis intelligat, non populo esse scriptum, sed C. Annii secundis heredibus. Itaque cum a te caput illud tam multis verbis mercenarioque procemio esset ornatum, ecquis est inventus postea prætor, qui illud idem ediceret? Non modo nemo edixit, sed ne metuit quidem quisquam, ne quis ediceret. Nam post te prætorem multi testamenta eodem modo fecerunt; in his nuper Annæa. Ea de multorum propinquorum sententia, pecuniosa mulier, quod censa non erat, testamento fecit heredem filiam. Jam hoc magnum judicium hominum de istius singulari improbitate, quod Verres sua sponte instituisset, id neminem metuisse, ne quis reperiretur, qui istius institutum sequi vellet. Solus enim tu inventus es, cui non satis fuerit corrigere voluntates vivorum, nisi etiam rescinderes mortuorum. Tu ipse ex Siciliensi edicto hoc sustulisti; voluisti ex improviso, si quæ res natæ essent, ex urbano edicto decernere. Quam postea tu tibi defensionem relinquebas, in ea maxime offendisti, cum tuam auctoritatem tute ipse edicto provinciali repudiabas.

Atque ego non dubito, quin, ut mihi, cui filia maxime 44
cordi est, res hæc acerba videatur atque indigna, sic unicuique vestrum, qui simili sensu atque indulgentia filiarum commovemini. Quid enim natura nobis jucundius, quid carius esse voluit? quid est dignius, in quo omnis nostra diligentia indulgentiaque consumatur? Homo importunissime, cur tantam injuriam C. Annio mortuo fecisti? cur hunc dolorem cineri ejus atque ossibus inussisti, ut liberis ejus bona patria, voluntate patris, jure, legibus tradita, eriperes, et, cui tibi esset commodum, condonares? Quibuscum vivi bona nostra partimur, iis prætor adimere, nobis mortuis, [x] bona fortunasque poterit? *Nec petitionem*, inquit, *nec possessionem dabo.* [y] Eripies igitur pupillæ togam præ-

[x] Bona in ipsis possessionibus; fortunæ in fructibus earum.

[y] Toga communis habitus fuit et marium et feminarum; sed prætexta

textam? detrahes ornamenta non solum fortunæ, sed etiam ingenuitatis? Miramur, ad arma contra istum hominem Lampsacenos isse? miramur istum de provincia decedentem clam Syracusis profugisse? Nos si alienam vicem pro nostra injuria doleremus, vestigium istius in foro non esset relictum. Pater dat filiæ; prohibes: leges sinunt; tamen te interponis. De suis bonis ita dat, ut ab jure non abeat. Quid habes, quod reprehendas? nihil, opinor. At ego concedo: prohibe, si potes; si habes qui te audiat; si potest tibi dicto audiens esse quisquam. Eripias tu voluntatem mortuis, bona vivis, jus omnibus? [z]Hoc populus Romanus non manu vindicasset, nisi te huic tempori atque huic judicio reservasset? [a]Posteaquam jus prætorium constitutum est, semper hoc jure usi sumus: si tabulæ testamenti non proferrentur, [b]tum, uti quemque potissimum heredem esse oporteret, si is intestato mortuus esset, [c]ita secundum eum possessio daretur. Quare hoc sit æquissimum, facile est dicere: sed in re tam usitata, satis est ostendere, omnes antea jus ita dixisse, [d]et hoc vetus edictum translatitiumque esse.

45 Cognoscite hominis aliud in re vetere edictum novum: et simul, dum est unde jus civile discatur, adolescentes in disciplinam ei tradite. Mirum est hominis ingenium, mira prudentia. Minucius quidam mortuus est ante istum prætorem: ejus testamentum erat nullum: lege hereditas ad gentem Minuciam veniebat. [e]Si habuisset iste edictum, quod ante istum et postea omnes habuerunt, possessio Minuciæ genti esset data: si quis testamento se heredem esse arbitraretur, quod tum non exstaret, [f]lege ageret in hereditatem; [g]aut, pro præde litis vindiciarum cum satis acce-

And it contained a second rule, evidently made for one particular case, and contrary to all law; both of which Verres himself afterwards

honestorum, toga viliorum; quod etiam circa mulieres servabatur.

[z] Confusa locutio; abundare enim videtur *non*.

[a] Ex quo jus prætorium stabilitum est, si hoc dixit, quasi diceret, post conditam urbem Romam, aut post hominum memoriam, ex quo jus prætorium.

[b] Ut si is intestatus mortuus esset.

[c] Quasi ab intestato agnati ejus succederent, quamvis diceretur testamentum fecisse, si tamen tabulæ non proferrentur.

[d] Translatitia veteres dixerunt, non nova nec nuper inventa, sed aliunde translata.

[e] Quale supra translatitium dixit esse.

[f] Experiretur jure, quemadmodum probaret se heredem scriptum esse, et possessionem a prætore peteret.

[g] Aut peteret, inquit, aut acciperet ab adversario satis pro præde litis vindiciarum, et ipse sponsionem faceret, et ita de hereditate certaret. Lis vindiciarum est, quum litigatur de ea re apud prætorem, cujus incertum

pisset, sponsionem faceret, ita de hereditate certaret. Hoc, opinor, jure et majores nostri, et nos semper usi sumus. Videte, ut hoc iste correxerit. Componit edictum iis verbis, ut quivis intelligere possit, unius hominis causa conscriptum esse: tantum quod hominem non nominat, causam quidem totam perscribit, jus, consuetudinem, æquitatem, edicta omnium negligit. EX EDICTO URBANO. *Si de hereditate ambigitur. . . .* [h] *si possessor sponsionem non faciet.* [i] Quid id ad prætorem, uter possessor sit? nonne id quæri oportet, utrum possessorem esse oporteat? [k] Ergo quia possessor est, non moves possessione; si possessor non esset, non dares! Nusquam enim scribis, neque tu aliud quicquam edicto complecteris, nisi eam causam, pro qua pecuniam acceperas. Jam hoc ridiculum est: [l] *si de hereditate ambigitur, et tabulæ testamenti obsignatæ non minus multis signis, quam e lege oportet, ad me proferentur, secundum tabulas testamenti potissimum possessionem dabo.* [m] Hoc translatitium est: sequi illud oportet, *si tabulæ testamenti non proferentur.* Quid ait? [n] *Se ei daturum, qui dicat heredem esse.* Quid ergo interest, proferantur, necne? Si protulerit, uno signo ut sit minus, quam ex lege oportet, non des possessionem: si omnino tabulas non proferet, dabis. Quid nunc

omitted in his edict in Sicily. (45, 46.)

est, quis debeat esse possessor; et ideo, qui eam tenet, satisdat pro prædе litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium esset. Rursus sponsione ipse provocatur ab adversario certæ pecuniæ, aut æstimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisdatores locupletes, pro re, de qua apud judicem lis est; ne interea, qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, et culta deserat.

[h] Subauditur *est;* hoc est, si possessor est, sponsionem non faciet.

[i] Bene dixit. Quum enim incertum sit, cujus debeat esse possessio, cur prætor dicat, si possessor est, quasi jam probaverit possessorem esse eum, qui incubavit? Ergo a quo pretium accepit, possessorem illum vocat, et vetat eum facere sponsionem, et quum in possessionem mittere prætor ipse deberet, quem nondum misit, jam possessorem appellat.

[k] Contrarium posuit, ut ostenderet improbitatem gratificati prætoris. Ergo nec adimere tibi licet possessionem incubanti, nec dare jure poscenti; quod quum utrumque fieri oporteat, cur hunc possessorem nominas, a quo corruptus es? quasi eum, quia possessor dicitur, movere de possessione non posses.

[l] Caput est edicti Verris.

[m] Ciceronis verba sunt.

[n] Verba Verris injusta: "dabo" inquit, "si quis tabulas testamenti bene obsignatas protulerit." Sequitur, "non dabo," inquit, "si se tantum heredem factum esse dixerit, quamvis ille testamentum non proferat." Apparet Verrem contra Minuciam gentem fuisse corruptum ab eo, quem ante possessorem appellat in edicto, quam ei possessionem paratus est dare.

dicam? Neminem unquam hoc postea alium edixisse? Valde sit mirum, neminem fuisse, qui istius se similem dici vellet. [o] Ipse in Siciliensi edicto hoc non habet; exegerat enim jam mercedem: item ut illo edicto, de quo ante dixi, in Sicilia de hereditatum possessionibus dandis edixit idem, quod omnes Romæ, præter istum: EX EDICTO SICILIENSI: *Si de hereditate ambigitur. . . .*

46 Ac, per deos immortales, quid est, quod de hoc dici possit? Iterum enim jam quæro abs te, sicut modo in illo [p] capite Anniano de mulierum hereditatibus, nunc in hoc de hereditatum possessionibus, cur ea capita in edictum provinciale transferre nolueris? Utrum digniores homines existimasti eos, qui habitabant in provincia, quam nos, qui æquo jure uteremur? an aliud Romæ æquum est, aliud in Sicilia? Non enim hoc potest hoc loco dici, multa esse in provinciis aliter edicenda: non de hereditatum quidem possessionibus, non de mulierum hereditatibus. Nam utroque genere video non modo ceteros, sed te ipsum totidem verbis edixisse, quot verbis edici Romæ solet. Quæ Romæ magna cum infamia, pretio accepto, edixeras, ea sola te, ne gratis in provincia male audires, ex edicto Siciliensi sustulisse video. Et, cum edictum totum eorum arbitratu, quamdiu fuit designatus, componeret, qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur: tum vero in magistratu contra illud ipsum edictum suum sine ulla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices implevit earum rerum, [q] in quibus ita intercessit, quod iste aliter, atque ut edixerat, decrevisset. Quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam isto prætore solitus sit convenire; quem iste collegam nisi habuisset, lapidibus coopertus esset in foro. Sed eo leviores istius injuriæ videbantur, quod erat in æquitate prudentiaque Pisonis paratissimum perfugium, quo sine labore, sine molestia, sine impensa, etiam sine patrono homines uterentur. Nam, quæso, redite in memoriam, judices, quæ libido istius in jure dicendo fuerit, quæ varietas

[o] Figura prolepsis; non enim adhuc pervenimus ad Siciliam; cujus crimina in accusatione futura sunt, in tempore præterita.

[p] Proprie juris capita dicuntur.

[q] Intercedere, ut vides, etiam prætor prætori solet, ut Piso Verri, appellatione ad collegam facta.

decretorum, quæ nundinatio, quam inanes domus eorum omnium, qui de jure civili consuli solent, [r]quam plena ac referta Chelidonis: a qua muliere cum erat ad eum ventum, et in aurem ejus insusurratum, alias revocabat eos, inter quos jam decreverat, decretumque mutabat, alias inter alios contrarium sine ulla religione decernebat, ac proximis paulo ante decreverat. Hinc illi homines erant, qui etiam ridiculi inveniebantur ex dolore. Quorum alii, id quod sæpe audistis, negabant mirandum esse, jus tam nequam esse verrinum; alii etiam frigidiores erant, sed, quia stomachabantur, ridiculi videbantur esse, cum Sacerdotem exsecrabantur, qui verrem tam nequam reliquisset. Quæ ego non commemorarem, (neque enim perfacete dicta, neque porro hac severitate digna sunt,) nisi vos illud vellem recordari, istius nequitiam et iniquitatem tum in ore vulgi atque in communibus proverbiis esse versatam.

47 His conduct towards men of humble rank was cruel and insulting, as in the case of the freedman of P. Trebonius: his judgments were scandalous and notoriously corrupt, as in the case of M. Octavius Ligur. (47, 48.)

In plebem vero Romanam utrum superbiam prius commemorem, an crudelitatem? sine dubio crudelitas gravior est atque atrocior. Oblitosne igitur hos putatis esse, quemadmodum sit iste solitus virgis plebem Romanam concidere? Quam rem etiam [s]tribunus plebis in concione egit, cum eum, quem iste virgis ceciderat, in conspectum populi Romani produxit; [t]cujus rei cognoscendæ faciam vobis [u]suo tempore potestatem. Superbia vero qua fuerit, quis ignorat? quemadmodum is tenuissimum quemque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit? P. Trebonius [x]viros bonos et honestos complures fecit heredes: in his fecit suum libertum. Is A. Trebonium fratrem habuerat proscriptum. Ei cum cautum vellet, scripsit, ut heredes jurarent, se curaturos, ut ex sua cujusque parte ne minus dimidium ad A. Trebonium fratrem illum proscriptum perveniret. Libertus jurat: ceteri heredes adeunt ad Verrem: docent, non oportere se jurare: facturos esse,

[r] Plebeia quædam clientula Verris Chelido fuit, quæ illum etiam moriens fecit heredem; qua causa impune illam meretricem appellat orator.

[s] M. Lollius Palicanus.

[t] Non in eodem negotio sed generaliter, cujus criminis, id est, crudelitatis.

[u] Quum agetur de suppliciis.

[x] Quo modo igitur fallunt mortui voluntatem quum ad Verrem adeunt? an vetuste bonos pro magnis, honestos pro divitibus posuit? an bonos et honestos, ut ipse crediderat?

quod contra legem Corneliam esset, quæ proscriptum juvari vetaret. Impetrant, ut ne jurent: [y]dat his possessionem. Id ego non reprehendo. Etenim erat iniquum, homini proscripto, egenti, de fraternis bonis quicquam dari. At ille libertus, nisi ex testamento patroni jurasset, scelus se facturum arbitrabatur. Itaque ei Verres possessionem hereditatis negat se daturum, ne posset patronum suum proscriptum juvare; simul ut esset pœna, quod alterius patroni testamento obtemperasset. Das possessionem ei, qui non juravit. Concedo: prætorium est. Adimis tu ei, qui juravit. Quo exemplo? Proscriptum juvat. [z]Lex est; pœna est: quid ad eum, qui jus dicit? Utrum reprehendis, quod patronum juvabat eum, qui tum in miseriis erat; an, quod alterius patroni mortui voluntatem conservabat, a quo summum beneficium acceperat? Utrum horum reprehendis? Et hoc tum de sella vir optimus dixit, *Equiti Romano, tam locupleti, libertinus sit homo heres?* [a]O modestum ordinem, quod illinc vivus surrexit!

48 Possum sexcenta decreta proferre, in quibus, ut ego pecuniam non dicam intercessisse, ipsa decretorum novitas iniquitasque declarat. Verum, ut ex uno de ceteris conjecturam facere possitis, id quod priore actione cognostis, audite. [b]C. Sulpicius Olympus fuit. Is mortuus est C. Sacerdote prætore, nescio an ante quam Verres præturam petere cœperit. Fecit heredem M. Octavium Ligurem. Ligur hereditatem adiit: possedit Sacerdote prætore sine ulla controversia. Posteaquam Verres magistratum iniit; [c]ex edicto istius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpicii patroni filia sextam partem hereditatis ab Ligure petere cœpit. Ligur non aderat. L. frater ejus causam agebat: aderant amici, propinqui. Dicebat iste, nisi cum muliere decide-

[y] Injuste; aut enim solvi potius debuit testamentum, quod contra legem Corneliam factum fuerat, aut integrum cum voluntate mortui permanere.

[z] Accusetur, inquit, quum fecerit, et damnetur: hoc prætoris est; non, prohibere ne faciat. Qui enim jus dicit, factorum judex est, non futurorum, duntaxat in civilibus causis.

[a] Quia ordinem dixit, equitum Romanorum ordinem dici quidam putant: sed libertinos significat; quorum non conditionem, sed more suo, quasi honestorum, ordinem vocat.

[b] Vetus locutio. Eminus est Vulturnus Capua tria millia passuum.

[c] Edictum in causa veteri novum adhuc ostendit, ut nummarium probet. Nam ex ipso negotio videtur edixisse Verres, ut omnis libertus non patrono tantum, sed etiam patroni filiæ sextam relinquat hereditatis.

retur, in possessionem se ire jussurum. [d] L. Gellius causam Liguris defendebat: docebat, edictum ejus non oportere ad eas hereditates valere, quæ ante eum prætorem venissent; si hoc tum fuisset edictum, fortasse Ligurem hereditatem aditurum non fuisse. Æqua postulatio, summa hominum auctoritas pretio superabatur. Venit Romam Ligur: non dubitabat, quin, si ipse Verrem convenisset, æquitate causæ et auctoritate sua commovere hominem posset. Domum ad eum venit: rem demonstrat: quam pridem sibi hereditas venisset, docet: quod facile in causa æquissima homini ingenioso fuit, multa, quæ quemvis commovere possent, dixit: ad extremum petere cœpit, ne usque eo suam auctoritatem despiceret, gratiamque contemneret, ut se tanta injuria afficeret. Homo Ligurem accusare cœpit, qui in re [e] adventitia atque hereditaria tam diligens, tam attentus esset: debere eum aiebat suam quoque rationem ducere; multa sibi opus esse, multa canibus suis, quos circa se haberet. Non possum illa planius commemorare, quam ipsum Ligurem pro testimonio dicere audistis. Quid enim, Verres? utrum ne his quidem testibus credetur? an hæc ad rem non pertinent? Non M. Octavio? non L. Liguri? Quis nobis credet? cui nos? quid est, Verres, quod planum fieri testibus possit, si hoc non fit? An id, quod dicunt, leve est? Nihil levius, quam prætorem urbis hoc juris in suo magistratu constituere, omnibus, quibus hereditas venerit, coheredem prætorem esse oportere. An vero dubitamus, quo ore iste ceteros homines inferiore loco, auctoritate, ordine, quo ore homines rusticanos ex municipiis, quo denique ore, quos nunquam liberos putavit, libertinos homines solitus sit appellare, qui ob jus dicendum M. Octavium Ligurem, hominem ornatissimum loco, nomine, virtute, ingenio, copiis, poscere pecuniam non dubitarit?

In sartis tectis vero quemadmodum se gesserit, quid ego dicam? Dixerunt, qui senserunt: sunt alii, qui dicant: notæ res atque manifestæ prolatæ sunt, et proferuntur. Dixit C. Fannius, eques Romanus, frater germanus Q. Titi- 49

2nd, In enforcing the repairs of the public buildings

[d] Sine ornamentis nomen posuit, quia per se clarum est consularis et nobilis viri.

[e] Quia ab alieniore hereditas veniebat.

he ruined *P. Junius*, a minor, who had contracted to keep in repair the *temple of Castor*, by taking away the contract from him on the most frivolous pretences. (49—59.)

nii, judicis tui, tibi se pecuniam dedisse. Recita testimonium C. Fannii. Nolite C. Fannio dicenti credere: noli, inquam, tu, Q. Titini, C. Fannio, fratri tuo, credere; dicit enim rem incredibilem: C. Verrem insimulat avaritiæ et audaciæ, quæ vitia videntur in quemvis potius, quam in istum convenire. Dixit Q. Tadius, homo familiarissimus patris istius, [f] non alienus a matris ejus genere et nomine: [g] tabulas protulit, quibus pecuniam se dedisse ostendit. Recita nomina Q. Tadii. Recita testimonium Q. Tadii. Ne tabulis quidem Q. Tadii, nec testimonio credetur? Quid igitur in judiciis sequemur? quid est aliud, omnibus omnia peccata et maleficia concedere, nisi hoc, hominum honestissimorum testimoniis et virorum bonorum tabulis non credere?

50 Nam quid ego de quotidiano sermone querimoniaque populi Romani loquar? de istius impudentissimo furto, seu potius novo ac singulari latrocinio? ausum esse in æde Castoris, celeberrimo clarissimoque monumento, quod templum in oculis quotidianoque aspectu populi Romani positum est, quo sæpenumero senatus convocatur, [h] quo maximarum rerum frequentissimæ quotidie advocationes fiunt, in eo loco, in sermone hominum, audaciæ suæ monumentum æternum relinquere? Ædem Castoris, judices, P. Junius habuit tuendam de L. Sulla, Q. Metello consulibus. Is mortuus est: reliquit pupillum parvum filium. Cum L. Octavius, C. Aurelius consules ædes sacras locavissent, neque potuissent omnia sarta tecta exigere, neque ii prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos et M. Cæsius: factum est senatusconsultum, [i] quibus de sartis tectis cognitum et judicatum non esset, uti C. Verres, P. Cœlius prætores cognoscerent et judicarent. Qua potestate iste permissa, ut ex C. Fannio

[f] Qui putant εἰρωνικῶς pronuntiandum, non vident contra testis suæ dignitatem nunquam edicturum Ciceronem fuisse. Ergo simpliciter accipiendum est. Vult enim patrem Verris divisorem fuisse, matrem honestiorem intelligi.

[g] Per quas probavit abisse a se pecunias certis nominibus inscriptas. Non enim Verres scripserat se accepisse, sed illo tempore, unde, et quo modo, et per quos dederit, scriptum in tabulis ostendit.

[h] Vel uti consulatur convenientibus advocatis, vel ut alterutri parti apud arbitros adsint, vel ut ipsi judices in rem aliquam capiantur.

[i] Harum rerum cura propria censoribus datur, id est, sartorum tectorum exigendorum. Verum hæc tueri et procurare, quum ceteris item tum publicis tum privatis operibus ædilium cura est annua. Prætores, nisi senatus decrevit, de hac re minus laborant.

et ex Q. Tadio cognovistis—verumtamen cum esset omnibus in rebus apertissime impudentissimeque prædatus, hoc voluit clarissimum relinquere indicium latrociniorum suorum, de quo non audire aliquando, sed videre quotidie possemus. Quæsivit, quis ædem Castoris sartam tectam deberet tradere. Junium ipsum mortuum esse sciebat: scire volebat, ad quem illa res pertineret. Audit pupillum esse filium. Homo, qui semper ita palam dictitasset, pupillos et pupillas certissimam prædam esse prætoribus, optatum negotium sibi in sinum delatum esse dicebat. Monumentum illa amplitudine, illo opere, quamvis sartum tectum integrumque esset, tamen aliquid se inventurum, in quo moliri prædarique posset, arbitrabatur. L. Rabonio ædem Castoris tradi oportebat: is casu pupilli Junii tutor erat testamento patris: cum eo [k]sine ullo intertrimento convenerat jam, quemadmodum traderetur. Iste ad se Rabonium vocat: quærit, ecquid sit, quod a pupillo traditum non sit, quod exigi debeat. Cum ille, id quod erat, diceret, facilem pupillo traditionem esse, signa et dona comparere omnia, ipsum templum omni opere esse integrum: indignum isti videri cœpit, ex tanta æde tantoque opere se non opimum præda, præsertim a pupillo, discedere.

Venit ipse in ædem Castoris: considerat templum: videt 51
undique tectum pulcherrime laqueatum, præterea cetera nova atque integra. Versat se: quærit, quid agat. Dicit ei quidam ex illis canibus, quos iste Liguri dixerat esse circa se multos, Tu, Verres, hic quod moliare nihil habes, nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere. Homo, omnium rerum imperitus, quærit, quid sit ad perpendiculum. Dicunt ei, fere [l]nullam esse columnam, quæ ad perpendiculum esse possit. Nam mehercule, inquit, sic agamus: columnæ ad perpendiculum exigantur. Rabonius, qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculi mentio fit nulla, et qui non putaret sibi expedire, ita accipere, ne eodem modo tradendum esset, negat, id sibi

[k] Detrimentum vel unius partis dici potest; intertrimentum vero dantis et accipientis.

[l] Perpendiculum linea, laterum æqualitatem a summo ad imum latitudine probans. Hoc autem quum in columnis omnibus, tum maxime in structilibus vetustis, ubi tumoris est aliquid, evenit, in quibus aut media, aut ima crassiora sunt.

deberi: negat oportere exigi. Iste Rabonium quiescere jubet, et simul ei nonnullam spem societatis ostendit: hominem modestum et minime pertinacem facile coercet: columnas ita se exacturum esse confirmat. Nova res atque improvisa pupilli calamitas nuntiatur statim C. Mustio, vitrico pupilli, qui nuper est mortuus, M. Junio patruo, P. Potitio tutori, homini frugalissimo. Hi rem ad virum primarium, summo officio ac virtute præditum, M. Marcellum, qui erat pupilli tutor, deferunt. Venit ad Verrem M. Marcellus: petit ab eo pro sua fide ac diligentia pluribus verbis, ne per summam injuriam pupillum Junium fortunis patriis conetur evertere. Iste, qui jam spe atque opinione prædam illam devorasset, neque ulla æquitate orationis, neque auctoritate M. Marcelli commotus est. Itaque, quemadmodum ostendisset, se id exacturum esse respondit. Cum sibi omnes ad istum allegationes difficiles, omnes aditus arduos ac potius interclusos viderent, apud quem non jus, non æquitas, non misericordia, non propinqui oratio, non amici voluntas, non cujusquam auctoritas, pro pretio, non gratia valeret: statuunt, id sibi optimum esse factu, quod cuivis venisset in mentem, petere auxilium a Chelidone, quæ isto prætore non modo in jure civili privatorumque omnium controversiis populo Romano præfuit, verum etiam in his [m] sartis tectisque dominata est.

52 Venit ad Chelidonem C. Mustius, eques Romanus, [n] publicanus, homo cum primis honestus: venit M. Junius, patruus pueri, frugalissimus homo et castissimus: venit homo summo honore, pudore, et summo officio, spectatissimus ordinis sui, P. Potitius tutor. O multis acerbam, O miseram atque indignam præturam tuam! Ut mittam cetera, quo tandem pudore tales viros, quo dolore, meretricis domum venisse arbitramini? qui nunquam ulla conditione istam turpitudinem subissent, nisi officii necessitudinisque ratio coëgisset. Veniunt, ut dico, ad Chelidonem. Domus erat plena: nova jura, nova decreta, nova judicia petebantur: *mihi det possessionem: mihi ne adimat: in me judicium ne*

[m] Addidit *que*, ut esset plenum dictum, nam *sarta tecta* dicuntur.

[n] Aut potius parcus et attentus, quo magis indignum sit, ad meretricem venisse.

det: mihi bona addicat. Alii nummos numerabant, alii tabulas obsignabant: domus erat non meretricio conventu, sed prætoria turba referta. Simulac potestas primum data est, adeunt hi, quos dixi. Loquitur Mustius: rem demonstrat: petit auxilium: pecuniam pollicetur. Respondit illa, ut meretrix, non inhumane: libenter, ait, se esse facturam, et se cum isto diligenter sermocinaturam: reverti jubet: tum discedunt. Postridie revertuntur: negat illa posse hominem exorari: permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse.

Vereor, ne quis forte de populo, qui priore actione non affuit, hæc, quia propter insignem turpitudinem sunt incredibilia, fingi a me arbitretur: ea vos antea, judices, cognovistis. Dixit juratus P. Potitius, tutor pupilli Junii: dixit M. Junius tutor et patruus: Mustius dixisset, si viveret, sed pro Mustio recenti re de Mustio auditum dixit L. Domitius: qui cum sciret, me ex Mustio vivo audisse, quod eo sum usus plurimum, (° etenim judicium, quod prope omnium fortunarum suarum C. Mustius habuit, me uno defendente vicit,) cum hoc, ut dico, sciret L. Domitius, me scire, ad eum res omnes Mustium solitum esse deferre, tamen de Chelidone reticuit, quoad potuit: alio responsionem suam derivavit. Tantus in adolescente clarissimo ac principe juventutis pudor fuit, ut aliquamdiu, cum a me premeretur, omnia potius responderet, quam Chelidonem nominaret. Primo necessarios istius ad eum allegatos esse dicebat: deinde aliquando coactus Chelidonem nominavit. Non te pudet, Verres, ejus mulieris arbitratu gessisse præturam, quam L. Domitius ab se nominari vix sibi honestum esse arbitrabatur? 53

Rejecti a Chelidone capiunt consilium necessarium, ut suscipiant ipsi negotium: cum Rabonio tutore, quod erat vix HS quadraginta millium, transigunt HS ducentis millibus. Refert ad istum rem Rabonius: ut sibi videatur, satis grandem pecuniam et satis impudentem esse. Iste, qui aliquanto plus cogitasset, male accipit verbis Rabonium: negat eum sibi illa decisione satisfacere posse: ne multa, loca- 54

° Causam Mustius pecuniariam habuit Tullio defendente, cujus oratio non est edita.

turum se esse confirmat. Tutores hoc nesciunt: quod actum erat cum Rabonio, putant id esse certissimum: nullam majorem pupillo metuunt calamitatem. Iste vero non procrastinat: locare incipit, non proscripta neque edicta die, alienissimo tempore, ludis ipsis Romanis, [p]foro ornato. Itaque [q]renuntiat Rabonius illam decisionem tutoribus. Accurrunt tamen ad tempus tutores: digitum tollit Junius patruus: isti color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit. Quid ageret, cœpit cogitare: si opus pupillo redimeretur, si res abiret [r]ab eo mancipe, quem ipse apposuisset, sibi nullam prædam esse. Itaque excogitat—quid? nihil ingeniose, nihil, ut quisquam posset dicere, improbe, verum callide: nihil ab isto tectum, nihil [s]veteratorium exspectaveritis: omnia aperta, omnia perspicua reperientur, impudentia, amentia, audacia. Si pupillo opus redimitur, mihi præda de manibus eripitur. Quod est igitur remedium? [t]quod? ne liceat pupillo redimere. Ubi illa consuetudo [u]in bonis prædibus prædiisque vendendis, omnium consulum, censorum, prætorum, quæstorum denique, [x]ut optima conditione sit is, cuja res sit, cujum periculum? Excludit eum solum, cui prope dicam soli potestatem factam esse oportebat. Quid enim quisquam ad meam pecuniam, me invito, aspirat? quid accedit? Locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur: ego me refecturum esse dico: probatio futura est tua, qui locas: [y]prædibus et prædiis [z]populo cautum est: et, si non putas cautum, scilicet tu, prætor, in mea bona quos voles immittes? me ad meas fortunas defendendas accedere non sines?

[p] Hoc fieri ludis solebat, qui in foro etiam tum dabantur.

[q] Renuntiat, irritam nuntiat.

[r] Rabonio scilicet Fabro.

[s] Acutum, callidum.

[t] Repetit *quod*, ut deliberantis cunctatio videatur inesse verbis ejus.

[u] Bona prædia dicuntur bona satisdationibus obnoxia, sive sint in mancipiis, sive in pecunia numerata: prædia vero domus, agri, hæc omnia venduntur, si rationi publicæ locator sartorum tectorum non responderit. Ad hoc autem hæc omnia sunt obnoxia, ut pro sua voluntate agat redemptor operis quidquid suo periculo facit. Tu autem Verres, quum ego populo Romano sim obnoxius et prædibus, id est, fidejussoribus, et prædiis oppositis, tu mihi non exactor sis operis, sed dominus voluntatis?

[x] Ad hoc, inquit, astrictus redemptor tenetur populo Romano, ut optima conditione, quod vult, de redemptione sua agat. Et tu eum excludis, quem solum admitti oportuit; ut ad ejus pecuniam ac sumptum operis, quem illi imperaturus est, alius accedat.

[y] Prædia sunt res ipsæ; prædes homines, id est, fidejussores, quorum res bona prædia uno nomine dicuntur.

[z] Ærario scilicet.

Operæ pretium est, ipsam legem cognoscere. Dicetis, 55
eundem conscripsisse, qui illud edictum de hereditate: LEX OPERE FACIUNDO QUÆ PUPILLI JUNII. Dic, dic, quæso, clarius, *C. Verres pr. urbis addidit.* Corriguntur leges censoriæ. Quid enim? Video in multis veteribus legibus: *Cn. Domitius L. Metellus, L. Cassius Cn. Servilius censores addiderunt:* vult aliquid ejusmodi C. Verres. Dic: quid addidit? *Qui de L. Marcio M. Perpenna censoribus,* [a]*socium ne admittito,* [b]*neve partem dato,* [c]*neve redimito.* Quid ita? ne vitiosum opus fieret? at erat probatio tua. Ne parum locuples esset? at erat, et esset amplius, si velles, populo cautum prædibus et prædiis. Hic te si res ipsa, si indignitas injuriæ tuæ non commovebat; si pupilli calamitas, propinquorum lacrimæ, D. Bruti, [d]cujus prædia subierant periculum, M. Marcelli tutoris auctoritas apud te ponderis nihil habebat: ne illud quidem animadvertebas, ejusmodi fore hoc peccatum tuum, quod tu neque negare posses (in tabulas enim retulisti) nec cum defensione aliqua confiteri? Addicitur id opus HS IↃLX millibus, cum tutores HS LXXX millibus id opus ad illius hominis iniquissimi arbitrium se effecturos esse clamarent. Etenim quid erat operis? Id, quod vos vidistis. Omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa dejectæ, eisdemque lapidibus repositæ sunt: hoc tu IↃLX millibus locavisti. Atqui in illis columnis dico esse, quæ a tuo redemptore commotæ non sint: dico esse, ex qua tantum tectorium vetus dejectum sit, et novum inductum. Quodsi tanta pecunia columnas dealbari putassem, certe nunquam ædilitatem petivissem.

At, ut videatur tamen res agi, et non eripi pupillo: [e]*Si* 56
quid operis causa rescideris, reficito. Quid erat, quod rescinderet, cum suo quemque loco lapidem reponeret? [f]*Qui redemerit, satisdet damni infecti ei,* [g]*qui a vetere redemptore*

[a] Eum qui tradere ædem debebat.
[b] Aliud enim socius, aliud particeps. Nam particeps, qui certam habet partem, et non indivise agit, ut socius.
[c] Ne ipse iterum a se redimat, aut per suppositam personam, ut alter ei redimat.
[d] Satisdatorem dicit fuisse D. Brutum.
[e] Satisdet damni infecti redemptor novus veteri, si quid pro necessitate operis in æde læserit.
[f] Rabonium significat.
[g] Pupillum dicit. Huic jubet satisdare Rabonium, hoc est, ipsum sibi.

acceperit. Deridet, cum sibi ipsum jubet satisdare Rabonium. *Pecunia præsens solvatur.* Quibus de bonis? Ejus, qui, quod tu HS IↃLX millibus locasti, HS LXXX millibus effecturum se esse clamavit. Quibus de bonis? Pupilli, cujus ætatem et solitudinem, etiamsi tutores non essent, defendere prætor debuit: tutoribus defendentibus, non modo patrias ejus fortunas, sed etiam bona tutorum ademisti. [h] *Hoc opus bonum suo cuique facito.* Lapis aliqui cædendus et apportandus fuit machina sua. Nam illo non saxum, non materies advecta est: tantum operis in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum mercedis tulerunt, et [i] manus pretium machinæ. Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere ab integro novam nullo lapide redivivo, an quatuor illas reponere? Nemo dubitat, quin multo majus sit novam facere. Ostendam, in ædibus privatis, longa difficilique vectura, columnas singulas ad impluvium HS quadragenis millibus, non minus magnas, locatas. Sed ineptum est de tam perspicua istius impudentia pluribus verbis disputare, præsertim cum iste aperte tota lege omnium sermonem atque existimationem contempserit, qui etiam ad extremum adscripserit *rediviva sibi habeto.* Quasi quicquam redivivi ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex redivivis constitueretur. At enim si pupillo redimi non licebat, non necesse erat rem ad ipsum pervenire: poterat aliquis ad id negotium [k] de populo accedere. Omnes exclusi sunt non minus aperte, quam pupillus. Diem præstituit operi faciundo Calendas Decembres: locat circiter Idus Septembres; angustiis temporis excluduntur omnes.

Nam quum sit tutor pupilli, utrobique res ejus agitur.

[h] Verbum est res diversas simul comprehendens, hoc est, bono latere, integris mensuris, apta arena, utili calce, machinis idoneis, proba materie.

[i] Manupretium dicitur, ubi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur.

[k] Huc usque a capite quod est *At enim*, interrogative pronuntiandum est, et contra responsive *omnes rejecti sunt.* Omnia, inquit, facta sunt, ne quis de populo redemptor fieret, qui aut pupillo parcere, aut conscius prædæ prætoris esset. Sed quæritur, qui fieri potuit, ut, quum ex Idibus Septembribus in Kalendas Decembres diem operi faciundo præstituerit, omnes angustiis temporis excluderentur, in tanta facilitate operis faciendi, quantam ipse ostendit, quum diceret, minus esse operis illas quatuor columnas reponere, quam unam ab integro novam efficere. Respondetur Ciceronem impensam operis parvam putare, non moram; sed has, inquit, angustias temporis non timuit Rabonius propter convenientiam Verris.

Quid ergo? Rabonius [l]istam diem quomodo assequitur? 57
Nemo Rabonio molestus est, [m] neque Calendis Decembribus, neque Nonis, neque Idibus: denique aliquanto ante in provinciam iste proficiscitur, quam opus effectum est. Posteaquam reus factus est, primo negabat se opus in acceptum referre posse: cum instaret Rabonius, in me causam conferebat, quod eum codicem obsignassem. Petit a me Rabonius, et amicos allegat: facile impetrat. Iste, quid ageret, nesciebat. Si in acceptum non retulisset, [n] putabat se aliquid defensionis habiturum: Rabonium porro intelligebat rem totam esse patefacturum; tametsi, qui poterat esse apertius, quam nunc est, [o] ut uno minus teste haberet Rabonio? Opus in acceptum retulit quadriennio post, quam diem operi dixerat. Hac conditione, si quis de populo redemptor accessisset, non esset usus: cum die ceteros redemptores exclusisset, tum in ejus arbitrium ac potestatem venire nolebant, [p] qui sibi ereptam prædam arbitraretur. Nunc ne argumentemur, quo ista pecunia pervenerit, facit ipse judicium. Primum cum vehementius cum eo D. Brutus contenderet, qui de sua pecunia HS IↃLX millia numeravit; [q] quod jam iste ferre non poterat, opere addicto, prædibus acceptis, de HS IↃLX millibus remisit D. Bruto HS CX millia. Hoc si aliena res esset, certe facere non potuisset. Deinde nummi numerati sunt Cornificio; quem scribam suum fuisse negare non potest. Postremo ipsius [r] Rabonii tabulæ prædam illam istius fuisse clamant. Recita nomina Rabonii.

Hic etiam priore actione Q. Hortensius pupillum Junium 58

[l] Quo modo accurrit ad diem.

[m] Religiose in me * nominat * vultu * divo * novit Idus Kalen. * Cicero Nonas addidit quamvis hoc pronuntiatione solvatur. Et cum irrisione hoc dici videre possumus.

[n] Ut diceret, adeo nullum redemptorem, ut post diem præstitutum operi non ab eo susceperim opus, nec in acceptum retulerim.

[o] Ut de tot, qui contra se sunt, testibus unum Rabonium detraheret. Quum die ceteros exclusisset, tum in ejus arbitrium ac potestatem venire volebat. Præstituendo diem angustissimam operi, duas res assecutus est Verres, inquit, et ceteros exclusit conditione temporis, et ipsum Rabonium in sua potestate habuit; qui videbat quidem sibi prædam eripi a Verre, sed non se commovebat metu temporis præfiniti.

[p] Rabonius scilicet, qui a Verre sibi arbitraretur lucrum redemptionis ereptum.

[q] Nimis enim erat invidiosum.

[r] In quibus scriptum est, ad Verrem pecuniam pervenisse, quam Rabonius tutor pupilli nomine dedit Verri, tamquam si ipse a pupillo acciperet.

venisse prætextatum in vestrum conspectum, et stetisse cum patruo testimonium dicente, questus est: et me populariter agere, atque invidiam commovere, quod puerum producerem, clamitavit. Quid erat, Hortensi, tandem in illo puero populare? quid invidiosum? [s]Gracchi, credo, aut Saturnini, aut alicujus hominis ejusmodi produxeram filium, ut nomine ipso et memoria patris animos imperitæ multitudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de plebe Romana, filius; quem pater moriens cum tutoribus et propinquis, tum legibus, tum æquitati magistratuum, tum judiciis vestris commendatum putavit. Hic istius scelerato nefarioque latrocinio bonis patriis fortunisque omnibus spoliatus venit in judicium, si nihil aliud, saltem ut eum, cujus opera ipse multos annos est in sordibus, paulo tamen obsoletius vestitum videret. Itaque tibi, Hortensi, non illius ætas, sed causa, non vestitus, sed fortuna, popularis videbatur: neque te tam commovebat, quod ille cum toga prætexta, quam quod [t]sine bulla venerat. Vestitus enim neminem commovebat is, quem illi mos et jus ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque insigne fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse, graviter tum et acerbe homines ferebant. Neque erant hæ lacrimæ populares magis, quam nostræ, quam tuæ, Q. Hortensi, quam horum, qui sententiam laturi sunt; ideo, quod communis est causa, commune periculum, communi præsidio talis improbitas, tamquam aliquod incendium, restinguenda est. Habemus enim liberos parvos; incertum est, quam longa nostrum cujusque vita futura sit; consulere vivi ac prospicere debemus, ut illorum solitudo et pueritia quam firmissimo præsidio munita sit. Quis est enim, qui tueri possit liberum nostrorum pueritiam contra improbitatem magistratuum? Mater, credo. Scilicet magno præsidio fuit Anniæ pupillæ mater, femina primaria: minus, illa deos hominesque implorante, iste infanti pupillæ fortunas patrias ademit. Tutoresne defenderent? Perfacile vero apud istius-

[s] Seditiosorum tribunorum plebis.

[t] Simul cum prætexta etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea, libertinis scortea, quasi bullientis aquæ, sinus communiens pectusque puerile.

modi prætorem, a quo M. Marcelli tutoris in causa pupilli Junii et oratio et voluntas et auctoritas repudiata est.

Quærimus etiam, quid iste in ultima Phrygia, quid in 59
extremis Pamphyliæ partibus fecerit? qualis in bello prædonum prædo ipse fuerit? qui in foro populi Romani pirata nefarius reperiatur. [u] Dubitamus, quid iste in hostium præda molitus sit, qui manubias sibi tantas [x] ex L. Metelli manubiis fecerit? qui majore pecunia quatuor columnas dealbandas, quam ille omnes ædificandas locaverit? Exspectemus, quid dicant ex Sicilia testes? Quis unquam templum illud aspexit, quin avaritiæ tuæ, quin injuriæ, quin audaciæ testis esset? Quis [y] a signo Vertumni in circum maximum venit, quin is unoquoque gradu de avaritia tua commoneretur? [z] quam tu viam tensarum atque pompæ ejusmodi exegisti, ut tu ipse illa ire non audeas. Te putet quisquam, cum ab Italia freto disjunctus esses, sociis temperasse, qui ædem Castoris testem tuorum furtorum esse volueris, quam populus Romanus quotidie, judices etiam tum, cum de te sententiam ferrent, viderent?

Atque etiam judicium in prætura publicum exercuit; 60
non enim prætereundum est ne id quidem. Petita multa est apud istum prætorem a Q. Opimio: qui adductus est in judicium, verbo, quod, cum esset tribunus plebis, [a] intercessisset contra legem Corneliam: re vera, quod in tribunatu dixisset [b] contra alicujus hominis nobilis voluntatem. De quo judicio si velim dicere omnia, multi appellandi lædendique sunt, id quod mihi non est necesse: tantum dicam,

Again, consider his unjust and oppressive sentence upon L. Opimius for a few unguarded words; (60.)

[u] Scilicet, quum piratarum navem cepit, et prædam omnem ad se avertit.

[x] Ex æde Castoris, quam de manubiis L. Metellus exstruxerat; qui Metellus subactis Dalmatis Dalmaticus appellatus est. Manubiæ autem sunt præda imperatoris, pro portione de hostibus capta.

[y] Signum Vortumni in ultimo vico Thurario est, sub basilicæ angulo flectentibus se ad postremam dexteram partem. Vortumnus autem deus invertendarum rerum est, id est, mercaturæ. Circus autem maximus est idem, in quo nunc Circenses spectantur.

[z] Sic exegisti. Exigere viam dicuntur magistratus, quum viciniam cogunt munire, quam diligentissime sumptu facto. Thensæ autem sunt sacra vehicula, pompa ordinum et hostiarum. Thensas alii a divinitate dici putant; alii quod ante ipsas lora tenduntur; quæ gaudent manu tenere et tangere, qui eas deducunt. Orbita autem duas res significat; nam orbita et rota ipsa intelligitur, et vestigium rotæ in molli solo.

[a] Ut tribuni plebis aliorum quoque magistratuum potestatem haberent. Persuasisse dicitur hanc legem Opimius.

[b] Catulum significat, qui tunc princeps fuit Sullanæ factionis.

[c]paucos homines, ut levissime dicam, arrogantes, hoc adjutore, Q. Opimium per ludum et jocum fortunis omnibus evertisse. Is mihi etiam queritur, quod a nobis IX solis diebus prima actio sui judicii transacta sit, cum apud ipsum tribus horis Q. Opimius, senator populi Romani, bona, fortunas, ornamenta omnia amiserit? Cujus propter indignitatem judicii, sæpissime est actum in senatu, ut genus hoc totum multarum atque ejusmodi judiciorum tolleretur. Jam vero in bonis Q. Opimii vendendis quas iste prædas, quam aperte, quam improbe fecerit, longum est dicere. Hoc dico: nisi vobis id hominum honestissimorum tabulis planum fecero, fingi a me hoc totum temporis causa putatote. Jam qui ex calamitate senatoris populi Romani, cum prætor judicio ejus præfuisset, spolia domum suam referre, et [d]manubias detrahere conatus sit, is ullam ab sese calamitatem poterit deprecari?

61 [e]Nam de subsortitione illa Juniana judicum nihil dico. Quid enim? contra tabulas, quas tu protulisti, audeam dicere? Difficile est: non enim me tua solum et judicum auctoritas, sed etiam annulus aureus scribæ tui deterret. Non dicam id, quod probare difficile est: hoc dicam, quod ostendam, multos ex te viros primarios audisse, cum diceres, ignosci tibi oportere, quod falsum codicem protuleris; nam, qua invidia C. Junius conflagrarit, ea, nisi providisses, tibi ipsi tum pereundum fuisse. Hoc modo iste sibi et saluti suæ prospicere didicit, referendo in tabulas et privatas et publicas, quod gestum non esset, tollendo, quod esset, et semper aliquid demendo, mutando, interpolando. Eo enim usque progreditur, ut ne defensionem quidem maleficiorum

and his falsification of his own official papers to conceal his guilt in the appointment of judges at the trial of Oppianicus. (61.) [*The rest of this Speech is lost.*]

[c] Catulum, Hortensium, Curionemque significat.

[d] Spolia quæsita de vivo hoste nobili per deditionem manubias veteres dicebant; et erat imperatorum hæc præda, ex qua, quod vellent, facerent.

[e] Sortitus erat judices prætor Verres in judicio quo Oppianicus accusatus est a Cluentio. Rejectione utrinque facta, subsortitus est in eorum locum Verres, ut mos est, alios. Damnato Oppianico, quum in invidia res esset, quod pecunia reus videretur oppressus, et princeps illorum judicum damnatus esset Junius, quod diceretur alios supposuisse, qui reum damnarent, non eos, quos prætor fuerat subsortitus, etiam Verres ipse, ut hæc invidia adversus Junium vera videretur, sustulit, quos in suis tabulis habebat, et alios in litura scripsit, et obsignavit annulo non solum suo, sed etiam scribæ sui, quem furtorum participem suorum et divitem fecerat, et annulo donaverat aureo.

suorum sine aliis maleficiis reperire possit. [f]Ejusmodi sortitionem homo amentissimus suorum quoque judicum fore putavit per sodalem suum, [g]Q. Curtium, judicem quæstionis: cui nisi ego vi populi et hominum clamore atque convicio restitissem, [h]ex hac decuria vestra, [i]cujus mihi copiam quam largissime factam oportebat, erepta esset facultas eorum, [k]quos, cum iste annuerat, in suum consilium [l]sine causa subsortiebatur.

[f] Obscurus locus; sed, ut opinor, hic sensus est: Putavit, inquit, Verres eodem loco posse supponi judices, qui se corrupti absolverent, quemadmodum suppositi erant, qui Oppianicum condemnarant. Nam Q. Curtius sodalis ejus, judex quæstionis, subsortiebatur in locum rejectorum, quos iste redemerat improbos judices, quibus ad venales sententias proferendas ultimo die subjectis uteretur. Facile autem pro veris judicibus improbi supponi poterant, volente hoc judice quæstionis, et illis patientibus qui veri judices erant; quia nisi citati non considebant, et grave onus erat, et incommodum judicare.

[g] Apparet hunc post hoc factum a Cicerone esse rejectum convicio populi, qui in corona aderat.

[h] Decuriam modo ordinem, ac per hoc ex vobis, quia honestiorum decuriæ, inferiorum centuriæ dicebantur.

[i] Quæ scilicet non fieret, si pro vobis alii subjicerentur.

[k] Quasi diceret, suggereret.

[l] Non rejectis scilicet iis, in quorum locum alios subsortiebatur; hoc est, unoquoque vestrum nobis manente, neque rejecto.

ACTIONIS SECUNDÆ

IN C. VERREM

LIBER SECUNDUS.

DE JUDICIIS, S. DE PRÆTURA SICILIENSI.

ARGUMENTUM ASCONII.

Hæc sine dubio ad accusationem propositi criminis spectat oratio. Nam in superiore anteactæ res sunt expositæ: quæ quia magis adjuvant accusationem, quam ipsæ sint principales, in unum librum coactæ sunt judicio Ciceronis cursim enumerantis, quæ Verres quæstor, quæ pro quæstore, quæ legatus, quæ denique prætor urbanus admiserit. Ubi ventum est ad causam ipsam et Siciliensia crimina, quatuor libros edidit: unum de jurisdictione; alterum de frumento; tertium de signis; quartum de suppliciis. In qua distributione non ordo temporis, sed facinorum genera et momenta servata sunt. Incipit autem a laude Siciliæ, et egreditur ad crimen Dionis, deinde Sosippi et Epicratis. Sed de jure Siculorum everso frustra quidam Ciceronem reprehendunt, quod non inde cœperit: cum superiora crimina non egeant ejusmodi tractatu, qui ad sequentia pertinet, et oratoris consilio a magnis iisdemque clarioribus sumendum esset exordium. Itaque post hoc duo criminum genera persequitur ad extremum. Primum de Heraclio; de expressis honoribus ab invitis; de Epicrate Bidino; deque rebus capitalibus, ubi de Sopatro, de Sthenio: quæ omnia sunt de jure dicundo. Alterum de senatoribus; de sacerdotibus; de censoribus pretio a Verre factis; de collatione in statuas; de publicanorum cum Verre convenientia in furtis; de tabulis Carpinatii pecunias Verris extraordinarias continentibus. Genus causæ in omnibus Verrinarum libris admirabile. Status principaliter conjectura.

EDITORIS NOVUM ARGUMENTUM.

Transit orator ad C. Verris præturam Siciliensem; continetque hic liber avaritiæ et crudelitatis crimina, quæ Verres in jure dicendo exercendisque quæstionibus capitalibus, et in vendendis honoribus pecuniisque statuarum sibi ponendarum nomine cogendis commisisse arguitur.

Incipit oratio a laude Siciliæ, quæ provincia cum præ ceteris populo Romano cara esse debeat, per tres annos ita a Verre vexata sit, ut communi consilio eum persequendum statuerit. Jam quod ad crimina jurisdictionis pertinet, exponuntur duæ causæ privatæ Dionis Halesini et Sosippi et

Epicratis, fratrum Agyrinensium, de quibus cum ipse Verres cognosceret, pecunias absolvendi gratia coëgit, ac demonstratur non posse ei prodesse quod illæ pecuniæ non ipsi, sed ministrorum alicui datæ sint.

Verum ceteras quoque Siculorum causas privatas Verri quæstui fuisse ostenditur, quod judices non ex institutis provinciæ, sed ex arbitrio suo, spretis legibus, dederit, eosque metu animadversionis suæ commoverit. Ad eam rem probandam tres causæ commemorantur, Heraclii Syracusani, Epicratis Bidini, et breviter alterius Heraclii Centuripini. (cap. 12—27.)

Sequuntur quæstiones rerum capitalium, quæ ad ipsum prætorem pertinebant, in quibus Verrem crudelem et improbum fuisse duobus exemplis luculentis, Sopatri Halicyensis et Sthenii Thermitani, demonstratur. (cap. 28—47.)

Tum agitur de venditione honorum et magistratuum apud Siculos, neglectis quæ de iis rebus essent legibus et institutis, senatorum, sacerdotum, censorum, in quibus rebus Verres præcipue Timarchide administro usus est. (c. 54.) Censores autem illi, cum jacturam pecuniæ replere vellent, censum tam inique egerunt, ut illo stari non potuerit. (cap. 48—56.)

Exponitur denique de pecuniis, quas Verres ab omnibus ordinibus civitatibusque Siciliæ statuarum sibi ponendarum nomine exigendas curaverit, ac demonstratur, eas ab invitis coactas, et ipsas statuas, ubi primum potestas data Siculis, dirutas esse. (cap. 56—69.)

Postremum, ne quis Verrem gratia publicanorum defendi putaret, exponitur quam ille rationem cum Carpinatio in Sicilia habuerit, quomodo societatem fraudarit, et quomodo eas res, cum studiose occultæ fuerint, ipse Cicero detexerit. (cap. 70 usque ad finem orat.)

MULTA mihi necessario, judices, prætermittenda sunt, ut possim aliquo modo aliquando de iis rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt, dicere. Recepi enim causam Siciliæ; [a] ea me ad hoc negotium provincia attraxit: ego tamen hoc onere suscepto, et recepta causa Siciliensi, amplexus animo sum aliquanto amplius. Suscepi enim causam totius ordinis; suscepi causam populi Romani: quod putabam tum denique recte judicari posse, si non modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens et firmus accusator ad judicium veniret. Quo mihi maturius ad Siciliæ causam veniendum est, relictis ceteris ejus furtis ac flagitiis, ut et viribus quam integerrimis agere, et ad dicendum temporis satis habere possim. Atque adeo, antequam de incommodis Siciliæ dicam, pauca mihi videntur esse de provinciæ dignitate, vetustate, utilitate dicenda. Nam cum omnium sociorum provinciarumque rationem diligenter habere debetis, tum præcipue Siciliæ, judices, plurimis justissimisque de causis:

1 I am now come to the main part of the charge, the CONDUCT OF VERRES IN SICILY. And first, consider the especial claims of this province upon your favourable attention, as the first conquered and the most constantly faithful

[a] Hoc vero plus est, quam quod in Divinatione dixit, *Suscepi causam reipublicæ.*

of all our provinces; and the most serviceable to us towards acquiring our present dominion.

primum, quod omnium nationum exterarum, [b] princeps Sicilia se ad amicitiam fidemque populi Romani applicavit. Prima omnium, id quod ornamentum imperii est, provincia est appellata: prima docuit majores nostros, quam præclarum esset exteris gentibus imperare: sola fuit ea fide benivolentiaque erga populum Romanum, ut civitates ejus insulæ, quæ semel in amicitiam nostram venissent, [c] nunquam postea deficerent, pleræque autem et maxime illustres [d] in amicitia perpetuo manerent. Itaque majoribus nostris in Africam ex hac provincia gradus imperii factus est. Neque enim tam facile opes Carthaginis tantæ concidissent, nisi illud et rei frumentariæ subsidium, et receptaculum classibus nostris pateret.

2

Therefore our greatest generals in former times have treated it with marked regard: and in our own times it is a source of wealth to a numerous portion of our citizens who trade with it; and its population, so honest and industrious, and so attached to the Roman people, could never till

Quare P. Africanus, Carthagine deleta, Siculorum urbes [e] signis monumentisque pulcherrimis exornavit; ut, quos victoria populi Romani maxime lætari arbitrabatur, apud eos monumenta victoriæ plurima collocaret. [f] Denique ille ipse M. Marcellus, cujus in Sicilia virtutem hostes, misericordiam victi, fidem ceteri Siculi perspexerunt, non solum sociis in eo bello consuluit, verum etiam superatis hostibus temperavit. Urbem pulcherrimam, Syracusas, [g] quæ cum manu munitissima esset, tum loci natura terra ac mari claudebatur, [h] cum vi consilioque cepisset, non solum incolumem passus est esse, sed ita reliquit ornatam, ut esset idem monumentum victoriæ, mansuetudinis, continentiæ, cum homines viderent, et quid expugnasset, et quibus pepercisset, et quæ reliquisset. Tantum ille honorem habendum Siciliæ putavit, ut ne hostium quidem urbem ex sociorum insula tollendam arbitraretur. Itaque ad omnes res Sicilia provincia semper usi sumus, ut, quicquid ex sese posset efferre, id non apud eos nasci, sed domi nostræ conditum putaremus. [i] Quando illa frumentum, quod deberet, non ad diem dedit? quando

[b] Tum quum Messana civitas seditione divisa auxilium contra Hieronem per legatos a populo Romano petiit; quod initium fuit discordiæ.

[c] Apparet quia post societates et amicitiam firmatam nihil tale commiserant.

[d] Quæ nunquam defecerant.

[e] Præparatio ad librum de signis.

[f] Hic, imperator quum esset, vicit cepitque Syracusas, et victis pepercit.

[g] Ne quis diceret, non fuit quod timeret.

[h] Ne quis diceret, non potuit hostium urbem Syracusas.

[i] Omne genus pensitationis in hoc capite positum est, canonis, oblationis, indictionis.

id, quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? quando id, quod imperaretur, recusavit? Itaque ille M. Cato Sapiens cellam penariam reipublicæ nostræ, nutricem plebis Romanæ, Siciliam nominabat. Nos vero experti sumus [k] Italico maximo difficillimoque bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, sed pro ærario illo majorum vetere ac referto fuisse: nam sine ullo sumptu nostro coriis, tunicis, frumentoque suppeditando, maximos exercitus nostros vestivit, aluit, armavit.

now be induced to accuse any Roman officer, but has suffered and would have suffered any degree of oppression less

Quid? illa, [l] quæ forsitan ne sentiamus quidem, judices, quanta sunt! quod multis locupletioribus civibus utimur, quod habent propinquam, fidelem, fructuosamque provinciam, quo facile excurrant, ubi libenter negotium gerant; quos illa partim mercibus suppeditandis cum quæstu compendioque dimittit, partim retinet, ut arare, ut pascere, ut negotiari libeat, ut denique sedes ac domicilium collocare. Quod commodum non mediocre populi Romani est, tantum civium numerum, tam prope ab domo, tam bonis fructuosisque rebus detineri. Et quoniam quasi quædam prædia populi Romani sunt, vectigalia nostra atque provinciæ, quemadmodum vos propinquis vestris prædiis maxime delectamini, sic populo Romano jucunda suburbanitas est hujusce provinciæ. Jam vero hominum ipsorum, judices, ea patientia, virtus, frugalitasque est, ut proxime ad nostram, [m] disciplinam illam veterem, [n] non hanc, quæ nunc increbruit, videantur accedere. Nihil ceterorum simile Græcorum, nulla desidia, nulla luxuries; contra summus labor in publicis privatisque rebus, summa parsimonia, summa diligentia. Sic porro nostros homines diligunt, ut his solis [o] neque publicanus, neque negotiator odio sit. Magistratuum autem nostrorum injurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad [p] aram legum præsidiumque vestrum [q] publico consilio confugerint: [r] tametsi et illum annum pertule-

3 than that of Verres.

[k] Sociali.

[l] Quædam commoda, ita ut non sentiantur, alia consequuntur, ut sanitatem integritas virium. Sentimus autem si illa subtrahantur. Cujusmodi est, quod nunc dicit, negotiatores Romani lucra faciunt, et locupletes sunt de opportunitate Siciliæ.

[m] Bonam consuetudinem.

[n] Malam.

[o] Odiosissima hæc sunt Romanorum hominum per provincias nomina.

[p] Tribunal prætoris ac subsellia judicum.

[q] Quia non potest negari fuisse illos accusatores M. Lepidi, addidit *publico consilio;* quasi illud non omnes tunc fecerint.

[r] M. Lepidi prætoris, qui accusari cœperat a duobus Metellis, Celere et

rant, qui sic eos afflixerat, ut salvi esse non possent, nisi C. Marcellus quasi aliquo fato venisset, [s]ut bis ex eadem familia salus Siciliæ constitueretur, [t]et postea M. Antonii infinitum illud imperium senserant. Sic a majoribus suis acceperant, tanta populi Romani in Siculos esse beneficia, ut etiam injurias nostrorum hominum perferendas putarent. [u]In neminem civitates ante hunc testimonium publice dixerunt. Hunc denique ipsum pertulissent, si humano modo, si usitato more, si denique uno aliquo in genere peccasset. Sed cum perferre non possent luxuriem, crudelitatem, avaritiam, superbiam; cum omnia sua commoda, jura, beneficia senatus populique Romani, unius scelere ac libidine perdidissent: hoc statuerunt, aut istius injurias per vos ulcisci ac persequi, aut, si vobis indigni essent visi, quibus opem auxiliumque ferretis, urbes ac sedes suas relinquere, quandoquidem agros jam ante istius injuriis exagitati reliquissent. Hoc consilio a L. Metello legationes universæ petiverunt, ut quamprimum isti succederet; hoc animo totiens apud patronos de suis miseriis deplorarunt; hoc commoti dolore [x]postulata consulibus, quæ non postulata, sed in istum crimina viderentur esse, ediderunt. Fecerunt etiam, ut me, cujus fidem continentiamque cognoverant, prope de vitæ meæ statu dolore ac lacrimis suis deducerent, ut ego istum accusarem, [y]a quo mea longissime ratio voluntasque abhorrebat: (quamquam in hac causa multo plures partes mihi defensionis, quam accusationis suscepisse videor:) postremo homines ex tota provincia nobilissimi primique [z]publice

Nepote, qui quum legibus interrogassent, victi ejus apud populum gratia destiterunt.

[s] Semel, quod proavus conservavit victor Syracusas; iterum hic pronepos magistratu suo Siculos recreavit.

[t] Hic est M. Antonius, qui gratia Cottæ consulis et Cethegi factione in senatu curationem nactus totius oræ maritimæ Siciliam et provincias omnes depopulatus est; et ad postremum inferens Cretensibus bellum morbo interiit.

[u] Recte, quia Lepidus legibus tantum interrogatus necdum etiam cœperat accusari.

[x] Ne ipse in Verrem concitasse Siculos videatur, voluntatem eorum contra Verrem quum multis aliis rebus esse monstratam dicit, tum etiam, quia petitiones ad senatum per legatos Siculi tales miserunt, ut non tam beneficia postulare, quam hujus injurias describere viderentur, ut puta, quum petunt, ne rei fiant absentes, quia Sthenius apud Verrem hoc passus fuerat; et alia hujusmodi.

[y] *A quo*, a qua re, a quo negotio, accusationis scilicet.

[z] Aut legati, aut suas injurias persequentes.

privatimque venerunt, gravissima atque amplissima quæque civitas vehementissime suas injurias persecuta est.

4 [a]At quemadmodum, judices, venerunt! Videor enim mihi jam liberius apud vos pro Siculis loqui debere, quam forsitan ipsi velint: [b]saluti enim potius eorum consulam, quam voluntati. Ecquem existimatis unquam ulla in provincia reum absentem contra inquisitionem accusatoris tantis opibus, tanta cupiditate esse defensum? [c]Quæstores utriusque provinciæ, qui isto prætore fuerant, cum fascibus mihi [d]præsto fuerunt. Hi porro, qui successerunt, vehementer istius cupidi, liberaliter ex istius cibariis tractati, non minus acres contra me fuerunt. Videte, quid potuerit, qui quatuor in una provincia quæstores studiosissimos defensores propugnatoresque habuerit, [e]prætorem vero cohortemque totam sic studiosam, ut facile appareret, non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Verrem ipsum, qui plenus decesserat, provinciam fuisse. Minari Siculis, si decressent legationem quæ contra istum diceret: minari, si qui essent profecti: aliis, si laudarent, benignissime promittere: gravissimos privatarum rerum testes, quibus nos præsentibus denuntiavimus, eos vi custodiisque retinere.

4 In his case, this long suffering, this attached province is unanimous in its cries for justice. In spite of all the influence of the prætor and quæstor who succeeded Verres, every state in the island, with the exceptions, more apparent than real, of Messina and Syracuse, has sent public deputies to accuse him.

Quæ cum omnia facta sint, tamen unam solam scitote 5 esse civitatem Mamertinam, quæ publice legatos, qui istum laudarent, miserit. Ejus autem legationis principem, civitatis nobilissimum, C. Hejum, juratum dicere audistis, isti navem onerariam maximam Messanæ esse, publice coactis operis, ædificatam: idemque Mamertinorum legatus, istius laudator, non solum istum bona sua, verum etiam sacra deosque penates a majoribus traditos ex ædibus suis eripuisse dixit. Præclara laudatio, cum duabus in rebus

[a] Obscurus sensus, et per hyperbaton cum parenthesi, et novo modo in sententia magis, quam in verbis explicatur. Est enim sensus hic: at quemadmodum judices venerint, id est, quam animose contra Verrem, ex hoc cognoscite. Et docet, quoties deterriti, et per quos, et quibus minis, accusandi tamen Verris non deposuerint voluntatem.

[b] Hoc ideo, quia contra Metellum dicturus est, Siciliæ nunc prætorem.

[c] Duos quæstores habet Sicilia; Lilybætanum et Syracusanum. Nam prætori una provincia est; quæstoribus duæ.

[d] Ut impedirent scilicet meam inquisitionem. Sequitur enim, *non minus acres contra me fuerunt.* Apparet, quum triennio Siciliam tenuerit unus Verres, quæstores tamen per annos singulos huic esse mutatos.

[e] Ipsum Metellum successorem Verris.

legatorum, [f]una opera consumitur, in laudando atque in [g]repetendo! Atque ea ipsa civitas [h]qua ratione isti amica sit, dicetur certo loco. Reperietis enim, quæ causæ benivolentiæ sint Mamertinis erga istum, eas ipsas causas satis justas esse damnationis. [i]Alia civitas nulla, judices, publico consilio laudat. [k]Vis illa summi imperii tantum potuit apud perpaucos homines, non civitates, ut aut levissimi quidam ex miserrimis desertissimisque oppidis invenirentur, qui [l]injussu populi ac senatus proficiscerentur, aut ii, qui contra istum legati decreti erant, et [m]testimonium publicum mandataque acceperant, vi ac metu retinerentur. Quod ego in paucis tamen [n]usu venisse non moleste tuli, quo reliquæ tot et tantæ et tam graves civitates, tota denique Sicilia plus auctoritatis apud vos haberet, cum videretis, nulla vi retineri, nullo periculo prohiberi potuisse, quo minus experirentur, ecquid apud vos querimoniæ valerent antiquissimorum fidelissimorumque sociorum. Nam, quod fortasse non nemo vestrum audierit, istum a Syracusanis publice laudari, id, tametsi priore actione ex Heraclii Syracusani testimonio, cujusmodi esset, cognovistis; tamen vobis alio loco, ut se tota res habeat, quod ad eam civitatem attinet, demonstrabitur. Intelligetis enim, nullis hominibus quemquam tanto odio, quanto istum Syracusanis, et esse, et fuisse.

6 At enim istum Siculi soli persequuntur: cives Romani, qui in Sicilia negotiantur, defendunt, diligunt, salvum esse cupiunt. Primum, si ita esset, tamen vos in hac quæstione de pecuniis repetundis, quæ sociorum causa constituta est, lege judicioque sociali, sociorum querimonias audire oporteret. Sed intelligere potuistis priore actione, cives Romanos honestissimos ex Sicilia plurimos maximis de rebus, et quas ipsi accepissent injurias, et quas scirent aliis esse factas, pro testimonio dicere. Ego hoc, quod intelligo, judices, sic

Nor are the Roman citizens in Sicily less vehement against him: in short, if there can be found any order or class of men which

[f] Quod Romam venerunt, aut quod processerunt in conspectum judicum.
[g] Accusando repetundarum.
[h] Ob remissa munera, societatemque prædarum.
[i] Scilicet laudant aliæ sed non publico consilio per privatos testes; supra enim dixit, *præter duas civitates*, Mamertinam scilicet et Syracusanam.
[k] Metelli prætoris in Sicilia, et Romæ fratris ejus Metelli, alterius prætoris urbani, alterius consulis cum Hortensio.
[l] Magnifice quum de miserrimis et tenuissimis Siciliæ loquatur, tamen dicit et populum et senatum.
[m] A suis civitatibus scilicet.
[n] Contigisse.

confirmo. Videor mihi gratum fecisse Siculis, quod eorum injurias meo labore, inimicitiis, periculo sim persecutus: non minus hoc gratum me nostris civibus intelligo fecisse, qui hoc existimant, juris, libertatis, rerum fortunarumque suarum salutem in istius damnatione consistere. Quapropter de istius prætura Siculiensi non recuso, quin ita me audiatis, ut, si cuiquam generi hominum, sive Siculorum, sive nostrorum civium, si cuiquam ordini, sive aratorum, sive pecuariorum, sive mercatorum probatus sit; si non horum omnium communis hostis prædoque fuerit; si cuiquam denique ulla in re unquam temperaverit: ut vos quoque ei temperetis.

he has not robbed and oppressed, let that one exception procure his acquittal for all the rest.

Qui simul atque ei sorte provincia Sicilia obvenit, [o] statim Romæ et ad urbem, antequam proficisceretur, quærere ipse secum et agitare cum suis cœpit, quibusnam rebus in ea provincia [p] maximam uno anno pecuniam facere posset. Nolebat in agendo discere, (tametsi non provinciæ rudis erat et tiro,) sed in Siciliam paratus ad prædam meditatusque venire cupiebat. O præclare conjectum a vulgo in illam provinciam omen communis famæ atque sermonis! cum ex nomine istius, quid iste in provincia facturus esset, perridiculæ homines augurabantur. Etenim quis dubitare posset, cum istius in quæstura fugam et furtum recognosceret; cum in legatione oppidorum fanorumque spoliationes cogitaret; [q] cum videret in foro latrocinia prætura; qualis iste [r] in quarto actu improbitatis futurus esset? Atque ut intelligatis, eum Romæ quæsisse [s] non modo genera furandi, sed etiam nomina, certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari ejus impudentia existimare possitis. Quo die Siciliam tetigit, (videte, satisne paratus, ex illo omine urbano, ad everrendam provinciam venerit,) statim Messana literas Halesam mittit, [t] quas ego istum in Italia scripsisse

7

On his first arrival in Sicily his crimes began: and his first act was his robbing Q. CÆCILIUS DION of his inheritance, by an unjust sentence of forfeiture.

[o] Prætura jus; omnis enim magistratus, qui intramuranus non est, nec urbanus, etiamsi administrator ejus Romæ est, ad urbem dicitur. Sallustius: ii utrique ad urbem imperatores erant.

[p] Cur uno anno? an quia non divinabat, Arrium sibi non successurum, per triennium se fuisse in Sicilia futurum?

[q] Furta in æde Castoris, ac pro Rostris.

[r] Fabula, sive tragica sive comica, quinque actus habere debet. Ergo et mire transtulit: et significatur, administrationes in re publica Verris infames tamquam scenicos actus spectaculo omnibus fuisse.

[s] Species negotiorum hominumque significat.

[t] Quasi in navi scribere non potuerit; sed hoc eo dicit, quia constat Verrem negotia Siciliæ extra Siciliam didicisse.

arbitror: nam, simul atque e navi egressus est, dedit operam, ut Halesinus ad se Dio continuo veniret: se de hereditate velle cognoscere, quæ ejus filio a propinquo homine, Apollodoro Laphirone, venisset. Ea erat, judices, pergrandis pecunia. Hic est Dio, judices, nunc beneficio Q. Metelli civis Romanus factus: de quo, multis viris primariis testibus, multorumque tabulis vobis priore actione satisfactum est, HS decies numeratum esse, ut eam causam, in qua ne tenuissima quidem dubitatio posset esse, isto cognoscente obtineret; præterea greges nobilissimarum equarum abactos; argenti vestisque stragulæ domi quod fuerit, esse direptum: ita HS decies Q. Dionem, quod hereditas ei venisset, nullam aliam ob causam perdidisse. Quid? hæc hereditas quo prætore Dionis filio venerat? Eodem, quo C. Annii senatoris filiæ, eodem, quo M. Liguri senatori, C. Sacerdote. Quid? tum nemo molestus Dioni fuerat? Non plus quam Liguri [u] Sacerdote prætore. Quid? ad Verrem quis detulit? Nemo: nisi forte existimatis, ei [x] quadruplatores ad fretum præsto fuisse.

8 [y] Ad urbem cum esset, audivit, Dioni cuidam Siculo permagnam venisse hereditatem: statuas jussum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Erycinæ esse multatum. Tametsi positæ essent ex testamento, putabat tamen, quoniam Veneris nomen esset, causam pecuniæ se reperturum. Itaque apponit, qui petat Veneri Erycinæ illam hereditatem: non enim quæstor petit (ut est consuetudo) [z] is, qui Erycum montem obtinebat: petit Nævius Turpio quidam, istius [a] excursor et emissarius, homo omnium ex illo conventu quadruplatorum deterrimus, C. Sacerdote prætore condemnatus injuriarum. Etenim erat ejusmodi causa, ut ipse prætor, cum quæreret calumniatorem, [b] paulo tamen considerationem reperire non posset. Hunc hominem [c] Veneri

[u] Hic et temporis admonitio est, et argumentum calumniæ Verris, de qua Sacerdos nihil contra heredem statuerit.

[x] Accusatores, sive delatores criminum publicorum, sub pœna quadrupli; sive, quod ipsi ex damnatorum bonis, quos accusaverant, quartam partem consequebantur.

[y] Jam supra diximus, quid intersit ad urbem, et in urbe.

[z] Lilybætanus scilicet quæstor, non Syracusanus. Nam hos binos quæstores annuos habuit Sicilia.

[a] Sic vocantur conciliatores furtorum, quæ a magistratibus committuntur, atque internuntii.

[b] Si consideratiorem, inquit, aliquatenus calumniatorem quæreret, reperire non posset.

[c] Sensus hic est: ita Verrem in causa bona tamen prædatum, quasi

absolvit, sibi condemnat: maluit videlicet homines peccare, quam deos; se potius a Dione, quod non licebat, quam Venerem, [d]quod non debebatur, auferre. Quid ego hic nunc Sex. Pompeii Chlori testimonium recitem, qui causam Dionis egit? qui omnibus rebus interfuit? hominis honestissimi, tametsi civis Romanus virtutis causa jamdiu est, tamen omnium Siculorum primi ac nobilissimi. [e]Quid ipsius Q. Cæcilii Dionis, hominis probatissimi ac pudentissimi? Quid L. Vecilii Liguris, T. Manilii, L. Caleni? quorum omnium testimoniis de hac Dionis pecunia confirmatum est. Dixit hoc idem M. Lucullus, se de his Dionis incommodis pro hospitio, quod sibi cum eo esset, jam ante cognosse. Quid? Lucullus, [f]qui tum in Macedonia fuit, melius hæc cognovit, quam tu, Hortensi, qui Romæ fuisti? ad quem Dio confugit? qui de Dionis injuriis gravissime per literas cum Verre questus es? Nova tibi hæc sunt et inopinata? nunc primum hoc aures tuæ crimen accipiunt? nihil ex Dione, nihil ex socru tua, femina primaria, Servilia, vetere Dionis hospita, audisti? Nonne multa mei testes, quæ tu scis, nesciunt? nonne te mihi testem in hoc crimine eripuit non istius innocentia, [g]sed legis exceptio? TESTIMONIA M. LUCULLI, CHLORI, DIONIS.

9 Then comes a similar vexatious process against SOSIPPUS and EPICRATES.

Satisne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui [h]e Chelidonis sinu in provinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur? Accipite aliam in minore pecunia non minus impudentem calumniam. Sosippus et Epicrates fratres sunt Agyrinenses. Horum pater abhinc duo et xx annos est mortuus; in cujus testamento, quodam loco, [i]si commissum quid esset, multa erat Veneri: [k]ipso xx anno, cum tot interea prætores, tot quæstores, tot calumniatores in provincia fuissent, hereditas ab his Veneris nomine petita est. Verres [l]cognoscit: pecuniam per Volcatium accipit,

minus damni esset, si Dionem Erycinæ Veneri addicere voluisset.

[d] Mire perseveravit in causa, ut ostenderet calumniam fuisse prætoris.

[e] *Ipsius* honorifice positum est, quasi alicujus magni hominis.

[f] Pro consule scilicet; nam, ut opinor, Curioni successerat.

[g] Qua non licet, ut testimonium defensori denuntiet accusator.

[h] Alludit ad nomen, quod hirundo, quam *chelidona* Græci vocant, veri, id est tempori veris, sit amica.

[i] Commissa dicuntur, quæ contra testatoris voluntatem facta, aut non facta ab herede, mulcta aliqua pœnaque plectuntur.

[k] Præscripto tempore.

[l] Jam primum hoc peccatum.

fere HS cccc millia, [m]ab duobus fratribus. Multorum testimonia audistis antea. Vicerunt Agyrinenses fratres ita, ut egentes inanesque discederent.

10 [n]At enim ad Verrem pecunia ista non pervenit. Quæ est ista defensio? utrum asseveratur in hoc, [o]an tentatur? mihi enim nova res est. [p]Verres calumniatores apponebat: Verres adesse jubebat: Verres cognoscebat: Verres judicabat: pecuniæ maximæ dabantur: qui dabant, causas obtinebant: tu mihi ita defendas, non est ista Verri numerata pecunia. Adjuvo te: mei quoque testes idem dicunt: [q]Volcatio dicunt sese dedisse. Quæ vis erat in Volcatio tanta, ut HS cccc millia a duobus hominibus auferret? [r]Ecquis Volcatio, si sua sponte venisset, unam libellam dedisset? [s]Veniat nunc: experiatur: tecto recipiet nemo. At ego amplius dico: HS quadringenties cepisse te arguo contra leges: nego tibi ipsi ullum nummum esse numeratum: [t]sed cum ob tua decreta, ob edicta, ob imperia, ob judicia pecuniæ dabantur, non erat quærendum, cujus manu numerarentur, sed cujus injuria cogerentur. Comites illi tui delecti manus erant tuæ: præfecti, scribæ, medici, accensi, haruspices, præcones manus erant tuæ: ut quisque te maxime cognatione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur: cohors tota tua, illa quæ plus mali Siciliæ dedit, quam si [u]centum cohortes fugitivorum fuissent, tua manus sine controversia fuit. Quicquid ab horum quopiam captum est, id non modo tibi datum, sed [x]tua manu numeratum judicari necesse est. [y]Nam, si hanc defensionem probabitis, [z]*Non accepit ipse*, licet omnia de pecuniis repetundis judicia [a]tollatis: nemo unquam reus tam nocens adducetur, qui ista defensione non possit uti. Etenim cum Verres utatur, quis erit unquam posthac reus

As for the defence set up, that the money was not received by Verres, it is utterly frivolous: it was received by his agents and followers, whom he picked out to take with him into his province, as the fit instruments of his rapacity and corruption.

[m] Pares voluntate videri vult, in pari damno; et non unam partem hereditatis ablatam, sed duas partes.
[n] Conjecturæ status.
[o] Mire contra Hortensium, qui improbos sæpe defendit.
[p] A summo ad imum, hoc est, a primis ad postrema.
[q] Tollit conjecturam, causam quærit.
[r] A persona.
[s] A consequentibus.
[t] Collectio.
[u] Propter Athenionem dicit, qui dux fugitivorum per Siciliam fuit.
[x] Diffinitive.
[y] Admittetis, accipietis.
[z] Sed non accepit ipse.
[a] Pro eo quod est, jam tollite.

tam perditus, qui non [b]ad Q. Mucii innocentiam referatur, si cum isto conferatur? Neque nunc tam mihi isti Verrem defendere videntur, quam in Verre defensionis tentare rationem. Qua de re, judices, magnopere vobis providendum est: pertinet hoc ad summam rempublicam, et ad existimationem ordinis, salutemque sociorum. Si enim innocentes existimari volumus, non solum nos abstinentes, sed etiam comites nostros præstare debemus.

Primum omnium opera danda est, ut eos nobiscum edu- 11
camus, qui nostræ famæ capitique consulant: deinde, si in hominibus eligendis nos spes amicitiæ fefellerit, ut vindicemus, [c]missos faciamus, semper ita vivamus, ut [d]rationem reddendam nobis arbitremur. Africani est hoc, hominis liberalissimi: (verumtamen ea liberalitas est probanda, quæ sine periculo existimationis est, ut in illo fuit:) cum ab eo quidam vetus assectator ex numero amicorum non impetraret, uti se præfectum in Africam duceret, et id ferret moleste: *Noli*, inquit, *mirari, si tu a me hoc non impetras: ego jam pridem ab eo, cui meam existimationem caram fore arbitror, peto, ut mecum præfectus proficiscatur, et adhuc impetrare non possum.* Etenim re vera multo magis est petendum ab hominibus, si salvi et honesti esse volumus, ut eant nobiscum in provinciam, quam hoc illis in beneficii loco deferendum. Sed tu, cum et tuos amicos in provinciam, quasi in prædam, invitabas, et cum his, ac per eos prædabare, [e]et eos in concione annulis aureis donabas, non statuebas, tibi non solum de tuis, sed etiam de illorum factis rationem esse reddendam?

Cum hos sibi quæstus constituisset, magnos atque uberes, 12
ex his causis, quas ipse instituerat cum consilio, hoc est, cum sua cohorte, cognoscere; tum illud infinitum genus invenerat ad innumerabilem pecuniam corripiendam. Dubium nemini est, quin omnes omnium pecuniæ positæ sint in eorum potestate, [f]qui judicia dant, et eorum, qui judicant:

And not only were these his ready tools, but his instructions to his subordinate

[b] Q. Mucius Asiam singulariter rexerat, adeo ut dies festus a Græcis in honorem ejus constitueretur, qui diceretur Mucia.

[c] Dimittamus a nobis de provincia, eorumque opera non utamur.

[d] Accusari nos posse credamus.

[e] Quædam præmia et honori et lucro sunt, ut hastæ, vexilla, phaleræ, coronæ civicæ. At annuli aurei ingenuitatis signa et liberationis a cura invictæ publicarum.

[f] Prætorum.

officers were so precise and so completely subversive of all the existing laws of Sicily, that even honest judges, acting under his orders, could not have avoided passing sentences the most iniquitous and illegal.

quin nemo vestrum possit ædes suas, nemo bona patria obtinere, [g]si, cum hæc a quopiam vestrum petita sint, prætor improbus, cui nemo intercedere possit, det quem velit judicem, judex nequam et levis, quod prætor jusserit, judicet. Si vero illud quoque accedet, [h]ut in ea verba prætor judicium det, ut vel [i]L. Octavius Balbus judex, homo et [k]juris et officii peritissimus, non possit aliter judicare; si judicium sit ejusmodi: [l]*L. Octavius judex esto: si paret, fundum Capenatem, quo de agitur, ex jure Quiritium P. Servilii esse,* [m]*neque is fundus Q. Catulo restituetur:* non necesse erit L. Octavio judici cogere P. Servilium Q. Catulo fundum restituere, [n]aut condemnare eum, quem non oporteat? Ejusdemmodi totum jus prætorium, ejusdemmodi omnis res judiciaria fuit in Sicilia per triennium, Verre prætore. Decreta ejusmodi: [o]*si non accipit, quod te debere dicis, accuses; si petit, ducas.* C. Fuficium [p]duci jussit petitorem, L. Suetium, L. Racilium. Judicia hujusmodi: [q]qui cives Romani erant, [r]si Siculi essent, cum Siculos eorum legibus [s]dari oporteret; [t]qui Siculi, [u]si cives Romani essent. [x]Verum, ut totum genus amplectamini judiciorum, prius jura Siculorum, deinde istius instituta cognoscite.

13 Siculi hoc jure sunt, ut, quod civis cum cive agat, [y]domi certet [z]suis legibus; quod Siculus cum Siculo non ejusdem civitatis, ut de eo prætor judices [a]ex P. Rupilii decreto,

[g] In provincia scilicet; nam Romæ appellari tribuni possunt contra omnem potestatem.

[h] In verba litis jure composito.

[i] Verbi gratia hunc dicit; qui nunc in numero judicum sedet, subtiliterque laudat.

[k] Jus ad doctrinam pertinet, officium ad virtutem.

[l] Hæc sunt exempla verborum, quæ in verba judicium dare fingit prætorem improbum. Judicio suo fungatur Balbus in Servilium, si constat, fundum Capenatem P. Servilii esse, neque is fundus restituetur Catulo, cujus non est. Memento autem judices præsentes esse, quorum nominibus utitur ad exemplum.

[m] Hoc significat, coge, ut restituat.

[n] Quia de fundo exemplum dederat, subjecit clausulam etiam de condemnatione.

[o] Sensus hic est: si non acceperit creditor, quod se debere debitor dicit, accusetur: si petitur, condemnetur; idem scilicet.

[p] Vel reum fieri, et accusari eum, qui petitor esset, vel etiam damnari. Melius autem, *duci jussit*, damnavit.

[q] Subauditur *dabantur*.

[r] Subauditur *rei*.

[s] Subauditur *judicia*.

[t] Subauditur *erant judices*.

[u] Subauditur *rei*. Sic Terent. *(Phorm. II. 1, 37.) Hic in noxa est, hic ad defendendam causam adest; quum ille est, hic præsto est; tradunt operas mutuas.*

[x] Explanationem subjicit obscuræ rei.

[y] Apud cives suos.

[z] Siculis. Etenim apud veteres non Romano tantum jure, sed et suæ cujusque civitatis legibus agebatur.

[a] Hic est P. Rupilius, qui quondam ex publicano factus consul, postea

quod is de decem legatorum sententia statuit, quam illi legem Rupiliam vocant, sortiatur. Quod privatus a populo petit, aut populus a privato: senatus ex aliqua civitate, qui judicet, datur, [b] cum alternæ civitates rejectæ sunt. [c] Quod civis Romanus a Siculo petit, Siculus judex datur; quod Siculus a civi Romano, civis Romanus datur: ceterarum rerum selecti judices [d] ex civium Romanorum conventu proponi solent. Inter aratores et decumanos lege frumentaria, quam Hieronicam appellant, judicia fiunt. Hæc omnia isto prætore non modo perturbata, sed plane et Siculis et civibus Romanis erepta sunt: primum suæ leges; quod civis cum civi ageret, aut eum judicem, [e] quem commodum erat, præconem, haruspicem, medicum suum dabat; aut, si legibus erat judicium constitutum, et ad civem suum judicem venerant, libere civi judicare non licebat. Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia judicia redegerat in suam potestatem: *Si qui perperam judicasset, se cogniturum; cum cognosset, animadversurum:* idque cum faciebat, nemo dubitabat, quin, cum judex alium de suo judicio putaret judicaturum, seque in eo capitis periculum aditurum, voluntatem spectaret ejus, quem statim de capite suo putaret judicaturum. Selecti e conventu, aut propositi ex negotiatoribus judices nulli: hæc copia, quam dico, judicum, cohors, non Q. Scævolæ, qui tamen de cohorte sua dare non solebat, sed C. Verris. Cujusmodi cohortem putatis hoc principe fuisse? Sicuti videtis edictum: [f] *si quid perperam judicarit senatus.* Eum quoque ostendam, si quando sit datus, coactu istius, quod non senserit, judicasse. Ex lege Rupilia sortitio nulla, [g] nisi cum nihil intererat istius. Lege Hieronica judicia plurimarum controversiarum sublata uno

de decem legatorum sententia leges Siculis conscripsit.

[b] Apparet ex hoc dicto, primum petitoris ac rei civitatem ad judicandum proponi, postremo iri ad aliam quamlibet, utriusque facta rejectione.

[c] Deest *in eo*, ut sit, in eo quod civis Romanus.

[d] Ex iis civitatibus, ad quas cives Romani convenire solent, agendæ suæ aut publicæ rei causa.

[e] Vetuste posuit pro eo, quem volebat. Sic Terentius (*Adelph. I.* 2, 38.) *Amat? dabitur a me argentum dum erit commodum.* Nam meretrici dare quando est commodum? sed est positum pro eo, quam diu libuerit.

[f] Multi subdistinguunt, et separatim addunt, *senatus?* ut quasi per interrogationem ostendat, ne senatui quidem cujusquam civitatis in potestate fuisse judicare, quod senserat.

[g] Nisi, quum quid jussu ederet, non habebat.

nomine omnia: de conventu ac negotiatoribus nulli judices. Quantam potestatem habuerit, videtis: quas res gesserit, cognoscite.

14 Heraclius est Hieronis filius, Syracusanus, homo in primis domi suæ nobilis, et ante hunc prætorem vel pecuniosissimus Syracusanorum: nunc nulla alia calamitate, nisi istius avaritia atque injuria, pauperrimus. Huic hereditas facile ad HS tricies venit testamento propinqui sui Heraclii: plena domus cælati argenti optimi, multæque [h] stragulæ vestis, pretiosissimorumque mancipiorum, quibus in rebus istius cupiditates et [i] insanias quis ignorat? Erat in sermone res, magnam Heraclio pecuniam relictam; non solum Heraclium divitem, sed etiam ornatum supellectile, argento, veste, mancipiis futurum. Audit hæc etiam Verres: et primo, illo suo leviore artificio Heraclium aggredi conatur, ut eum roget inspicienda, quæ non reddat. Deinde a quibusdam Syracusanis admonetur, (hi autem quidam erant affines istius, quorum iste uxores nunquam alienas existimavit, Cleomenes et Æschrio; qui quantum apud istum et quam turpi de causa potuerint, ex reliquis criminibus intelligetis:) hi, ut dico, hominem admonent, rem esse præclaram, refertam omnibus rebus: ipsum autem Heraclium hominem esse majorem natu, non promptissimum; et eum præter Marcellos patronum, quem suo jure adire aut appellare posset, habere neminem: esse in eo testamento, quo ille heres esset scriptus, ut statuas in palæstra deberet ponere: faciemus, ut palæstritæ negent ex testamento esse positas; petant hereditatem, quod eam palæstræ commissam esse dicant. Placuit ratio Verri. Nam hoc animo providebat, cum tanta hereditas in controversiam venisset, judicioque peteretur, fieri non posse, ut sine præda ipse discederet. Approbat consilium: auctor est, ut quam primum agere incipiant, hominemque id ætatis, minime litigiosum, quam tumultuosissime adoriantur. Scribitur Heraclio dica.

I now proceed to mention the case of HERACLIUS OF SYRACUSE, who was deprived of his inheritance on a false charge that he had not complied with the conditions on which it had been left him.

15 Primo mirantur omnes improbitatem calumniæ: deinde qui istum nossent partim suspicabantur, partim plane videbant, adjectum esse oculum hereditati. Interea dies adve-

[h] Stragula vestis est picta.
[i] Nove, sed proprie.

[*Reliqua Asconii desiderantur in orationes Verrinas.*]

nit, quo die sese ex instituto ac lege Rupilia dicas sortiturum Syracusis iste edixerat: paratus ad hanc dicam sortiendam venerat. Tum eum docet Heraclius, non posse eo die sortiri, quod lex Rupilia vetaret diebus xxx sortiri dicam, quibus scripta esset: dies xxx nondum fuerant: sperabat Heraclius, si illum diem effugisset, ante alteram sortitionem Q. Arrium, quem provincia tum maxime exspectabat, successurum. Iste omnibus dicis diem distulit, et eam diem constituit, ut hanc Heraclii dicam sortiri post dies xxx ex lege posset. Posteaquam ea dies venit, iste incipit simulare, se velle sortiri. Heraclius cum advocatis adit, et postulat, ut sibi cum palæstritis, hoc est, cum populo Syracusano, æquo jure disceptare liceat. Adversarii postulant, ut in eam rem judices dentur ex his civitatibus, quæ in id forum convenirent. Electi, qui Verri viderentur. Heraclius contra, ut judices e lege Rupilia dentur, ut ab institutis superiorum, ab auctoritate senatus, ab jure omnium Siculorum ne recedatur.

Quid ego istius in jure dicendo libidinem et scelera 16
commonstrem? quis vestrum non ex urbana jurisdictione cognovit? quis unquam isto prætore, Chelidone invita, lege agere potuit? Non istum, ut nonneminem, provincia corrupit: idem fuit, qui Romæ. Cum id, quod omnes intelligebant, diceret Heraclius, jus esse certum Siculis, inter se quo jure certarent, legem esse Rupiliam, quam P. Rupilius consul de decem legatorum sententia dedisset; hanc omnes semper in Sicilia consules prætoresque servasse: negavit se lege Rupilia sortiturum: quinque judices, quos commodum ipsi fuit, dedit. Quid hoc homine facias? quod supplicium dignum libidine ejus invenias? Præscriptum tibi cum esset, homo deterrime et impudentissime, quemadmodum judices inter Siculos dares; cum imperatoris populi Romani auctoritas, legatorum decem, summorum hominum, dignitas, senatus consultum intercederet, cujus consulto P. Rupilius de x legatorum sententia leges in Sicilia constituerat; cum omnes ante te prætorem Rupilias leges et in ceteris rebus et in judiciis maxime servassent: tu ausus es pro nihilo præ tua præda tot res sanctissimas ducere? tibi nulla lex fuit? nulla religio? nullus existimationis pudor?

nullus judicii metus? nullius apud te gravis auctoritas? nullum exemplum, quod sequi velles? Verum, ut institui dicere, quinque judicibus nulla lege, nullo instituto, nulla rejectione, nulla sorte, ex libidine istius datis, non qui causam cognoscerent, sed qui, quod imperatum esset, judicarent; eo die nihil actum est: adesse jubentur postridie.

17 Heraclius interea, cum omnes insidias fortunis suis a prætore fieri videret, capit consilium de amicorum et propinquorum sententia, non adesse ad judicium: itaque illa nocte Syracusis profugit. Iste postero die mane, cum multo maturius, quam unquam antea, surrexisset, judices citari jubet: ubi comperit Heraclium non adesse, cogere incipit eos, ut absentem Heraclium condemnent. Illi eum commonefaciunt, ut, si ei videatur, utatur instituto suo, nec cogat ante horam decimam de absente secundum præsentem judicare: impetrant. Interea sane perturbatus et ipse et ejus amici et consiliarii moleste ferre cœperunt, Heraclium profugisse: putabant absentis damnationem, præsertim tantæ pecuniæ, multo invidiosiorem fore, quam si præsens damnatus esset. Eo accedebat, quod judices e lege Rupilia dati non erant; multo etiam rem turpiorem fore et iniquiorem visum iri intelligebant. Itaque hoc dum corrigere vult, apertior ejus cupiditas improbitasque facta est. Nam illis quinque judicibus uti sese negat: jubet, id quod initio lege Rupilia fieri oportuerat, citari Heraclium, et eos, qui dicam scripserant: ait, se judices ex lege velle sortiri. Quod ab eo pridie, cum multis lacrimis oraret Heraclius, impetrare non potuerat; id ei postridie venit in mentem, e lege Rupilia sortiri dicas oportere. Educit ex urna tres; iis ut absentem Heraclium condemnent, imperat: itaque condemnant. Quæ, malum, ista fuit amentia? ecquando te rationem factorum tuorum redditurum putasti? ecquando his de rebus tales viros audituros existimasti? Petatur hereditas ea, quæ nulla debetur, in prædam prætoris? interponatur nomen civitatis? imponatur honestæ civitati turpissima persona calumniæ? neque hoc solum; sed ita res agatur, ut ne simulatio quidem æquitatis ulla adhibeatur? Nam, per deos immortales, quid interest, utrum prætor imperet, vique cogat aliquem de suis bonis omnibus decedere; an hujuscemodi judicium det, quo

judicio, indicta causa, fortunis omnibus everti necesse sit?

Profecto enim negare non potes, te ex lege Rupilia sortiri 18
judices debuisse, cum præsertim Heraclius id postularet. Sin illud dices, te Heraclii voluntate ab lege recessisse: ipse te impedies; ipse tua defensione implicabere. Quare enim primum ille adesse noluit, cum ex eo numero judices haberet, quos postularet? deinde tu cur post illius fugam judices alios sortitus es, si eos, qui erant antea dati, utriusque dederas voluntate? deinde ceteras dicas omnes illo foro M. Postumius quæstor sortitus est: hanc solam tu illo conventu reperiere sortitus. Ergo, inquiet aliquis, donavit populo Syracusano illam hereditatem? Primum, si id confiteri velim, tamen istum condemnetis necesse est: neque enim permissum est, ut impune nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. Verum ex ista reperietis hereditate ita istum prædatum, ut perpauca occulte fecerit: populum quidem Syracusanum in maximam invidiam, sua infamia, alieno præmio, pervenisse: paucos Syracusanos, eos, qui se nunc publice laudationis causa venisse dicunt, et tunc participes prædæ fuisse, et nunc non ad istius laudationem, sed ad communem litium æstimationem venisse. Posteaquam damnatus est absens, non solum illius hereditatis, de qua ambigebatur, quæ erat HS tricies, sed omnium bonorum paternorum ipsius Heraclii, quæ non minor erat pecunia, palæstræ Syracusanorum, hoc est, Syracusanis, possessio traditur. Quæ est ista prætura? Eripis hereditatem, quæ venerat a propinquo, venerat testamento, venerat legibus; quæ bona is, qui testamentum fecerat, huic Heraclio, ante aliquanto, quam est mortuus, omnia utenda ac possidenda tradiderat; cujus hereditatis, cum ille aliquanto ante te prætorem esset mortuus, controversia fuerat nulla, mentionem fecerat nemo.

Verum esto: eripe hereditatem propinquis, da palæstritis; 19
prædare in bonis alienis, nomine civitatis; everte leges, testamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam patriis Heraclium bonis exturbare oportuit? Qui simulac profugit, quam impudenter, quam palam, quam acerbe, dii immortales, illa bona direpta sunt! quam illa res calamitosa

Heraclio, quæstuosa Verri, turpis Syracusanis, miseranda omnibus videbatur! Nam illud quidem statim curatur, ut, quicquid cælati argenti fuit in illis bonis, ad istum deferatur, quicquid Corinthiorum vasorum, stragulæ vestis: hæc nemo dubitabat, quin non modo ex illa domo capta et oppressa, verum ex tota provincia ad istum comportari necesse esset. Mancipia, quæ voluit, abduxit; alia divisit: auctio facta est, in qua cohors istius invicta dominata est. Verum illud est præclarum: Syracusani, qui præfuerant his Heraclii bonis, verbo, redigendis, re, dissipandis, reddebant eorum negotiorum rationem in senatu: dicebant, scyphorum paria complura, hydrias argenteas, pretiosam vestem stragulam, multa mancipia pretiosa, Verri data esse: dicebant, quantum cuique ejus jussu numorum esset datum. Gemebant Syracusani, sed tamen patiebantur. Repente recitatur, uno nomine HS CCL millia jussu prætoris data. Fit maximus clamor omnium, non modo optimi cujusque, neque eorum, quibus indignum semper visum erat, privata bona, populi nomine, per summam injuriam erepta: verum etiam ipsi illi auctores injuriæ, et ex aliqua particula socii prædæ ac rapinarum, clamare cœperunt, sibi ut haberet hereditatem. Tantus in curia clamor factus est, ut populus concurreret.

20 Res ab omni conventu cognita, celeriter domum nuntiatur. Homo inimicus his, qui recitassent, hostis omnibus, qui acclamassent, exarsit iracundia ac stomacho. Verumtamen fuit tum sui dissimilis. Nostis os hominis, nostis audaciam: tamen tum rumore et clamore populi et manifesto furto grandis pecuniæ perturbatus est. Ubi se collegit, vocat ad se Syracusanos: qui non posset negare ab illis pecuniam datam, non quæsivit procul alicunde (neque enim probaret) sed proximum, pæne alterum filium, quem illam pecuniam diceret abstulisse: ostendit se reddere coacturum. Qui posteaquam id audivit, habuit et dignitatis, et ætatis, et nobilitatis suæ rationem: verba apud senatum fecit: docuit, ad se nihil pertinere: de isto id, quod omnes videbant, neque ille quidem obscure, locutus est. Itaque illi Syracusani statuam postea statuerunt: et is, ubi primum potuit, istum reliquit, de provinciaque decessit. Et tamen aiunt eum queri solere nonnunquam, se miserum, quod non suis,

sed suorum peccatis criminibusque prematur. Triennium provinciam obtinuisti: gener, lectus adolescens, unum annum tecum fuit: sodales, viri fortes, legati tui, primo anno te reliquerunt: unus legatus P. Tadius, qui erat reliquus, non ita multum tecum fuit; qui si semper una fuisset, tamen summa cura cum tuæ, tum multo etiam magis suæ famæ pepercisset. Quid est, quod tu alios accuses? quid est, quamobrem putes te tuam culpam non modo derivare in aliquem, sed communicare cum altero posse? Numerantur illa HS ducenta quinquaginta Syracusanis. Ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum revertantur, tabulis vobis testibusque, judices, planum faciam.

21 After this iniquity, Verres obliged the Syracusans to raise gilded statues of himself and his son in the council-house at Syracuse: he abolished the festival in honour of Marcellus, (Marcellia,) and instituted one in honour of himself, (Verria.)

Ex hac iniquitate istius et improbitate, judices, quod præda ex illis bonis ad multos Syracusanos, invito populo senatuque Syracusano, venerat, et illa scelera, quæ per Theomnastum et Æschrionem et Dionysodorum et Cleomenem, invitissima civitate illa, facta sunt, primum ut urbs tota spoliaretur, qua de re alius mihi locus ad dicendum est constitutus; ut omnia signa iste per eos homines, quos nominavi, omne ebur ex ædibus sacris, omnes undique tabulas pictas, deorum denique simulacra, quæ vellet, auferret; deinde ut in curia Syracusis, quem locum illi buleuterion nomine appellant, honestissimo loco et apud illos clarissimo, ubi illius ipsius M. Marcelli, qui eum, quem eripere belli ac victoriæ lege posset, conservavit ac reddidit, statua ex ære facta est, ibi inauratam istius, et alteram filio statuam ponerent; ut, dum istius hominis memoria maneret, senatus Syracusanus sine lacrimis et gemitu in curia esse non posset. Per eosdem istius furtorum, injuriarum, uxorumque socios, istius imperio Syracusis Marcellia tolluntur maximo gemitu luctuque civitatis: quem illi diem festum cum recentibus beneficiis C. Marcelli debitum reddebant, tum generi, nomini, familiæ Marcellorum maxima voluntate tribuebant. Mithridates in Asia, cum eam provinciam totam occupasset, Mucia non sustulit. Hostis, et hostis in ceteris rebus nimis ferus et immanis, tamen honorem hominis, deorum religione consecratum, violare noluit: tu Syracusanos unum diem festum Marcellis impertire noluisti; per quos illi adepti sunt, ut ceteros dies festos agitare possent. At vero præclarum

diem illis reposuisti, Verria ut agerent, et ut ad eum diem, quæ sacris epulisque opus essent, in complures annos locarentur. Jam in tanta istius impudentia remittendum aliquid videtur, ne omnia contendamus, ne omnia cum dolore agere videamur. Nam me dies, vox, latera deficiant, si hoc nunc vociferari velim, quam miserum indignumque sit, istius nomine apud eos diem festum esse, qui sese istius opera funditus exstinctos esse arbitrentur. O Verria præclara! Quo accessisti, quæso, quo non attuleris tecum istum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adisti, quod fanum denique, quod non eversum atque extersum reliqueris? Quare appellentur sane ista Verria, quæ non ex nomine, sed ex manibus naturaque tua constituta esse videantur.

22 I proceed to a second instance of his rapacity, the case of EPICRATES OF BIDÆ, who in the same manner was, under false and vexatious pretences, unjustly deprived of his inheritance.

Quam facile serpat injuria et peccandi consuetudo, quam non facile reprimatur, videte, judices. Bidis oppidum est, tenue sane, non longe a Syracusis. Hujus longe primus civitatis est Epicrates quidam. Huic hereditas HS quingentorum millium venerat a muliere quadam propinqua, atque ita propinqua, ut ea etiamsi intestata esset mortua, Epicratem Bidinorum legibus heredem esse oporteret. Recens Syracusana erat illa res, quam ante demonstravi, de Heraclio Syracusano, qui bona non perdidisset, nisi ei venisset hereditas. Huic quoque Epicrati venerat, ut dixi, hereditas. Cogitare cœperunt ejus inimici, nihilo minus eodem prætore hunc everti bonis posse, quo Heraclius esset eversus. Rem occulte instituunt: ad Verrem per ejus interpretes deferunt. Ita causa componitur, ut item palæstritæ Bidini peterent ab Epicrate hereditatem, quemadmodum palæstritæ Syracusani ab Heraclio petissent. Nunquam vos prætorem tam palæstritam vidistis. Verum ita palæstritas defendebat, ut ab illis ipse unctior abiret: qui statim, cum præsensisset, jubet cuidam amicorum suorum numerari HS LXXX. Res occultari satis non potuit. Per quendam eorum, qui interfuerant, fit Epicrates certior. Primum negligere et contemnere cœpit, quod causa prorsus, quod dubitari posset, nihil habebat. Deinde, cum de Heraclio cogitaret, et istius libidinem nosset; commodissimum putavit esse de provincia clam abire: itaque fecit: profectus est Rhegium.

Quod ubi auditum est, æstuare illi, qui dederant pe- 23
cuniam: putare nihil agi posse, absente Epicrate. Nam Heraclius tamen affuerat, cum primum dati sunt judices: de hoc, qui antequam in jus aditum esset, antequam mentio denique controversiæ facta esset ulla, discessisset, putabant nihil agi posse. Homines Rhegium proficiscuntur: Epicratem conveniunt: demonstrant id, quod ille sciebat, se HS LXXX dedisse: rogant eum, ut sibi id, quod ab ipsis abisset pecuniæ, curet; ab sese caveat, quemadmodum velit, de illa hereditate cum Epicrate neminem esse acturum. Epicrates homines multis verbis a se male acceptos dimittit: redeunt illi Rhegio Syracusas: queri cum multis, ita ut fit, incipiunt, sese HS LXXX nummum frustra dedisse. Res percrebruit: in ore atque sermone omnium cœpit esse. Verres refert illam suam Syracusanam: ait se velle de illis HS LXXX cognoscere. Advocat multos: dicunt Bidini Volcatio se dedisse: illud non addunt, jussu istius. Volcatium vocat: pecuniam referri jubet. Volcatius animo æquissimo nummos affert, qui nihil amitteret: reddit inspectantibus multis: Bidini nummos auferunt. Dicet aliquis, Quid ergo in hoc Verrem reprehendis, qui non modo ipse fur non est, sed ne alium quidem passus est esse? Attendite: jam intelligetis hanc pecuniam, quæ via modo visa est exire ab isto, eam semita revertisse. Quid enim debuit prætor facere, cum consilio cognita causa, cum comperisset, suum comitem juris, decreti, judicii corrumpendi causa, qua in re ipsius prætoris caput existimatioque ageretur, pecuniam accepisse, Bidinos autem pecuniam contra prætoris famam ac fortunas dedisse? non et in eum, qui accepisset, animadvertisse, et in eos, qui dedissent? Tu, qui instituëras in eos animadvertere, qui perperam judicassent, quod sæpe per imprudentiam fit; hos pateris impune discedere, qui ob tuum judicium pecuniam aut dandam aut accipiendam putabant? Volcatius idem apud te postea fuit, eques Romanus, tanta accepta ignominia.

Nam quid est turpius ingenuo, quid minus libero dig- 24
num, quam in conventu maximo cogi a magistratu furtum reddere? qui, si eo animo esset, quo non modo eques Romanus, sed quivis liber debet esse, aspicere te postea non potuisset, inimicus, hostis esset, tanta contumelia ac-

cepta, nisi tecum tum collusisset, et tuæ potius existimationi servisset, quam suæ. Qui quam tibi amicus non modo tum fuerit, quamdiu tecum in provincia fuit, verum etiam nunc sit, cum jam a ceteris amicis relictus es, et tu intelligis, et nos existimare possumus. An hoc solum argumentum est, nihil isto imprudente factum, quod Volcatius ei non succensuit? quod iste nec in Volcatium, nec in Bidinos animadvertit? Est magnum argumentum: verum illud maximum, quod illis ipsis Bidinis, quibus iratus esse debuit, a quibus comperit, quod jure agere cum Epicrate nihil possent, etiamsi adesset, idcirco suum decretum pecunia esse tentatum: his, inquam, ipsis non modo illam hereditatem, quæ Epicrati venerat, sed, ut in Heraclio Syracusano, item in hoc, paulo etiam atrocius, quod Epicrates appellatus omnino non erat, bona patria fortunasque ejus Bidinis tradidit. Ostendit enim novo modo, si quis quid ab absente peteret, se auditurum. Adeunt Bidini, petunt hereditatem: procuratores postulant, ut se ad leges suas rejiciat, aut ex lege Rupilia dicam scribi jubeat. Adversarii non audebant contra dicere: exitus nullus reperiebatur. Insimulant hominem fraudandi causa discessisse: postulant, ut bona possidere jubeat. Debebat Epicrates nummum nullum nemini: amici, si quis quid peteret in judicio, se passuros, judicatum solvi satisdaturos esse dicebant.

25 Cum omnia consilia frigerent, admonitu istius insimulare cœperunt, Epicratem literas publicas corrupisse, a qua suspicione ille aberat plurimum: actionem ejus rei postulant. Amici recusare, ne quod judicium neve ipsius cognitio, illo absente, de existimatione ejus constitueretur: et simul idem illud postulare non desistebant, ut se ad leges suas rejiceret. Iste amplam occasionem calumniæ nactus, ubi videt esse aliquid, quod amici absente Epicrate nollent defendere; asseverat se ejus rei in primis actionem daturum. Cum omnes perspicerent, ad istum non modo illos nummos, qui per simulationem ab isto exierant, revertisse, sed multo etiam plures eum postea nummos abstulisse; amici Epicratem defendere destiterunt: iste Epicratis bona Bidinos omnia possidere et sibi habere jussit. Ad illa HS IↃ millia hereditaria accessit ipsius antiqua HS quindecies pecunia. Utrum

res ab initio ita ducta est? an ad extremum ita perducta est? an ita parva est pecunia? an is homo Verres, ut hæc, quæ dixi, gratis facta esse videantur?

Hic nunc de miseria Siculorum, judices, audite. Et Heraclius ille Syracusanus, et hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus, Romam venerunt: sordidati, maxima barba et capillo, Romæ biennium prope fuerunt. Cum L. Metellus hinc profectus in provinciam est, tum isti bene commendati cum Metello una proficiscuntur. Metellus simul advenit Syracusas, utrumque rescidit, et de Epicrate, et de Heraclio. In utriusque bonis nihil erat, quod restitui posset, nisi si quid moveri loco non potuerat. Fecerat hoc egregie primo adventu Metellus, ut omnes istius injurias, quas modo posset, rescinderet et irritas faceret. Quod Heraclio restitui jusserat ac non restituebatur, quisquis erat eductus senator Syracusanus ab Heraclio, duci jubebat. Itaque permulti ducti sunt. Epicrates quidem continuo restitutus est. Alia judicia Lilybæi, alia Agrigenti, alia Panormi restituta sunt. Census, qui isto prætore sunt habiti, non servaturum se Metellus ostenderat: decumas, quas iste contra legem Hieronicam vendiderat, sese venditurum Hieronica lege edixerat. Omnia erant Metelli ejusmodi, ut non tam suam præturam gerere, quam istius præturam retexere videretur. Simul atque ego in Siciliam veni, mutatus est. Venerat ad eum illo biduo Letilius quidam, homo non alienus a literis: itaque eo iste tabellario semper usus est. Is epistolas complures attulerat: in his unam domo, quæ totum immutarat hominem. Repente cœpit dicere, se omnia Verris causa velle: sibi cum eo amicitiam cognationemque esse. Mirabantur omnes, hoc ei tum denique in mentem venisse, posteaquam tam multis eum factis decretisque jugulasset. Erant qui putarent, Letilium legatum a Verre venisse, qui gratiam, amicitiam, cognationemque commemoraret. Ex illo tempore a civitatibus laudationes petere, testes non solum deterrere verbis, sed etiam vi retinere cœpit. Quod nisi ego meo adventu illius conatus aliquantum repressissem, et apud Siculos non Metelli, sed Glabrionis literis ac lege pugnassem; tam multos huc evocare non potuissem. Verum, quod institui dicere, miserias

26 Yet such is the misery of the Sicilians, that the two men thus injured, Heraclius and Epicrates, have been hindered by Q. Metellus, the present prætor of Sicily, from coming to Rome to give their evidence, although I had especially summoned them.

cognoscite sociorum. Heraclius ille et Epicrates longe mihi obviam cum suis omnibus processerunt: venienti Syracusas egerunt gratias, flentes: Romam decedere mecum cupiverunt. Quod erant mihi oppida complura etiam reliqua, quæ adire vellem, constitui tum hominibus, quo die mihi Messanæ præsto essent. Eo mihi nuntium miserunt, se a prætore retineri. Quibus ego testimonium denuntiavi, quorum nomina edidi Metello, cupidissimi veniendi, maximis injuriis affecti, adhuc non venerunt. Hoc jure sunt socii, ut iis ne deplorare quidem de suis incommodis liceat.

27 And Verres himself, during his prætorship, took every means to deter every one from interfering in defence of his victims, by punishing the very judges who had dared to decide in their favour.

Jam Heraclii Centuripini, optimi nobilissimique adolescentis, testimonium audistis: a quo HS c millia per calumniam malitiamque petita sunt. Iste pœnis compromissisque interpositis, HS cccc extorquenda curavit: quodque judicium secundum Heraclium de compromisso factum erat, cum civis Centuripinus inter duo cives judicasset, id irritum jussit esse: eumque judicem falso judicasse judicavit: in senatu esse, locis commodisque publicis uti vetuit: si quis eum pulsasset, edixit, sese judicium injuriarum non daturum: quicquid ab eo peteretur, judicem de sua cohorte daturum, ipsi autem nullius actionem rei sese daturum. Quæ istius auctoritas tantum valuit, ut neque illum pulsaret quisquam, cum prætor in provincia sua verbo permitteret, re hortaretur; neque quisquam ab eo quicquam peteret, cum iste calumniæ licentiam sua auctoritate ostendisset: ignominia autem illa gravis tamdiu in illo homine fuit, quamdiu iste in provincia. Hoc injecto metu judicibus, novo more, nullo exemplo, ecquam rem putatis esse in Sicilia, nisi ad nutum istius, judicatam? Utrum id solum videtur esse actum, quod est tamen actum, ut hæc Heraclio pecunia eriperetur? an etiam illud, in quo præda erat maxima, ut, nomine judiciorum, omnium bona atque fortunæ in istius unius essent potestate?

28 Nor has his guilt been less in criminal causes than in civil. Alone, without his

Jam vero in rerum capitalium quæstionibus quid ego unamquamque rem colligam et causam? Ex multis similibus ea sumam, quæ maxime improbitate excellere videbuntur. Sopater quidam fuit Halicyensis, homo domi suæ cum primis locuples atque honestus. Is ab inimicis suis apud C. Sacerdotem prætorem rei capitalis cum accusatus esset, facile eo

judicio est liberatus. Huic eidem Sopatro iidem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti successisset, ejusdem rei nomen detulerunt. Res Sopatro facilis videbatur, et quod erat innocens, et quod Sacerdotis judicium improbare istum ausurum non arbitrabatur. Citatur reus: causa agitur Syracusis: crimina tractantur ab accusatore ea, quæ erant antea non solum defensione, verum etiam judicio dissoluta. Causam Sopatri defendebat Q. Minucius, eques Romanus in primis splendidus atque honestus, vobisque, judices, non ignotus. Nihil erat in causa, quod metuendum, aut omnino quod dubitandum videretur. Interea istius libertus et accensus Timarchides, qui est, id quod ex plurimis testibus priore actione didicistis, rerum hujuscemodi omnium transactor et administer, ad Sopatrum venit: monet hominem, ne nimis judicio Sacerdotis et causæ suæ confidat: accusatores inimicosque ejus habere in animo pecuniam prætori dare: prætorem tamen ob salutem malle accipere; et simul malle, si fieri posset, rem judicatam non rescindere. Sopater, cum hoc illi improvisum atque inopinatum accidisset, commotus est sane, neque in præsentia Timarchidi quid responderet habuit, nisi se consideraturum, quid sibi de ea re esset faciendum: et simul ostendit, se in summa difficultate esse nummaria. Post ad amicos retulit; qui cum ei fuissent auctores redimendæ salutis, ad Timarchidem venit: expositis suis difficultatibus, hominem ad HS LXXX perducit; eamque ei pecuniam numerat.

council, he condemned an innocent man, SOPATER OF HALICYÆ, for a crime of which he had been previously acquitted; and, to crown the whole, he condemned him after he had received money from him as the price of his acquittal.

Posteaquam ad causam dicendam ventum est: tum vero 29
sine metu, sine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebant. Crimen nullum erat: res judicata: Verres nummos acceperat. Quis posset dubitare, quidnam esset futurum? Res illo die non peroratur: dimittitur judicium. Iterum ad Sopatrum Timarchides venit: ait, accusatores ejus multo majorem pecuniam prætori polliceri, quam quantum hic dedisset; proinde, si saperet, videret, quid sibi esset faciendum. Homo, quamquam erat et Siculus, et reus, hoc est, et jure iniquo, et tempore adverso, ferre tamen atque audire diutius Timarchidem non potuit: *Facite*, inquit, *quod vobis libet, daturus non sum amplius.* Idemque hoc amicis ejus et defensoribus videbatur: atque eo etiam magis, quod iste,

quoquo modo se in ea quæstione præbebat, in consilio tamen habebat homines honestos e conventu Syracusano, qui Sacerdoti quoque in consilio fuerant tum, cum est idem hic Sopater absolutus. Hoc rationis habebant, facere eos nullo modo posse, ut eodem crimine, eisdem testibus, Sopatrum condemnarent iidem homines, qui antea absolvissent. Itaque hac una spe ad judicium venitur. Quo posteaquam ventum est, cum in consilium frequentes convenissent iidem, qui solebant, et hac spe tota defensio Sopatri niteretur, consilii frequentia et dignitate, et quod erant, ut dixi, iidem, qui antea Sopatrum eodem illo crimine liberarant: cognoscite hominis apertam, ac non modo non ratione, sed ne dissimulatione quidem tectam improbitatem et audaciam. M. Petilium, equitem Romanum, quem habebat in consilio, jubet operam dare, quod rei privatæ judex esset. Petilius recusabat, quod suos amicos, quos sibi in consilio esse vellet, ipse Verres retineret in consilio. Iste homo liberalis, negat se quemquam retinere eorum, qui Petilio vellent adesse. Itaque discedunt omnes. Nam ceteri quoque impetrant, ne retineantur, qui se velle dicebant alterutri eorum, qui tum illud judicium habebant, adesse. Itaque iste solus cum sua cohorte nequissima relinquitur. Non dubitabat Minucius, qui Sopatrum defendebat, quin iste, quoniam consilium dimisisset, illo die rem illam quæsiturus non esset: cum repente jubetur dicere. Respondet, Ad quos? Ad me, inquit, si tibi idoneus videor, qui de homine Siculo ac Græculo judicem. Idoneus es, inquit: sed pervellem adessent ii, qui affuerant antea, causamque cognorant. Dic, inquit: illi adesse non possunt. Nam hercule, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio essem, rogavit: et simul a subselliis abire cœpit. Iste iratus hominem verbis vehementioribus prosequitur, atque ei gravius etiam minari cœpit, quod in se tantum crimen invidiamque conflaret.

30 Minucius, qui Syracusis sic negotiaretur, ut sui juris dignitatisque meminisset, et qui sciret, ita se in provincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet, homini quæ visa sunt, et quæ tempus illud tulit et causa, respondit: causam sese, dimisso atque ablegato consilio, defensurum negavit, itaque a subselliis discessit: idemque hoc,

præter Siculos, ceteri Sopatri amici advocatique fecerunt. Iste, quamquam est incredibili importunitate et audacia, tamen subito solus destitutus pertimuit et conturbatus est. Quid ageret, quo se verteret, nesciebat. Si dimisisset eo tempore quæstionem, post, illis adhibitis in consilium, quos ablegaverat, absolutum iri Sopatrum videbat: sin autem hominem miserum atque innocentem ita condemnasset, cum ipse prætor sine consilio, reus autem sine patrono atque advocatis fuisset, judiciumque C. Sacerdotis rescidisset, invidiam se sustinere non posse tantam arbitrabatur. Itaque æstuabat dubitatione: versabat se in utramque partem, non solum mente, verum etiam corpore; ut omnes, qui aderant, intelligere possent, in animo ejus metum cupiditatemque pugnare. Erat hominum conventus maximus, summum silentium, summa exspectatio, quonam esset ejus cupiditas eruptura: crebro se accensus demittebat ad aurem Timarchides. Tum iste aliquando, Age, dic, inquit. Reus orare atque obsecrare, ut cum consilio cognosceret. Tum repente iste testes citari jubet: dicit unus et alter breviter: nihil interrogatur: præco *dixisse* pronuntiat. Iste, quasi metueret, ne Petilius, privato illo judicio transacto aut dilato, cum ceteris in consilium reverteretur, ita properans de sella exsilit: hominem innocentem, a C. Sacerdote absolutum, indicta causa, de sententia scribæ, medici, haruspicisque condemnat.

Retinete, retinete hominem in civitate, judices: parcite et conservate, ut sit qui vobiscum res judicet, qui in senatu sine ulla cupiditate de bello et pace sententiam ferat. Tametsi minus id quidem nobis, minus populo Romano laborandum est, qualis istius in senatu sententia futura sit. Quæ enim ejus auctoritas erit? quando iste sententiam dicere audebit aut poterit? quando autem homo tantæ luxuriæ atque desidiæ, nisi Februario mense, aspirabit in curiam? Verum veniat sane: decernat bellum Cretensibus; liberet Byzantios; regem appellet Ptolemæum; quæ vult Hortensius, omnia dicat et sentiat: minus hæc ad nos, minus ad vitæ nostræ discrimen, minus ad fortunarum nostrarum periculum pertinent. Illud, illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod iste, si ex hoc 31

Such a monster of iniquity the senate may, if it chooses, still tolerate amongst its members; but never will the Roman people endure that he shall sit again as a judge of their lives and fortunes, after

such repeated and flagrant crimes have been proved against him.

judicio aliqua vi sese eripuerit, in judicibus sit necesse est, sententiam de capite civis Romani ferat, sit in ejus exercitu signifer, qui imperium judiciorum tenere vult. Hoc populus Romanus recusat, hoc ferre non potest: clamat permittitque vobis, ut, si istis hominibus delectemini, si ex isto genere splendorem ordini atque ornamentum curiæ constituere velitis, habeatis sane vobiscum istum senatorem, etiam de vobis judicem, si vultis, habeatis: de se homines, si qui extra istum ordinem sunt, quibus ne rejiciundi quidem amplius, quam trium judicum, præclaræ leges Corneliæ faciunt potestatem, hunc hominem tam crudelem, tam sceleratum, tam nefarium, nolunt judicare.

32 Etenim si illud est flagitiosum (quod mihi omnium rerum turpissimum maximeque nefarium videtur) ob rem judicandam pecuniam accipere, pretio habere addictam fidem et religionem: quanto illud flagitiosius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam ob absolvendum acceperis, condemnare, ut ne prædonum quidem prætor in fide retinenda consuetudinem conservet? Scelus est accipere ab reo: quanto magis ab accusatore? quanto etiam sceleratius ab utroque? Fidem cum proposuisses venalem in provincia, valuit apud te plus is, qui pecuniam majorem dedit. Concedo: forsitan aliquis aliquando ejusmodi quippiam fecerit. Cum vero fidem ac religionem tuam jam alteri addictam pecunia accepta habueris, post eandem adversario tradideris majori pecunia: utrumque falles? et trades cui voles? et ei, quem fefelleris, ne pecuniam quidem reddes? Quem mihi tu Bulbum, quem Stalenum? quod unquam hujuscemodi monstrum aut prodigium audivimus aut vidimus, qui cum reo transigat, post cum accusatore decidat? honestos homines, qui causam norint, ableget a consilioque dimittat? ipse solus reum absolutum, a quo pecuniam acceperit, condemnet, pecuniamque non reddat? Hunc hominem in judicum numero habebimus? hic alteram decuriam senatoriam judex obtinebit? hic de capite libero judicabit? huic judicialis tabella committetur? quam iste non modo cera, verum etiam sanguine, si visum erit, notabit.

33 Quid enim horum se negat fecisse? Illud videlicet unum, quod necesse est, pecuniam accepisse. Quidni iste neget?

At eques Romanus, qui Sopatrum defendit, qui omnibus ejus consiliis rebusque interfuit, Q. Minucius, juratus dicit pecuniam datam: juratus dicit Timarchidem dixisse, majorem ab accusatoribus pecuniam dari: dicent hoc Siculi multi, dicent omnes Halicyenses, dicet etiam prætextatus Sopatri filius, qui ab isto homine crudelissimo patre innocentissimo pecuniaque patria privatus est. Verum, si de pecunia testibus planum facere non possem, illud negare posses, aut nunc negabis, te consilio tuo dimisso, viris primariis, qui in consilio C. Sacerdoti fuerant tibique esse solebant, remotis, de re judicata judicavisse? teque eum, quem C. Sacerdos, adhibito consilio, causa cognita, absolvisset, eundem, remoto consilio, causa incognita, condemnasse? Cum hæc confessus eris, quæ in foro palam Syracusis, in ore atque in oculis provinciæ gesta sunt; negato tum sane, si voles, pecuniam accepisse: reperies, credo, aliquem, qui, cum hæc, quæ palam gesta sunt, videat, quærat quid tu occulte egeris, aut qui dubitet, utrum malit meis testibus, an tuis defensoribus credere.

34

I have one case yet to mention more atrocious still, the case of STHENIUS OF THERMÆ, who was condemned by Verres when not only he but his accuser were alike absent; and then Verres entered a false record of the whole proceeding in his report of his prætorship.

Dixi jam ante, me non omnia istius, quæ in hoc genere essent, enumeraturum, sed electurum ea, quæ maxime excellerent. Accipite nunc aliud ejus facinus nobile, et multis locis sæpe commemoratum, et ejusmodi, ut in uno omnia maleficia inesse videantur. Attendite diligenter: invenietis enim, id facinus natum a cupiditate, auctum per stuprum, crudelitate perfectum atque conclusum. Sthenius est, is qui nobis assidet, Thermitanus, antea multis propter summam virtutem summamque nobilitatem, nunc propter suam calamitatem atque istius insignem injuriam omnibus notus. Hujus hospitio Verres cum esset usus, et cum apud eum non modo Thermis sæpenumero fuisset, sed etiam habitasset; domo ejus omnia abstulit, quæ paulo magis animum cujuspiam aut oculos possent commovere. Etenim Sthenius ab adolescentia paulo studiosius hæc compararat, supellectilem ex ære elegantiorem, et Deliacam, et Corinthiam, tabulas pictas, etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebant, satis. Quæ, cum esset in Asia adolescens, studiose, ut dixi, compararat, non tam suæ delectationis causa, quam ad invitationes adventusque nostrorum homi-

num, suorum amicorum atque hospitum. Quæ posteaquam iste omnia abstulit, alia rogando, alia poscendo, alia sumendo; ferebat Sthenius, ut poterat: angebatur tamen animi dolore necessario, quod domum ejus exornatam et instructam fere jam iste reddiderat nudam atque inanem. Verumtamen dolorem suum nemini impertiebat: prætoris injurias tacite, hospitis placide ferendas arbitrabatur. Interea iste cupiditate illa sua nota atque apud omnes pervagata, cum signa quædam pulcherrima atque antiquissima Thermis in publico posita vidisset, adamavit: a Sthenio petere cœpit, ut ad ea tollenda operam suam profiteretur, seque adjuvaret. Sthenius vero non solum negavit, sed etiam ostendit, id fieri nullo modo posse, ut signa antiquissima, monumenta P. Africani, ex oppido Thermitanorum, incolumi illa civitate imperioque populi Romani, tollerentur.

35 Etenim, ut simul Africani quoque humanitatem et æquitatem cognoscatis, oppidum Himeram Carthaginienses quondam ceperant; quod fuerat in primis Siciliæ clarum et ornatum. Scipio, qui hoc dignum populo Romano arbitrabatur, bello confecto socios sua per nostram victoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit restituenda curavit. Himera deleta, quos cives belli calamitas reliquos fecerat, ii sese Thermis collocarant, in ejusdem agri finibus, neque longe ab oppido antiquo. Hi se patrum fortunam ac dignitatem recuperare arbitrabantur, cum illa majorum ornamenta in eorum oppido collocabantur. Erant signa ex ære complura: in his eximia pulchritudine ipsa Himera, in muliebrem figuram habitumque formata, ex oppidi nomine et fluminis. Erat etiam Stesichori poëtæ statua senilis, incurva, cum libro, summo, ut putant, artificio facta; qui fuit Himeræ, sed et est et fuit tota Græcia summo propter ingenium honore et nomine. Hæc iste ad insaniam concupiverat. Etiam, quod pæne præterii, capella quædam est, ea quidem mire, ut etiam nos, qui rudes harum rerum sumus, intelligere possimus, scite facta et venuste. Hæc et alia Scipio non negligenter abjecerat, ut homo intelligens Verres auferre posset; sed Thermitanis restituerat: non quo ipse hortos, aut suburbanum, aut locum omnino, ubi ea poneret, nullum haberet; sed quod, si domum abstulisset,

non diu Scipionis appellarentur, sed eorum, ad quoscunque illius morte venissent: nunc his locis posita sunt, ut mihi semper Scipionis fore videantur, itaque dicantur.

Hæc cum iste posceret, agereturque ea res in senatu, 36
Sthenius vehementissime restitit; multaque, ut in primis Siculorum in dicendo copiosus est, commemoravit: urbem relinquere Thermitanis esse honestius, quam pati, tolli ex urbe monumenta majorum, spolia hostium, beneficia clarissimi viri, indicia societatis populi Romani atque amicitiæ. Commoti animi sunt omnium: repertus est nemo, quin mori diceret satius esse. Itaque hoc adhuc oppidum Verres invenit prope solum in orbe terrarum, unde nihil ejusmodi rerum de publico per vim, nihil occulte, nihil imperio, nihil gratia, nihil pretio posset auferre. Verumtamen hasce ejus cupiditates exponam alio loco: nunc ad Sthenium revertar. Iratus iste vehementer Sthenio et incensus hospitium renuntiat: domo ejus emigrat, atque adeo exit: nam jam ante migrarat. Eum autem inimicissimi Sthenii domum suam statim invitant, ut animum ejus in Sthenium inflammarent ementiendo aliquid et criminando. Hi autem erant inimici Agathinus, homo nobilis, et Dorotheus, qui habebat in matrimonio Callidamam, Agathini ejus filiam, de qua iste audierat. Itaque ad generum Agathini migrare maluit. Una nox intercesserat, cum iste Dorotheum sic diligebat, ut diceres, omnia inter eos esse communia; Agathinum ita observabat, ut aliquem affinem ac propinquum. Contemnere etiam signum illud Himeræ jam videbatur, quod eum multo magis figura et lineamenta hospitæ delectabant.

Itaque hortari homines cœpit, ut aliquid Sthenio periculi 37
crearent, criminisque confingerent. Dicebant se illi nihil habere quod dicerent. Tum iste his aperte ostendit et confirmavit, eos in Sthenium, quicquid vellent, simul atque ad se detulissent, probaturos. Itaque illi non procrastinant: Sthenium statim educunt: aiunt ab eo literas publicas esse corruptas. Sthenius postulat, ut, cum secum sui cives agant de literis publicis corruptis, ejusque rei legibus Thermitanorum actio sit; senatusque et populus Romanus Thermitanis, quod semper in amicitia fideque mansissent, urbem, agros, legesque suas reddidisset; Publiusque Rupilius

postea leges ita Siculis ex senatus consulto de decem legatorum sententia dedisset, ut cives inter sese legibus suis agerent; idemque hoc haberet Verres ipse in edicto: ut de his omnibus causis se ad leges rejiceret. Iste, homo omnium æquissimus atque a cupiditate remotissimus, se cogniturum esse confirmat: paratum ad causam dicendam venire hora VIIII jubet. Non erat obscurum, quid homo improbus ac nefarius cogitaret: neque enim ipse satis occultarat, nec mulier tacere potuerat. Intellectum est, id istum agere, ut, cum Sthenium sine ullo argumento ac sine teste damnasset, tum homo nefarius de homine nobili, atque id ætatis, suoque hospite, virgis supplicium crudelissime sumeret. Quod cum esset perspicuum, de amicorum hospitumque suorum sententia Thermis Sthenius Romam profugit: hiemi sese fluctibusque committere maluit, quam non istam communem Siculorum tempestatem calamitatemque vitare.

38 Iste, homo certus et diligens, ad horam VIIII præsto est, Sthenium citari jubet. Quem posteaquam videt non adesse, dolore ardere atque iracundia furere cœpit: Venerios domum Sthenii mittere, equis circum agros ejus villasque dimittere. Itaque dum exspectat, quidnam sibi certi afferatur, ante horam tertiam noctis de foro non discedit. Postridie mane descendit: Agathinum ad se vocat: jubet, eum de literis publicis in absentem Sthenium dicere. Erat ejusmodi causa, ut ille ne sine adversario quidem, apud inimicum judicem, reperire posset, quid diceret. Itaque tantum verbo posuit, Sacerdote prætore Sthenium literas publicas corrupisse. Vix ille hoc dixerat, cum iste pronuntiat, *Sthenium literas publicas corrupisse videri:* et hoc præterea addit homo Venerius, novo modo, nullo exemplo, *ob eam rem HS quingenta millia Veneri Erycinæ de Sthenii bonis exacturum:* bonaque ejus statim cœpit vendere: et vendidisset, si tantulum moræ fuisset, quo minus ei pecunia illa numeraretur. Ea posteaquam numerata est, contentus hac iniquitate iste non fuit: palam de sella ac tribunali pronuntiat, *si quis absentem Sthenium rei capitalis reum facere vellet, sese ejus nomen recepturum:* et simul, ut ad causam accederet, nomenque deferret, Agathinum, novum affinem atque hospitem, cœpit hortari. Tum ille clare, omnibus audientibus, se id

non esse facturum, neque se usque eo Sthenio esse inimicum, ut eum rei capitalis affinem esse diceret. Hic tum repente Pacilius quidam, homo egens et levis, accedit: ait, si liceret, nomen absentis deferre se velle. Iste vero, et licere, et fieri solere, et se recepturum: itaque defertur. Edicit statim, ut Calendis Decembr. adsit Sthenius Syracusis. Hic, qui Romam pervenisset, satisque feliciter anni jam adverso tempore navigasset, omniaque habuisset æquiora et placabiliora, quam animum prætoris atque hospitis, rem ad amicos suos detulit: quæ, ut erat acerba et indigna, sic videbatur omnibus.

Itaque in senatu continuo Cn. Lentulus et L. Gellius con- 39
sules faciunt mentionem, placere statui, si patribus conscriptis videretur, ne absentes homines in provinciis rei fierent rerum capitalium: causam Sthenii totam et istius crudelitatem et iniquitatem senatum docent. Aderat in senatu Verres, pater istius, et flens unumquemque senatorem rogabat, ut filio suo parceret; neque tamen multum proficiebat: erat enim summa voluntas senatus. Itaque sententiæ dicebantur, *cum Sthenius absens reus factus esset, de absente judicium nullum fieri placere, et, si quod esset factum, id ratum esse non placere.* Eo die transigi nihil potuit, quod et id temporis erat, et ille, pater istius, invenerat homines, qui dicendo tempus consumerent. Postea senex Verres defensores atque hospites omnes Sthenii convenit: rogat eos atque orat, ne oppugnent filium: de Sthenio ne laborent: confirmat his, curaturum se esse, ne quid ei per filium suum noceretur: se homines certos ejus rei causa in Siciliam et terra et mari esse missurum. Et erat spatium dierum fere triginta ante Calendas Decembr. quo die iste, ut Syracusis Sthenius adesset, edixerat. Commoventur amici Sthenii; sperant fore, ut patris literis nuntiisque filius ab illo furore revocetur. In senatu postea causa non agitur. Veniunt ad istum domestici nuntii, literasque a patre afferunt ante Calendas Decembr., cum isti etiam tum de Sthenio in integro tota res esset: eodemque ei tempore de eadem re literæ complures a multis ejus amicis ac necessariis afferuntur.

Hic iste, qui præ cupiditate neque officii sui, neque pe- 40
riculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuisset

unquam, neque in eo, quod monebatur, auctoritatem patris, neque in eo, quod rogabatur, voluntatem anteponendam putavit libidini suæ; mane Calendis Decembr. ut edixerat, Sthenium citari jubet. Si abs te istam rem parens tuus alicujus amici rogatu, benignitate aut ambitione adductus, petisset; gravissima tamen apud te voluntas patris esse debuisset: cum vero abs te tui capitis causa peteret, hominesque certos domo misisset, hique eo tempore ad te venissent, cum tibi in integro tota res esset, ne tum quidem te potuit, si non pietatis, at salutis tuæ ratio ad officium sanitatemque reducere? Citat reum: non respondet. Citat accusatorem: (attendite, quæso, judices, quantopere istius amentiæ fortuna ipsa adversata sit, et simul videte, qui Sthenii causam casus adjuverit:) citatus accusator, M. Pacilius, nescio quo casu, non respondit; non affuit. Si præsens Sthenius reus esset factus; si manifesto in maleficio teneretur: tamen, cum accusator non adesset, Sthenium condemnari non oporteret. Etenim, si posset reus, absente accusatore, condemnari, non ego a Vibone Veliam parvulo navigio inter fugitivorum ac prædonum ac tua tela venissem; quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis ob eam causam, ne tu ex reis eximerere, si ego ad diem non affuissem. Quod igitur tibi erat in tuo judicio optatissimum, me, cum citatus essem, non adesse: cur Sthenio non putasti prodesse oportere, cum ejus accusator non affuisset? Itaque fecit, ut exitus principio simillimus reperiretur: quem absentem reum fecerat, eum absente accusatore condemnat.

41 Nuntiabatur illi primis illis temporibus, id quod pater quoque ad eum pluribus verbis scripserat, agitatam rem esse in senatu: etiam in concione tribunum plebis de causa Sthenii M. Palicanum esse questum: postremo me ipsum apud collegium hoc tribunorum plebis, cum eorum omnium edicto non liceret quemquam Romæ esse, qui rei capitalis condemnatus esset, egisse causam Sthenii; et cum rem ita exposuissem, quemadmodum nunc apud vos, docuissemque hanc damnationem duci non oportere, x tribunos plebis hoc statuisse, idque de omnium sententia pronuntiatum esse, *non videri Sthenium impediri edicto, quo minus ei liceret*

Romæ esse. Cum hæc ad istum afferrentur, pertimuit aliquando, et commotus est: vertit stilum in tabulis suis, quo facto causam omnem evertit suam. Nihil enim sibi reliqui fecit, quod defendi aliqua ratione posset. Nam si ita defenderet: recipi nomen absentis licet; hoc fieri in provincia nulla lex vetat: mala et improba defensione, verum aliqua tamen, uti videretur. Postremo illo tamen desperatissimo perfugio uti posset, se imprudentem fecisse, existimasse id licere: quamquam hæc perditissima defensio est, tamen aliquid dici videretur. Tollit ex tabulis id, quod erat: facit, coram esse delatum.

Hic videte, in quot se laqueos induerit, quorum ex nullo 42
se unquam expediret. Primum ipse in Sicilia sæpe palam de loco superiore dixerat, et in sermone multis demonstrarat, licere nomen recipere absentis: se exemplo fecisse, quod fecisset. Hæc eum dictitasse, priore actione et Sex. Pompeius Chlorus dixit, de cujus virtute antea commemoravi, et Cn. Pompeius Theodorus, homo et Cn. Pompeii, clarissimi viri, judicio plurimis maximisque in rebus probatissimus, et omnium existimatione ornatissimus, et Posides Macros Soluntinus, homo summa nobilitate, existimatione, virtute: et hac actione quam voletis multi dicent, et qui ex isto ipso audierunt, viri primarii nostri ordinis, et alii, qui interfuerunt, cum absentis nomen reciperetur. Deinde Romæ, cum res esset acta in senatu, omnes istius amici, in his etiam pater ejus hoc defendebat licere fieri: sæpe esse factum: iste quod fecisset, aliorum exemplo institutoque fecisse. Dicit præterea testimonium tota Sicilia, quæ in communibus postulatis civitatum omnium consulibus edidit, *rogare atque orare patres conscriptos, ut statuerent, ne absentium nomina reciperentur.* Qua de re Cn. Lentulum, patronum Siciliæ, clarissimum adolescentem, dicere audistis, Siculos, cum se causam, quæ sibi in senatu pro his agenda esset, docerent, de Sthenii calamitate questos esse, propterque hanc injuriam, quæ Sthenio facta esset, eos statuisse, ut hoc, quod dico, postularetur. Quæ cum ita essent, tantane amentia præditus atque audacia fuisti, ut in re tam clara, tam testata, tam abs te ipso promulgata, tabulas publicas corrumpere auderes? At quemadmodum corrupisti? nonne ita, ut,

omnibus nobis tacentibus, ipsæ te tuæ tabulæ condemnare possent? Cedo, quæso, codicem: circumfer, ostende. Videtisne hoc totum nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura? Quid fuit istic antea scriptum? quod mendum ista litura correxit? Quid a nobis, judices, exspectatis argumenta hujus criminis? Nihil dicimus: tabulæ sunt in medio, quæ se corruptas atque interlitas esse clamant. Ex his etiam tu rebus effugere te posse confidis, cum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis expressa ac recentia reliquisti? Is mihi etiam Sthenium literas publicas corrupisse, causa incognita, judicavit, qui defendere non potuerit, se non ex ipsius Sthenii nomine literas publicas corrupisse?

43 Videte porro aliam dementiam: videte, ut, dum expedire sese vult, induat. Cognitorem adscribit Sthenio—quem? cognatum aliquem, aut propinquum? Non. Thermitanum aliquem, honestum hominem ac nobilem? Ne id quidem. At Siculum, in quo aliquis splendor dignitasque esset? Neminem. Quid igitur? Civem Romanum. Cui hoc probari potest? Cum esset Sthenius civitatis suæ nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitiis; cum præterea tota Sicilia multum auctoritate et gratia posset: invenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret? hoc probabis? An ipse civem Romanum maluit? Cedo, cui Siculo, cum is reus fieret, civis Romanus cognitor factus unquam sit. Omnium prætorum literas, qui ante te fuerunt, profer, explica: si unum inveneris, ego hoc tibi, quemadmodum in tabulis scriptum habes, ita gestum esse concedo. At, credo, Sthenius hoc sibi amplum putavit, eligere e civium Romanorum numero, ex amicorum atque hospitum suorum copia, quem cognitorem daret. Quem delegit? quis in tabulis scriptus est? C. Claudius, C. F. Palatina. Non quæro, quis hic sit Claudius, quam splendidus, quam honestus, quam idoneus, propter cujus auctoritatem et dignitatem Sthenius ab omnium Siculorum consuetudine discederet, et civem Romanum cognitorem daret. Nihil horum quæro. Fortasse enim Sthenius non splendorem hominis, sed familiaritatem secutus est. Quid? si omnium mortalium Sthenio nemo inimicior, quam hic C. Claudius, cum semper, tum in

his rebus et temporibus fuit? si de literis corruptis contra venit? si contra omni ratione pugnavit? utrum potius pro Sthenio inimicum cognitorem esse factum, an te ad Sthenii periculum inimici ejus nomine abusum esse credemus?

Ac, ne quis forte dubitet, cujusmodi hoc totum sit ne- 44
gotium; tametsi jamdudum omnibus istius improbitatem perspicuam esse confido, tamen paulum etiam attendite. Videtis illum subcrispo capillo, nigrum, qui eo vultu nos intuetur, ut sibi ipsi peracutus esse videatur? qui tabulas tenet? qui scribit? qui monet? qui proximus est? Is est Claudius, qui in Sicilia sequester istius, interpres, confector negotiorum, prope collega Timarchidi numerabatur, nunc obtinet eum locum, ut vix Apronio illi de familiaritate concedere videatur, et qui se non Timarchidi, sed ipsius Verris collegam et socium esse dicebat. Dubitate etiam, si potestis, quin eum iste potissimum ex omni numero delegerit, cui hanc cognitoris falsi improbam personam imponeret, quem et huic inimicissimum, et sibi amicissimum esse arbitraretur? Hic vos dubitabitis, judices, tantam istius audaciam, tantam crudelitatem, tantam injuriam vindicare? dubitabitis exemplum judicum illorum sequi, qui, damnato Cn. Dolabella, damnationem Philodami Opuntii resciderunt, quod is non absens reus factus esset, quæ res iniquissima et acerbissima est, sed cum ei legatio jam Romam a suis civibus esset data? Quod illi judices multo in leviore causa statuerunt, æquitatem secuti; vos id statuere in gravissima causa, præsertim aliorum auctoritate jam confirmatum, dubitabitis?

At quem hominem, C. Verres, tanta, tam insigni injuria 45
affecisti? cujus absentis nomen recepisti? quem absentem, non modo sine crimine, et sine teste, verum etiam sine accusatore damnasti? Quem hominem? dii immortales! non dicam amicum tuum, quod apud homines carissimum est, non hospitem, quod sanctissimum est: nihil enim minus libenter de Sthenio commemoro, nihil aliud in eo, quod reprehendi posset, invenio, nisi quod homo frugalissimus atque integerrimus, te plenum stupri, flagitii, sceleris, domum suam invitavit; nisi quod, qui C. Marii, Cn. Pompeii, C. Marcelli, L. Sisennæ, tui defensoris, ceterorum virorum

And Sthenius, the man thus injured, is at once a man of the highest character and universally beloved; and Verres was bound to him by the ties of hospitality.

fortissimorum hospes fuisset atque esset, ad eum numerum clarissimorum hominum tuum quoque nomen adscripsit. Quare de hospitio violato et de tuo isto nefario scelere nihil queror: hoc dico—non iis, qui Sthenium norunt, hoc est, nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt: nemo enim ignorat, quo hic in civitate sua splendore, qua apud omnes Siculos dignitate atque existimatione sit: sed ut illi quoque, qui in ea provincia non fuerunt, intelligere possint, in quo homine statueris exemplum ejusmodi, quod cum propter iniquitatem rei, tum etiam propter hominis dignitatem, acerbum omnibus atque intolerandum videretur.

46 Estne Sthenius is, qui omnes honores domi suæ facillime cum adeptus esset, amplissime ac magnificentissime gessit? qui oppidum non maximum maximis ex pecunia sua locis communibus monumentisque decoravit? cujus de meritis in rempublicam Thermitanorum Siculosque universos fuit ænea tabula fixa Thermis in curia, in qua publice erat de hujus beneficiis scriptum et incisum; quæ tabula tum imperio tuo revulsa, nunc a me tamen deportata est, ut omnes ejus honores inter suos et amplitudinem possent cognoscere. Estne hic, qui apud Cn. Pompeium, clarissimum virum, cum accusatus esset, quod propter C. Marii familiaritatem et hospitium contra rempublicam sensisse eum inimici et accusatores ejus dicerent, cumque magis invidioso crimine, quam vero arcesseretur; ita a Cn. Pompeio absolutus est, ut in eo ipso judicio Pompeius hunc hospitio suo dignissimum statueret? ita porro laudatus defensusque ab omnibus Siculis, ut idem Pompeius non ab homine solum, sed etiam a provincia tota se hujus absolutione inire gratiam arbitraretur? Postremo estne hic, qui et animum in rempublicam habuit ejusmodi, et tantum auctoritate apud suos cives potuit, ut perficeret in Sicilia solus, te prætore, quod non modo Siculus nemo, sed ne Sicilia quidem tota potuisset; ut ex oppido Thermis nullum signum, nullum ornamentum, nihil ex sacro, nihil de publico attingeres; cum præsertim et essent multa præclara, et tu omnia concupisses? Denique nunc vide, quid inter te, cujus nomine apud Siculos festi dies aguntur, et præclara illa Verria celebrantur, cui statuæ Romæ stant inauratæ, a communi Siciliæ, quemadmodum inscriptum videmus, datæ: vide, in-

quam, quid inter te, et hunc Siculum, qui abs te est, patrono Siciliæ, condemnatus, intersit. Hunc civitates ex Sicilia permultæ, testimonio suo legationibusque ad eam rem missis, publice laudant: te omnium Siculorum patronum una Mamertina civitas, socia furtorum ac flagitiorum tuorum, publice laudat; ita tamen, novo more, ut legati lædant, legatio laudet; ceteræ quidem civitates publice literis, legationibus, testimoniis accusant, queruntur, arguunt; si tu absolutus sis, funditus eversas se esse arbitrantur.

Hoc de homine, ac de hujus bonis, etiam in Eryco monte 47
monumentum tuorum flagitiorum crudelitatisque posuisti, in quo Sthenii Thermitani nomen adscriptum est. Vidi argenteum Cupidinem cum lampade. Quid tandem habuit argumenti aut rationis res, quamobrem in eo potissimum Sthenianum præmium poneretur? utrum hoc signum cupiditatis tuæ, an tropæum necessitudinis atque hospitii, an amoris indicium esse voluisti? Faciunt hoc homines, quos in summa nequitia non solum libido et voluptas, verum etiam ipsius nequitiæ fama delectat, ut multis in locis notas ac vestigia suorum flagitiorum relinqui velint. Ardebat amore illius hospitæ, propter quam hospitii jura violarat. Hoc non solum sciri tum, verum etiam commemorari semper volebat. Itaque ex illa ipsa re, quam, accusante Agathino, gesserat, Veneri potissimum deberi præmium statuit, quæ illam totam accusationem judiciumque conflarat. Putarem te gratum in deos, si hoc donum Veneri non de Sthenii bonis dedisses, sed de tuis; quod facere debuisti, præsertim cum tibi illo ipso anno a Chelidone venisset hereditas. Hic ego, si hanc causam non omnium Siculorum rogatu recepissem; si hoc a me muneris non universa provincia poposcisset; si me animus atque amor in rempublicam existimatioque offensa nostri ordinis ac judiciorum non hoc facere coëgisset, atque hæc una causa fuisset, quod amicum atque hospitem meum Sthenium, quem ego in quæstura mea singulariter dilexissem, de quo optime existimassem, quem in provincia existimationis meæ studiosissimum cupidissimumque cognossem, tam crudeliter, scelerate, nefarieque tractasses: tamen digna causa videretur, cur inimicitias hominis improbissimi susciperem, ut hospitis salutem fortunasque

defenderem. Fecerunt hoc multi apud majores nostros: fecit etiam nuper homo clarissimus Cn. Domitius, qui M. Silanum, consularem hominem, accusavit propter Egritomari Transalpini hominis injurias. Putarem me idoneum, qui exemplum sequerer humanitatis atque officii, proponeremque spem meis hospitibus ac necessariis, quo tutiorem sese vitam meo præsidio victuros esse arbitrarentur. Cum vero in communibus injuriis totius provinciæ Sthenii quoque causa contineatur, multique uno tempore a me hospites atque amici publice privatimque defendantur; profecto vereri non debeo, ne quis hoc, quod facio, non existimet me summi officii ratione impulsum coactumque suscepisse.

48 But to spare you the disgust of this uniform series of crimes, I must leave unnoticed many of his actions, and proceed to give a few instances of his corruption in other matters. 1st, His whole administration of justice was venal.

Atque, ut aliquando de rebus ab isto cognitis judicatisque et de judiciis datis dicere desistamus; et, quoniam facta istius in his generibus infinita sunt, nos modum aliquem et finem orationi nostræ criminibusque faciamus: pauca ex aliis generibus sumemus. Audistis ob jus dicendum Q. Varium dicere, procuratores suos isti centum triginta millia nummum dedisse: meministis Q. Varii testimonium, remque hanc totam C. Sacerdotis, hominis ornatissimi, testimonio comprobari: scitis, Cn. Sertium, M. Modium, equites Romanos, sexcentos præterea cives Romanos multosque Siculos dixisse, se isti pecuniam ob jus dicendum dedisse. De quo crimine quid ego disputem, cum id totum positum sit in testibus? quid porro argumenter, qua de re dubitare nemo possit? An hoc dubitabit quisquam omnium, quin is venalem in Sicilia jurisdictionem habuerit, qui Romæ totum edictum atque omnia decreta vendiderit? et quin is ab Siculis ob decreta interponenda pecunias ceperit, qui M. Octavium Ligurem pecuniam ob jus dicendum poposcerit? Quod enim iste præterea genus pecuniæ cogendæ præteriit? quod non, ab omnibus aliis præteritum, excogitavit? Ecqua res apud civitates Siculas expetitur, in qua aut honos aliquis sit, aut potestas, aut procuratio, quin eam rem tu ad tuum quæstum nundinationemque hominum traduxeris?

49 2nd, All offices of honour and trust in

Dicta sunt priore actione et privatim et publice testimonia: legati Centuripini, Halesini, Catinenses, Panormitanique dixerunt, multarum præterea civitatum, jam vero privatim plurimi: quorum ex testimoniis cognoscere potu-

istis, tota Sicilia per triennium neminem ulla in civitate senatorem factum esse gratis, neminem, ut leges eorum sunt, suffragiis, neminem nisi istius imperio aut literis; atque in his omnibus senatoribus cooptandis non modo suffragia nulla fuisse, sed ne genera quidem spectata esse, ex quibus in eum ordinem cooptari liceret, neque census, neque ætates, neque cetera Siculorum jura valuisse: quicunque senator voluerit fieri, quamvis puer, quamvis indignus, quamvis ex eo loco, ex quo non liceret, si is pretio apud istum fieret idoneus, ut vinceret, factum esse semper; non modo Siculorum nihil in hac re valuisse leges, sed ne ab senatu quidem populoque Romano datas. Quas enim leges sociis amicisque dat is, qui habet imperium a populo Romano, auctoritatem legum dandarum ab senatu; hæ debent et populi Romani et senatus existimari. Halesini pro multis ac magnis suis majorumque suorum in rempublicam nostram meritis atque beneficiis, suo jure nuper, L. Licinio Q. Mucio consulibus, cum haberent inter se controversias de senatu cooptando, leges ab senatu nostro petiverunt. Decrevit senatus honorifico s. c. ut his C. Claudius Appii filius Pulcher, prætor, de senatu cooptando leges conscriberet. C. Claudius, adhibitis omnibus Marcellis, qui tum erant, de eorum sententia leges Halesinis dedit: in quibus multa sanxit de ætate hominum, ne qui minor triginta annis natu; de quæstu, quem qui fecisset, ne legeretur; de censu, de ceteris rebus. Quæ omnia ante istum prætorem et nostrorum magistratuum auctoritate et Halesinorum summa voluntate valuerunt. Ab isto et præco, qui voluit, illum ordinem pretio mercatus est, et pueri annorum senûm septenûmque denûm, senatorium nomen nundinati sunt: et, quod Halesini, antiquissimi et fidelissimi socii atque amici, Romæ impetrarant, ut apud se ne suffragiis quidem fieri liceret, id pretio ut fieri posset, effecit.

Sicily were disposed of by sale to the highest bidder, however he might be disqualified according to the laws of Sicily from holding them:

as in the case of the office of senator at HALESUS:

Agrigentini de senatu cooptando Scipionis leges antiquas habent, in quibus et illa eadem sancta sunt, et hoc amplius: cum Agrigentinorum duo genera sint, unum veterum, alterum colonorum, quos T. Manlius prætor ex s. c. de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum; cautum est in Scipionis legibus, ne plures essent in senatu ex colonorum numero,

50

and in that case of the old and new citizens of AGRIGENTUM.

quam ex vetere Agrigentinorum. Iste, qui omnia jura pretio exæquasset, omniumque rerum delectum atque discrimen pecunia sustulisset; non modo illa, quæ erant ætatis, ordinis, quæstusque permiscuit, sed etiam in his duobus generibus civium novorum veterumque turbavit. Nam, cum esset ex veterum numero quidam senator demortuus, et cum ex utroque genere par numerus reliquus esset; veterem cooptari necesse erat legibus, ut is amplior numerus esset. Quæ cum ita se res haberet, tamen ad istum emptum venerunt illum locum senatorium non solum veteres, verum etiam novi. Fit, ut pretio novus vincat, literasque a prætore auferat. Agrigentini ad istum legatos mittunt, qui eum leges doceant, consuetudinemque omnium annorum demonstrent; ut iste intelligeret, ei se illum locum vendidisse, cui ne commercium quidem esse oporteret. Quorum oratione iste, cum pretium jam accepisset, ne tantulum quidem commotus est. Idem fecit Heracliæ. Nam eo quoque colonos P. Rupilius deduxit, legesque similes de cooptando senatu et de numero veterum ac novorum dedit. Ibi non solum iste, ut apud ceteros, pecuniam accepit, sed etiam genera veterum ac novorum numerumque permiscuit.

51 Nolite exspectare, dum omnes obeam oratione mea civitates. Hoc uno complector omnia, neminem isto prætore senatorem fieri potuisse, nisi qui isti pecuniam dedisset. Hoc idem transfero in magistratus, curationes, sacerdotia: quibus in rebus non solum hominum jura, sed etiam deorum religiones immortalium omnes repudiavit. Syracusis lex est de religione, quæ in annos singulos Jovis sacerdotem sortito capi jubeat, quod apud illos amplissimum sacerdotium putatur: cum suffragiis tres ex tribus generibus creati sunt, res revocatur ad sortem. Perfecerat iste imperio, ut pro suffragio Theomnastus familiaris suus in tribus illis renuntiaretur: in sorte, cui imperare non poterat, exspectabant homines, quidnam acturus esset. Homo, id quod erat facillimum, primo vetat sortiri: jubet extra sortem Theomnastum renuntiari. Negant id Syracusani per religiones sacrorum ullo modo fieri posse: fas denique negant esse. Jubet iste sibi legem recitari: recitatur: in qua scriptum erat, *ut, quot essent renuntiati, tot in hydriam sortes conji-*

3rd, Even religious offices were made venal, and sold to persons unqualified, according to the religion of the place, to be invested with them: as in the case of THEOMNASTUS at SYRACUSE:

cerentur: cujus nomen exisset, ut is haberet id sacerdotium. Iste, homo ingeniosus et peracutus, *Optime,* inquit: *nempe scriptum ita est, quot renuntiati erunt. Quot ergo,* inquit, *sunt renuntiati?* Respondent, *tres. Numquid igitur oportet, nisi tres sortes conjici, unam educi? Nihil.* Conjici jubet tres, in quibus omnibus esset inscriptum nomen Theomnasti. Fit clamor maximus, cum id universis indignum ac nefarium videretur. Ita Jovis illud sacerdotium amplissimum per hanc rationem Theomnasto datur.

52 and in that of ARTEMON and HERODOTUS at CEPHALŒDUM.

Cephalœdi mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat. Erat ejus honoris cupidus Artemo quidam, Climachias cognomine, homo sane locuples et domi nobilis. Sed is fieri nullo modo poterat, si Herodotus quidam adesset: ei locus ille atque honos in illum annum ita deberi putabatur, ut ne Climachias quidem contra diceret. Res ad istum defertur, et istius more deciditur: toreumata sane nota ac pretiosa auferuntur. Herodotus Romæ erat: satis putabat se ad comitia tempore venturum, si pridie venisset. Iste, ne aut alio mense, ac fas erat, comitia haberentur, aut Herodoto præsenti honos adimeretur, (id quod iste non laborabat, Climachias minime volebat,) excogitat, (dixi jamdudum, non est homo acutior quisquam, nec fuit,) excogitat, inquam, quemadmodum mense illo legitimo comitia haberentur, nec tamen Herodotus adesse posset. Est consuetudo Siculorum ceterorumque Græcorum, quod suos dies mensesque congruere volunt cum solis lunæque ratione, ut nonnunquam, si quid discrepet, eximant unum aliquem diem aut summum biduum ex mense; quos illi ἐξαιρεσίμους dies nominant: item nonnunquam uno die longiorem mensem faciunt aut biduo. Quæ iste cum cognosset, novus astrologus, qui non tam cœli rationem, quam cælati argenti duceret, eximi jubet non diem ex mense, sed ex anno unum dimidiatumque mensem; hoc modo, ut, quo die, verbi causa, esse oporteret Idus Januarias, eo die Calendas Martias proscriberet. Itaque fit, omnibus recusantibus et plorantibus: dies is erat legitimus comitiis habendis: eo modo sacerdos Climachias renuntiatus est. Herodotus cum Roma revertitur, diebus, ut ipse putabat, quindecim ante comitia, offendit eum mensem, qui consequitur mensem comitialem,

comitiis jam abhinc diebus XXX factis. Tunc Cephalœditani decrerunt intercalarium XLV dies longum, ut reliqui menses in suam rationem reverterentur. Hoc si Romæ fieri posset, certe aliqua ratione expugnasset iste, ut dies XLV inter binos ludos tollerentur, per quos solos judicium fieri posset.

53 Jam vero censores quemadmodum in Sicilia isto prætore creati sint, operæ pretium est cognoscere. Ille enim est magistratus apud Siculos, qui diligentissime mandatur a populo, propter hanc causam, quod omnes Siculi ex censu quotannis tributa conferunt: in censu habendo potestas omnis æstimationis habendæ summæque faciendæ censori permittitur. Itaque et populus, cui maximam fidem suarum rerum habeat, maxima cura deligit; et propter magnitudinem potestatis hic magistratus a populo summa ambitione contenditur. In ea re iste nihil obscure facere voluit, non in sortitione fallere, neque dies de fastis eximere: nihil sane vafre, nec malitiose facere conatus est: sed, ut studia cupiditatesque honorum atque ambitiones ex hominibus civitatibusque tollerentur, quæ res evertendæ reipublicæ solent esse, ostendit, sese in omnibus civitatibus censores esse facturum. Tanto mercatu prætoris indicto, concurritur undique ad istum Syracusas. Flagrabat domus tota prætoria studio hominum et cupiditate: nec mirum, omnibus comitiis tot civitatum unam in domum revocatis, tantaque ambitione provinciæ totius in uno cubiculo inclusa. Exquisitis palam pretiis, et licitationibus factis, describebat censores binos in singulas civitates Timarchides. Is suo labore suisque accessionibus, hujus negotii atque operis molestia consequebatur, ut ad istum sine ulla sollicitudine, summa pecuniæ referretur. Jam hic Timarchides quantam pecuniam fecerit, plane adhuc cognoscere non potuistis: verumtamen priore actione, quam varie, quam improbe prædatus esset, multorum testimoniis cognovistis.

4th, Above all, his corruption was remarkable in selling the office of CENSOR in the several cities of Sicily; an office of vast importance, as having so large a power in fixing the amount of every individual's taxation.

54 Sed, ne miremini, qua ratione hic tantum apud istum libertus potuerit, exponam vobis breviter, quid hominis sit, ut et istius nequitiam, qui illum secum habuerit, eo præsertim numero ac loco, et calamitatem provinciæ cognoscatis. In mulierum corruptelis, et in omni ejusmodi luxuria atque

The censorship of every town in Sicily was openly sold at

nequitia, mirandum in modum reperiebam hunc Timarchidem ad istius flagitiosas libidines singularemque nequitiam natum atque aptum fuisse: investigare, adire, appellare, corrumpere, quidvis facere in ejusmodi rebus, quamvis callide, quamvis audacter, quamvis impudenter; eundem mira quædam excogitare genera furandi. Nam ipsum Verrem tantum avaritia semper hiante atque imminente fuisse, ingenio et cogitatione nulla; ut, quicquid sua sponte faciebat, item ut vos Romæ cognovistis, eripere potius, quam fallere videretur. Hæc vero hujus erat ars et malitia miranda, quod acutissime tota provincia, quid cuique accidisset, quid cuique opus esset, indagare et odorari solebat: omnium adversarios, omnium inimicos diligenter cognoscere, colloqui, attentare; ex utraque parte voluntates perspicere, facultates et copias; quibus opus esset, metum offerre; quibus expediret, spem ostendere: accusatorum et quadruplatorum quicquid erat, habebat in potestate: quod cuique negotii conflare volebat, nullo labore faciebat: istius omnia decreta, imperia, literas peritissime et callidissime venditabat. Ac non solum erat administer istius cupiditatum; verum etiam ipse sui meminerat: neque solum nummos, si qui isti exciderant, tollere solebat, ex quibus pecuniam maximam fecit, sed etiam voluptatum flagitiorumque istius ipse reliquias colligebat. Itaque in Sicilia non Athenionem, qui nullum oppidum cepit, sed Timarchidem fugitivum omnibus oppidis per triennium scitote regnasse: in Timarchidi potestate sociorum populi Romani antiquissimorum atque amicissimorum liberos, matresfamilias, bona, fortunasque omnes fuisse. Is igitur, ut dico, Timarchides in omnes civitates, accepto pretio, censores dimisit: comitia, isto prætore, censorum, ne simulandi quidem causa fuerunt.

Syracuse by the freedman and tool of Verres, TIMARCHIDES.

Jam hoc impudentissime: palam (licebat enim videlicet legibus) singulis censoribus denarii trecenti ad statuam prætoris imperati sunt. Censores CXXX facti sunt: pecuniam illam ob censuram contra leges clam dederunt; hæc denarium XXXIX millia palam salvis legibus contulerunt in statuam. Primum quo tantam pecuniam? Deinde quamobrem censores ad statuam tibi conferebant? Ordo aliqui censorum est? collegium? genus aliquod hominum? Nam

55

And the censors, who had thus bought their offices, were further jointly taxed to raise a statue in

honour of Verres: and in order to reimburse themselves they made their censorships so venal, that L. Metellus, the friend of Verres, was obliged when he succeeded him as prætor in Sicily, to rescind the whole census of the island as they had drawn it up, and revert to that drawn up in a preceding prætorship.

aut publice civitates istos honores habent, aut generatim homines, ut aratores, ut mercatores, ut navicularii. Censores quidem qui magis, quam ædiles? Ob beneficium? Ergo hoc fatebere, abs te hæc petita esse: (nam empta non audebis dicere:) te eos magistratus hominibus, beneficii, non reipublicæ causa, permisisse? Hoc cum tute fateare, quisquam dubitabit, quin tu istam apud populos provinciæ totius invidiam atque offensionem, non ambitionis, neque beneficiorum collocandorum, sed pecuniæ conciliandæ causa susceperis? Itaque illi censores fecerunt idem, quod in nostra re publica solent ii, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent. Sic census habitus est te prætore, ut eo censu nullius civitatis res publica posset administrari. Nam locupletissimi cujusque censum extenuarant, tenuissimi auxerant. Itaque in tributis imperandis tantum oneris plebi imponebatur, ut, etiamsi homines tacerent, res ipsa illum censum repudiaret: id quod intelligi facillime re ipsa potest.

56 Nam L. Metellus, qui, posteaquam ego inquirendi causa in Siciliam veni, repente Letilii adventu istius non modo amicus, verum etiam cognatus factus est; is, quod videbat istius censum stare nullo modo posse, eum censum observari jussit, qui viro fortissimo atque innocentissimo Sex. Peducæo prætore habitus esset. Erant enim tum censores legibus facti, delecti a suis civitatibus; quibus, si quid commisissent, pœnæ legibus erant constitutæ. Te autem prætore, quis censor aut legem metueret, qua non tenebatur, quoniam creatus lege non erat, aut animadversionem tuam, cum id, quod abs te emerat, vendidisset? Teneat jam sane meos testes Metellus: cogat alios laudare, sicut in multis conatus est: modo hæc faciat, quæ facit. Quis enim unquam tanta a quoquam contumelia, quis tanta ignominia affectus est? Quinto quoque anno Sicilia tota censetur. Erat censa prætore Peducæo: quintus annus cum te prætore incidisset, censa denuo est. Postero anno L. Metellus mentionem tui census fieri vetat: censores dicit de integro sibi creari placere: interea Peducæanum censum observari jubet. Hoc si tuus inimicus tibi fecisset, tamen, si animo

æquo provincia tulisset, inimici judicium grave videretur. Fecit amicus recens et cognatus voluntarius: aliter enim, si provinciam retinere, si salvus ipse in provincia vellet esse, facere non potuit. Exspectas etiam, quid hi judicent? Si tibi magistratum abrogasset, minore ignominia te affecisset, quam cum ea, quæ in magistratu gessisti, sustulit atque irrita jussit esse. Neque in hac re sola fuit ejusmodi, sed, antequam ego in Siciliam veni, in maximis rebus ac plurimis: nam et Heraclio Syracusanos tuos illos palæstritas bona restituere jussit, et Epicrati Bidinos, et pupillo Drepanitano A. Claudium: et, nisi mature Letilius in Siciliam cum literis venisset, minus xxx diebus Metellus totam triennii præturam tuam rescidisset.

57 I said that Verres taxed the censors who had bought their offices of him, to contribute money to raise a statue in his honour. This was a frequent method with him of extorting money; and I

Et, quoniam de ea pecunia, quam tibi ad statuam censores contulerunt, dixi; non mihi prætermittendum videtur ne illud quidem genus pecuniæ conciliatæ, quam tu a civitatibus statuarum nomine coëgisti. Video enim ejus pecuniæ summam esse pergrandem, ad HS tricies: tantum conficitur ex testimoniis et literis civitatum. Et iste hoc concedit, nec potest aliter dicere. Quare cujusmodi putamus esse illa, quæ negat, cum hæc tam improba sint, quæ fatetur? Quid enim vis constitui? consumptam esse omnem istam pecuniam in statuis? Fac ita esse: tamen hoc ferendum nullo modo est, tantam ab sociis pecuniam auferri, ut in omnibus angiportis prædonis improbissimi statua ponatur, qua vix tuto transiri posse videatur.

58 charge him with not applying it to the purpose for which it had been demanded:

Verum ubi tandem, aut in quibus statuis ista tanta pecunia consumpta est? Consumetur, inquies. Scilicet exspectemus legitimum illud quinquennium: si hoc intervallo non consumpserit, tum denique nomen ejus de repetundis pecuniis statuarum nomine deferemus. Reus est maximis plurimisque criminibus in judicium vocatus: HS tricies ex hoc uno genere captum videmus. Si condemnatus eris, non, opinor, id ages, ut ista pecunia quinquennio consumatur in statuis: sin absolutus eris, quis erit tam amens, qui te ex tot tantisque criminibus elapsum post quinquennium statuarum nomine arcessat? Ita si neque adhuc consumpta est ista pecunia, et est perspicuum non consumptum iri: licet jam intelligamus, inventam esse rationem, quare et iste HS tricies

uno genere conciliarit et ceperit, et ceteri, si hoc a vobis erit comprobatum, quam volent magnas hoc nomine pecunias capere possint; ut jam videamur non a pecuniis capiundis homines abstinere, sed, cum genera quædam pecuniarum capiundarum comprobarimus, honesta nomina turpissimis rebus imponere. Etenim, si C. Verres HS cxx millia populum, verbi gratia, Centuripinum poposcisset, eamque ab his pecuniam abstulisset: non, opinor, esset dubium, quin eum, cum id planum fieret, condemnari necesse esset. Quid, si eundem populum HS ccc millia poposcit, eaque coëgit atque abstulit? num idcirco absolvetur, quod adscriptum est, eam pecuniam datam statuarum nomine? non, opinor: nisi forte id agimus, non ut magistratibus nostris moram accipiundi, sed ut sociis causam dandi afferre videamur. Quodsi quem statuæ magnopere delectant, et si quis earum honore aut gloria ducitur, is hæc tamen constituat necesse est: primum, averti pecuniam domum non placere; deinde, ipsarum statuarum modum quendam esse oportere; deinde illud, certe ab invitis exigi non oportere. Ac de avertenda pecunia, quæro abs te, utrum ipsæ civitates solitæ sint statuas tibi faciundas locare ei, cui possent optima conditione locare, an aliquem curatorem præficere, qui statuis faciundis præesset, an tibi, an cui tu imperasses, annumerare pecuniam. Nam si per eos statuæ fiebant, a quibus tibi iste honos habebatur, audio: sin Timarchidi pecunia numerabatur, desine, quæso, simulare, te, cum in manifestissimo furto teneare, gloriæ studiosum ac monumentorum fuisse.

59 and with making the demand so often, that it became a palpable and intolerable robbery; insomuch that the Sicilians have prayed to be prohibited by law from offering

59 Quid vero? modum statuarum haberi nullum placet? Atqui habeatur necesse est. Etenim sic considerate. Syracusana civitas (ut eam potissimum nominem) dedit ipsi statuam: est honos: et patri: bella hæc pietatis et quæstuosa simulatio: et filio: ferri hoc potest; hunc enim puerum non oderant: verum quotiens et quot nominibus a Syracusanis statuas auferes? Ut in foro statuerent, abstulisti: ut in curia, coëgisti: ut pecuniam conferrent in eas statuas, quæ Romæ ponerentur, imperasti: ut iidem darent homines aratorum nomine: dederunt: ut iidem pro parte in commune Siciliæ conferrent: etiam id contulerunt. Una civitas cum tot nominibus pecuniam contulerit,

idemque hoc civitates ceteræ fecerint: nonne res ipsa vos admonet, ut putetis, modum aliquem huic cupiditati constitui oportere? Quodsi hoc voluntate sua nulla civitas fecit, si omnes imperio, metu, vi, malo adductæ, pecuniam statuarum nomine contulerunt: per deos immortales, num cui dubium esse poterit, quin, etiamsi statuerit, accipere ad statuas licere, idem tamen statuat, eripere certe non licere? Primum igitur in hanc rem testem totam Siciliam citabo, quæ mihi una voce statuarum nomine magnam pecuniam per vim coactam esse demonstrat. Nam legationes omnium civitatum in postulatis communibus, quæ fere omnia ex tuis injuriis nata sunt, etiam hoc ediderunt, *ut statuas ne cui, nisi cum is de provincia decessisset, pollicerentur.*

statues to any Roman governor, till after his departure from the province.

Tot prætores in Sicilia fuerunt; totiens apud majores 60
nostros Siculi senatum adierunt, totiens hac memoria: tamen hujusce novi postulati genus atque principium tua prætura attulit. Quid enim tam novum, non solum re, sed genere ipso postulandi? Nam cetera, quæ sunt in iisdem postulatis de injuriis tuis, sunt nova, sed tamen non novo modo postulantur. Rogant et orant Siculi patres conscriptos, *ut nostri magistratus posthac decumas lege Hieronica vendant.* Tu primus contra vendideras. Audio. *Ne, in cellam quod imperatur, æstiment.* Hoc quoque propter tuos ternos denarios nunc primum postulatur: sed genus ipsum postulandi non est novum. *Ne absentis nomen recipiatur.* Ex Sthenii calamitate et tua natum est injuria. Cetera non colligam. Sunt omnia Siculorum postulata ejusmodi, ut crimina collecta in unum reum te esse videantur; quæ tamen omnia novas injurias habent, sed postulationum formulas usitatas. Hoc postulatum de statuis ridiculum esse videatur ei, qui rem sententiamque non perspiciat. Postulant enim—non uti ne cogantur statuere. Quid igitur? *ut ipsis ne liceat.* Quid est hoc? petis a me, quod in tua potestate est, ut id tibi facere ne liceat: pete potius, ne quis te invitum polliceri aut facere cogat. Nihil egero, inquit: negabunt enim omnes se coëgisse: si me salvum esse vis, mihi impone istam vim, ut omnino mihi ne liceat polliceri. Ex tua prætura primum hæc est nata postulatio: qua cum utuntur, hoc significant, atque adeo aperte ostendunt, sese ad statuas

tuas pecuniam metu ac malo coactos invitissimos contulisse. Quid? si hoc non dicant, tibi non necesse sit ipsi id confiteri? Vide et perspice, qua defensione sis usurus. Jam intelliges, hoc tibi de statuis confitendum esse.

61 Mihi enim renuntiatur, ita constitui a tuis patronis, hominibus ingeniosis, causam tuam, et eos ita abs te institui et doceri, ut quisque ex provincia Sicilia gravior homo atque honestior testimonium vehementius dixerit, sicuti Siculi multi primarii viri multa dixerunt, te statim hoc istis tuis defensoribus dicere, *inimicus est propterea, quod arator est.* Itaque uno genere, opinor, circumscribere habetis in animo genus hoc aratorum, quod eos infenso animo atque inimico venisse dicatis, quia fuerit in decumis iste vehementior. Ergo aratores inimici omnes et adversarii sunt: nemo eorum est, quin perisse te cupiat. Omnino præclare te habes, cum is ordo atque id hominum genus, quod optimum atque honestissimum est, a quo uno et summa rei publicæ et illa provincia maxime continetur, tibi est inimicissimum. Verum esto: alio loco de aratorum animo et injuriis videro: nunc, quod mihi abs te datur, id accipio, eos tibi esse inimicissimos. Nempe ita dicis, propter decumas. Concedo; non quæro, jure an injuria sint inimici. Quid ergo illæ sibi statuæ equestres inauratæ volunt, quæ populi Romani oculos animosque maxime offendunt, propter ædem Vulcani? Nam inscriptum esse video, quandam ex his statuam aratores dedisse. Si honoris causa statuam dederunt, inimici non sunt: credamus testibus; tum enim honori tuo, nunc jam religioni suæ consulunt. Sin autem metu coacti dederunt, confiteare necesse est, te in provincia pecuniam statuarum nomine per vim ac metum coëgisse. Utrum tibi commodum est, elige.

Yet now observe that he charges the farmers of Sicily with being all inveterately hostile to him, while at the same time these very farmers have raised a statue in his honour.

62 Equidem libenter hoc jam crimen de statuis relinquam, ut mihi tu illud concedas, quod tibi honestissimum est, aratores tibi ad statuam honoris tui causa, voluntate sua, contulisse. Da mihi hoc: jam tibi maximam partem defensionis præcideris. Non enim poteris, aratores tibi iratos esse atque inimicos, dicere. O causam singularem! O defensionem miseram ac perditam! nolle hoc accipere reum ab accusatore, et eum reum, qui prætor in Sicilia fuerit, aratores ei

How manifest is it then, that these statues were not the spontaneous offering of affection, but extorted by fear!

statuam sua voluntate statuisse; aratores de eo bene existimare, amicos esse, salvum esse cupere! metuit, ne hoc vos existimetis; obruitur enim aratorum testimoniis. Utar eo, quod datur. Certe hoc vobis ita judicandum est, eos, qui isti inimicissimi sunt, ut ipse existimari vult, ad istius honores atque monumenta pecunias voluntate sua non contulisse. Atque ut hoc totum facillime intelligi possit, quem voles eorum testium, quos produxero, qui ex Sicilia testes sint, sive togatum, sive Siculum, rogato, et eum, qui tibi inimicissimus esse videbitur, qui se spoliatum abs te dicet, ecquid suo nomine in tuam statuam contulerit. Neminem reperies, qui neget; etenim omnes dederunt. Quemquam igitur putas dubitaturum, quin is, quem tibi inimicissimun esse oporteat, qui abs te gravissimas injurias acceperit, pecuniam statuæ nomine dederit vi atque imperio adductus, non officio ac voluntate? Et hujus ego pecuniæ, judices, quæ permagna est, impudentissimeque coacta ab invitis, non habui rationem, neque habere potui, quantum ab aratoribus, quantum ab negotiatoribus, qui Syracusis, qui Agrigenti, qui Panormi, qui Lilybæi negotiantur, esset coactum: quoniam intelligitis, ipsius quoque confessione ab invitissimis coactam esse.

63 Venio nunc ad civitates Siciliæ, de quibus facillime judicium fieri voluntatis potest. An etiam Siculi inviti contulerunt? non est probabile. Etenim sic C. Verrem prætu-ram in Sicilia gessisse constat, ut, cum utrisque satisfacere non posset, et Siculis, et togatis, officii potius in socios, quam ambitionis in cives rationem duxerit. Itaque eum non solum PATRONUM istius insulæ, sed etiam SOTERA inscriptum vidi Syracusis. Hoc quantum est? ita magnum, ut Latine uno verbo exprimi non possit. Is est nimirum SOTER, qui salutem dedit. Hujus nomine etiam dies festi agitantur, pulchra illa Verria, non quasi Marcellia, sed pro Marcelliis, quæ illi istius jussu sustulerunt. Hujus fornix in foro Syracusis est, in quo nudus filius stat, ipse autem ex equo nudatam ab se provinciam prospicit. Hujus statuæ locis omnibus: quæ hoc demonstrare videantur, propemodum non minus multas statuas istum posuisse Syracusis, quam abstulisse. Huic etiam Romæ videmus in basi statuarum maxi-

So with all the cities of Sicily: can they be his enemies who have raised so many statues in his honour?

mis literis incisum, *a communi Siciliæ datas*. Quamobrem qui hoc probari potest cuiquam, tantos honores habitos esse ab invitis?

64 Hic tibi etiam multo magis, quam paulo ante in aratoribus, videndum et considerandum est, quid velis. Magna res est. Utrum tibi Siculos publice privatimque amicos, an inimicos existimari vis? Si inimicos, quid te futurum est? quo confugies? ubi nitere? Modo aratorum honestissimorum hominum ac locupletissimorum, et Siculorum et civium Romanorum, maximum numerum abs te abalienasti: nunc de Siculis civitatibus quid ages? Dices, tibi Siculos esse amicos? qui poteris? qui, quod nullo in homine antea fecerunt, ut in eum publice testimonium dicerent, cum præsertim ex ea provincia condemnati sint complures, qui ibi prætores fuerunt, duo soli absoluti; hi nunc veniunt cum literis, veniunt cum mandatis, veniunt cum testimoniis publicis: qui, si te publice laudarent, tamen id more potius suo, quam merito tuo facere viderentur; hi, cum de tuis factis publice conqueruntur, nonne hoc indicant, tantas esse injurias, ut multo maluerint de suo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? Confitendum est igitur tibi necessario, Siculos inimicos esse, qui quidem et in te gravissima postulata consulibus ediderint, et me, ut hanc causam salutisque suæ defensionem susciperem, obsecrarint; qui cum a prætore prohiberentur, a quatuor quæstoribus impedirentur, omnium minas atque omnia pericula præ salute sua levia duxerint; qui priore actione ita testimonia graviter vehementerque dixerint, ut Artemonem Centuripinum legatum, et publice testem Q. Hortensius accusatorem, non testem esse diceret. Etenim ille cum propter virtutem et fidem cum Androne, homine honestissimo et certissimo, tum etiam propter eloquentiam, legatus a suis civibus electus est, ut posset multas istius et varias injurias quam apertissime vobis planissimeque explicare.

Or if so violently his enemies as their testimony against him

65 Dixerunt Halesini, Catinenses, Tyndaritani, Hennenses, Herbitenses, Agyrinenses, Netinenses, Segestani; numerare omnes non est necesse. Scitis, quam multi et quam multa priore actione dixerint: nunc et illi et reliqui dicent. Omnes denique hoc in hac causa intelligent, hoc animo esse

Siculos, ut, si in istum animadversum non sit, sibi relinquendas domos ac sedes suas, et ex Sicilia decedendum atque adeo fugiendum esse arbitrentur. Hos homines tu persuadebis ad honorem atque amplitudinem tuam pecunias maximas voluntate sua contulisse? credo, qui te in tua civitate incolumem esse nollent, hi monumenta tuæ formæ ac nominis in suis civitatibus esse cupiebant. Res declarabit, ut cupierint. Jamdudum enim mihi nimium tenuiter Siculorum erga te voluntatis argumenta colligere videor, utrum statuas voluerint tibi statuere, an coacti sint. De quo homine auditum est unquam, quod tibi accidit, ut ejus in provincia statuæ, in locis publicis positæ, partim etiam in ædibus sacris, per vim, per universam multitudinem dejicerentur? Tot homines in Asia nocentes, tot in Africa, tot in Hispania, Gallia, Sardinia, tot in ipsa Sicilia fuerunt: ecquo de homine hoc unquam audivimus? Novum est, judices; in Siculis quidem et in omnibus Græcis monstri simile. Non crederem hoc de statuis, nisi jacentes revulsasque vidissem: propterea quod apud omnes Græcos hic mos est, ut honorem hominibus habitum in monumentis ejusmodi nonnulla religione deorum consecrari arbitrentur. Itaque Rhodii, qui prope soli bellum illud superius cum Mithridate rege gesserunt, omnesque ejus copias acerrimumque impetum mœnibus, littoribus, classibusque suis exceperunt, tamen, cum ei regi inimici præter ceteros essent, statuam ejus, quæ erat apud ipsos in celeberrimo urbis loco, ne tum quidem in ipsis urbis periculis attigerunt. Ac forsitan vix convenire videretur, quem ipsum hominem cuperent evertere, ejus effigiem simulacrumque servare: sed tamen videbam, apud eos cum essem, et religionem esse quandam in his rebus a majoribus traditam, et hoc disputari, cum statua se ejus habuisse temporis rationem, quo posita esset, cum homine vero, quo gereret bellum atque hostis esset.

proves, how can they, unless compelled by tyranny, have erected statues in his honour?

And yet these very statues, contrary to the almost superstitious respect shown by the Greeks to statues, they have since destroyed.

Videtis igitur, consuetudinem religionemque Græcorum, 66
quæ monumenta hostium in bello ipso soleat defendere, eam summa in pace prætoris populi Romani statuis præsidio non fuisse. Tauromenitani, quorum est civitas fœderata, homines quietissimi, qui maxime ab injuriis nostrorum magistratuum remoti esse consuerant præsidio fœderis; hi tamen

istius evertere statuam non dubitaverunt. Qua abjecta, basin tamen in foro manere voluerunt; quod gravius in istum fore putabant, si scirent homines, statuam ejus a Tauromenitanis esse dejectam, quam si nullam unquam positam esse arbitrarentur. Tyndaritani dejecerunt in foro: et eadem de causa equum inanem reliquerunt. Leontinis, misera in civitate atque inani, tamen istius in gymnasio statua dejecta est. Nam quid ego de Syracusanis loquar, quod non est proprium Syracusanorum, sed et illorum, et commune conventus illius ac prope totius provinciæ? Quanta illic multitudo, quanta vis hominum convenisse dicebatur tum, cum statuæ sunt illius dejectæ atque eversæ? At quo loco? Celeberrimo ac religiosissimo: ante ipsum Serapim, in primo aditu vestibuloque templi. Quod nisi Metellus hoc tam graviter egisset, atque illam rem imperio edictoque prohibuisset: vestigium statuarum istius in tota Sicilia nullum esset relictum. Atque ego hoc non vereor, ne quid horum non modo impulsu, verum omnino adventu meo factum esse videatur. Omnia ista ante facta sunt, non modo, quam ego Siciliam, verum etiam quam iste Italiam attigit: dum ego in Sicilia sum, nulla statua dejecta est. Posteaquam illinc discessi, quæ sunt gesta, cognoscite.

67 Centuripinorum senatus decrevit, populusque jussit, ut, quæ statuæ C. Verris ipsius et patris et filii essent, eas quæstores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret, senatores ne minus XXX adessent. Videte gravitatem civitatis ac dignitatem. Neque eas in urbe sua statuas esse voluerunt, quas inviti, per vim atque imperium, dedissent; neque ejus hominis, in quem ipsi, cum gravissimo testimonio, publice, quod nunquam antea, Romam mandata legatosque misissent: et id gravius esse putarunt, si publico consilio, quam si per vim multitudinis factum esse videretur. Cum hoc consilio statuas Centuripini publice sustulissent, audit Metellus: graviter fert: evocat ad se Centuripinorum magistratus et decemprimos: nisi restituissent statuas, vehementer minatur. Illi ad senatum renuntiant: statuæ, quæ istius causæ nihil prodessent, reponuntur: decreta Centuripinorum, quæ de statuis erant facta, non tolluntur. Hic ego aliud alii concedo: Metello, homini sapienti, prorsus non

Nor has Metellus served the cause of his friend by ordering them in one instance to be re-erected; for the recorded judgment of the state, which ordered them to be destroyed, is still equally a matter of evidence.

possum ignoscere, si quid stulte facit. Quid? ille hoc putabat Verri criminosum fore, si ejus statuæ essent dejectæ, quod sæpe vento aut aliquo casu fieri solet? Non erat in hoc neque crimen ullum, neque reprehensio. Ex quo igitur crimen atque accusatio nascitur? Ex hominum judicio et voluntate.

68 Ego, si Metellus statuas Centuripinos reponere non coëgisset, hæc dicerem: Videte, judices, quantum et quam acerbum dolorem sociorum atque amicorum animis inusserint istius injuriæ; cum Centuripinorum amicissima et fidelissima civitas, quæ tantis officiis cum populo Romano conjuncta est, ut non solum rempublicam nostram, sed etiam in quovis homine privato nomen ipsum Romanum semper dilexerit, ea publico consilio atque auctoritate judicarit, C. Verris statuas esse in urbe sua non oportere. Recitarem decreta Centuripinorum: laudarem illam civitatem, id quod verissime possem: commemorarem, decem millia civium esse Centuripinorum, fortissimorum fidelissimorumque sociorum, eos omnes hoc statuisse, monumentum istius in sua civitate nullum esse oportere. Hæc tum dicerem, si statuas Metellus non reposuisset. Velim quærere nunc ex ipso Metello, quidnam sua vi et auctoritate mihi ex hac oratione præciderit. Eadem opinor omnia convenire. Neque enim, si maxime statuæ dejectæ essent, eas ego vobis possem jacentes ostendere. Hoc uno uterer, civitatem tam gravem statuas judicasse C. Verris demoliendas. Hoc mihi Metellus non eripuit: hoc etiam addidit, ut quererer, si mihi videretur, tam iniquo jure sociis atque amicis imperari, ut iis ne in suis quidem beneficiis libero judicio uti liceret: ut vos rogarem, ut conjecturam faceretis, qualem in his rebus in me L. Metellum fuisse putaretis, in quibus rebus obesse mihi posset, cum in hac re tam aperta cupiditate fuerit, in qua nihil obfuit. Sed ego Metello non irascor, neque ei suam purgationem eripio, qua ille apud omnes utitur, ut nihil malitiose neque consulto fecisse videatur.

69 Jam igitur est ita perspicuum, ut negare non possis, nullam tibi statuam voluntate cujusquam datam, nullam pecuniam statuarum nomine, nisi vi expressam et coactam. Quo quidem in crimine non illud solum intelligi volo, te ad sta-

The cause of Verres then is equally

hopeless, whether he represents the people of Sicily as his enemies, or whether he quotes the statues which they have erected as the genuine expression of their attachment.

tuas HS tricies coëgisse: sed multo etiam illud magis, quod simul demonstratum est, quantum odium aratorum, quantum omnium Siculorum sit et fuerit. In quo quæ vestra defensio futura sit, conjectura assequi non queo. *Oderunt Siculi; togatorum enim causa multa feci.* At hi quidem acerrimi inimicissimique sunt. *Inimicos habeo cives Romanos, quod sociorum commoda ac jura defendi.* At socii in hostium numero sese abs te habitos queruntur. *Aratores inimici sunt propter decumas.* Quid? qui agros immunes liberosque arant, cur oderunt? cur Halesini? cur Centuripini? cur Segestani? cur Halicyenses? Quod genus hominum, quem numerum, quem ordinem proferre possis, qui te non oderit, sive civium Romanorum, sive Siculorum? ut, etiamsi causam, cur te oderint, non possim dicere, tamen illud dicendum putem, quem omnes mortales oderint, eum vobis quoque odio esse oportere. An hoc dicere audebis, utrum de te aratores, utrum denique Siculi universi bene existiment, aut quo modo existiment, ad rem id non pertinere? Neque tu hoc dicere audebis, nec, si cupias, licebit. Eripiunt enim tibi istam orationem contemnendorum Siculorum atque aratorum statuæ illæ equestres, quas tu paulo ante, quam ad urbem venires, poni inscribique jussisti, ut omnium iniquorum tuorum animos accusatorumque tardares. Quis enim tibi molestus esset, aut quis appellare auderet, cum videret statuas ab negotiatoribus, ab aratoribus, a communi Siciliæ? Quod est aliud in illa provincia genus hominum? Nullum. Ergo ab universa provincia, generatimque a singulis ejus partibus, non solum diligitur, sed etiam ornatur. Quis hunc attingere audeat? Potes igitur dicere, nihil tibi obesse oportere aratorum, negotiatorum, Siculorumque omnium testimonia, cum eorum nominibus in statuarum inscriptione oppositis omnem te speraris invidiam atque infamiam tuam posse extinguere? an, quorum auctoritate tu statuas cohonestare tuas conatus es, eorum ego dignitate accusationem meam comprobare non potero?

70 But he prides himself on the attachment of the

Nisi forte, quod apud publicanos gratiosus fuisti, in ea re spes te aliqua consolatur. Quæ gratia ne quid tibi prodesse posset, ego mea diligentia perfeci: ut etiam obesse deberet, tu tua sapientia curasti. Etenim rem totam, ju-

dices, breviter cognoscite. In scriptura Siciliæ pro magistro est quidam L. Carpinatius, qui et sui quæstus causa, et fortasse quod sociorum interesse arbitrabatur, bene penitus in istius familiaritatem sese dedit. Is cum prætorem circum omnia fora sectaretur, neque ab eo unquam discederet; in eam jam venerat familiaritatem consuetudinemque in vendendis istius decretis et judiciis transigendisque negotiis, ut prope alter Timarchides numeraretur. Hoc erat etiam capitalior, quod idem pecunias his, qui ab isto aliquid mercabantur, fenori dabat. Ea autem feneratio erat ejusmodi, judices, ut etiam is quæstus huic cederet. Nam, quas pecunias ferebat his expensas, quibuscum contrahebat, eas aut scribæ istius, aut Timarchidi, aut etiam isti ipsi referebat acceptas. Idem præterea pecunias istius extraordinarias grandes suo nomine fenerabatur. Hic primo Carpinatius, antequam in istius tantam familiaritatem pervenisset, aliquotiens ad socios literas de istius injuriis miserat. Canuleius vero, qui in portu Syracusis operas dabat, furta quoque istius permulta nominatim ad socios perscripserat, ea quæ sine portorio Syracusis erant exportata: portum autem et scripturam eadem societas habebat. Ita factum est, ut essent permulta, quæ ex societatis literis dicere in istum et proferre possemus. Verum accidit, ut Carpinatius, qui jam cum isto summa consuetudine, præterea re ac ratione conjunctus esset, crebras postea literas ad socios de istius summis officiis in rem communem beneficiisque mitteret. Etenim cum iste omnia, quæcunque Carpinatius postulabat, facere ac decernere solebat; tum etiam ille plura scribebat ad socios, ut, si posset, ea, quæ antea scripserat, plane extingueret. Ad extremum vero, cum iste jam decedebat, ejusmodi literas ad eos misit, ut huic frequentes obviam prodirent, gratias agerent, facturos se, si quid imperasset, studiose pollicerentur. Itaque socii fecerunt, vetere instituto publicanorum, non quo istum ullo honore dignum arbitrarentur, sed quod sua interesse putabant, se memores gratosque existimari: gratias isti egerunt: Carpinatium sæpe ad se de ejus officiis literas misisse dixerunt.

Roman publicans. The truth is, that L. Carpinatius, the head of their body, after having shared in Verres' crimes, persuaded his partners to cancel the letter in which they had expressed themselves against Verres.

Iste cum respondisset, ea se libenter fecisse, operasque Carpinatii magnopere laudasset: dat amico suo cuidam 71

negotium, qui tum magister erat ejus societatis, ut diligenter caveret atque prospiceret, ne quid esset in literis sociorum, quod contra caput suum aut existimationem valere posset. Itaque ille, multitudine sociorum remota, decumanos, convocat: rem defert. Statuunt illi atque decernunt, ut eæ literæ, quibus existimatio C. Verris læderetur, removerentur, operaque daretur, ne ea res C. Verri fraudi esse posset. Si ostendo, hoc decrevisse decumanos; si planum facio, hoc decreto remotas esse literas; quid exspectatis amplius? possumne rem magis judicatam afferre, magis reum condemnatum in judicium adducere? At quorum judicio condemnatum? nempe eorum, quos ii, qui severiora judicia desiderant, arbitrantur res judicare oportere, publicanorum judicio; quos videlicet nunc populus judices poscit, de quibus, ut eos judices habeamus, legem ab homine non nostri generis, non ex equestri loco profecto, sed nobilissimo, promulgatam videmus. Decumani, hoc est, principes et quasi senatores publicanorum, removendas de medio literas censuerunt. Habeo ex iis, qui affuerunt, quos producam, quibus hoc committam, homines honestissimos ac locupletissimos, istos ipsos principes equestris ordinis; quorum splendore vel maxime istius, qui legem promulgavit, oratio et causa nititur. Venient in medium; dicent, quid statuerint. Profecto, si recte homines novi, non mentientur: literas enim communes de medio removere potuerunt, fidem suam et religionem removere non possunt. Ergo equites Romani, qui te suo judicio condemnarunt, horum judicio condemnari noluerunt. Vos nunc, utrum illorum judicium, an voluntatem sequi malitis, considerate.

72 Ac vide, quid te amicorum tuorum studium, quid tuum consilium, quid sociorum voluntas adjuvet. Dicam paulo promptius: neque enim jam vereor, ne quis hoc me magis accusatorie, quam libere dixisse arbitretur. Si istas literas non decreto decumanorum magistri removissent, tantum possem in te dicere, quantum in literis invenissem: nunc, decreto isto facto, literisque remotis, tantum mihi licet dicere, quantum possum; tantum judici suspicari, quantum velit. Dico, te maximum pondus auri, argenti, eboris, purpuræ, plurimam vestem Melitensem, plurimam stragulam,

multam Deliacam supellectilem, plurima vasa Corinthia, magnum numerum frumenti, vim mellis maximam Syracusis exportasse: his pro rebus, quod portorium non esset datum, literas ad socios misisse L. Canuleium, qui in portu operas daret. Satisne magnum crimen hoc videtur? Nullum, opinor, majus. Quid defendet Hortensius? postulabit, ut literas Canuleii proferam? crimen ejusmodi, nisi literis confirmetur, inane esse dicet? Clamabo, literas remotas esse de medio: decreto sociorum erepta mihi esse istius indicia ac monumenta furtorum. Aut hoc contendat nunquam esse factum, aut omnia tela excipiat necesse est. Negas esse factum? Placet mihi ista defensio, descendo: æqua enim contentio, æquum certamen proponitur. Producam testes, et producam plures eodem tempore: quoniam tum, cum actum est, una fuerunt, nunc quoque una sint: cum interrogabuntur, obligentur non solum jurisjurandi atque existimationis periculo, sed etiam communi inter se conscientia. Si planum fit, hoc ita quemadmodum dico, esse factum; num poteris dicere, Hortensi, nihil in istis fuisse literis, quod Verrem læderet? Non modo id non dices, sed ne illud quidem tibi dicere licebit, tantum, quantum ego dicam, non fuisse. Ergo hoc vestro consilio et gratia perfecistis, ut, quemadmodum paulo ante dixi, et mihi summa facultas ad accusandum daretur, et judici libera potestas ad credendum.

Quod cum ita sit, nihil fingam tamen. Meminero, me 73
non sumpsisse, quem accusarem, sed recepisse, quos defenderem; vos ex me causam non a me prolatam, sed ad me delatam, audire oportere; me Siculis satis esse facturum, si, quæ cognovi in Sicilia, quæ accepi ab ipsis, diligenter exposuero; populo Romano, si nullius vim, nullius potentiam pertimuero; vobis, si facultatem vere atque honeste judicandi fide et diligentia mea fecero; mihimet, si ne minimum quidem de meo curriculo vitæ, quod mihi semper propositum fuit, decessero. Quapropter nihil est, quod metuas, ne quid in te confingam: etiam quod lætere, habes. Multa enim, quæ scio a te esse commissa, quod aut nimium turpia, aut parum credibilia sunt, prætermittam: tantum agam de hoc toto nomine societatis. Ut jam scire possis, quæram, decretumne sit: cum id invenero, quæram, remotæne sint

literæ: cum id quoque constabit, vos jam, me tacito, intelligetis, si illi, qui hoc istius causa decreverunt, equites Romani, nunc iidem in eum judices essent, istum sine dubio condemnarent, de quo literas eas, quæ istius furta indicarent, et ad se missas et suo decreto remotas scirent esse—quem igitur ab iis equitibus Romanis, qui istius causa cupiunt omnia, qui ab eo benignissime tractati sunt, condemnari necesse esset: is a vobis, judices, ulla vi aut ratione absolvi potest? Ac, ne forte ea, quæ remota de medio atque erepta nobis sunt, omnia ita condita fuisse, atque ita abdite latuisse videantur, ut hæc diligentia, quam ego a me exspectari maxime puto, nihil eorum investigare, nihil assequi potuerit: quæ consilio aliquo aut ratione inveniri potuerunt, inventa sunt, judices: manifestis in rebus hominem jam teneri videbitis. Nam quod in publicanorum causis vel plurimum ætatis meæ versor, vehementerque illum ordinem observo, satis commode mihi videor eorum consuetudinem usu tractandoque cognosse.

74 Itaque ut hoc comperi, remotas esse literas societatis, habui rationem eorum annorum, per quos iste in Sicilia fuisset: deinde quæsivi, quod erat inventu facillimum, qui per eos annos magistri illius societatis fuissent, apud quos tabulæ fuissent. Sciebam enim hanc magistrorum, qui tabulas haberent, consuetudinem esse, ut, cum tabulas novo magistro traderent, exempla literarum ipsi habere non nollent. Itaque ad L. Vibium, equitem Romanum, virum primarium, quem reperiebam magistrum fuisse eo ipso anno, qui mihi maxime quærendus erat, primum veni. Sane homini præter opinionem improviso incidi. Scrutatus sum, quæ potui, et quæsivi omnia: inveni duos solos libellos, a L. Canuleio missos sociis ex portu Syracusis, in quibus erat ratio scripta mensium complurium rerum exportatarum istius nomine sine portorio. Itaque obsignavi statim. Erant hæc ex eo genere, quod ego maxime genus ex sociorum literis reperire cupiebam; verum tantum inveni, judices, quod apud vos quasi exempli causa proferre possem. Sed tamen, quicquid erit in his libellis, quantulumcunque videbitur esse, hoc quidem certe manifestum erit: de ceteris ex hoc conjecturam facere debetis. Recita mihi, quæso, hunc primum li-

One account, however, I was fortunate enough to find; and that contains enough to enable you to estimate how enormous must have been the whole amount of his robberies.

bellum: deinde illum alterum. LIBELLI CANULEIANI. Non quæro, unde CCCC amphoras mellis habueris, unde tantum Melitensium, unde quinquaginta tricliniorum lectos, unde tot candelabra: non, inquam, jam quæro, unde hæc habueris: sed quo tantum tibi opus fuerit, id quæro. Omitto de melle: sed tantum Melitensium; quasi etiam amicorum uxores: tantum lectorum; quasi omnium istorum villas ornaturus esses.

Et cum hæc paucorum mensium ratio in his libellis sit, 75
facite, ut vobis triennii totius veniat in mentem. Sic contendo: ex his parvis libellis, apud unum magistrum societatis repertis, vos jam conjectura assequi posse, cujusmodi prædo iste in illa provincia fuerit, quam multas cupiditates, quam varias, quam infinitas habuerit; quantam pecuniam non solum numeratam, verum etiam hujuscemodi in rebus positam, confecerit: quæ vobis alio loco planius explicabuntur. Nunc hoc attendite. His exportationibus, quæ recitatæ sunt, scribit HS LX socios perdidisse ex vicesima portorii Syracusis. Pauculis igitur mensibus, ut hi pusilli et contempti libelli indicant, furta prætoris, quæ essent HS duodecies, ex uno oppido solo exportata sunt. Cogitate nunc, cum illa sit Sicilia, hoc est, insula, quæ undique exitus maritimos habeat, quid ex ceteris locis exportatum putetis; quid Agrigento, quid Lilybæo, quid Panormo, quid Thermis, quid Halesa, quid Catina, quid ex ceteris oppidis; quid vero Messana, quem iste sibi locum maxime tutum arbitrabatur, ubi animo semper soluto liberoque erat, quod sibi iste Mamertinos delegerat, ad quos omnia, quæ aut diligentius servanda aut occultius exportanda erant, deportaret. His inventis libellis, ceteri remoti et diligentius sunt reconditi: nos tamen, ut omnes intelligant, hoc nos sine cupiditate agere, his ipsis libellis contenti sumus.

Nunc ad sociorum tabulas accepti et expensi, quas remo- 76
vere honeste nullo modo potuerunt, et ad amicum tuum Carpinatium revertemur. Inspiciebamus Syracusis a Carpinatio confectas tabulas societatis, quæ significabant, multis nominibus eos homines versuram a Carpinatio fecisse, qui pecunias Verri dedissent. Quod erit vobis luce clarius, judices, tum cum eos ipsos produxero, qui dederunt. Intel-

But the accounts of the publicans could not be destroyed so easily as their letter. These I inspected,

and found them all tampered with by the substitution of a pretended name, C. Verrutius, in the room of C. Verres.

ligetis enim, illa tempora, per quæ, cum essent in periculo, pretio sese redemerunt, cum societatis tabulis non solum consulibus, verum etiam mensibus convenire. Cum hæc maxime cognosceremus, et jam in manibus tabulas haberemus, repente aspicimus lituras ejusmodi, quasi quædam vulnera tabularum recentia. Statim suspicione offensi, ad ea ipsa nomina oculos animumque transtulimus. Erant acceptæ pecuniæ C. VERRUTIO C. F. sic tamen, ut usque ad alterum R literæ constarent integræ, reliquæ omnes essent in litura. Alterum, tertium, quartum, permulta erant ejusdemmodi nomina. Cum manifesta res, tum flagitiosa litura tabularum atque insignis turpitudo teneretur; quærere incepimus de Carpinatio, quisnam is esset Verrutius, quicum tantæ pecuniæ rationem haberet. Hærere homo, versari, rubere. Quod lege excipiuntur tabulæ publicanorum, quominus Romam deportentur, ut res quam maxime clara ac testata esse posset, in jus ad Metellum Carpinatium voco, tabulasque societatis in forum defero. Fit maximus concursus hominum; et quod erat Carpinatii nota cum isto prætore societas ac feneratio, summe exspectabant omnes, quidnam in tabulis teneretur.

77 Rem ad Metellum defero, me tabulas perspexisse sociorum; in his tabulis magnam rationem C. Verrutii permultis nominibus esse; meque hoc perspicere ex consulum mensiumque ratione, hunc Verrutium neque ante adventum C. Verris, neque post decessionem, quicquam cum Carpinatio rationis habuisse: postulo, ut mihi respondeat, qui sit iste Verrutius, mercator, an negotiator, an arator, an pecuarius; in Sicilia sit, an jam decesserit. Clamare omnes ex conventu, neminem unquam in Sicilia fuisse Verrutium. Ego instare, ut mihi responderet, quis esset, ubi esset, unde esset; cur servus societatis, qui tabulas conficeret, semper in Verrutii nomine, certo ex loco, mendosus esset. Atque hoc postulabam, non quo illum cogi putarem oportere, ut ea mihi responderet invitus, sed ut omnibus istius furta, illius flagitium, utriusque audacia perspicua esse posset. Itaque illum in jure metu conscientiaque peccati mutum atque exanimatum ac vix vivum relinquo: tabulas in foro, summa hominum frequentia, exscribo: adhibentur in exscribendo de

conventu viri primarii: literæ lituræque omnes assimulatæ, expressæ, de tabulis in libros transferuntur. Hæc omnia summa cura et diligentia recognita et collata, et ab hominibus honestissimis obsignata sunt. Si Carpinatius mihi tum respondere noluit, responde mihi nunc tu, Verres, quem esse hunc tuum pæne gentilem Verrutium putes. Fieri non potest, ut, quem video te prætore in Sicilia fuisse, et quem ex ipsa ratione intelligo locupletem fuisse, eum tu in tua provincia non cognoveris. Atque adeo, ne hoc aut longius aut obscurius esse possit, procedite in medium, atque explicate descriptionem imaginemque tabularum, ut omnes mortales istius avaritiæ non jam vestigia, sed ipsa cubilia videre possint.

78 This manifest fraud, for no such man as Verrutius ever was known in Sicily, leaves the case of Verres desperate. His advocate can do nothing for him, and may only regret that he was ever persuaded to undertake the cause of a man so infamous.

Videtis Verrutium? videtis primas literas integras? videtis extremam partem nominis, caudam illam Verris, tamquam in luto, demersam esse in litura? Sic habent se tabulæ, judices, ut videtis. Quid exspectatis? quid quæritis amplius? Tu ipse, Verres, quid sedes? quid moraris? nam aut exhibeas nobis Verrutium necesse est, aut te esse Verrutium fateare. Laudantur oratores veteres, Crassi illi et Antonii, quod crimina diluere dilucide, quod copiose reorum causas defendere solerent. Nimirum illi non ingenio solum his patronis, sed fortuna etiam præstiterunt. Nemo enim tunc ita peccabat, ut defensioni locum non relinqueret: nemo ita vivebat, ut nulla ejus vitæ pars summæ turpitudinis esset expers: nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut, cum impudens fuisset in facto, tum impudentior videretur, si negaret. Nunc vero quid faciat Hortensius patronus? Avaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? At hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumque defendit. An ab hac ejus infamia, nequitia, vestros animos in aliam partem fortitudinis commemoratione traducat? At homo inertior, ignavior, magis vir inter mulieres, impura inter viros muliercula proferri non potest. At mores commodi. Quis contumacior? quis inhumanior? quis superbior? At hæc sine cujusquam malo. Quis acerbior? quis insidiosior? quis crudelior unquam fuit? In hoc homine atque in ejusmodi causa quid facerent omnes Crassi et Antonii? Tantum, opinor, Hortensi: ad causam non accede-

rent, neque in alterius impudentia sui pudoris existimationem amitterent. Liberi enim ad causas solutique veniebant; neque committebant, ut, si impudentes in defendendo esse noluissent, ingrati in deserendo existimarentur.

ACTIONIS SECUNDÆ

IN C. VERREM

LIBER TERTIUS.

DE FRUMENTO.

ARGUMENTUM EDITORIS.

Tertius hic liber de injuriis a C. Verre in omni re frumentaria provinciæ Siciliæ commissis est. Procœmio orator sese judicibus commendat demonstrando, quam gravem recte vivendi legem cum omnes, qui alterum nulla propria læsi injuria accusent, tum ipse sibi præscripserit, qui Verrem tot criminibus reum persequatur: neque aliam sese causam inimicitiarum habere, quam quod omnem improbitatem oderit, cum adversarii eam ipsam in reo diligant. (cap. 1—4.) Transit deinde ad ipsam rem et causam frumentariam, deprecans, ne in tanta rei gravitate judices animorum oblectationem desiderent. (cap. 5.) Cumque hoc crimen frumentarium tripertitum sit,

I. primum agit de injuriis, quæ ad frumentum decumanum pertinent. (cap. 6—69.) Conditionem agrorum decumanorum, id est, majoris partis provinciæ, ostendit, (cap. 6,) sed Verrem Hieronicam legem, qua decumæ venire consueverint, commutasse, religiose antea observatam et utrisque utilissimam. (cap. 7 et 8.) Fecisse hoc Verrem Apronii causa, cujus mores uni prætori gratissimi describuntur. (cap. 9.) Edicta prætoris nova reprehenduntur, primum quod aratorem tantum dare jusserit, quantum decumanus poposcisset, promisso quidem judicio in octuplum, sed iniquo, cum et aratori petendum esset; et judices de cohorte darentur cum decumano colludentes: (cap. 10—14:) deinde quod aratorem vetuerit tollere frumentum ex area, priusquam pactus esset, idemque imperarit, ut ante Cal. Sext. ad mare deportatum haberet: (cap. 14:) tum quod statuerit, ut arator decumano, quo decumanus vellet, vadimonium promitteret, et jugera sationum profiteretur. (cap. 15.) Ostendit orator, non posse Verri prodesse, quod magno decumas vendiderit; pessumdedisse enim provinciam, et successori exhaustam tradidisse: (cap. 16—18:) neque hoc illum rei publicæ gratia fecisse, sed suæ prædæ causa, cum socius decumanorum fuerit. (cap. 19 et 20.)

Sequuntur exempla injuriarum, primum in privatos homines, et Siculos, (cap. 21—23,) et cives Romanos, (cap. 24 et 25,) cum amplificatione, (cap. 26;) deinde in civitates, Agyrinensem, (cap. 27—31,) Herbitensem, (cap. 32—35,) Acestensem, (cap. 36,) Liparensem, (cap. 37,) Tissensem, (cap. 38,) Amestratinam, (cap. 39,) Petrinam, (ibid.) item in Halicyenses et Segestanos incolas, (cap. 40,) qua in re copiosius ostenditur, ne senatores quidem populi Rom. exemptos Verri fuisse injuriæ: (cap. 41:) porro in Thermitanos, Imacharenses, Hennenses, (cap. 42,) Calactinos, Mutycen-

ses, Hyblenses, Menenos ceterosque omnes. (cap. 43.) Sed quantum fuerit lucrum, clarissime ostenditur in Ætnensium injuriis, (cap. 44 et 45,) et decumis agri Leontini, (cap. 46—49,) et fuisse etiam alias accessiones pecuniæ. (cap. 50.)

Itaque pessime egisse Verrem concluditur, qui non decumas magno vendiderit, sed provinciam everterit: quod demonstratur imminutione profitentium aratorum, (cap. 50—52,) et literis L. Metelli, qui Verri successit, Romam missis, (cap. 53—55,) quin etiam mortibus, quas sibi ipsi aratores nonnulli consciverint. (cap. 56.) Sed, quod caput est criminis, magnam partem ejus lucri ad ipsum prætorem pervenisse probatur, primum sermonibus ab Apronio in provincia habitis, a Verre non vindicatis; (cap. 57—61;) tum eo, quod cum alii contra Apronium licerentur, et plus sese daturos pollicerentur, Verres his tradere noluerit; (cap. 62—64;) denique ipsis amicorum illius judiciis. (cap. 65.) Concluditur hoc crimen recitata et explicata epistola Timarchidis ad Apronium missa, in qua flagitia multa domus prætoriæ continentur. (cap. 66—68.)

II. Altero loco de furtis C. Verris in frumento empto agit orator: (a cap. 70—80:) cujus ratione descripta, (cap. 70,) primum arguit Verrem, quod pecuniam publicam feneratus sit publicanis: (cap. 70 et 72;) deinde Æneæ Halesini testimonio docet, Verrem civitatibus pro frumento nummos abstulisse, acceptos de publico retinuisse; (cap. 73—77;) tum si quibus civitatibus pecuniam solverit, ab ea variis nominibus deductiones fieri passum esse, in gratiam scribarum suorum, quorum unum etiam annulo aureo publice donarit. (cap. 78—80.)

III. Extremo loco de frumento æstimato dicit, (cap. 81—97,) quod cum prætori in cellam sumere licuerit, senatusque liberaliter æstimarit, Verrem retinuisse pecuniam publicam, pro frumento item pecuniam ab aratoribus, et multo quidem majorem, quam quanti frumentum fuerit, (ternos denarios pro binis vel ternis sestertiis,) exegisse. (cap. 81—87.) Neque posse illum exemplis aliorum, nisi forte unius nocentissimi hominis M. Antonii, sese excusare, (cap. 88—93,) et ubicunque illud fiat, animadversione esse dignum: (cap. 94 et 95:) judices autem spe ejusdem licentiæ corrumpere infame et perniciosum esse ordini senatorio. (cap. 96 et 97.)

In epilogo judices admonet, amissam esse Siciliam populo Rom., ni damnatione Verris recuperetur. (cap. 97 et 98.)

1 OMNES qui alterum, judices, nullis impulsi inimicitiis, nulla privatim læsi injuria, nullo præmio adducti, in judicium reipublicæ causa vocant, providere debent, non solum quid oneris in præsentia tollant, sed etiam quantum in omnem vitam negotii suscipere conentur. Legem enim sibi ipsi dicunt innocentiæ virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt; atque eo magis, si id, ut ante dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi utilitate communi. Nam qui sibi hoc sumpsit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse a

He who comes forward as the accuser of another, pledges himself thereby to abstain from those crimes which he is endeavouring to

religione officii declinarit? Quapropter hoc etiam magis ab omnibus ejusmodi civis laudandus ac diligendus est, quod non solum ab re publica civem improbum removet, verum etiam se ipsum ejusmodi fore profitetur ac præstat, ut sibi non modo communi voluntate virtutis atque officii, sed etiam vi quadam magis necessaria recte sit honesteque vivendum. Itaque hoc, judices, ex homine clarissimo atque eloquentissimo, L. Crasso, sæpe auditum est, cum se nullius rei tam pœnitere diceret, quam quod C. Carbonem unquam in judicium vocavisset: minus enim liberas omnium rerum voluntates habebat, et vitam suam pluribus, quam vellet, observari oculis arbitrabatur. Atque ille, his præsidiis ingenii fortunæque munitus, tamen hac cura continebatur, quam sibi, nondum confirmato consilio, sed ineunte ætate, susceperat. Quo minus etiam præcipitur eorum virtus et integritas, qui ad hanc rem adolescentuli, quam qui jam firmata ætate descendunt. Illi enim, antequam potuerunt existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui neminem accusarint, gloriæ causa atque ostentationis accusant: nos, qui jam et quid facere et quantulum judicare possemus, ostendimus, nisi facile cupiditates nostras teneremus, nunquam ipsimet nobis præcideremus istam licentiam libertatemque vivendi.

bring to justice.

Atque ego hoc plus oneris habeo, quam qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate); verumtamen ego hoc amplius suscepi, quam ceteri, quod ita postulatur ab hominibus, ut his abstineant maxime vitiis, in quibus alterum reprehenderint. Furem aliquem aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis avaritiæ suspicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Omnia postremo, quæ vindicaris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modo accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur. Ego in uno homine omnia vitia, quæ possunt in homine perdito nefarioque esse, reprehendo; nullum esse dico indicium libidinis, sceleris, audaciæ, quod non in istius unius vita

2 I therefore in accusing Verres, a man guilty of every crime, am pledging myself to live in the practice of every virtue.

perspicere possitis. Ego in isto reo legem hanc mihi, judices, statuo, vivendum ita esse, ut isti non modo factis dictisque omnibus, sed etiam oris oculorumque illa contumacia ac superbia, quam videtis, dissimillimus esse ac semper fuisse videar. Patior, non moleste fero, judices, eam vitam, quæ mihi sua sponte antea jucunda fuerit, nunc jam mea lege et conditione necessariam quoque futuram.

3 Et in hoc homine sæpe a me quæris, Hortensi, quibus inimicitiis aut qua injuria adductus ad accusandum descenderim. Mitto jam rationem officii mei necessitudinisque Siculorum: de ipsis tibi inimicitiis respondeo. An tu majores ullas inimicitias putas esse, quam contrarias hominum sententias, ac dissimilitudines studiorum et voluntatum? Fidem sanctissimam in vita qui putat, potest ei non inimicus esse, qui quæstor consulem suum, consiliis commissis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? Pudorem ac pudicitiam qui colit, potest animo æquo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domesticum lenocinium videre? Qui religiones deorum immortalium retinere vult, ei, qui fana spoliarit omnia, qui ex tensarum orbitis prædari sit ausus, inimicus non esse qui potest? Qui jure æquo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit, cum cogitet varietatem libidinemque decretorum tuorum? Qui sociorum injuriis provinciarumque incommodis doleat, is in te non expilatione Asiæ, vexatione Pamphyliæ, squalore et lacrimis Siciliæ concitetur? Qui civium Romanorum jura ac libertatem sanctam apud omnes haberi velit, is non tibi plus etiam quam inimicus esse debeat, cum tua verbera, cum secures, cum cruces ad civium Romanorum supplicia fixas recordetur? An, si qua in re contra rem meam decrevisset aliquid injuria, jure ei me inimicum esse arbitrarere: cum omnia contra omnium bonorum rem, causam, rationem, utilitatem, voluntatemque fecerit, quæris, cur ei sim inimicus, cui populus Romanus infestus est? qui præsertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Romani oneris ac muneris suscipere debeam?

And it is this universal wickedness of Verres which makes him naturally the enemy of every honest man; and which is a far juster ground for my appearing as his accuser, than if I had received from him any personal injury.

4 Quid? illa, quæ leviora videntur esse, non cujusvis animum possunt movere? quod ad tuam ipsius amicitiam cete-

Add to which, I

rorumque hominum magnorum atque nobilium faciliorem aditum istius habet nequitia et audacia, quam cujusquam nostrum virtus et integritas? Odistis hominum novorum industriam; despicitis eorum frugalitatem; pudorem contemnitis; ingenium vero et virtutem depressam extinctamque cupitis: Verrem amatis. Ita credo: si non virtute, non industria, non innocentia, non pudore, non pudicitia; at sermone, at literis, at humanitate ejus delectamini. Nihil eorum est: contraque sunt omnia cum summo dedecore ac turpitudine, tum singulari stultitia atque inhumanitate oblita. Huic homini si cujus domus patet, utrum ea patere, an hiare ac poscere aliquid videtur? Hunc vestri janitores, hunc cubicularii diligunt: hunc liberti vestri, hunc servi ancillæque amant: hic cum venit, extra ordinem vocatur: hic solus introducitur; ceteri, sæpe frugalissimi homines, excluduntur. Ex quo intelligi potest, eos vobis esse carissimos, qui ita vixerint, ut sine vestro præsidio salvi esse non possint. Quid? hoc cuiquam ferendum putas esse, nos ita vivere in pecunia tenui, ut prorsus nihil acquirere velimus; ut dignitatem nostram, populique Romani beneficia, non copiis, sed virtute tueamur: istum, rebus omnibus undique ereptis, impune eludentem circumfluere atque abundare? hujus argento dominia vestra, hujus signis et tabulis forum comitiumque ornari? præsertim cum vos vestro Marte his rebus omnibus abundetis? Verrem esse, qui vestras villas suis manubiis ornet? Verrem esse, qui cum L. Mummio certet? ut plures hic sociorum urbes, quam ille hostium, spoliasse videatur; plures hic villas ornamentis fanorum, quam ille fana spoliis hostium ornasse; et is erit ob eam rem vobis carior, ut ceteri libentius suo periculo vestris cupiditatibus serviant?

confess, it has somewhat excited me against him, that this wretch has found a readier access to the intimacy and favour of our nobility, than men of the highest virtue and ability can obtain, if their fortune be small or their extraction humble.

Verum hæc et dicentur alio loco, et dicta sunt: nunc proficiscemur ad reliqua, si pauca ante fuerimus a vobis, judices, deprecati. Superiore omni oratione perattentos vestros animos habuimus: id fuit nobis gratum admodum. Sed multo erit gratius, si reliqua voletis attendere: propterea quod in his omnibus, quæ antea dicta sunt, erat quædam ex ipsa varietate ac novitate rerum et criminum delectatio. Nunc tractare causam instituimus frumentariam,

5 But I proceed with my accusation: and request your especial attention to the subject on which I am now going

to enter; the various exactions and oppressions of Verres with respect to the TITHES AND OTHER CONTRIBUTIONS OR DUTIES LEVIED ON CORN.

quæ magnitudine injuriæ fere criminibus ceteris antecellit, jucunditatis in agendo et varietatis minus habebit: vestra autem auctoritate et prudentia dignissimum est, judices, in audiendi diligentia non minus religioni tribuere, quam voluptati. In hac causa frumentaria cognoscenda hæc vobis proponite, judices, vos de rebus fortunisque Siculorum omnium, de civium Romanorum, qui arant in Sicilia, bonis, de vectigalibus a majoribus traditis, de vita victuque populi Romani cognituros. Quæ si magna atque adeo maxima vobis videntur, quam varie et quam copiose dicantur, exspectare nolite. Neminem vestrum præterit, judices, omnem utilitatem opportunitatemque provinciæ Siciliæ, quæ ad commoda populi Romani adjuncta sit, consistere in re frumentaria maxime: nam ceteris rebus adjuvamur ex illa provincia; hac vero alimur ac sustinemur. Ea causa tripertita, judices, erit in accusatione: primum enim de decumano, deinde de empto dicemus frumento, postremo de æstimato.

6 First, then, of the TITHES. The Roman government made no change in the old law of Sicily in this respect. The tithe corn was to be sold under the Romans according to the form prescribed by the Syracusan king Hiero. But all this was totally altered by Verres.

Inter Siciliam, ceterasque provincias, judices, in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, quod stipendiarium dicitur, ut Hispanis et plerisque Pœnorum, quasi victoriæ præmium, ac pœna belli; aut censoria locatio constituta est, ut Asiæ, lege Sempronia. Siciliæ civitates sic in amicitiam fidemque recepimus, ut eodem jure essent, quo fuissent; eadem conditione populo Romano parerent, qua suis antea paruissent. Perpaucæ Siciliæ civitates sunt bello a majoribus nostris subactæ; quarum ager cum esset publicus populi Romani factus, tamen illis est redditus: is ager a censoribus locari solet. Fœderatæ civitates duæ sunt, quarum decumæ venire non soleant, Mamertina et Tauromenitana: quinque præterea sine fœdere immunes ac liberæ, Centuripina, Halesina, Segestana, Halicyensis, Panormitana. Præterea omnis ager Siciliæ civitatum decumanus est, itemque ante imperium populi Romani ipsorum Siculorum voluntate et institutis fuit. Videte nunc majorum sapientiam, qui, cum Siciliam, tam opportunum subsidium belli atque pacis, ad rem publicam adjunxissent, tanta cura Siculos tueri ac retinere voluerunt, ut non modo eorum agris vectigal novum nullum imponerent, sed ne legem quidem venditionis decumarum,

neve vendundi aut tempus aut locum commutarent; ut certo tempore anni, ut ibidem, in Sicilia, denique ut lege Hieronica venderent: voluerunt eos in suis rebus ipsos interesse; eorumque animos non modo lege nova, sed ne nomine quidem legis novo commoveri. Itaque decumas lege Hieronica semper vendundas censuerunt, ut iis jucundior esset muneris illius functio, si ejus regis, qui Siculis carissimus fuit, non solum instituta, commutato imperio, verum etiam nomen maneret. Hoc jure ante Verrem prætorem Siculi semper usi sunt: hic primus instituta omnium, consuetudinem a majoribus traditam, conditionem amicitiæ, jus societatis, convellere et commutare ausus est.

7 Verres, of his own authority, altered a law which all his predecessors had carefully observed, which the consuls had on one particular occasion, when it was proposed to alter it, enforced by their solemn judgment, and which was so wise and exact as to render all fraud upon the revenue impossible, and yet not to make the condition of the farmer intolerable.

Qua in re primum illud reprehendo et accuso, cur in re tam vetere, tam usitata, quicquam novi feceris. Ingenio aliquid assecutus es? tot homines sapientissimos et clarissimos, qui illam provinciam ante te tenuerunt, prudentia consilioque vicisti? Est tuum, est ingenii diligentiæque tuæ. Do hoc tibi et concedo. Scio, te Romæ, cum prætor esses, edicto tuo possessiones hereditatum a liberis ad alienos, a primis heredibus ad secundos, a legibus ad libidinem tuam transtulisse. Scio, te edicta superiorum omnium correxisse, et possessiones hereditatum non secundum eos, qui proferrent, sed secundum eos, qui dicerent testamentum factum, dedisse: easque res novas abs te prolatas et inventas magno tibi quæstui fuisse scio: eundemque te memini censorias quoque leges in sartis tectis exigendis tollere et commutare, ne is redimeret, cuja res esset; ne pupillo tutores propinquique consulerent, quo minus fortunis omnibus everteretur: exiguam diem præfinire operi, qua ceteros ab negotio excluderes, ipse in tuo redemptore nullam certam diem observares. Quamobrem novam legem te in decumis statuisse non miror, hominem in edictis prætoriis, in censoriis legibus tam prudentem, tam exercitatum: non, inquam, miror, te aliquid excogitasse: sed, quod tua sponte, injussu populi, sine senatus auctoritate, jura provinciæ Siciliæ mutaris, id reprehendo, id accuso. L. Octavio et C. Cottæ consulibus senatus permisit, ut vini et olei decumas, et frugum minutarum, quas ante quæstores in Sicilia vendere consuessent, Romæ venderent, legemque his rebus, quam ipsis videretur,

dicerent. Cum locatio fieret, publicani postularunt, quasdam res ut ad legem adderent, neque tamen a ceteris censoriis legibus recederent. Contra dixit is, qui casu tum Romæ fuit, tuus hospes, Verres, hospes, inquam, et familiaris tuus, Sthenius hic Thermitanus. Consules causam cognoverunt, cum viros primarios atque amplissimos civitatis multos in consilium advocassent: de consilii sententia pronuntiarunt, se lege Hieronica venditurus.

8 Itane vero? prudentissimi viri, summa auctoritate præditi, quibus senatus legum dicendarum in locandis vectigalibus omnem potestatem permiserat, populusque Romanus jusserat, Siculo uno recusante, cum amplificatione vectigalium nomen Hieronicæ legis mutare noluerunt; tu, homo minimi consilii, nullius auctoritatis, injussu populi ac senatus, tota Sicilia recusante, cum maximo detrimento atque adeo exitio vectigalium, totam Hieronicam legem sustulisti? At quam legem corrigit, judices, atque adeo totam tollit! acutissime ac diligentissime scriptam, quæ lex omnibus custodiis subjectum aratorem decumano tradidit, ut neque in segetibus, neque in areis, neque in horreis, neque in amovendo, neque in exportando frumento, grano uno posset arator sine maxima pœna fraudare decumanum. Scripta lex ita diligenter est, ut eum scripsisse appareat, qui alia vectigalia non haberet; ita acute, ut Siculum; ita severe, ut tyrannum: qua lege Siculis tamen arare expediret. Nam ita diligenter constituta sunt jura decumano, ut tamen ab invito aratore plus decuma non posset auferri.

9 Cum hæc essent ita constituta, Verres tot annis atque adeo sæculis tot inventus est, qui hæc non commutaret, sed everteret, eaque, quæ jamdiu ad salutem sociorum, utilitatemque reipublicæ composita comparataque essent, ad suos improbissimos quæstus converteret: qui primum certos instituerit nomine decumanos, re vera ministros ac satellites cupiditatum suarum; per quos ostendam sic provinciam per triennium vexatam atque vastatam, judices, ut eam multis annis, multorum innocentia sapientiaque recreare nequeamus. Eorum omnium, qui decumani vocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quem videtis; de cujus improbitate singulari gravissimarum legationum querimonias audistis. Aspi-

He first appointed his own infamous tools as tithe-collectors; and at the head of them was Q. Apronius, a man recommended to his particular favour by resembling

cite, judices, vultum hominis et aspectum: et ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos ejus spiritus Sicilienses quos fuisse putetis, cogitate ac recordamini. Hic est Apronius, quem in provincia tota Verres, cum undique nequissimos homines conquisisset, et cum ipse secum sui similes duxisset non parum multos, nequitia, luxuria, audacia sui simillimum judicavit. Itaque istos inter se perbrevi tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, sed studiorum turpitudo similitudoque conjunxit. Verris mores improbos impurosque nostis: fingite vobis, si potestis, aliquem, qui in omnibus isti rebus par ad omnium flagitiorum nefarias libidines esse possit: is erit Apronius ille; qui, ut ipse non solum vita, sed etiam corpore atque ore significat, immensa aliqua vorago est aut gurges vitiorum turpitudinumque omnium. Hunc in omnibus stupris, hunc in fanorum expilationibus, hunc in impuris conviviis principem adhibebat: tantamque habet morum similitudo conjunctionem atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus ac barbarus, isti uni commodus ac disertus videretur: ut, quem omnes odissent, neque videre vellent, sine eo iste esse non posset: ut, cum alii ne conviviis quidem iisdem, quibus Apronius, hic iisdem etiam poculis uteretur: postremo, ut odor Apronii tæterrimus oris et corporis, quem (ut aiunt) ne bestiæ quidem ferre possent, uni isti suavis et jucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo solus, in convivio dominus, ac tum maxime, cum accubante prætextato prætoris filio, in convivio saltare nudus cœperat. Hunc, uti dicere institui, principem Verres ad fortunas aratorum vexandas diripiendasque esse voluit: hujus audaciæ, nequitiæ, crudelitati fidelissimos socios optimosque cives scitote hoc prætore traditos, judices, atque addictos fuisse, novis institutis et edictis, tota Hieronica lege (quemadmodum antea dixi) rejecta et repudiata.

him most nearly in wickedness.

Primum edictum audite, judices, præclarum: *quantum decumanus edidisset aratorem sibi decumæ dare oportere, ut tantum arator decumano dare cogeretur.* Quomodo? quantum poposcerit Apronius, dato. Quid est hoc? utrum prætoris institutum in socios, an in hostes victos insani edictum atque imperium tyranni? Ego tantum dem, quantum

10

He then decreed that the tithe-collector might in the first instance take whatever

amount he might demand; leaving to the farmer the right of bringing his action against him before the prætor, if he should think that too much had been demanded.

ille poposcerit? poscet omne, quantum exaravero. Quid omne? plus immo etiam, inquit, si volet. Quid tum? Quid censes? Aut dabis, aut contra edictum fecisse damnabere. Per deos immortales! quid est hoc? veri enim simile non est. Sic mihi persuadeo, judices: tametsi omnia in istum hominem convenire putetis, tamen hoc vobis falsum videri. Ego enim, cum hoc tota Sicilia diceret, tamen affirmare non auderem, si hæc edicta non ex ipsius tabulis totidem verbis recitare possem: sicuti faciam. Da, quæso, scribæ; recitet ex codice. Recita edictum de professione.

EDICTUM DE PROFESSIONE.

Negat me recitare totum: nam id significare nutu videtur. Quid prætereo? an illud, ubi caves tamen Siculis, et miseros respicis aratores? edicis enim, te in decumanum, si plus abstulerit, quam debitum sit, in octuplum judicium daturum esse. Nihil mihi placet prætermitti. Recita hoc quoque, quod postulat, totum.

EDICTUM DE JUDICIO IN OCTUPLUM.

11 Judicio ut arator decumanum persequatur? miserum atque iniquum: ex agro homines traducis in forum, ab aratro ad subsellia, ab usu rerum rusticarum ad insolitam litem atque judicium. Cum omnibus in aliis vectigalibus Asiæ, Macedoniæ, Hispaniæ, Galliæ, Africæ, Sardiniæ, ipsius Italiæ, quæ vectigalia sunt, cum in his, inquam, rebus omnibus publicanus petitor aut pignerator, non ereptor neque possessor soleat esse: tu de optimo, de justissimo, de honestissimo genere hominum, hoc est, de aratoribus, ea jura constituebas, quæ omnibus aliis essent contraria. Utrum est æquius, decumanum petere, an aratorem repetere? judicium, integra re, an perdita, fieri? eum, qui manu quæsiverit, an eum, qui digito licitus sit, possidere? Quid? qui singulis jugis arant, qui ab opere ipsi non recedunt, quo in numero magnus ante te prætorem numerus, magna multitudo Siculorum fuit, quid facient? cum dederint Apronio, quod poposcerit, relinquent arationes? relinquent Larem familiarem suum? venient Syracusas, ut, te prætore videlicet, æquo jure Apronium, delicias ac vitam tuam, judicio recuperatorio persequantur? Verum esto: reperietur aliquis fortis et experiens arator, qui, cum tantum dederit decumano, quantum ille deberi dixerit, judicio repetat, et pœnam

octupli persequatur. Exspecto vim edicti, severitatem prætoris: faveo aratori, cupio octupli damnari Apronium. Quid tandem postulat arator? nihil, nisi ex edicto judicium in octuplum. Quid Apronius? non recusat. Quid prætor? jubet recuperatores rejicere. Decurias scribamus. Quas decurias? de cohorte mea rejicies, inquit. Quid? ista cohors quorum hominum est? Volusii haruspicis, et Cornelii medici, et horum canum, quos tribunal meum vides lambere. Nam de conventu nullum unquam judicem nec recuperatorem dedit: iniquos decumanis aiebat omnes esse, qui ullam agri glebam possiderent. Veniendum erat ad eos contra Apronium, qui nondum etiam Aproniani convivii crapulam exhalassent. O præclarum et commemorandum judicium! O severum edictum! O tutum perfugium aratorum!

12

But this appeal to the tribunal of Verres against the exactions of his own officers was so complete a mockery, that not a single farmer, during the whole period of Verres' government, was ever so foolish as to risk it.

Atque, ut intelligatis, cujusmodi ista judicia in octuplum, cujusmodi isti de cohorte recuperatores existimati sint; sic attendite. Ecquem putatis decumanum, hac licentia permissa, ut tantum ab aratore, quantum poposcisset, auferret, plus, quam deberetur, poposcisse? Considerate cum vestris animis vosmetipsi, ecquem putetis, præsertim cum id non solum avaritia, sed etiam imprudentia accidere potuerit. Multos necesse est. At ego omnes dico plus, ac multo plus, quam decumas, abstulisse. Cedo mihi unum ex tribunio præturæ tuæ, qui octupli damnatus sit: damnatus? immo vero, in quem judicium ex edicto tuo postulatum sit. Nemo erat videlicet aratorum, qui injuriam sibi factam queri posset: nemo decumanorum, qui grano amplius sibi, quam deberetur, deberi professus esset. Immo vero contra, rapiebat et asportabat, quantum a quoque volebat, Apronius: omnibus autem locis aratores spoliati ac vexati querebantur; neque tamen ullum judicium reperietur. Quid est hoc? tot viri fortes, honesti, gratiosi, tot Siculi, tot equites Romani ab homine nequissimo ac turpissimo læsi, pœnam octupli sine ulla dubitatione commissam, non persequebantur? quæ causa? quæ ratio est? una illa, judices, quam videtis: quod ultro etiam illusos se et irrisos ab judicio discessuros videbant. Etenim quod esset judicium, cum ex Verris turpissimo flagitiosissimoque comitatu tres recuperatorum nomine

assedissent, asseclæ istius, non a patre ei traditi, sed a meretricula commendati? Ageret videlicet causam arator: nihil sibi frumenti ab Apronio relictum, bona sua etiam direpta, se pulsatum verberatumque diceret: conferrent viri boni capita, de comissatione loquerentur inter se, ac de mulierculis, si quas a prætore abeuntes possent deprehendere: res agi videretur. Surrexisset Apronius, nova dignitas publicani, non ut decumanus, squaloris plenus ac pulveris, sed unguentis oblitus, vino vigiliisque languidus: omnia primo motu ac spiritu suo, vini, unguenti, corporis odore complesset: dixisset hæc, quæ vulgo dicere solebat, non se decumas emisse, sed bona fortunasque aratorum; non se decumanum esse Apronium, sed Verrem alterum, dominum illorum ac tyrannum. Quæ cum dixisset, illi viri optimi, de cohorte istius recuperatores, non de absolvendo Apronio deliberarent, sed quærerent, ecquo modo petitorem ipsum Apronio condemnare possent.

13 Hanc tu licentiam diripiendorum aratorum cum decumanis, hoc est, cum Apronio permisisses, ut, quantum vellet, posceret, quantum poposcisset, auferret; hoc tibi defensionis ad judicium tuum comparabas, habuisse te edictum, recuperatores in octuplum daturum? Si mehercule ex omni copia conventus Syracusani, splendidissimorum honestissimorumque hominum, faceres potestatem aratori, non modo rejiciundi, sed etiam sumendi recuperatores; tamen hoc novum genus injuriæ ferre nemo posset, te, cum tuos omnes fructus publicano tradidisses, et rem de manibus amisisses, tum bona tua repetere, ac persequi lite atque judicio. Cum vero verbo judicium sit in edicto, re quidem vera tuorum comitum, hominum nequissimorum, collusio cum decumanis, sociis tuis, atque adeo procuratoribus; tamen audes ullius judicii mentionem facere? præsertim cum id non modo oratione mea, sed etiam re ipsa refellatur, quod in tantis incommodis aratorum injuriisque decumanorum, nullum ex isto præclaro edicto non modo factum, sed ne postulatum quidem judicium invenitur. Erit tamen in aratores lenior, quam videtur. Nam, qui in decumanos octupli judicium se daturum edixit, idem habuit in edicto, se in aratorem in quadruplum daturum. Quis hunc audet dicere aratoribus

infestum aut inimicum fuisse? quanto lenior est, quam in publicanum? Edixit, ut, quod decumanus edidisset sibi dari oportere, id ab aratore magistratus Siculus exigeret. Quid reliqui est judicii, quod in aratorem dari possit? Non malum est, inquit, esse istam formidinem: ut, cum exactum sit ab aratore, tamen, ne se commoveat, reliquus metus judicii sit. Si judicio vis a me exigere, remove Siculum magistratum: si hanc vim adhibes, quid opus est judicio? Quis porro erit, quin malit decumanis tuis dare, quod popoposcerint, quam ab asseclis tuis quadruplo condemnari?

14 Other clauses were inserted also in the decree of Verres, tending to lay the farmer entirely at the mercy of the tithe-collector.

Illa vero præclara est clausula edicti, quod omnium controversiarum, quæ essent inter aratorem et decumanum, si uter velit, edicit, se recuperatores daturum. Primum, quæ potest esse controversia, cum is, qui petere debet, aufert? et cum is non, quantum debetur, sed quantum commodum est, aufert; ille autem, unde ablatum est, judicio suum recuperare nullo modo potest? deinde in hoc homo luteus etiam callidus ac veterator esse vult, quod ita scribit, *si uter volet, recuperatores dabo.* Quam lepide se furari putat! Utrique facit potestatem; sed utrum ita scripserit, si uter volet, an, si decumanus volet, nihil interest: arator enim tuos istos recuperatores nunquam volet. Quid? illa cujusmodi sunt, quæ ex tempore, ab Apronio admonitus, edixit? Q. Septitio, honestissimo equite Romano, resistente Apronio, et affirmante, se plus decuma non daturum, exoritur peculiare edictum repentinum, *ne quis frumentum de area tolleret, antequam cum decumano pactus esset.* Ferebat hanc quoque iniquitatem Septitius, et imbri frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberrimum et quæstuosissimum nascitur, *ut ante Calendas Sext. omnes decumas ad aquam deportatas haberent.* Hoc edicto non Siculi, (nam eos quidem superioribus edictis satis perdiderat atque afflixerat,) sed isti ipsi equites Romani, qui suum jus retinere se contra Apronium posse erant arbitrati, splendidi homines et aliis prætoribus gratiosi, vincti Apronio traditi sunt. Attendite enim, cujusmodi edicta sint: *ne tollat*, inquit, *ex area, nisi erit pactus.* Satis hæc magna vis est ad inique paciscendum: malo enim plus dare, quam non mature ex area tollere. At ista vis Septitium et nonnullos

Septitii similes non coercet; qui ita dicunt, Non tollam potius quam paciscar. His hoc opponitur: Deportatum habeas ante Calend. Sextiles. Deportabo igitur. Nisi pactus eris, non commovebis. Sic deportandi dies præstituta tollere cogebat ex area; prohibitio tollendi, nisi pactus esset, vim adhibebat pactioni, non voluntatem.

15 Jam vero illud non solum contra legem Hieronicam, nec solum contra consuetudinem superiorum, sed etiam contra omnia jura Siculorum, quæ habent a senatu populoque Romano, ne quis extra suum forum vadimonium promittere cogatur. Statuit iste, ut *arator decumano, quo vellet decumanus, vadimonium promitteret;* ut hic quoque Apronio, cum ex Leontino usque ad Lilybæum aliquem vadaretur, ex miseris aratoribus calumniandi quæstus accederet. Quamquam illa fuit ad calumniam singulari consilio reperta ratio, quod edixerat, *ut aratores jugera sationum suarum profiterentur.* Quæ res cum ad pactiones iniquissimas magnam vim habuit, sicut ostendam, neque ad ullam utilitatem rei publicæ pertinuit, tum vero ad calumnias, in quas omnes inciderent, quos vellet Apronius. Ut enim quisque contra voluntatem ejus dixerat, ita in eum judicium de professione jugerum postulabatur, cujus judicii metu magnus a multis frumenti numerus ablatus, magnæque pecuniæ coactæ sunt: non quo jugerum numerum vere profiteri esset difficile, aut amplius etiam profiteri, (quid enim in eo periculi esse posset?) sed causa erat judicii postulandi, quod ex edicto professus non esset. Judicium autem quod fuerit isto prætore, si, quæ cohors et qui comitatus fuerit, meministis, scire debetis. Quid igitur est, quod ex hac iniquitate novorum edictorum intelligi velim, judices? Injuriamne factam sociis? at videtis. Auctoritatem superiorum repudiatam? non audebit negare. Tantum Apronium isto prætore potuisse? confiteatur necesse est. Sed vos fortasse, quod vos lex commonet, id in hoc loco quæretis, num quas ex hisce rebus pecunias ceperit? Docebo, cepisse maximas; omnesque eas iniquitates, de quibus antea dixi, sui quæstus causa constituisse convincam, si prius illud propugnaculum, quo contra omnes meos impetus usurum se putat, ex defensione ejus dejecero.

Magno, inquit, *decumas vendidi*. Quid ais? an tu decumas, homo audacissime atque amentissime, vendidisti? tu partes eas, quas te senatus populusque Romanus voluit, an fructus integros atque adeo bona fortunasque aratorum omnes vendidisti? Si palam præco jussu tuo prædicasset, non decumas frumenti, sed dimidias venire partes, et ita emptores accessissent, ut ad dimidias partes emendas; si pluris vendidisses tu dimidias, quam ceteri decumas, cuinam mirum videretur? Quid vero, si præco decumas pronuntiavit, re vera, hoc est, lege, edicto, conditione plus etiam quam dimidiæ venierunt? tamen hoc tibi præclarum putabis, te pluris, quod non licebat, quam ceteros, quod oportebat, vendidisse? Pluris decumas vendidisti, quam ceteri. Quibus rebus id assecutus es? innocentia? Aspice ædem Castoris: deinde, si audes, fac mentionem innocentiæ. Diligentia? codicis lituras tui contemplare in Sthenii Thermitani nomine: deinde aude te dicere diligentem. Ingenio? qui testes interrogare priore actione nolueris, et iis tacitum os tuum præbere malueris, quamvis et te et patronos tuos ingeniosos esse dicito. Qua re igitur id, quod ais, assecutus es? Magna est enim laus, si superiores consilio vicisti, posterioribus exemplum atque auctoritatem reliquisti. Tibi fortasse idoneus fuit nemo, quem imitarere: at te videlicet, inventorem rerum optimarum ac principem, imitabuntur omnes. Quis arator, te prætore, decumam dedit? quis duas? quis non maximo se affectum beneficio putavit, cum tribus decumis pro una defungeretur, præter paucos, qui propter societatem furtorum tuorum nihil omnino dederunt? Vide, inter importunitatem tuam senatusque bonitatem quid intersit. Senatus, cum temporibus reipublicæ cogitur, ut decernat, ut alteræ decumæ exigantur, ita decernit, ut pecunia pro his decumis solvatur aratoribus; ut, quo plus sumitur, quam debetur, id emi, non auferri putetur. Tu, cum tot decumas non senatus consulto, sed novis edictis tuis nefariisque institutis exigeres et eriperes, magnum te fecisse arbitrabere, si pluris vendideris, quam L. Hortensius, pater istius Q. Hortensii, quam Cn. Pompeius, quam C. Marcellus, qui ab æquitate, ab lege, ab institutis non recesserunt? An tibi unius anni aut biennii ratio habenda fuit;

16 But Verres urges that he increased the revenue by all these proceedings. As if to increase the revenue by iniquity were a merit; or as if he had not in fact injured the revenue, by so ruining the farmers, that his successor could raise scarcely any revenue at all; and was obliged to proclaim before his arrival in Sicily that he would follow the old law of Hiero.

salus provinciæ, commoda rei frumentariæ, ratio reipublicæ in posteritatem fuit negligenda? Cum rem ita constitutam accepisses, ut et populo Romano satis frumenti ex Sicilia suppeditaretur, et aratoribus tamen arare atque agros colere expediret, quid effecisti? quid assecutus es? Ut populo Romano nescio quid, te prætore, ad decumas accederet, deserendas arationes relinquendasque curasti. Successit tibi L. Metellus. Tu innocentior, quam Metellus? tu laudis et honoris cupidior? tibi enim consulatus quærebatur, Metello paternus honos et avitus negligebatur. Multo minoris vendidit, non modo, quam tu, sed etiam, quam qui ante te vendiderunt.

17 Quæro, si ipse excogitare non potuerat, quemadmodum quam plurimo venderet; ne tua quidem recentia proximi prætoris vestigia persequi poterat, ut tuis præclaris abs te principe inventis et excogitatis edictis atque institutis uteretur? Ille vero tum se minime Metellum [fore] putasset, si te ulla in re imitatus esset: qui ab urbe Roma, quod nemo unquam post hominum memoriam fecit, cum sibi in provinciam proficiscendum putaret, literas ad Siciliæ civitates miserit, per quas hortatur et rogat, ut arent, ut serant in beneficio populi Romani. Et hoc petit aliquanto ante adventum suum: et simul ostendit, se lege Hieronica venditurum, hoc est, in omni ratione decumarum nihil isti simile facturum. Atque hæc non cupiditate aliqua scribit inductus, ut in alienam provinciam mittat literas ante tempus; sed consilio, ne, si tempus sationis præterisset, granum ex provincia Sicilia nullum haberemus. Cognoscite Metelli literas. Recita epistolam L. Metelli. LITERÆ L. METELLI. Hæ literæ, judices, L. Metelli, quas audistis, hoc, quantum est ex Sicilia frumenti hornotini, exaraverunt: glebam commosset in agro decumano Siciliæ nemo, si Metellus hanc epistolam non misisset. Quid? Metello divinitus hoc venit in mentem; an ab Siculis, qui Romam frequentissimi convenerant, negotiatoribusque Siciliæ doctus est? quorum quanti conventus ad Marcellos, antiquissimos Siciliæ patronos, quanti ad Cn. Pompeium, consulem designatum, ceterosque illius provinciæ necessarios, fieri soliti sint, quis ignorat? Quod quidem judicium nullo unquam de homine factum

est, ut absens accusaretur ab iis palam, quorum in bona liberosque summum imperium potestatemque haberet. Tanta vis erat injuriarum, ut homines quidvis perpeti, quam non de istius improbitate deplorare et conqueri mallent. Quas literas cum ad omnes civitates prope suppliciter misisset Metellus, tamen antiquum modum sationis nulla ex parte assequi potuit: diffugerant enim permulti, id quod ostendam; nec solum arationes, sed etiam sedes suas patrias, istius injuriis exagitati, reliquerant.

18 Non mehercule criminis augendi causa, judices, dicam: sed, quem ipse accepi oculis animoque sensum, hunc vere apud vos, et, ut potero, planissime exponam. Nam, cum quadriennio post in Siciliam venissem, sic mihi affecta visa est, ut hæ terræ solent, in quibus bellum acerbum diuturnumque versatum est. Quos ego campos antea collesque nitidissimos viridissimosque vidissem, hos ita vastatos nunc ac desertos videbam, ut ager ipse cultorem desiderare ac lugere dominum videretur. Herbitensis ager, Hennensis, Murgentinus, Assorinus, Imacharensis, Agyrinensis, ita relictus erat ex maxima parte, ut non solum jugerum, sed etiam dominorum multitudinem quæreremus; Ætnensis vero ager, qui solebat esse cultissimus, et, quod caput est rei frumentariæ, campus Leontinus, cujus antea species hæc erat, ut, cum obsitum vidisses, annonæ caritatem non vereres, sic erat deformis atque horridus, ut in uberrima Siciliæ parte Siciliam quæreremus. Labefactarat enim vehementer aratores jam superior annus, proximus vero funditus everterat. Tu mihi etiam audes mentionem facere decumarum? Tu in tanta improbitate, tu in tanta acerbitate, in tot ac tantis injuriis, cum in arationibus et in earum rerum jure provincia Sicilia consistat, eversis funditus aratoribus, relictis agris, cum in provincia tam locuplete ac referta non modo rem, sed ne spem quidem ullam reliquam cuiquam feceris, aliquid te populare putabis habere, cum dices, te pluris, quam ceteros, decumas vendidisse? Quasi vero aut populus Romanus hoc voluerit, aut senatus hoc tibi mandaverit, ut, cum omnes aratorum fortunas decumarum nomine criperes, in posterum fructu illo commodoque rei frumentariæ populum Romanum privares; deinde, si quam partem

In fact when I went into Sicily four years afterwards, I found it almost a desert; so beneficial had the government of Verres been to our revenue.

tuæ prædæ ad summam decumarum addidisses, bene de re publica, bene de populo Romano meritus viderere.

19 Atque perinde loquor, quasi in eo sit iniquitas ejus reprehendenda, quod propter gloriæ cupiditatem, ut aliquos summa frumenti decumani vinceret, acerbiorem legem, duriora edicta interposuerit, omnium superiorum auctoritatem repudiarit. Magno tu decumas vendidisti. Quid, si doceo, te non minus domum tuam avertisse, quam Romam misisse decumarum nomine: quid habet populare oratio tua, cum ex provincia populi Romani æquam partem tu tibi sumpseris, ac populo Romano miseris? quid, si duabus partibus doceo te amplius frumenti abstulisse, quam populo Romano misisse: tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine cerviculam jactaturum, et populo se ac coronæ daturum? Hæc vos antea, judices, audistis: verum fortasse ita audistis, ut auctorem rumorem haberetis, sermonemque omnium. Cognoscite nunc, innumerabilem pecuniam frumentario nomine ereptam; ut simul illam quoque ejus vocem improbam agnoscatis, qui se uno quæstu decumarum omnia sua pericula redempturum esse dicebat.

But why do I talk of his increasing the revenue? I can show that Verres robbed the farmers for himself and not for the revenue; that he appropriated twice as much of the tithes to himself, as he sent to Rome.

20 Audivimus hoc jamdiu, judices: nego quemquam esse vestrum, quin sæpe audierit, socios istius fuisse decumanos. Nihil aliud arbitror falso in istum esse dictum ab iis, qui male de isto existimarint, nisi hoc. Nam socii putandi sunt, quos inter res communicata est. Ego rem totam fortunasque aratorum omnes istius fuisse dico: Apronium, Veneriosque servos, quod isto prætore fuit novum genus publicanorum, ceterosque decumanos, procuratores istius quæstus et administros rapinarum fuisse dico. Quomodo hoc doces? Quo modo ex locatione illa columnarum docui istum esse prædatum: opinor, ex eo maxime, quod iniquam legem novamque dixisset. Quis enim unquam conatus est jura omnia et consuetudinem omnium commutare cum vituperatione, sine quæstu? Pergam, atque insequar longius. Iniqua lege vendebas, quo pluris venderes: cur, addictis jam et venditis decumis, cum jam ad summam decumarum nihil, ad tuum quæstum multum posset accedere, subito atque ex tempore nova nascebantur edicta? Nam ut vadimonium decumano, quocunque is vellet, promitteretur, ut

ex area, nisi pactus esset, arator ne tolleret, ut ante Calend. Sext. decumas deportatas haberet, hæc omnia, jam venditis decumis, anno tertio te edixisse dico: quæ si rei publicæ causa faceres, in vendendo essent pronuntiata; quia tua causa faciebas, quod erat imprudentia prætermissum, id quæstu ac tempore admonitus reprehendisti. Illud vero cui probari potest, te sine tuo quæstu, ac maximo quæstu, tantam tuam infamiam, tantum capitis tui fortunarumque tuarum periculum neglexisse; ut, cum totius Siciliæ quotidie gemitus querimoniasque audires: cum, ut ipse dixisti, reum te fore putares; cum hujusce judicii discrimen ab opinione tua non abhorreret: paterere tamen aratores indignissimis injuriis vexari ac diripi? Profecto, quamquam es singulari crudelitate et audacia, tamen abs te totam alienari provinciam, tot homines honestissimos ac locupletissimos tibi inimicissimos fieri nolles, nisi hanc rationem et cogitationem salutis tuæ, pecuniæ cupiditas ac præsens illa præda superaret.

21 I will now select some particular cases of his extortion; such as, the case of NYMPHO OF CENTURIPÆ,

Etenim, quoniam summam et numerum injuriarum, judices, vobis non possum exponere; singillatim autem de uniuscujusque incommodo dicere infinitum est: genera ipsa injuriarum, quæso, cognoscite. Nympho est Centuripinus, homo navus et industrius, experientissimus ac diligentissimus arator. Is cum arationes magnas conductas haberet, (quod homines etiam locupletes, sicut ille est, in Sicilia facere consuerunt,) easque magna impensa magnoque instrumento tueretur: tanta ab isto iniquitate oppressus est, ut non modo arationes relinqueret, sed etiam ex Sicilia profugeret, Romamque una cum multis ab isto ejectis veniret. Fecit ut decumanus Nymphonem negaret ex edicto præclaro, quod ad nullam aliam rem, nisi ad hujusmodi quæstus pertinebat, numerum jugerum professum esse. Nympho cum se vellet æquo judicio defendere, iste viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium, (is est Artemidorus Pergæus, qui in sua patria dux isti quondam, et magister ad despoliandum Dianæ templum fuit,) et haruspicem Volusium, et Valerium præconem. Nympho, antequam plane constitit, condemnatur. Quanti, fortasse quæritis. Nulla erat edicti pœna certa: frumenti ejus omnis,

quod in areis esset. Sic Apronius decumanus, non decumam debitam, non frumentum remotum atque celatum; sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus, edicti pœna, non redemptionis aliquo jure tollit.

OF XENO,

22 Xenonis Menæni, nobilissimi hominis, uxoris fundus erat colono locatus: colonus, quod decumanorum injurias ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem judicium dabat illud suum damnatorium de jugerum professione. Xeno ad se pertinere negabat: fundum elocatum esse dicebat. Dabat iste judicium, *si paret, jugera ejus fundi esse plura, quam colonus esset professus*, tum uti Xeno damnaretur. Dicebat ille, non modo se non arasse, id quod satis erat, sed nec dominum ejus esse fundi, nec locatorem: uxoris esse: eam ipsam suum negotium gerere: ipsam locavisse. Defendebat Xenonem homo summo splendore et summa auctoritate præditus, M. Cossutius. Iste nihilominus judicium [HS LXXX] dabat. Ille tametsi recuperatores de cohorte latronum sibi parari videbat, tamen judicium accepturum se esse dicebat. Tum iste maxima voce Veneriis imperat, ut Xeno audiret, dum res judicetur, hominem ut asservent; cum judicata sit, ad se ut adducant: et illud simul dixit, se non putare, illum, si propter divitias pœnam damnationis contemneret, etiam virgas contemnere. Hac ille vi et hoc metu adductus, tantum decumanis dedit, quantum iste imperavit.

OF POLEMARCHUS,

23 Polemarchus est Murgentinus, vir bonus atque honestus. Is, cum pro jugeribus quinquaginta medimna DCC decumæ imperarentur, quod recusabat, domum ad istum in jus eductus est; et, cum iste etiam cubaret, in cubiculum introductus est, quod, nisi mulieri et decumano, patebat alii nemini. Ibi, cum pugnis et calcibus concisus esset, qui DCC medimnis decidere noluisset, mille promisit. Eubulidas est Grosphus, Centuripinus, homo cum virtute et nobilitate domi suæ, tum etiam pecunia princeps. Huic homini, judices, honestissimæ civitatis honestissimo, non modo frumenti scitote, sed etiam vitæ et sanguinis tantum relictum esse, quantum Apronii libido tulit. Nam vi, malo, plagis adductus est, ut frumenti daret, non quantum deberet, sed quantum cogeretur. Sostratus et Numenius et Nymphodorus ejusdem

OF GROSPHUS,

OF THREE

civitatis, cum ex agris tres fratres consortes profugissent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant; hominibus coactis, in eorum arationes Apronius venit, omne instrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus abegit. Postea cum ad eum Nymphodorus venisset Ætnam, et oraret, ut sibi sua restituerentur; hominem corripi ac suspendi jussit in oleastro quodam, quæ est arbor, judices, Ætnæ in foro. Tamdiu pependit in arbore socius amicusque populi Romani in sociorum urbe ac foro, colonus aratorque vester, quamdiu voluntas Apronii tulit. Genera jamdudum innumerabilium injuriarum, judices, singulis nominibus profero: infinitam multitudinem injuriarum prætermitto. Vos ante oculos animosque vestros tota Sicilia decumanorum hos impetus, aratorum direptiones, hujus importunitatem, Apronii regnum proponite. Contempsit Siculos; non duxit homines: nec ipsos ad persequendum vehementes fore, et vos eorum injurias leviter laturos existimavit. BROTHERS OF CENTURIPÆ.

Esto: falsam de illis habuit opinionem, malam de vobis; verumtamen cum de Siculis male mereretur, cives Romanos coluit, his indulsit, eorum voluntati et gratiæ deditus fuit. Iste cives Romanos? At nullis inimicior aut infestior fuit. Mitto vincla, mitto carcerem, mitto verbera, mitto secures; crucem denique illam prætermitto, quam iste civibus Romanis testem humanitatis in eos ac benivolentiæ suæ voluit esse: mitto, inquam, hæc omnia, atque in aliud dicendi tempus rejicio: de decumis, de civium Romanorum conditione in arationibus disputo: qui quemadmodum essent accepti, judices, audistis ex ipsis: bona sibi erepta esse dixerunt. Verum hæc, quoniam ejusmodi causa fuit, ferenda sunt: nihil valuisse æquitatem, nihil consuetudinem: damna denique, judices, nulla tanta sunt, quæ non viri fortes, magno ac libero animo affecti, ferenda arbitrentur. Quid, si equitibus Romanis non obscuris neque ignotis, sed honestis et illustribus, manus ab Apronio, isto prætore, sine ulla dubitatione afferebantur: quid exspectatis? quid a me amplius dicendum putatis? an id agendum, ut eo celerius de isto transigamus, quo maturius ad Apronium possimus, id quod ego illi jam in Sicilia pollicitus sum, pervenire? qui C. 24 Nor was his treatment of Roman citizens less atrocious. Witness the cases of

C. MATRINIUS. Matrinium, judices, summa virtute hominem, summa industria, summa gratia, Leontinis in publico biduum tenuit. Atque ab Apronio, judices, homine in dedecore nato, ad turpitudinem educato, ad Verris flagitia libidinesque accommodato, equitem Romanum scitote biduum cibo tectoque prohibitum: biduum Leontinis, in foro, custodiis Apronii retentum atque servatum, neque ante dimissum, quam ad conditiones ejus depactus est.

25 OF Q. LOLLIUS. Nam quid ego de Q. Lollio, judices, dicam, equite Romano spectato atque honesto? Clara res est, quam dicturus sum, tota Sicilia celeberrima atque notissima: qui cum araret in Ætnensi, cumque is ager Apronio cum ceteris agris esset traditus; equestri vetere illa auctoritate et gratia fretus, affirmavit, se decumanis plus quam deberet, non daturum. Refertur ejus sermo ad Apronium. Enimvero iste ridere ac mirari, Lollium nihil de Matrinio, nihil de ceteris rebus audisse. Mittit ad hominem Venerios: (hoc quoque attendite, apparitores a prætore assignatos habuisse decumanum; si hoc mediocre argumentum videri potest, istum decumanorum nomine ad suos quæstus esse abusum:) adducitur a Veneriis atque adeo attrahitur Lollius, commode cum Apronius a palæstra redisset, et in triclinio, quod in foro Ætnæ straverat, decubuisset. Statuitur Lollius in illo tempestivo gladiatorum convivio. Non mehercule hæc, quæ loquor, crederem, judices, tametsi vulgo audieram, nisi mecum ipse senex, cum mihi atque huic voluntati accusationis meæ lacrimans gratias ageret, summa cum auctoritate esset locutus. Statuitur, ut dico, eques Romanus, annos prope XC natus, in Apronii convivio, cum interea Apronius caput atque os suum unguento confricaret. *Quid est, Lolli?* inquit: *tu, nisi malo coactus, recte facere nescis?* Homo quid ageret; taceret, responderet; quid facere denique, illa ætate et auctoritate præditus, nesciebat. Apronius interea cœnam ac pocula poscebat. Servi autem ejus, qui et moribus iisdem essent, quibus dominus, et eodem genere ac loco nati, præter oculos Lollii hæc omnia ferebant. Ridere convivæ; cachinnare ipse Apronius: nisi forte existimatis, eum in vino atque luxu non risisse, qui nunc in periculo atque exitio suo risum tenere non possit. Ne multa, judices: his

contumeliis scitote Q. Lollium coactum ad Apronii leges conditionesque venisse. Lollius, ætate et morbo impeditus, ad testimonium dicendum venire non potuit. Quid opus est Lollio? nemo hoc nescit: nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo abs te interrogatus, nunc se primum diceret audire. M. Lollius, ejus filius, adolescens lectissimus, præsto est: hujus verba audietis. Nam Q. Lollius ejusdem filius, qui Calidium accusavit, adolescens et bonus, et fortis, et in primis disertus, cum his injuriis contumeliisque commotus in Siciliam esset profectus, in itinere occisus est: cujus mortis causam fugitivi sustinent; re quidem vera nemo in Sicilia dubitat, quin eo sit occisus, quod habere clausa non potuerit sua consilia de Verre. Iste porro non dubitabat, quin is, qui alium antea studio adductus accusasset, sibi advenienti præsto esset futurus, cum esset parentis injuriis et domestico dolore commotus.

26 Jamne intelligitis, judices, quæ pestis, quæ immanitas in vestra antiquissima, fidelissima, proximaque provincia versata sit? Jam videtis, quam ob causam Sicilia, tot hominum furta antea, rapinas, iniquitates, ignominiasque perpessa, hoc non potuerit novum ac singulare atque incredibile genus injuriarum contumeliarumque perferre? Jam omnes intelligunt, cur universa provincia defensorem suæ salutis eum quæsiverit, cujus iste fidei, diligentiæ, perseverantiæ, nulla ratione eripi possit. Tot judiciis interfuistis: tot homines nocentes et improbos accusatos, et vestra et superiorum memoria, scitis esse: ecquem vidistis, ecquem audistis in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia, tanta impudentia esse versatum? Apronius stipatores Venerios secum habebat: ducebat eos circum civitates: publice sibi convivia parari, sterni triclinia, et in foro sterni jubebat: eo vocari homines honestissimos, non solum Siculos, sed etiam equites Romanos: ut, quicum vivere nemo unquam nisi turpis impurusque voluisset, ad ejus convivium spectatissimi atque honestissimi viri tenerentur. Hæc tu, omnium mortalium profligatissime et perditissime, cum scires, cum audires quotidie, cum videres; si sine tuo quæstu maximo fierent, cum tanto tuo periculo fieri paterere atque concederes? Tantum apud te quæstus Apronii, tantum ejus sermo inquinatissimus

After hearing all this, do you imagine that Verres would have been guilty of all these outrages for no benefit to himself?

et blanditiæ flagitiosæ valuerunt, ut nunquam animum tuum cura fortunarum tuarum cogitatioque tangeret? Cernitis, judices, quod et quantum incendium decumanorum impetu non solum per agros, sed etiam per reliquas fortunas aratorum, neque solum per bona, sed etiam per jura libertatis et civitatis, isto prætore pervaserit. Videtis pendere alios ex arbore; pulsari autem alios et verberari; porro alios in publico custodiri; destitui alios in convivio; condemnari alios a medico et præcone prætoris; bona tamen interea nihilominus eorum omnium ex agris auferri ac diripi. Quid est hoc? populi Romani imperium? populi Romani leges? judicia? socii fideles? provincia suburbana? nonne omnia potius ejusmodi, quæ, si Athenio vicisset, in Sicilia non fecisset? non, inquam, judices, esset ullam partem istius nequitiæ fugitivorum insolentia consecuta.

27 But these were cases of private individuals. Let us now see how he treated the states of Sicily. I mention first the CASE OF THE MAGISTRATES OF AGYRIUM. (27—31.)

Privatim hoc modo: quid publice? civitates tractatæ sunt quemadmodum? Audistis permulta, judices, testimonia civitatum, et reliquarum audietis. Ac primum de Agyrinensi populo, fideli et illustri, breviter cognoscite. Agyrinensis est in primis honesta civitas Siciliæ, hominum ante hunc prætorem locupletium, summorumque aratorum. Ejus agri decumas cum emisset idem Apronius, Agyrium venit. Qui cum eo cum apparitoribus, id est, cum vi ac minis, venisset, poscere pecuniam grandem cœpit, ut, accepto lucro, discederet: nolle se negotii quicquam habere dicebat, sed, accepta pecunia, quam primum aliam civitatem occupare. Sunt omnes Siculi non contemnendi, si per nostros magistratus liceat, sed homines et fortes satis, et plane frugi ac sobrii; et in primis hæc civitas, de qua loquor, judices. Itaque homini improbissimo respondent Agyrinenses, sese decumas ei, quemadmodum deberent, daturos; lucrum, cum ille præsertim magno emisset, non addituros. Apronius certiorem facit istum, cuja res erat.

28 Statim, tamquam conjuratio aliqua Agyrii contra rem publicam facta, aut legatus prætoris pulsatus esset, ita Agyrio magistratus et quinqueprimi accitu istius evocantur. Veniunt Syracusas: præsto est Apronius: ait, eos ipsos, qui venissent, contra edictum prætoris fecisse. Quærebant, quid? respondebat, se ad recuperatores esse dicturum. Iste, æquis-

simus homo, formidinem illam suam miseris Agyrinensibus injiciebat: recuperatores se de cohorte sua daturum minabatur. Agyrinenses, viri fortissimi, judicium se passuros esse dicebant. Ingerebat iste Artemidorum Cornelium medicum, et Tlepolemum pictorem, et ejusmodi recuperatores, quorum civis Romanus nemo erat, sed Græci sacrilegi, jampridem improbi, repente Cornelii. Videbant Agyrinenses, quicquid ad eos recuperatores Apronius attulisset, illum perfacile probaturum: condemnari cum istius invidia infamiaque malebant, quam ad ejus conditiones pactionesque accedere. Quærebant, quæ in verba recuperatores daret. Respondebat, *si paret, adversus edictum fecisse*, quam rem in judicio dicturum esse dicebat. Iniquissimis verbis, improbissimis recuperatoribus, conflictari malebant, quam quicquam cum isto sua voluntate decidere. Summittebat iste Timarchidem, qui moneret eos, si saperent, ut transigerent. Pernegabant. Quid ergo? In singulos HS quinquagenis millibus damnari mavultis? Malle dicebant. Tum iste clare, omnibus audientibus, *qui damnatus erit*, inquit, *virgis ad necem cædetur*. Hic illi flentes rogare atque orare cœperunt, ut suas sibi segetes, fructusque omnes, arationesque vacuas Apronio tradere liceret, ut ipsi sine ignominia molestiaque discederent. Hac lege, judices, decumas vendidit Verres. Dicat licet Hortensius, si volet, magno Verrem vendidisse.

Hæc conditio fuit isto prætore aratorum, ut secum præ- 29
clare agi arbitrarentur, si vacuos agros Apronio tradere liceret. Multas enim cruces propositas effugere cupiebant. Quantum Apronius edidisset deberi, tantum ex edicto dandum erat. Etiamne si plus edidisset, quam quantum natum esset? Etiam. Quomodo? Magistratus ex istius edicto exigere debebant. At arator repetere poterat. Verum Artemidoro recuperatore. Quid, si minus arator dedisset, quam poposcisset Apronius? Judicium in aratorem in quadruplum. Ex quo judicum numero? Ex cohorte prætoria præclara hominum honestissimorum. Quid amplius? Minus te jugerum professum esse dico: recuperatores rejice, quod adversus edictum feceris. Ex quo numero? Ex eadem cohorte. Quid erit extremum? Si damnatus

eris, (nam dubitatio damnationis, illis recuperatoribus, quæ poterat esse?) virgis te ad necem cædi necesse erit. His legibus, his conditionibus, erit quisquam tam stultus, qui decumas venisse arbitretur? qui aratori novem partes reliquas factas esse existimet? qui non intelligat, istum sibi quæstui prædæque habuisse bona, possessiones, fortunasque aratorum? Virgarum metu Agyrinenses, quod imperatum esset, facturos se esse dixerunt.

30 Accipite nunc, quid imperarit, et dissimulate, si potestis, vos intelligere, ipsum prætorem, id quod tota Sicilia perspexit, redemptorem decumarum atque adeo aratorum dominum ac regem fuisse. Imperat Agyrinensibus, ut decumas ipsi publice accipiant, Apronio lucrum dent. Si magno emerat, quoniam tu es, qui pretia diligentissime exquisisti, qui, ut ais, magno vendidisti; quare putabas emptori lucrum addi oportere? Esto: putabas. Quamobrem imperabas, ut adderent? Quid est aliud, capere et conciliare pecunias, in quo te lex tenet, si hoc non est, vi atque imperio cogere invitos lucrum dare alteri, hoc est, pecuniam dare? Quid tum? Apronio, deliciis prætoris, lucelli aliquid jussi sunt dare. Putatote Apronio datum, si Apronianum lucellum ac non prætoria præda vobis videbitur. Imperas, ut decumas accipiant: Apronio dent lucri tritici medimnum XXXIII. Quid hoc est? una civitas ex uno agro plebis Romanæ prope menstrua cibaria prætoris imperio donare Apronio cogitur. Tu magno decumas vendidisti, cum tantum lucri decumano sit datum? Profecto, si pretium exquisisses diligenter, tum, cum vendebas, x medimnum potius addidissent, quam HS DC postea. Magna præda videtur: audite reliqua, et diligenter attendite, quo minus miremini, Siculos, re necessaria coactos, auxilium a patronis, a consulibus, ab senatu, ab legibus, ab judiciis petivisse. Ut probaret Apronius hoc triticum, quod ei dabatur, imperat Agyrinensibus Verres, ut in medimna singula dentur Apronio HS III.

31 Quid est hoc? tanto numero frumenti, lucri nomine, imperato et expresso, nummi præterea exiguntur, ut probetur frumentum? An poterat non modo Apronius, sed quivis, exercitui si metiendum esset, improbare Siculum frumentum, quod illi ex area, si vellet, admetiri licebat? Frumenti

tantus numerus imperio tuo datur et cogitur. Non est satis: nummi præterea imperantur. Dantur. Parum est. Pro decumis hordei alia pecunia cogitur: jubes HS $\overline{\text{XXX}}$ lucri dari. Ita ab una civitate, vi, minis, imperio, injuriaque prætoris eripiuntur tritici medimnum $\overline{\text{XXXIII}}$, et præterea HS $\overline{\text{LX}}$. An hæc obscura sunt? aut, si omnes homines velint, obscura esse possunt? quæ tu palam egisti, in conventu imperasti, omnibus inspectantibus coëgisti; qua de re Agyrinenses magistratus et quinqueprimi, quos tu tui quæstus causa evocaras, acta et imperia tua domum ad senatum suum renuntiaverunt; quorum renuntiatio, legibus illorum, literis publicis mandata est; quorum legati, homines nobilissimi, Romæ sunt, qui hoc idem pro testimonio dixerunt. Cognoscite Agyrinensium publicas literas: deinde testimonium publicum civitatis. Recita literas publicas, testimonium publicum. Animadvertistis in hoc testimonio, judices, Apollodorum, cui Pyragro cognomen est, principem suæ civitatis, lacrimantem testari ac dicere, nunquam post populi Romani nomen ab Siculis auditum et cognitum, Agyrinenses contra quemquam infimum civem Romanum dixisse aut fecisse quippiam; qui nunc contra prætorem populi Romani magnis injuriis et magno dolore publice testimonium dicere cogerentur. Uni mehercule huic civitati, Verres, obsistere tua defensio non potest: tanta auctoritas est in eorum hominum fidelitate, tantus dolor in injuria, tanta religio in testimonio. Verum non una te tantum, sed universæ, similibus afflictæ incommodis, legationibus ac testimoniis publicis persequuntur.

Etenim deinceps videamus, Herbitensis civitas, honesta, et antea copiosa, quemadmodum spoliata ab isto ac vexata sit. At quorum hominum? summorum aratorum, remotissimorum a foro, judiciis, controversiis; quibus parcere et consulere, homo impurissime, et quod genus hominum studiosissime conservare debuisti. Primo anno venierunt ejus agri decumæ tritici modium $\overline{\text{XVIII}}$. Atidius, istius item minister in decumis, cum emisset, et præfecti nomine cum venisset Herbitam cum Veneriis, locusque ei publice, quo deverteretur, datus esset; coguntur Herbitenses ei lucri dare tritici modium XXXVII millia, cum decumæ venissent tritici

32 Then in succession those OF THE PEOPLE OF HERBITA, (32—35.)

modium XVIII. Atque hoc tantum lucri coguntur dare publice, cum jam privatim aratores ex agris, spoliati atque exagitati decumanorum injuriis, profugissent. Anno secundo cum emisset Apronius decumas tritici modium XXV DCC, et ipse Herbitam cum illa sua prædonum copia manuque venisset; populus publice coactus est ei conferre lucri tritici modium XXI, et accessionem HS CIↃCIↃ. De accessione dubito, an Apronio ipsi data sit, merces operæ, pretiumque impudentiæ: de tritici quidem numero tanto, quis potest dubitare, quin ad istum prædonem frumentarium, sicut Agyrinense frumentum, pervenerit? Anno vero tertio in hoc agro consuetudine usus est regia.

33 Solere aiunt barbaros reges Persarum ac Syrorum plures uxores habere, his autem uxoribus civitates attribuere, hoc modo: hæc civitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crines. Ita populos habent universos non solum conscios libidinis suæ, verum etiam administros. Eandem istius, qui se regem Siculorum esse ducebat, licentiam libidinemque fuisse cognoscite. Æschrionis Syracusani uxor est Pipa, cujus nomen istius nequitia tota Sicilia pervulgatum est, de qua muliere versus plurimi supra tribunal et supra prætoris caput scribebantur. Hic Æschrio, Pipæ vir adumbratus, in Herbitensibus decumis novus instituitur publicanus. Herbitenses cum viderent, si ad Æschrionem pretium recidisset, se ad arbitrium libidinosissimæ mulieris spoliatum iri, liciti sunt usque eo, quoad se efficere posse arbitrabantur. Suprajecit Æschrio: neque enim metuebat, ne, prætore Verre, decumana mulier damno affici posset. Addicitur med. VIII C, dimidio fere pluris, quam superiore anno. Aratores funditus evertebantur; et eo magis, quod jam superioribus annis afflicti erant ac pæne perditi. Intellexit iste, ita magno venisse, ut amplius ab Herbitensibus exprimi non posset: demit de capite medimna DC: jubet in tabulas pro med. VIII C referri VII D.

34 Hordei decumas ejusdem agri Docimus emerat. Hic est Docimus, ad quem iste deduxerat Tertiam, Isidori mimi filiam, vi abductam ab Rhodio tibicine. Hujus Tertiæ plus etiam quam Pipæ, plus quam ceterarum, ac, prope dicam, tantum apud istum in Siciliensi prætura auctoritas

potuit, quantum in urbana Chelidonis. Veniunt Herbitam duo prætoris æmuli non molesti, muliercularum deterrimarum improbissimi cognitores, incipiunt postulare, poscere, minari: non poterant tamen, cum cuperent, imitari Apronium. Siculi Siculos non tam pertimescebant. Cum omni ratione illi tamen calumniarentur, promittunt Herbitenses vadimonium Syracusas. Eo posteaquam ventum est, coguntur Æschrioni, id est, Pipæ, dare tantum, quantum erat de capite demptum, tritici modios DC. Mulierculæ publicanæ noluit ex decumis nimium lucri dare, ne forte ab nocturno suo quæstu animum ad vectigalia redimenda transferret. Transactum putabant Herbitenses, cum iste, *Quid de hordeo*, inquit, *et de Docimo, amiculo meo? quid cogitatis?* Atque hoc agebat in cubiculo, judices, atque in lecto suo. Negabant illi quicquam sibi esse mandatum. *Non audio: numerate HS* $\overline{\text{XII}}$. Quid facerent miseri? aut quid recusarent? præsertim cum in lecto decumanæ mulieris vestigia viderent recentia, quibus illum inflammari ad perseverandum intelligebant? Ita civitas una sociorum atque amicorum, duabus deterrimis mulierculis, Verre prætore, vectigalis fuit. Atque ego nunc eum frumenti numerum et eas publice pecunias decumanis ab Herbitensibus datas esse dico: quo illi frumento et quibus pecuniis tamen ab decumanorum injuriis cives suos non redemerunt. Perditis enim jam et direptis aratorum bonis, hæc decumanis merces dabatur, ut aliquando ex eorum agris atque ex urbibus abirent. Itaque cum Philinus Herbitensis, homo disertus, et prudens, et domi nobilis, de calamitate aratorum, et de fuga, et de reliquorum paucitate publice diceret; animadvertistis, judices, gemitum populi Romani, cujus frequentia huic causæ nunquam defuit. Qua de paucitate aratorum alio loco dicam.

Nunc illud, quod pæne præterii, non omnino relinquen- 35
dum videtur. Nam, per deos immortales! quod de capite iste dempsit, quo tandem modo vobis non modo ferendum, verum etiam audiendum videtur? Unus adhuc fuit post Romam conditam (dii immortales faxint, ne sit alter!) cui res publica totam se traderet, temporibus et malis coacta domesticis, L. Sulla. Hic tantum potuit, ut nemo, illo

invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere posset: tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cum venderet, se prædam suam vendere. Ejus omnes res gestas non solum obtinemus, verum etiam propter majorum incommodorum et calamitatum metum publica auctoritate defendimus: unum hoc aliquot senatus consultis reprehensum, decretumque est, ut, quibus ille de capite dempsisset, hi pecunias in ærarium deferrent. Statuit senatus hoc, ne illi quidem esse licitum, cui concesserat omnia, a populo factarum quæsitarumque rerum summas imminuere. Illum viris fortissimis judicarunt patres conscripti remittere de summa non potuisse; te mulieri deterrimæ recte remisisse senatores judicabunt? Ille, de quo legem populus Romanus jusserat, ut ipsius voluntas ei posset esse pro lege, tamen in hoc uno genere, veterum religione legum, reprehenditur: tu, qui omnibus legibus implicatus tenebare, libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti? In illo reprehenditur, quod ex ea pecunia remiserit, quam ipse quæsierat: tibi concedetur, qui de capite vectigalium populi Romani remisisti?

36 OF THE PEOPLE OF ACESTA,

Atque in hoc genere audaciæ multo etiam impudentius in decumis Acestensium versatus est; quas cum addixisset eidem illi Docimo, hoc est, Tertiæ, tritici mod. v̄, et accessionem adscripsisset HS MD, coëgit Acestenses a Docimo tantundem publice accipere. Id quod ex Acestensium publico testimonio cognoscite. Recita testimonium publicum. Audistis, quanti decumas acceperit a Docimo civitas, tritici mod. v̄, et accessionem. Cognoscite nunc, quanti se vendidisse retulerit. LEX DECUMIS VENDUNDIS C. VERRE PR. Hoc nomine videtis tritici modium CIↃCIↃCIↃ de capite esse dempta, quæ cum de populi Romani victu, de vectigalium nervis, de sanguine detraxisset ærarii, Tertiæ mimæ condonavit. Utrum impudentius ab sociis abstulit? an turpius meretrici dedit? an improbius populo Romano ademit? an audacius tabulas publicas commutavit? Ex horum severitate te ulla vis eripiet, aut ulla largitio? Non eripiet. Sed si eripuerit; non intelligis, hæc, quæ jamdudum loquor, ad aliam quæstionem atque ad peculatus judicium pertinere? Itaque hoc mihi reservabo genus totum integrum: ad illam,

quam institui, causam frumenti ac decumarum revertar. Qui cum agros maximos ac feracissimos per seipsum, hoc est, per Apronium, Verrem alterum, depopularetur; ad minores civitates habebat alios, quos, tamquam canes, immitteret, nequam homines et improbos; quibus aut frumentum aut pecuniam publice cogebat dari.

37 OF THE PEOPLE OF LIPARE,

A. Valentius est in Sicilia, interpres, quo iste interprete non ad linguam Græcam, sed ad furta et flagitia uti solebat. Fit interpres hic, homo levis atque egens, repente decumanus: emit agri Liparensis, miseri atque jejuni, decumas tritici medimnis DC. Liparenses vocantur: ipsi accipere decumas, et numerare Valentio coguntur lucri HS XXX millia. Per deos immortales! utrum tibi sumes ad defensionem? tantone minoris te decumas vendidisse, ut ad medimna DC XXX millia lucri statim sua voluntate civitas adderet, hoc est, tritici medimnum II millia? an, cum magno decumas vendidisses, te expressisse ab invitis Liparensibus hanc pecuniam? Sed quid ego ex te quæro, quid defensurus sis, potius, quam cognoscam ex ipsa civitate, quid gestum sit? Recita testimonium publicum Liparensium, deinde quemadmodum nummi Valentio sint dati. TESTIMONIUM PUBLICUM. QUOMODO SOLUTUM SIT, EX LITERIS PUBLICIS. Etiamne hæc tam parva civitas, tam procul a manibus tuis atque a conspectu remota, sejuncta a Sicilia, in insula inculta tenuique posita, cumulata aliis tuis majoribus injuriis, in hoc quoque frumentario genere prædæ tibi et quæstui fuit? quam tu totam insulam cuidam tuorum sodalium, sicut aliquod munusculum, condonaras; ab hac etiam hæc frumentaria lucra, tamquam a mediterraneis, exigebantur? Itaque qui tot annis agellos suos ante te prætorem redimere a piratis solebant, iidem seipsos a te pretio imposito redemerunt.

38 OF THE PEOPLE OF TISSA,

Quid vero? a Tissensibus, perparva et tenui civitate, sed aratoribus laboriosissimis frugalissimisque hominibus, nonne plus lucri nomine eripitur, quam quantum omnino frumenti exararant? ad quos tu decumanum Diognotum Venerium misisti, novum genus publicani. Cur hoc auctore non Romæ quoque servi publici ad vectigalia accedunt? Anno secundo Tissenses HS $\overline{\text{XXI}}$ lucri dare coguntur inviti: tertio anno $\overline{\text{XII}}$ mod. tritici lucri Diognoto Venerio dare coacti sunt.

Hic Diognotus, qui ex publicis vectigalibus tanta lucra facit, vicarium nullum habet, nihil omnino peculii. Vos etiamnunc dubitate, si potestis, utrum tantum numerum tritici Venerius apparitor istius sibi acceperit, an huic exegerit. Atque hæc ex publico Tissensium testimonio cognoscite. TESTIMONIUM PUBLICUM TISSENSIUM. Obscure, judices, prætor ipse decumanus est, cum ejus apparitores frumentum a civitatibus exigant, pecunias imperent, aliquanto plus ipsi lucri auferant, quam quantum populo Romano decumarum nomine daturi sunt! Hæc æquitas in tuo imperio fuit, hæc prætoris dignitas, ut servos Venerios Siculorum dominos esse velles: hic delectus, hoc discrimen, te prætore, fuit, ut aratores in servorum numero essent, servi in publicanorum.

39 OF THE AMESTRATINI,

Quid? Amestratini miseri, impositis ita magnis decumis, ut ipsis reliqui nihil fieret, nonne tamen numerare pecunias coacti sunt? Addicuntur decumæ M. Cæsio, cum adessent legati Amestratini: statim cogitur Heraclius legatus numerare HS $\overline{\text{XXII}}$. Quid hoc est? quæ est ista præda? quæ vis? quæ direptio sociorum? Si erat Heraclio ab senatu mandatum, ut emeret; emisset: si non erat; qui poterat sua sponte pecuniam numerare? Cæsio renuntiat se dedisse. Cognoscite renuntiationem ex literis publicis. LITERÆ PUBLICÆ. Quo senatus consulto erat hoc legato permissum? nullo. Cur fecit? coactus est. Quis hoc dicit? tota civitas. Recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. Ab hac eadem civitate anno secundo simili ratione extortam esse pecuniam, et Sex. Vennonio datam, ex eodem testimonio cognovistis. At Amestratinos, homines tenues, cum eorum decumas medimnis DCCC vendidisses Banobali Venerio, (cognoscite nomina publicanorum,) cogis eos plus lucri addere, quam quanti venierant, cum magno venissent. Dant Banobali medimna DCCCL, HS MD. Profecto nunquam iste tam amens fuisset, ut ex agro populi Romani plus frumenti servo Venerio, quam populo Romano tribui pateretur, nisi omnis ea præda, servi nomine, ad istum ipsum perveniret. Petrini, cum eorum decumæ magno addictæ essent, tamen invitissimi P. Nævio Turpioni, homini improbissimo, qui injuriarum, Sacerdote prætore, damnatus est, HS $\overline{\text{LII}}$

OF THE PETRINI,

dare coacti sunt. Itane dissolute decumas vendidisti, ut, cum medimnum esset HS XV, decumæ autem medimnum III venissent, hoc est, HS XXXXV, lucri decumano HS LII darentur? At permagno decumas ejus agri vendidisti. Videlicet gloriatur, non Turpioni lucrum datum esse, sed Petrinis pecuniam ereptam.

Quid? Halicyenses, quorum incolæ decumas dant, ipsi agros immunes habent, nonne huic eidem Turpioni, cum decumæ C med. venissent, HS XV mil. dare coacti sunt? Si id, quod maxime vis, posses probare, hæc ad decumanos lucra venisse, nihil te attigisse; tamen hæ pecuniæ, per vim atque injuriam tuam captæ et conciliatæ, tibi fraudi et damnationi esse deberent: cum vero hoc nemini persuadere possis, te tam amentem fuisse, ut Apronium et Turpionem, servos homines, tuo liberûmque tuorum periculo divites fieri velles; dubitaturum quemquam existimas, quin illis emissariis hæc tibi omnis pecunia quæsita sit? Segestam item ad immunem civitatem Venerius Symmachus decumanus immittitur. Is ab isto literas affert, ut sibi contra omnia senatus consulta, contra omnia jura, contraque legem Rupiliam, extra forum vadimonium promittant aratores. Audite literas, quas ad Segestanos miserit. LITERÆ C. VERRIS. Hic Venerius quemadmodum aratores eluserit, ex una pactione hominis honesti gratiosique cognoscite: in eodem enim genere sunt cetera. Diocles est Panormitanus, Phimes cognomine, homo illustris ac nobilis. Arabat is agrum conductum in Segestano: (nam commercium in eo agro nemini est:) conductum habebat HS sex millibus: pro decuma, cum pulsatus a Venerio esset, decidit HS XVI millibus et medimnis DCLIIII. Id ex tabulis ipsius cognoscite. NOMEN DIOCLIS PANORMITANI. Huic eidem Symmacho C. Annæus Brocchus, senator, homo eo splendore, ea virtute, qua omnes existimatis, nummos præter frumentum coactus est dare. Venerione servo, te prætore, talis vir, senator populi Romani, quæstui fuit?

40 OF THE HALICYENSES,

OF ANNÆUS BROCCHUS A ROMAN SENATOR,

Hunc ordinem si dignitate antecellere non existimabas, ne hoc quidem sciebas, judicare? Antea cum equester ordo judicaret, improbi et rapaces magistratus in provinciis inserviebant publicanis: ornabant eos, qui in operis erant:

41

quemcunque equitem Romanum in provincia viderant, beneficiis ac liberalitate prosequebantur: neque tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem ejus ordinis voluntatemque fecissent. Retinebatur hoc tum nescio quomodo quasi communi consilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem Romanum contumelia dignum putasset, ab universo ordine malo dignus judicaretur: tu sic ordinem senatorium despexisti, sic ad libidines injuriasque tuas omnia coæquasti, sic habuisti statutum cum animo ac deliberatum, omnes, qui habitarent in Sicilia, aut qui Siciliam te prætore attigissent, judices rejicere, ut illud non cogitares, tamen ad ejusdem ordinis homines te judices esse venturum? in quibus, si ex ipsorum domestico incommodo nullus dolor insideret, tamen esset illa cogitatio, in alterius injuria sese despectos, dignitatemque ordinis contemptam et abjectam. Quod mehercule, judices, mihi non mediocriter ferendum videtur. Habet enim quendam aculeum contumelia, quem pati pudentes ac viri boni difficillime possunt. Spoliasti Siculos; solent enim muti esse in injuriis suis: vexasti negotiatores; inviti enim Romam raroque decedunt: equites Romanos ad Apronii injurias dedisti; quid enim jam nocere possunt, quibus non licet judicare? Qui, cum senatores summis injuriis afficis, quid aliud dicis, nisi hoc? Cedo mihi etiam istum senatorem; ut hoc amplissimum nomen senatorium non modo ad invidiam imperitorum, sed etiam ad contumeliam improborum natum esse videatur. Neque hoc in uno fecit Annæo, sed in omnibus senatoribus; ut ordinis nomen non tantum ad honorem, quantum ad ignominiam valeret. In C. Cassio, clarissimo et fortissimo viro, cum is eo ipso tempore, primo istius anno, consul esset, tanta improbitate usus est, ut, cum ejus uxor, femina primaria, paternas arationes haberet in Leontino, frumentum omne decumanos auferre jusserit. Hunc tu in hac causa testem, Verres, habebis, quoniam, judicem ne haberes, providisti. Vos autem, judices, putare debetis, esse quiddam nobis inter nos commune atque conjunctum. Multa sunt imposita huic ordini munera, multi labores, multa pericula, non solum legum ac judiciorum, sed etiam rumorum ac temporum. Sic est hic ordo quasi propositus atque edi-

OF C. CASSIUS,

tus in altum, ut ab omnibus ventis invidiæ circumflari posse videatur. In hac tam misera atque iniqua conditione vitæ, ne hoc quidem retinebimus, judices, ut magistratibus nostris in obtinendo jure nostro ne contemptissimi ac despicatissimi esse videamur?

42 OF THE THERMITANI,

Thermitani miserunt, qui decumas emerent agri sui. Magni sua putabant interesse, publice potius quamvis magno emi, quam in aliquem istius emissarium incidere. Appositus erat Venuleius quidam, qui emeret. Is liceri non destitit: illi, quoad videbatur ferri aliquo modo posse, contenderunt: postremo liceri destiterunt: addicitur Venuleio tritici medimnum VIII millibus. Legatus Posidorus renuntiat. Cum omnibus hoc intolerandum videretur, tamen Venuleio dantur, ne accedat, tritici mod. VII et præterea HS II. Ex quo facile apparet, quæ merces decumani, quæ prætoris præda esse videatur. Cedo Thermitanorum mihi literas et testimonium. TABULÆ THERMITANORUM ET TESTIMONIUM.

OF THE IMACHARENSES,

Imacharenses jam omni frumento ablato, jam omnibus injuriis tuis exinanitos, tributum facere miseros ac perditos coëgisti, ut Apronio darent HS XX millia. Recita decretum de tributis, et publicum testimonium. SENATUS CONSULTUM DE TRIBUTO CONFERENDO. TESTIMONIUM IMACHARENSIUM.

OF THE HENNENSES,

Hennenses, cum decumæ venissent agri Hennensis med. VIII CC, Apronio coacti sunt dare tritici modium XVIII et HS III millia. Quæso, attendite, quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. Nam per omnes civitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea: et in hoc genere nunc, judices, versor, non in quo singillatim aratores eversi bonis omnibus sint, sed quæ publice decumanis lucra data sint, ut aliquando ex eorum agris atque urbibus expleti atque saturati cum hoc cumulo quæstus decederent.

43 OF THE CALACTINI,

Calactinis quamobrem imperasti anno tertio, ut decumas agri sui, quas Calactæ dare consueverant, Amestrati M. Cæsio decumano darent, quod neque ante te prætorem illi fecerant, neque tu ipse hoc ita statueras antea per biennium? Theomnastus Syracusanus in agrum Mutycensem cur abs te immissus est? qui aratores ita vexavit, ut illi in alteras decumas, id quod in aliis quoque civitatibus osten-

OF THE MUTYCENSES,

dam, triticum emere necessario propter inopiam cogerentur. Jam vero ex Hyblensium pactionibus intelligetis, quæ factæ sunt cum decumano Cn. Sergio, sexiens tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse ab aratoribus. Recita sationes ex literis publicis. Cognoscite pactiones Menænorum cum Venerio servo. Recita ex literis publicis professiones sationum et pactiones Menænorum. Patiemini, judices, ab sociis, ab aratoribus populi Romani, ab iis, qui vobis laborant, vobis serviunt, qui ita plebem Romanam ab sese ali volunt, ut sibi ac liberis suis tantum supersit, quo ipsi ali possint, ab his per summam injuriam, per acerbissimas contumelias, plus aliquanto ablatum esse, quam natum sit? Sentio, judices, moderandum mihi esse jam orationi meæ, fugiendamque vestram satietatem: non versabor in uno genere diutius, et ita cetera de oratione mea tollam, ut tamen in causa relinquam. Audietis Agrigentinorum, fortissimorum virorum, diligentissimorum aratorum querimonias; Entellinorum, hominum summi laboris summæque industriæ, dolorem et injurias: Heracliensium, Gelensium, Soluntinorum incommoda proferentur: Catinensium, locupletissimorum hominum amicissimorumque, agros vexatos ab Apronio cognoscetis: Tyndaritanam, nobilissimam civitatem, Cephalœditanam, Haluntinam, Apolloniensem, Eggynam, Capitinam perditas esse hac iniquitate decumarum intelligetis: Inensibus, Murgentinis, Assorinis, Elorinis, Ietinis nihil omnino relictum: Citarinos, Acherinos, parvarum civitatum homines, omnino abjectos esse ac perditos: omnes denique agros decumanos per triennium populo Romano ex parte decuma, C. Verri ex omni reliquo vectigales fuisse; et plerisque aratoribus nihil omnino superfuisse; si cui quid aut relictum aut remissum sit, id fuisse tantum, quantum ex eo, quo istius avaritia contenta fuit, redundarit.

OF THE HYBLENSES,

OF THE MENÆNI,

OF THE AGRIGENTINI,

and generally of all the states of Sicily.

44 Duarum mihi civitatum reliquos feci agros, judices, fere optimos ac nobilissimos, Ætnensem et Leontinum. Horum ego agrorum missos faciam quæstus triennii: unum annum eligam, quo facilius id, quod institui, explicare possim. Sumam annum tertium, quod et recentissimus est, et ab isto ita administratus, ut, cum se certe decessurum videret, non laboraret, si aratorem in Sicilia nullum omnino esset relic-

Two cases, however, deserve especial notice, those of the ÆTNENSES, (44, 45.)

turus. Agri Ætnensis et Leontini decumas agemus. Attendite, judices, diligenter. Agri sunt feraces: annus tertius: decumanus Apronius. De Ætnensibus perpauca dicam; dixerunt enim ipsi priore actione publice. Memoria tenetis, Artemidorum Ætnensem, legationis principem, publice dicere, Apronium venisse Ætnam cum Veneriis; vocasse ad se magistratus; imperasse, ut in medio foro sibi lecti sternerentur; quotidie solitum esse non modo in publico, sed etiam de publico convivari; cum in eis conviviis symphonia caneret, maximisque poculis ministraretur, retineri solitos esse aratores, atque ab eis non modo per injuriam, sed etiam per contumeliam, tantum exprimi frumenti, quantum Apronius imperasset. Audistis hæc, judices, quæ nunc ego omnia prætereo et relinquo. Nihil de luxuria Apronii loquor, nihil de insolentia, nihil de singulari nequitia ac turpitudine: tantum de quæstu ac lucro dicam unius anni et unius agri, quo facilius vos conjecturam de triennio et de tota Sicilia facere possitis. Sed mihi Ætnensium brevis est ratio. Ipsi enim venerunt, ipsi publicas literas deportaverunt: docuerunt vos, quid lucelli fecerit homo non malus, familiaris prætoris, Apronius. Id, quæso, ex ipsorum testimonio cognoscite. Recita testimonium Ætnensium.

Quid ais? dic, dic, quæso, clarius, ut populus Romanus 45
de suis vectigalibus, de suis aratoribus, de suis sociis atque amicis audiat. $\overline{\text{L}}$. *med.*, *HS* $\overline{\text{L}}$. Per deos immortales! unus ager uno anno trecenta millia modium tritici et præterea HS $\overline{\text{L}}$ lucri dat Apronio! tantone minoris decumæ venierunt, quam fuerunt; an, cum satis magno venissent, hic tantus tamen frumenti pecuniæque numerus ab aratoribus per vim ablatus est? Utrum enim horum dixeris, in eo culpa et crimen hærebit. Nam illud quidem non dices, quod utinam dicas, ad Apronium non pervenisse tantum. Ita te non modo publicis tenebo, sed etiam privatis aratorum pactionibus ac literis; ut intelligas, non te diligentiorem in faciundis fuisse furtis, quam me in deprehendendis. Hoc tu feres? hoc quisquam defendet? hoc hi, si aliter de te statuere voluerint, sustinebunt? uno adventu, ex uno agro, Q. Apronium, præter eam, quam dixi, pecuniam numeratam, CCC millia modium tritici lucri nomine sustulisse? Quid? hoc

Ætnenses soli dicunt? immo etiam Centuripini, qui agri Ætnensis multo maximam partem possident: quorum legatis, hominibus nobilissimis, Androni et Artemoni, senatus ea mandata dedit, quæ publice ad civitatem ipsorum pertinebant, de iis injuriis, quas cives Centuripini non in suis, sed in aliorum finibus acceperunt, senatus et populus Centuripinus legatos noluit mittere: ipsi aratores Centuripini, qui numerus est in Sicilia maximus hominum honestissimorum et locupletissimorum, tres legatos, cives suos, delegerunt, ut eorum testimonio non unius agri, sed prope totius Siciliæ calamitates cognosceretis. Arant enim tota Sicilia fere Centuripini: et hoc in te graviores certioresque testes sunt, quod ceteræ civitates suis solum incommodis commoventur, Centuripini, quod in omnium fere finibus possessiones habent, etiam ceterarum civitatum damna ac detrimenta senserunt.

46 and of the LEONTINI. (46—50.) Verum, uti dixi, ratio certa est Ætnensium, et publicis et privatis literis consignata: meæ diligentiæ pensum magis in Leontino agro est exigendum, propter hanc causam, quod ipsi Leontini publice non sane multum me adjuverunt: neque enim eos, isto prætore, hæ decumanorum injuriæ læserunt; potius etiam, judices, adjuverunt. Mirum fortasse hoc vobis aut incredibile videatur, in tantis aratorum incommodis Leontinos, qui principes rei frumentariæ fuerint, expertes incommodorum atque injuriarum fuisse. Hoc causæ est, judices, quod in agro Leontino præter unam Mnasistrati familiam glebam Leontinorum possidet nemo. Itaque Mnasistrati, hominis honestissimi atque optimi viri testimonium, judices, audistis: ceteros Leontinos, quibus non modo Apronius in agris, sed ne tempestas quidem ulla nocere potuit, exspectare nolite. Etenim non modo incommodi nihil ceperunt, sed etiam in Apronianis illis rapinis in quæstu sunt compendioque versati. Quapropter, quoniam me Leontina civitas atque legatio propter eam, quam dixi, causam defecit, mihimet ineunda ratio et via reperiunda est, qua ad Apronii quæstum, sive adeo qua ad istius ingentem immanemque prædam possim pervenire. Agri Leontini decumæ tertio anno venierunt tritici medimnum XXXVI, hoc est, tritici modium CC et XVI millibus. Magno, judices, magno:

neque enim hoc possum negare. Itaque necesse est, aut damnum, aut certe non magnum lucrum fecisse decumanos. Hoc enim solet usu venire iis, qui magno redemerunt. Quid si ostendo, in hac una emptione lucri fieri tritici modium c? quid si cc? quid si ccc? quid si cccc millia? dubitabitis etiam, cui ista tanta præda quæsita sit? Iniquum me esse quispiam dicet, qui ex lucri magnitudine conjecturam faciam furti atque prædæ. Quid si doceo, judices, eos, qui cccc mod. lucri faciunt, damnum facturos fuisse, si tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores non intercederent: numquis poterit in tanto lucro tantaque iniquitate dubitare, quin propter improbitatem tam magnos quæstus feceris, propter magnitudinem quæstus improbus esse volueris?

Quomodo igitur hoc assequar, judices, ut sciam, quantum 47
lucri factum sit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirerem, non inveni: et cum in jus ipsum eduxi, expressi, ut conficere se tabulas negaret. Si mentiebatur; quamobrem removebat, si hæ tabulæ nihil tibi erant offuturæ? si omnino nullas confecerat literas; ne id quidem satis significat, illum non suum negotium gessisse? Ea est enim ratio decumanorum, ut sine plurimis literis confici non possit: singula enim nomina aratorum, et cum singulis pactiones decumanorum, literis persequi et conficere necesse est. Jugera professi sunt omnes aratores imperio atque instituto tuo: non opinor quemquam minus esse professum, quam quantum arasset, cum tot cruces, tot supplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. In jugero Leontini agri medimnum fere tritici seritur, perpetua atque æquabili satione: ager efficit cum octavo, bene ut agatur; verum, ut omnes dii adjuvent, cum decumo: quod si quando accidit, tum fit, ut tantum decumæ sit, quantum severis, hoc est, ut, quot jugera sint sata, totidem medimna decumæ debeantur. Hoc cum ita esset, primum illud dico, pluribus millibus medimnum venisse decumas agri Leontini, quam quot millia jugerum sata essent in agro Leontino. Quodsi fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugero ararent, medimnum autem ex jugero decumano dari oportebat, cum ager, id quod perraro evenit, cum decumo extulisset; quæ erat ratio decumanis, si quidem decumæ, ac

non bona venibant aratorum, ut pluribus aliquanto medimnis decumas emerent, quam jugera erant sata? In Leontino jugerum subscriptio ac professio non est plus xxx.

48 Decumæ xxxvi medimnum venierunt. Erravit, aut potius insanivit Apronius? Immo tum insanisset, si aratoribus id, quod deberent, licitum esset, et non, quod Apronius imperasset, necesse fuisset dare. Si ostendam, minus tribus medimnis in jugerum neminem dedisse decumæ; concedes, opinor, ut cum decumo fructus arationis perceptus sit, neminem minus tribus decumis dedisse. Atque hoc in beneficii loco petitum est ab Apronio, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret. Nam cum a multis quaterna, etiam quina exigerentur, multis autem non modo granum nullum, sed ne paleæ quidem ex omni fructu atque ex annuo labore relinquerentur; tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus est, unum in locum convenerunt: hominem suæ civitatis in primis honestum ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc judicium legatum et testem Centuripina civitas misit, ut is apud eum causam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis ne amplius in jugera singula, quam terna medimna exigeret. Hoc vix ab Apronio in summo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolumes erant, impetratum est. Id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur, ut pro singulis decumis ternas decumas dare liceret. Quodsi tua res non ageretur, a te potius postularent, ne amplius, quam singulas, quam ab Apronio, ut ne plus, quam ternas decumas darent. Nunc, ut hoc tempore ea, quæ regie, seu potius tyrannice, statuit in aratores Apronius, prætermittam, neque eos appellem, a quibus omne frumentum eripuit, et quibus nihil non modo de fructu, sed ne de bonis quidem suis reliqui fecit: ex hisce ternis medimnis (quod beneficii gratiæque causa concessit) quid fiat, cognoscite.

49 Professio est agri Leontini ad jugerum xxx. Hæc sunt ad tritici medimnum xc, id est, mod. dxl: deductis tritici mod. ccxvi, quanti decumæ venierunt, reliqua sunt tritici cccxxiv. Adde totius summæ dxl millium modium tres quinquagesimas; fit tritici mod. xxxii cccc: (ab omnibus

enim ternæ præterea quinquagesimæ exigebantur:) sunt hæc jam ad CCCLX mod. tritici. At ego CCCC lucri facta esse dixeram: non enim duco in hac ratione eos, quibus ternis medimnis non est licitum decidere. Verum, ut hac ipsa ratione summam mei promissi compleam, ad singula medimna multi HS binos, multi HS singulos semis accessionis cogebantur dare, qui minimum, singulos nummos. Minimum ut sequamur, quoniam XC med. duximus, accedant eo, novo pessimoque exemplo, HS XC millia. Hic mihi etiam dicere audebit, magno se decumas vendidisse, cum ex eodem agro dimidio ipse plus abstulerit, quam populo Romano miserit? CCXVI agri Leontini decumas vendidisti—si ex lege, magno; si, ut lex esset libido tua, parvo; si, ut, quæ dimidiæ essent, decumæ vocarentur, parvo vendidisti: multo enim pluris fructus annui Siciliæ venire potuerunt, si id te senatus aut populus Romanus facere voluisset. Etenim sæpe decumæ tanti venierunt, cum lege Hieronica venirent, quanti nunc lege Verria venierunt. Cedo mihi C. Norbani decumas venditas. C. NORBANI DECUMÆ VENDITÆ AGRI LEONTINI. Atqui tum neque judicium de modo jugerum dabatur; neque erat Artemidorus Cornelius recuperator; neque ab aratore magistratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat: nec beneficium petebatur ab decumano, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret; nec nummorum accessionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquagesimas frumenti addere: et tamen populo Romano magnus frumenti numerus mittebatur.

Quid vero istæ sibi quinquagesimæ, quid porro nummorum accessiones volunt? quo id jure, atque adeo quo id potius more fecisti? Nummos dabat arator: quomodo? aut unde? qui, si largissimus esse vellet, cumulatiore mensura uteretur, ut antea solebant facere in decumis, cum æqua lege et conditione venibant. Is nummum dabat. Unde? de frumento? quasi habuisset, te prætore, quod venderet. De vivo igitur aliquid erat resecandum, ut esset, unde Apronio ad illos fructus arationum hoc corollarium nummorum adderetur. Jam id porro utrum libentes, an inviti dabant? Libentes? amabant, credo, Apronium: inviti? qua re, nisi vi et malo, cogebantur? Jam iste homo amentissimus in ven- 50

dundis decumis nummorum faciebat accessiones ad singulas decumas: neque multum; bina aut terna millia nummum addebat: fiunt per triennium HS fortasse D millia. Hoc neque exemplo cujusquam, neque jure ullo fecit: neque eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen quemadmodum defensurus sit, homo quisquam unquam excogitavit.

51 When Verres boasts then of having increased your revenue, it is the boast of a steward who racks an estate to its utter ruin, in order to give one year's larger rent to the owner, while he appropriates a five times greater sum to himself. For official reports show how enormously the number of farmers in Sicily has been diminished during his administration.

Quod cum ita sit, audes dicere, te magno decumas vendidisse, cum sit perspicuum, te bona fortunasque aratorum, non populi Romani, sed tui quæstus causa, vendidisse? Ut, si qui villicus ex eo fundo, qui sestertia dena meritasset, excisis arboribus ac venditis, demptis tegulis, instrumento, pecore abalienato, domino XX millia nummum pro X miserit, sibi alia præterea centum confecerit; primo dominus, ignarus incommodi sui, gaudeat, villicoque delectetur, quod tanto plus sibi mercedis ex fundo refectum sit; deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fructus et cultura continetur, amotas et venditas, summo supplicio villicum afficiat, et secum male actum putet: item populus Romanus, cum audit, pluris decumas vendidisse C. Verrem, quam innocentissimum hominem, cui iste successit, C. Sacerdotem, putat se bonum in arationibus fructibusque suis habuisse custodem ac villicum; cum senserit, istum omne instrumentum aratorum, omnia subsidia vectigalium vendidisse, omnem spem posteritatis avaritia sua sustulisse, arationes et agros vectigales vastasse atque exinanisse, ipsum maximos quæstus prædasque fecisse; intelliget secum actum esse pessime, istum autem summo supplicio dignum existimabit. Unde ergo hoc intelligi potest? ex hoc maxime, quod ager decumanus provinciæ Siciliæ propter istius avaritiam desertus est. Neque id solum accidit, uti minus multis jugis ararent, si qui in agris remanserunt, sed etiam, ut permulti locupletes homines, magni et navi aratores, agros latos ac fertiles desererent, totasque arationes derelinquerent. Id adeo sciri facillime potest ex literis publicis civitatum, propterea quod lege Hieronica numerus aratorum quotannis apud magistratus publice subscribitur. Recita tandem, quot acceperit aratores agri Leontini Verres: LXXXIIII: quot anno tertio profiteantur: XXXII: II et quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem successerint.

Quot aratores adveniente te fuerunt agri Mutycensis? videamus ex literis publicis. CLXXXVII. Quid? anno tertio? LXXXVI. Centum et unum aratores unus ager istius injuria desiderat; atque adeo res publica, quoniam illa populi Romani vectigalia sunt, hunc tot patrumfamilias numerum desiderat et reposcit. Ager Herbitensis primo anno habuit aratores CCLII, tertio CXX: hinc CXXXII patresfamilias extorres profugerunt. Agyrinensis ager, quorum hominum! quam honestorum! quam locupletium! CCL aratores habuit primo anno præturæ tuæ. Quid? tertio anno? LXXX, quemadmodum legatos Agyrinenses recitare ex literis publicis audistis.

Pro dii immortales! si ex provincia tota CLXX ejecisses, possesne, severis judicibus, salvus esse? Unus ager Agyrinensis CLXX aratoribus inanior cum sit, vos conjecturam totius provinciæ nonne facietis? Atque hoc peræque in omni agro decumano reperietis: quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimonio, eos in agris minore instrumento, minus multis jugis, remansisse, quod metuebant, si discessissent, ne reliquas fortunas omnes amitterent; quibus autem iste nihil reliqui, quod perderent, fecerat, eos plane non solum ex agris, verum ex civitatibus suis profugisse. Illi ipsi, qui remanserant, vix decuma pars aratorum, relicturi agros omnes erant, nisi ad eos Metellus Roma literas misisset, se decumas lege Hieronica venditurum, et nisi ab iis hoc petivisset, ut sererent quam plurimum; quod illi semper sui causa fecerant, cum eos nemo rogaret, quamdiu intelligebant, sese sibi et populo Romano, non Verri et Apronio serere, impendere, laborare. Jam vero, judices, si Siculorum fortunas negligitis; si, quemadmodum socii populi Romani a magistratibus nostris tractentur, non laboratis; at vos communem populi Romani causam suscipite atque defendite. Ejectos aratores esse dico, agros vectigales vexatos atque exinanitos a Verre, populatam vastatamque provinciam; hæc omnia doceo literis civitatum, ostendo testimoniis et publicis honestissimarum civitatum, et privatis primariorum virorum: quid vultis amplius? 52

So that, if you care not for the wrongs of the Sicilians, at least consider the loss sustained by your own revenue.

Num exspectatis, dum L. Metellus, is, qui multos in istum testes imperio et potestate deterruit, idem absens de 53

And the truth of

these charges is best proved by the official letters of L. Metellus, the successor of Verres and his friend, whose report of the state in which he found his province, best shows what it had suffered under Verres. (53—56.)

istius scelere, improbitate, audacia testimonium dicat? Non opinor. At is optime, qui successit isti, potuit cognoscere. Ita est: verum amicitia impeditur. At debet vos certiores facere, quo pacto se habeat provincia. Debet: verumtamen non cogitur. Num quis in Verrem L. Metelli testimonium requirit? Nemo. Num quis postulat? Non opinor. Quid si testimonio L. Metelli ac literis hæc omnia vera esse doceo? quid dicetis? utrum Metellum falsum scribere? an amicum lædendi esse cupidum? an prætorem, quemadmodum provincia affecta sit, nescire? Recita literas L. Metelli, quas ad Cn. Pompeium et M. Crassum consules, quas ad M. Mummium prætorem, quas ad quæstores urbis misit. EPISTOLA L. METELLI. *Decumas frumenti lege Hieronica vendidi.* Cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? ita se vendidisse, ut omnes, præter Verrem: cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? se per istum erepta Siculis majorum nostrorum beneficia, jus ipsorum, conditionem societatis, amicitiæ, fœderum reddidisse. Dicit, quanti cujusque agri decumas vendiderit: deinde quid scribit? *Summa vi data est opera a me, ut quam plurimo decumas venderem.* Cur igitur, Metelle, non ita magno vendidisti? quia desertas arationes, inanes agros, provinciam miseram perditamque offendisti. Quid? id ipsum, quod satum est, qua ratione quisquam, qui sereret, inventus est? Recita. Literas ait se misisse, et confirmasse, suam se interposuisse auctoritatem: tantummodo aratoribus Metellus obsides non dedit, se non ulla in re Verri similem futurum. At quid est tandem, in quo se laborasse dicit? Recita. *Ut aratores, qui reliqui erant, quamplurimum sererent.* Qui *reliqui?* quid hoc est, *reliqui?* quo ex bello? qua ex vastitate? Quænam in Sicilia tanta clades, aut quod bellum tam diuturnum, tam calamitosum, te prætore, versatum est, ut is, qui tibi succesSerit, reliquos aratores collegisse et recreasse videatur?

54 Cum bellis Carthaginiensibus Sicilia vexata est, et post, nostra patrumque memoria, cum bis in ea provincia magnæ fugitivorum copiæ versatæ sunt; tamen aratorum interitio facta nulla est. Tum, sementi prohibita, aut messe amissa, fructus annuus interibat; tamen incolumis numerus mane-

bat dominorum atque aratorum: tum, qui M. Lævino, aut P. Rupilio, aut M'. Aquillio prætores in eam provinciam successerant, aratores reliquos non colligebant. Tantone plus Verres cum Apronio provinciæ Siciliæ calamitatis importavit, quam aut Hasdrubal cum Pœnorum exercitu, aut Athenio cum fugitivorum maximis copiis, ut temporibus illis, simul atque hostis superatus esset, ager araretur omnis, neque aratori prætor per literas supplicaret, neque eum præsens oraret, ut quam plurimum sereret; nunc autem ne post abitum quidem hujus importunissimæ pestis quisquam reperiretur, qui sua voluntate araret, pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros atque ad suum larem familiarem redirent? His te literis, homo audacissime atque amentissime, jugulatum esse non sentis? non vides, cum is, qui tibi successit, aratores reliquos appellet, hoc eum diserte scribere, reliquos hos esse, non ex bello, neque ex aliqua hujusmodi calamitate, sed ex tuo scelere, importunitate, avaritia, crudelitate? Recita cetera. *Tamen pro eo, ut temporis difficultas aratorumque penuria tulit. Aratorum*, inquit, *penuria.* Si ego accusator totiens de re eadem dicerem, vererer, ne animos vestros offenderem, judices. Clamat Metellus, *nisi literas misissem:* non est satis: *nisi præsens confirmassem:* ne id quidem satis est: *reliquos*, inquit, *aratores.* Reliquos! prope lugubri verbo calamitatem provinciæ Siciliæ significat: addit, *aratorum penuria.*

Exspectate etiam, judices, exspectate, si potestis, auctori- 55
tatem accusationis meæ. Dico aratores istius avaritia ejectos; scribit Metellus, *reliquos* ab se esse confirmatos. Dico agros relictos, arationesque desertas esse: scribit Metellus, aratorum esse *penuriam.* Hoc cum scribit, illud ostendit, dejectos fortunis omnibus, expulsos esse populi Romani socios atque amicos. Quibus si qua calamitas propter istum, salvis vectigalibus nostris, accidisset, animadvertere tamen in eum vos oportebat; præsertim cum ea lege judicaretis, quæ sociorum causa esset constituta: cum vero perditis profligatisque sociis, vectigalia populi Romani sint deminuta, res frumentaria, commeatus, copiæ, salus urbis atque exercituum nostrorum in posteritatem istius avaritia interierit; saltem

populi Romani commoda respicite, si sociis fidelissimis prospicere non laboratis. Atque ut intelligatis, ab isto præ lucro prædaque præsenti nec vectigalium nec posteritatis habitam esse rationem, cognoscite, quid ad extremum scribat Metellus. *In reliquum tamen tempus vectigalibus prospexi.* In reliquum tempus ait se vectigalibus prospexisse. Non scriberet, se vectigalibus prospexisse, nisi hoc vellet ostendere, te vectigalia perdidisse. Quid enim erat, quod vectigalibus prospiceret Metellus in decumis et in tota re frumentaria, si iste non vectigalia populi Romani suo quæstu pervertisset? Atque ipse Metellus, qui vectigalibus prospicit, qui reliquos aratores colligit, quid assequitur, nisi hoc, ut arent, si qui possunt, quibus aratrum saltem aliquod satelles istius Apronius reliquum fecit; qui tamen in agris spe atque exspectatione Metelli remanserunt? Quid ceteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris ejecti sunt, sed etiam ex civitatibus suis, ex provincia denique, bonis fortunisque omnibus ereptis, profugerunt? qua ratione ii revocabuntur? quot prætorum innocentia sapientiaque opus est, ut illa aratorum multitudo aliquando in suis agris ac sedibus collocetur?

56 Ac, ne miremini, tantam multitudinem profugisse, quantam ex literis publicis aratorumque professionibus cognovistis: scitote, tantam acerbitatem istius, tantum scelus in aratores fuisse, (incredibile dictu est, judices, sed et factum, et tota Sicilia pervagatum,) ut homines propter injurias licentiamque decumanorum mortem sibi ipsi consciverint. Centuripinum Dioclem, hominem locupletem, suspendisse se constat, quo die sit ei nuntiatum, Apronium decumas redemisse. Tyracinum, principem civitatis, eadem ratione mortem oppetisse, dixit apud vos homo nobilissimus, Archonidas Elorinus, cum audisset, tantum decumanum professum esse ex edicto istius sibi deberi, quantum ille bonis suis omnibus efficere non posset. Hæc tu, tametsi omnium hominum dissolutissimus crudelissimusque semper fuisti, tamen nunquam perpeterere, propterea quod ille gemitus luctusque provinciæ ad tui capitis periculum pertinebat: non, inquam, perpeterere, ut homines injuriæ tuæ remedium morte ac suspendio quærerent, nisi ea res ad quæstum et ad prædam

tuam pertineret. Quid? illud paterere? Attendite, judices; omnibus enim mihi nervis connitendum est, atque in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quam improbam, quam manifestam, quam confessam rem pecunia redimere conetur. Grave crimen est hoc, et vehemens, et post hominum memoriam judiciaque de pecuniis repetundis constituta gravissimum, prætorem socios habuisse decumanos.

57 Non hoc nunc primum audit privatus de inimico, reus ab accusatore: jam antea in sella sedens prætor, cum provinciam Siciliam obtineret, cum ab omnibus non solum (id quod commune est) propter imperium, sed etiam (id quod istius præcipuum est) propter crudelitatem metueretur, millies audivit, cum ejus animum ad persequendum non negligentia tardaret, sed conscientia sceleris avaritiæque suæ refrenaret. Loquebantur enim decumani palam, et præter ceteros is, qui apud istum plurimum poterat, maximosque agros populabatur, Apronius, perparvum ex illis magnis lucris ad se pervenire; prætorem esse socium. Hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur, tuumque nomen in re tam turpi nefariaque interponerent; nihilne tibi venit in mentem existimationi tuæ consulere; nihil denique capiti ac fortunis tuis providere? cum tui nominis terror in auribus animisque aratorum versaretur; cum decumani aratoribus ad pactiones faciendas, non suam vim, sed tuum scelus ac nomen opponerent. Ecquod judicium Romæ tam dissolutum, tam perditum, tam nummarium fore putasti, quo ex judicio te ulla salus servare posset, cum planum fieret, decumis contra instituta, leges, consuetudinemque omnium venditis, in aratorum bonis fortunisque diripiendis decumanos dictitasse tuas esse partes, tuam rem, tuam prædam, idque te tacuisse, et, cum dissimulare non posses, potuisse tamen perpeti et perferre, quod magnitudo lucri obscuraret periculi magnitudinem, plusque aliquanto apud te pecuniæ cupiditas, quam judicii metus posset? Esto, cetera negare non potes: ne illud quidem tibi reliquum fecisti, ut hoc posses dicere, nihil te eorum audisse, nihil ad tuas aures de infamia tua pervenisse. Querebantur cum luctu et gemitu aratores: tu id nesciebas? Fremebat tota provincia: nemo id tibi renuntiabat? Romæ querimoniæ de tuis injuriis,

57 And that in all these atrocities Verres was an interested party, that the tithe-collectors acted for his profit, was notorious all over Sicily, was repeated a hundred times, was offered to be legally proved, and Verres never denied it.

conventusque habebantur: ignorabas hæc? ignorabas hæc omnia? Quid? cum palam Syracusis, te audiente, maximo conventu L. Rubrius Q. Apronium sponsione lacessivit, ni Apronius dictitaret, te sibi in decumis esse socium: hæc te vox non perculit? non perturbavit? non, ut capiti et fortunis tuis prospiceres, excitavit? Tacuisti: sedasti etiam lites illorum, et sponsio illa ne fieret laborasti.

58 Pro dii immortales! hoc aut innocens homo perpeti potuisset? aut quamvis nocens, qui modo judicia Romæ fore putaret, non aliqua simulatione existimationi se hominum venditasset? Quid est hoc? Sponsio fit de capite ac fortunis tuis: tu sedes et quiescis? non persequeris? non perseveras? non perquiris, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natum, quemadmodum prolatum sit? Si tibi aliquis ad aurem accessisset, et dixisset, Apronium dictitare, te sibi esse socium; commoveri te oportuit, evocare Apronium, nec illum ante tibi satisfacere, quam tu omnium existimationi satisfecisses: cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia, hoc, verbo ac simulatione, Apronio, re vera, tibi objectum esset; tu unquam tantam plagam tacitus accipere potuisses, nisi hoc ita statuisses, in re tam manifesta quicquid dixisses, te deterius esse facturum? Quæstores, legatos, præfectos, tribunos suos multi missos fecerunt, et de provincia decedere jusserunt, quod illorum culpa se minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare ipsos aliqua in re judicarent: tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, perditum, flagitiosum, qui non modo animum integrum, sed ne animam quidem puram conservare potuisset, eum in tanto tuo dedecore profecto ne verbo quidem graviore appellasses, neque apud te tam sancta religio societatis fuisset, ut tui capitis periculum negligeres, nisi rem tam notam esse omnibus et tam manifestam videres.

Witness the case of P. Scandilius, who bound himself to prove that Apronius

59 Cum eodem Apronio postea P. Scandilius, eques Romanus, quem vos omnes nostis, eandem sponsionem de societate fecit, quam Rubrius facere voluerat. Institit, oppressit, non remisit: facta est sponsio HS v millium: cœpit Scandilius recuperatores, aut judicem postulare. Satisne vobis prætori improbo circumdati cancelli videntur in sua

provincia, immo vero in sella ac tribunali; ut aut de suo capite judicium fieri patiatur præsens ac sedens, aut confiteatur, se omnibus judiciis convinci necesse esse? Sponsio est, *ni te Apronius socium in decumis esse dicat:* provincia tua est: ades: abs te judicium postulatur. Quid facis? quid decernis? Recuperatores dicis te daturum. Bene agis: tametsi qui tantis erunt cervicibus recuperatores, qui audeant in provincia, cum prætor adsit, non solum contra voluntatem ejus, sed etiam contra fortunas judicare? Verum esto: manifesta res est: nemo est, quin audisse se liquido diceret: locupletissimus quisque ac certissimus testis esset: nemo erat Sicilia tota, quin sciret decumas esse prætoris; nemo, quin audisset id Apronium dictitasse: præterea conventus honestus Syracusis, multi equites Romani, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oporteret, qui aliter judicare nullo modo possent. Instat Scandilius poscere recuperatores. Tum iste homo innocens, qui illam suspicionem levare atque ab se removere cuperet, recuperatores dicit se de cohorte sua daturum.

asserted that Verres was his partner in collecting the tithes. (59—61.)

Pro deûm hominumque fidem! quem ego accuso? in quo 60
meam industriam ac diligentiam spectari volo? quid est, quod ego dicendo aut cogitando efficere aut assequi debeam? Teneo, teneo, inquam, in mediis vectigalibus populi Romani, in ipsis fructibus provinciæ Siciliæ, furem manifesto avertentem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam: teneo, inquam, ita, ut negare non possit. Nam quid hic dicet? Sponsio facta est cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, ni socium te sibi in decumis sese dictitaret. Exspectant omnes, quantæ tibi ea res curæ sit, quemadmodum hominum existimationi te atque innocentiam tuam probari velis. Hic tu medicum et haruspicem et præconem tuum recuperatores dabis, aut etiam illum ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianum judicem habebas, si qua res major esset, Papirium Potamonem, hominem severum, ex vetere illa equestri disciplina? Scandilius postulare de conventu recuperatores. Tum iste negat se de existimatione sua cuiquam, nisi suis, commissurum. Negotiatores sibi putant esse turpe, id forum sibi iniquum ejurare, ubi negotientur. Prætor provinciam suam sibi totam iniquam

ejurat. O impudentiam singularem! Hic postulat se Romæ absolvi, qui in sua provincia judicarit, se absolvi nullo modo posse? qui plus existimet apud lectissimos senatores pecuniam, quam apud tres negotiatores metum valere? Scandilius vero negat sese apud Artemidorum recuperatorem verbum esse facturum: et tamen auget atque onerat te bonis conditionibus, si tu uti velis: si ex provincia Sicilia tota statuas alium idoneum judicem aut recuperatorem nullum posse reperiri, postulat abs te, ut Romam rem rejicias. Hic enimvero tu exclamas, hominem improbum, qui postulet, ibi de tua existimatione judicium fieri, ubi te invidiosum esse intelligat: negas te Romam rejecturum; negas de conventu recuperatores daturum: cohortem tuam proponis. Scandilius rem se totam relicturum dicit, et suo tempore esse rediturum. Quid tu ibi tum? quid facis? Scandilium cogis—quid? sponsionem acceptam facere? Impudenter tollis exspectatum existimationis tuæ judicium: non facis. Quid ergo? Apronio permittis, ut, quos velit, de cohorte sumat recuperatores? Indignum, uni potius ex iniquis sumendi, quam utrisque ex æquis rejiciendi fieri potestatem. Neutrum facis eorum. Quid ergo? estne aliquid, quod improbius fieri possit? Est. Cogit enim Scandilium quinque illa millia nummum dare atque annumerare Apronio.

61 Quid potuit elegantius facere prætor cupidus existimationis bonæ, qui ab se omnem suspicionem propulsare, qui se eripere ex infamia cuperet? Adductus erat in sermonem, invidiam, vituperationem: dictitarat homo improbus atque impurus, Apronius, socium esse prætorem: venerat res in judicium atque discrimen: potestas erat isti, homini integro atque innocenti, data, ut, in Apronium cum animadvertisset, sese gravissima levaret infamia. Quid excogitat pœnæ? quid animadversionis in Apronium? Cogit Scandilium Apronio, ob singularem improbitatem atque audaciam prædicationemque nefariæ societatis, HS $\overline{v}$ mercedis ac præmii dare. Quid interfuit, homo audacissime, utrum hoc decerneres, an, quod Apronius dictitabat, tute de te profiterere ac dictitares? quem hominem, si qui pudor in te, atque adeo si qui metus fuisset, sine supplicio dimittere non debuisti, hunc abs te sine præmio discedere noluisti. Omnia simul intelli-

gere potestis, judices, uno crimine Scandiliano: primum, hoc non esse Romæ natum de societate decumarum, non ab accusatore fictum, non (ut solemus interdum in defensionibus dicere) crimen domesticum ac vernaculum, non ex tempore periculi tui constitutum; sed vetus, agitatum jam, et te prætore jactatum, et non ab inimicis Romæ compositum, sed Romam de provincia apportatum. Simul illud intelligi potest istius in Apronium studium, Apronii de isto non modo confessio, verum etiam commemoratio. Eodem accedit, quod hoc quoque intelligere potestis, istum statuisse, in provincia existimationis suæ judicium, extra cohortem suam committendum fuisse nemini.

62 Ecquis est judex, cui non ab initio decumani criminis persuasum sit, istum in aratorum bona fortunasque impetum fecisse? Quis hoc non ex eo statim judicavit, quod ostendi, istum decumas nova lege, atque adeo nulla lege, contra omnium consuetudinem atque instituta vendidisse? Verum, ut istos ego judices tam severos, tam diligentes, tam religiosos non habeam; ecquis est, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, judiciorum iniquitate, qui hoc non jamdudum statuerit ac judicarit? Etiam sane sit aliquis dissolutior in judicando, legum, officii, rei publicæ, sociorum atque amicorum negligentior: quid? is possitne de istius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas pactiones vi et metu expressas cognoverit? cum tanta præmia civitates vi et imperio, virgarum ac mortis metu, non modo Apronio atque ejus similibus, verum etiam Veneriis servis dare coactas. Quodsi quis sociorum incommodis minus commovetur; si quem aratorum fugæ, calamitates, exsilia, suspendia denique non permovent: non possum dubitare, quin is tamen, cum vastatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum literis et epistola L. Metelli cognoverit, statuat, fieri non posse, ut de isto non severissime judicetur. Erit aliquis etiam, qui hæc omnia dissimulare ac negligere possit. Attuli sponsiones ipso præsente factas de decumarum societate, ab ipso prohibitas judicari: quid est, quod possit quisquam manifestius hoc desiderare? Non dubito, quin vobis satisfecerim, judices: verumtamen progrediar longius: non mehercule quo vobis magis hoc persuadeatur, quam jam

It is impossible then that any judges, however corrupt, however partial, can acquit so great, so flagrant a criminal.

persuasum esse confido, sed ut ille aliquando impudentiæ suæ finem faciat, aliquando desinat, ea se putare posse emere, quæ ipse semper habuit venalia, fidem, jusjurandum, veritatem, officium, religionem, desinant amici ejus ea dictitare, quæ detrimento, maculæ, invidiæ, infamiæ nobis omnibus esse possint. At qui amici? O miserum atque invidiosum offensumque paucorum culpa atque indignitate ordinem senatorium? Albam Æmilium sedentem in faucibus macelli loqui palam, vicisse Verrem, emptos habere judices, alium HS cccc millibus, alium HS ɔ, quem minimo, ccc. Atque ei cum responsum esset, fieri non posse: multos testes esse dicturos, me præterea causæ non defuturum: *Licet hercle,* inquit, *omnes omnia dicant in illum: nisi ita res manifesta erit allata, ut responderi nihil possit, vicimus.* Bene agis, Alba: ad tuam veniam conditionem. Nihil putas valere in judiciis conjecturam, nihil suspicionem, nihil actæ vitæ existimationem, nihil bonorum virorum testimonia, nihil civitatum auctoritates ac literas: res manifestas quæris. Non quæro judices Cassianos; veterem judiciorum severitatem non requiro; vestram in hoc fidem, dignitatem, religionem in judicando non imploro: Albam habebo judicem, eum hominem, qui se ipse scurram improbissimum existimari vult, qui a scurris semper potius gladiator, quam scurra appellatus sit: afferam rem ejusmodi in decumis, ut Alba fateatur, istum in re frumentaria et in bonis aratorum aperte palamque esse prædatum.

63 Decumas agri Leontini magno dicis te vendidisse. Ostendi jam illud initio, non existimandum magno vendidisse eum, qui verbo decumas vendiderit, re et conditione et lege et edicto et licentia decumanorum decumas aratoribus nullas reliquas fecerit. Etiam illud ostendi, vendidisse alios magno decumas agri Leontini ceterorumque agrorum, et lege Hieronica vendidisse, et pluris etiam, quam te vendidisse; nec aratorem quemquam esse questum. Nec enim fuit quod quisquam queri posset, cum lege æquissime scripta venirent; neque illud unquam aratoris interfuit, quanti decumæ venirent. Non enim ita est, ut, si magno venierint, plus arator debeat; si parvo, minus: ut frumenta nata sunt, ita decumæ veneunt: aratoris autem interest, ita se frumenta

Especially when I show that his favourite defence "of having increased our revenue," is false in fact; for he sold the tithes of the land of the Leontini to his own creature Apronius for

habere, ut decumæ quam plurimo venire possint: dum arator ne plus decumam det, expedit ei decumam esse quam maximam. Verum, ut opinor, hoc esse vis caput defensionis tuæ, magno te decumas vendidisse, atque aliorum quidem agrorum pro portione magno decumas vendidisse, agri vero Leontini, qui plurimum efficit, tritici modium CCXVI millibus. Si doceo, pluris aliquanto potuisse vendere, neque his voluisse te addicere, qui contra Apronium licerentur, et Apronio multo minoris, quam aliis potueris vendere, tradidisse: si hoc doceo, poteritne te ipse Alba, tuus antiquissimus non solum amicus, verum etiam amator, absolvere?

30,000 modii less than was bid for them by another individual.

Dico, equitem Romanum, hominem in primis honestum, 64
Q. Minucium, cum sui similibus ad decumas agri Leontini tritici mod. non mille, non duo, non tria millia, sed ad unas unius agri decumas tritici modium triginta voluisse addere; ei potestatem emendi non esse factam, ne res abiret ab Apronio. Negare hoc, nisi forte negare omnia constituisti, nullo modo potes: palam res gesta est, maximo conventu, Syracusis: testis est tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas solent eo convenire. Quod sive fateris, sive convinceris, quot, et quam manifestis in rebus teneare, non vides? Primum tuam rem illam et prædam fuisse: nam, ni ita esset, cur tu Apronium malebas, quem omnes tuum procuratorem in decumis, tuum negotium agere loquebantur, quam Minucium, decumas agri Leontini sumere? Deinde immensum atque infinitum lucrum esse factum: nam si $\overline{\text{XXX}}$ tu commotus non esses, certe hoc idem lucri Minucius Apronio libenter dedisset, si ille accipere voluisset. Quantam igitur illi spem prædæ propositam arbitramur fuisse, qui tantum præsens lucrum, nulla opera insumpta, contempserit atque despexerit? deinde ipse Minucius nunquam tanti habere voluisset, si decumas tu lege Hieronica venderes: sed quia tuis novis edictis et iniquissimis institutis plus aliquanto se, quam decumas, ablaturum videbat, idcirco longius progressus est. At Apronio semper plus etiam multo abs te permissum est, quam quod edixeras. Quantum igitur quæstum putamus factum esse per eum, cui quidvis licitum sit, cum tantum lucri voluerit addere is, cui,

si decumas emisset, idem non liceret? Postremo illa quidem certe tibi præcisa est defensio, in qua tu semper omnia tua furta atque flagitia latere posse arbitratus es, magno te decumas vendidisse, plebi Romanæ consuluisse, annonæ prospexisse. Non potest hoc dicere is, qui negare non potest, se unius agri decumas XXX millibus mod. minoris, quam potuerit, vendidisse; ut etiam, si tibi hoc concedam, Minucio te ideo non tradidisse, quod jam addixisses Apronio: aiunt enim te ita dictitare, quod ego exspecto, cupioque te ita illud defendere: verum ut ita sit, tamen non potes hoc, quasi præclarum aliquid, prædicare, magno te decumas vendidisse, cum fuisse fateare, qui multo pluris voluerit emere.

65 His guilt was further proved by the language of his friend and successor L. Metellus, who refused to try Apronius, lest he should thereby prejudice the cause of Verres.

Tenetur, igitur jam, judices, et manifesto tenetur avaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia. Quid si hæc, quæ dico, ipsius amici defensoresque judicarunt? quid vultis amplius? Adventu L. Metelli prætoris, cum omnes ejus comites iste sibi suo illo panchresto medicamento amicos reddidisset, aditum est ad Metellum: eductus est Apronius: eduxit vir primarius C. Gallus, senator: postulavit a L. Metello, ut ex edicto suo judicium daret in Apronium, *quod per vim aut metum abstulisset*, quam formulam Octavianam et Romæ Metellus habuerat, et habebat in provincia: non impetrat; cum hoc diceret Metellus, præjudicium a se de capite C. Verris per hoc judicium nolle fieri. Tota Metelli cohors, hominum non ingratorum, aderat Apronio: C. Gallus, homo nostri ordinis, a suo familiarissimo L. Metello judicium ex edicto non potest impetrare. Non reprehendo Metellum: pepercit homini amico, et, quemadmodum ipsum dicere audivi, necessario: non reprehendo, inquam, Metellum; sed hoc miror, quomodo, de quo homine præjudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipse non modo præjudicarit, verum gravissime ac vehementissime judicarit. Primum enim, si Apronium absolutum iri putaret, nihil erat, quod ullum præjudicium vereretur: deinde, si, condemnato Apronio, conjunctam cum eo Verris causam omnes erant existimaturi, Metellus quidem certe jam hoc judicabat, eorum rem causamque esse conjunctam, qui statueret, Apronio condemnato, de isto præjudicium futurum. Et simul una res utrique rei est argumento, et

aratores vi et metu coactos Apronio multo plus, quam debuerint, dedisse, et Apronium istius rem suo nomine egisse, cum L. Metellus statuerit, non posse Apronium condemnari, quin simul de istius scelere atque improbitate judicaretur.

Venio nunc ad epistolam Timarchidi, liberti istius et accensi, de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum peroraro. Hæc epistola est, judices, quam nos Syracusis in ædibus Apronii, cum literas conquireremus, invenimus. Missa est, ut ipsa significat, ex itinere, cum Verres jam de provincia decessisset, Timarchidi manu scripta. Recita epistolam. *Timarchides Verris accensus Apronio salutem dicit.* Jam hoc quidem non reprehendo, quod adscribit *accensus:* cur enim sibi hoc scribæ soli assumant? *L. Papirius scriba:* volo ego hoc esse commune accensorum, lictorum, viatorum. *Fac diligentiam adhibeas, quod ad prætoris existimationem attinet.* Commendat Apronio Verrem, et hortatur, ut inimicis ejus resistat. Bono præsidio munitur existimatio tua, si quidem in Apronii constituitur diligentia atque auctoritate. *Habes virtutem atque eloquentiam.* Quam copiose laudatur Apronius a Timarchide! quam magnifice! Cui ego illum non putem placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus sit? *Habes, sumptum unde facias.* Necesse est, quod redundarit de vestro frumentario quæstu, ad illum potissimum, per quem agebatis, defluxisse. *Scribas, apparitores recentes arripe: cum L. Volteio, qui plurimum potest, cæde, concide.* Videte, quam valde malitiæ suæ confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. Jam hoc *cæde, concide;* nonne vobis verba domo patroni depromere videtur ad omne genus nequitiæ accommodata? *Volo, mi frater, fraterculo tuo credas*—consorti quidem in lucris atque furtis gemino et simillimo nequitia, improbitate, audacia. 66

And, finally, it is proved beyond all dispute by the letter of his freedman Timarchides to this very Apronius. (66—69.)

In cohorte carus habebere. Quid est hoc *in cohorte?* quo pertinet? Apronium doces? quid? in vestram cohortem, te monitore, an sua sponte pervenerat? *Quod cuique opus est, oppone.* Qua impudentia putatis in dominatione fuisse, qui in fuga tam improbus sit? ait, omnia pecunia effici posse; dare, profundere oportere, si velis vincere. Non hoc mihi 67

tam molestum est, Apronio suadere Timarchidem, quam quod hoc idem patrono suo præcipit. *Te postulante omnes vincere solent.* Verre quidem prætore, non Sacerdote, non Peducæo, non hoc ipso Metello. *Scis Metellum sapientem esse.* Hoc vero ferri jam non potest, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingenium, et contemni ac despici a fugitivo Timarchide. *Si Volteium habebis, omnia ludibundus conficies.* Hic vehementer errat Timarchides, qui aut Volteium corrumpi pecunia putet posse, aut Metellum unius arbitratu gerere præturam: sed errat domestica conjectura: quia multos et per se et per alios multa ludibundos [libidinose] apud Verrem effecisse vidit, ad omnes eosdem patere aditus arbitratur. Facilius vos efficiebatis ludibundi, quæ volebatis a Verre, quod multa ejus ludorum genera noratis. *Inculcatum est Metello et Volteio, te aratores evertisse.* Quis istuc Apronio attribuebat, cum aratorem aliquem everterat? aut Timarchidi, cum ob judicandum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio lictori, cum aliquem innocentem securi percusserat? Nemo: omnes ei tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt. *Obtuderunt ejus aures, te socium prætoris fuisse.* Videsne, hoc quam clarum sit et fuerit, cum etiam Timarchides hoc metuat? concedisne, non hoc crimen nos in te confingere, sed jampridem ad crimen aliquam defensionem libertum quærere? Libertus et accensus tuus, et tibi ac liberis tuis omnibus in rebus conjunctus ac proximus, ad Apronium scribit, vulgo esse ab omnibus ita demonstratum Metello, tibi Apronium in decumis socium fuisse. *Fac sciat improbitatem aratorum: ipsi sudabunt, si dii volent.* Quod istuc, per deos immortales! aut qua de causa excitatum esse dicamus in aratores tam infestum odium atque tantum? quantam injuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus et accensus ejus tam irato animo ac literis insequatur?

68 Neque ego hujus fugitivi vobis, judices, epistolam recitassem, nisi ex ea totius familiæ præcepta et instituta et disciplinam cognosceretis. Videtis, ut moneat Apronium, quibus rebus ac muneribus se insinuet in familiaritatem Metelli, Volteium corrumpat, scribas accensumque pretio

deleniat: ea præcipit, quæ vidit; ea monet alienum hominem, quæ domi didicit ipse: verum in hoc errat uno, quod existimat easdem vias ad omnium familiaritates esse munitas. Quamquam merito sum iratus Metello, tamen hæc, quæ vera sunt, dicam. Apronius ipsum Metellum non pretio, ut Verrem, non convivio, non muliere, non sermone impuro atque improbo posset corrumpere, quibus rebus non sensim atque moderate ad istius amicitiam adrepserat, sed brevi tempore totum hominem, totamque ejus præturam possederat. Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quod corrumperet, ex qua recuperatores in aratorem nulli dabantur? Nam quod scribit, *Metelli filium puerum esse*, vehementer errat: non enim ad omnes prætorum filios iidem aditus sunt. O Timarchide, Metelli est filius in provincia, non puer, sed adolescens bonus ac pudens, dignus illo loco ac nomine. Vester iste puer prætextatus in provincia quemadmodum fuisset, non dicerem, si pueri esse illam culpam, ac non patris existimarem. Tune, cum te ac tuam vitam nosses, in Siciliam tecum grandem prætextatum filium ducebas? ut, etiamsi natura puerum a paternis vitiis atque a generis similitudine abduceret, consuetudo tamen eum et disciplina degenerare non sineret? Fac enim fuisse in eo C. Lælii aut M. Catonis materiem atque indolem: quid ex eo boni sperari atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut nullum unquam pudicum neque sobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta ætate, per triennium inter impudicas mulieres et intemperantes viros versatus sit? nihil unquam audierit a patre, quo pudentior aut melior esset? nihil unquam patrem facere viderit, quod cum imitatus esset, non, id quod turpissimum est, patris similis putaretur?

Quibus in rebus non solum filio, Verres, sed etiam rei 69
publicæ fecisti injuriam. Susceperas enim liberos non solum tibi, sed etiam patriæ; qui non modo tibi voluptati, sed etiam qui aliquando usui rei publicæ possent esse. Eos instituere atque erudire ad majorum instituta atque civitatis disciplinam, non ad tua flagitia neque ad tuas turpitudines debuisti. Esset ex inerti et improbo et impuro parente navus et pudens et probus filius: haberet aliquid res pub-

lica abs te muneris. Nunc pro te Verrem substituisti alterum civitati: nisi forte hoc deteriorem, si fieri potest, quod tu ejusmodi evasisti, non in hominis luxuriosi, sed tantum in furis atque divisoris disciplina educatus. Quid isto fore festivius arbitramur, si est tuus natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis? Quem ego, judices, quamvis bonum fortemque facile paterer evadere: non enim me inimicitiæ commovent, si quæ mihi cum isto futuræ sunt; nam si in omnibus rebus innocens fuero meique similis, quid mihi istius inimicitiæ nocebunt? sin aliqua in re Verris similis fuero, non magis mihi deerit inimicus, quam Verri defuit. Etenim, judices, ejusmodi res publica debet esse, et erit, veritate judiciorum constituta, ut inimicus neque deesse nocenti possit, neque obesse innocenti. Quapropter nulla res est, quamobrem ego istum nolim ex paternis probris ac vitiis emergere: id quod tametsi isti difficile est, tamen haud scio an fieri possit: præsertim si (ut nunc fit) custodes amicorum eum sectabuntur, quoniam pater tam negligens ac dissolutus est. Verum huc longius, quam voluntas fuit, ab epistola Timarchidi digressa est oratio mea: qua recitata, conclusurum me esse crimen decumanum dixeram: ex quo intellexistis, innumerabilem frumenti numerum per triennium aversum a re publica esse ereptumque aratoribus.

I proceed to the second division of Verres' extortions: those which relate to the CORN BOUGHT FOR THE GOVERNMENT FROM THE FARMERS.

70 Sequitur, ut de frumento empto vos, judices, doceam, maximo atque impudentissimo furto: de quo dum certa, et pauca, et magna dicam breviter, attendite. Frumentum in Sicilia emere debuit Verres ex senatusconsulto et ex lege Terentia et Cassia frumentaria. Emendi duo genera fuerunt; unum decumarum; alterum, quod præterea civitatibus æqualiter esset distributum: illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset; hujus imperati tritici modium DCCC millia: pretium autem constitutum decumano in modios singulos HS III, imperato HS IIIS. Ita in frumentum imperatum HS duodetriciens in annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solveret, in alteras decumas fere ad nonagiens. Sic per triennium ad hanc frumenti emptionem Siciliensem prope centiens et viciens erogatum est. Hanc pecuniam tantam, datam tibi ex ærario inopi atque exhausto, datam ad frumentum, hoc est, ad

necessitatem salutis ac vitæ, datam, ut Siculis, ut aratoribus, quibus tanta onera res publica imponeret, solveretur, abs te sic laceratam esse dico, ut possim illud probare, si velim, omnem te hanc pecuniam domum tuam avertisse. Etenim sic hanc rem totam administrasti, ut hoc, quod dico, probari æquissimo judici possit. Sed ego habebo rationem auctoritatis meæ; meminero, quo animo et quo consilio ad causam publicam accesserim. Non agam tecum accusatorie; nihil fingam; nihil cuiquam probari volo, me dicente, quod non ante mihimetipsi probatum sit. In hac pecunia publica, judices, hæc insunt tria genera furtorum: primum cum posita esset pecunia apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis feneratus est: deinde permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino: postremo, si cui civitati solvit, tantum detraxit, quantum commodum fuit, nulli quod debitum est reddidit.

71 First of all, he traded with the public money assigned him for the purchase of this corn, and received interest for it. (71, 72.)

Ac primum hoc ex te quæro, tu, cui publicani ex Carpinatii literis gratias egerunt, pecunia publica ex ærario erogata, ex vectigalibus populi Romani ad emendum frumentum attributa, fueritne tibi quæstui? pensitaritne tibi binas centesimas? Credo te negaturum: turpis enim est et periculosa confessio. Mihi autem hoc perarduum est demonstrare. Quibus enim testibus? publicanis? tractati honorifice sunt; tacebunt: literis eorum? decreto decumanorum remotæ sunt. Quo me igitur vertam? Rem tam improbam, crimen tantæ audaciæ tantæque impudentiæ, propter inopiam testium ac literarum prætermittam? Non faciam, judices: utar teste—quo? P. Vettio Chilone, homine equestris ordinis honestissimo atque ornatissimo: qui isti ita et amicus et necessarius est, ut, etiamsi vir bonus non esset, tamen, quod contra istum diceret, grave videretur; ita vir bonus est, ut, etiamsi inimicissimus isti esset, tamen ejus testimonio credi oporteret. Admiratur et exspectat, quidnam Vettius dicturus sit. Nihil dicet ex tempore: nihil ex sua voluntate, nihil, cum utrumvis licuisse videatur. Misit literas in Siciliam ad Carpinatium, cum esset magister scripturæ et sex publicorum, quas ego Syracusis apud Carpinatium in literarum allatarum libris, Romæ in literarum missarum apud magistrum L. Tullium, familiarem tuum, inveni: quibus ex lite-

ris impudentiam feneratoris, quæso, cognoscite. LITERÆ MISSÆ P. VETTII, P. SERVILII, C. ANTISTII, MAGISTRORUM. Præsto ait se tibi futurum Vettius, et observaturum, quemadmodum rationes ad ærarium referas; ut, si hanc ex fenore pecuniam populo non retuleris, reddas societati. Possumus hoc teste, possumus P. Servilii et C. Antistii magistrorum literis, primorum hominum atque honestissimorum, possumus auctoritate societatis, cujus literis utimur, quod dicimus obtinere? an aliqua firmiora aut graviora quærenda sunt?

72 Vettius, tuus familiarissimus, Vettius, tuus affinis, cujus sororem habes in matrimonio, tuæ uxoris frater, Vettius, frater tui quæstoris, testatur literis tuum impudentissimum furtum certissimumque peculatum: (nam quo alio nomine pecuniæ publicæ feneratio est appellanda?) Scribam tuum dicit, Verres, hujus perscriptorem fenerationis fuisse: ei quoque magistri minantur in literis: et casu scribæ tum duo magistri fuerunt cum Vettio. Binas centesimas ab sese ablatas ferendum non putant: et recte non putant. Quis enim hoc fecit unquam? quis denique conatus est facere, aut posse fieri cogitavit, ut, cum senatus usura publicanos sæpe juvisset, magistratus a publicanis pecuniam pro usura auderet auferre? Certe huic homini spes nulla salutis esset, si publicani, hoc est, si equites Romani judicarent. Minor esse nunc, judices, vobis disceptantibus debet; et tanto minor, quanto est honestius, alienis injuriis, quam re sua commoveri. Quid ad hæc respondere cogitas? Utrum factum negabis? an tibi hoc licitum esse defendes? Negare qui potes? an ut tanta auctoritate literarum, tot testibus publicanis convincare? Licuisse vero qui? Si mehercule te pecuniam tuam prætorem in provincia feneratum docerem, tamen effugere non posses: sed publicam, sed ob frumentum decretam, sed a publicanis fenore accepto, hoc licuisse cuiquam probabis? quo non modo ceteri, sed tu ipse nihil audacius improbiusque fecisti. Non mehercule hoc, quod omnibus singulare videtur, de quo mihi deinceps dicendum est, possum, judices, dicere audacius esse aut impudentius, quod permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino: major hæc præda fortasse est: sed illa impudentia certe non

minor. Et, quoniam de illa feneratione satis dictum est, nunc de hac tota pecunia aversa, quæso, cognoscite.

73 Siciliæ civitates multæ sunt, judices, ornatæ atque honestæ, ex quibus in primis numeranda est civitas Halesina: nullam enim reperietis aut officiis fideliorem, aut copiis locupletiorem, aut auctoritate graviorem. Huic iste in annos singulos cum sexagena tritici millia modium imperavisset, pro tritico nummos abstulit, quanti erat in Sicilia triticum; quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. Obstupui, judices, cum hoc mihi primum Halesæ demonstravit in senatu Halesinorum homo summo ingenio, summa prudentia, summa auctoritate præditus, Halesinus Æneas, cui senatus dederat publice causam, ut mihi fratrique meo gratias ageret, et simul qui nos ea, quæ ad judicium pertinerent, doceret. Demonstrat, hanc istius consuetudinem ac rationem fuisse: quod omnis frumenti copia decumarum nomine penes istum esset redacta, solitum esse istum pecuniam cogere a civitatibus, frumentum improbare, quantum frumenti esset Romam mittendum, tantum de suo quæstu ac de sua copia frumenti mittere. Posco rationes: inspicio literas: video frumenti granum Halesinos, quibus sexagena millia modium imperata erant, nullum dedisse; pecuniam Volcatio, Timarchidi, scribæ dedisse: reperio genus hujusmodi, judices, prædæ, ut prætor, qui frumentum emere debeat, non emat, sed vendat; pecunias, quas civitatibus distribuere debeat, eas omnes avertat atque auferat. Non mihi jam furtum, sed monstrum ac prodigium videbatur, civitatum frumentum improbare, suum probare; cum suum probasset, pretium ei frumento constituere; quod constituisset, id a civitatibus auferre; quod a populo Romano accepisset, tenere.

Next, he never purchased corn from the Sicilians, but appropriated the money given him for that purpose to his own use; and complaining that the corn of the farmers was of an inferior quality, he compelled them to buy corn from the stores which his plunder had accumulated, and this he sent to Rome, as if purchased by the public money. (73—77.)

74 Quot vultis esse in uno furto peccatorum gradus? ut, si singulis insistere velim, progredi iste non possit. Improbas frumentum Siculorum. Quid? ipse quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam, quæ tibi ex alio genere frumentum suppeditare possit? Cum senatus decernit, ut ematur in Sicilia frumentum, aut cum populus jubet, hoc, ut opinor, intelligit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere. Tu, cum civitatum Siciliæ vulgo omne frumentum impro-

bas, num ex Ægypto aut Syria frumentum Romam missurus es? Improbas Halesinum, Thermitanum, Cephalœditanum, Amestratinum, Tyndaritanum, Herbitense, multarum præterea civitatum. Quid accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum ejusmodi, te prætore, ferrent, ut neque tibi, neque populo Romano posset probari, præsertim cum ex iisdem agris ejusdem anni frumentum ex decumis Romam mancipes advexissent? quid acciderat, ut ex eodem horreo decumanum probaretur, emptum improbaretur? Dubiumne est, quin ista omnis improbatio cogendæ pecuniæ causa nata sit? Esto, improbes Halesinum: habes ab alio populo, quod probes: eme illud, quod placet, missos fac eos, quorum frumentum improbasti. Sed ab his, quos repudias, exigis tantum pecuniæ, quantum ad eum numerum frumenti satis sit, quem ei civitati imperas, emendum. Dubium est, quid egeris. In medimna singula video ex literis publicis tibi Halesinos HS quinos denos dedisse. Ostendam ex tabulis locupletissimorum aratorum, eodem tempore neminem in Sicilia pluris frumentum vendidisse.

75 Quæ est ergo ista ratio, aut quæ potius ista amentia, frumentum improbare id, quod ex eo loco sit, ex quo senatus et populus Romanus emi voluerit, et ex eo acervo, ex quo partem tu idem, decumarum nomine, probaris; deinde a civitatibus pecuniam ad emendum frumentum cogere, cum ex ærario acceperis? Utrum enim lex Terentia Siculorum pecunia frumentum emere, an populi Romani pecunia frumentum a Siculis emere jussit? Jam vero ab isto omnem illam ex ærario pecuniam, quam his oportuit civitatibus pro frumento dari, lucrifactam videtis. Accipis enim HS xv pro medimno; tanti enim est illo tempore medimnum: retines HS xxi; tanti enim est frumentum Siciliense ex lege æstimatum. Quid interest, utrum hoc feceris, an frumentum non improbaris, sed frumento probato et accepto, pecuniam publicam tenueris omnem, neque quicquam ulli dissolveris civitati, cum æstimatio legis ejusmodi sit, ut ceteris temporibus tolerabilis Siculis, te prætore etiam grata esse debuerit? Est enim modius lege HS iiis æstimatus: fuit autem, te prætore, ut tu in multis epistolis ad amicos tuos gloriaris, HS ii. Sed fuerit HS iis, quoniam tantum a civitatibus

in modios singulos exegisti. Cum, si solveres Siculis tantum, quantum populus Romanus jusserat, aratoribus fieri gratissimum posset: tu non modo eos accipere, quod oportebat, noluisti, sed etiam dare, quod non debebant, coëgisti. Atque hæc ita gesta esse, judices, cognoscite et ex literis publicis civitatum, et ex testimoniis publicis; in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum intelligetis. Omnia, quæ dicimus, rationibus populorum non interpositis, neque perturbatis, neque repentinis, sed certis, institutis, ordine relata atque confecta sunt. Recita rationes Halesinorum. Cui pecuniam datam dicit? Dic, dic etiam clarius: *Volcatio, Timarchidi, Mævio.*

Quid est, Verres? ne illam quidem tibi defensionem reli- 76
quam fecisti, mancipes in istis rebus esse versatos? mancipes frumentum improbasse? mancipes pretio cum civitatibus decidisse, et eosdem abs te illarum civitatum nomine pecunias abstulisse, deinde ipsos sibi frumentum coëmisse; nihil hæc ad te pertinere? Mala mehercule, ac misera defensio, prætorem hoc dicere, Ego frumentum neque attigi, neque inspexi; mancipibus potestatem probandi improbandique permisi; mancipes a civitatibus pecunias extorserunt; ego autem, quam pecuniam populis dare debui, mancipibus dedi. Mala est hæc quidem, ut dixi, defensio, ac potius perdita maximorum peccatorum, hujus autem et iniquitatis et inertiæ confessio, non defensio criminis: sed tamen hac ipsa tibi, si uti cupias, non licet: vetat te Volcatius, tuæ tuorumque deliciæ, mentionem mancipis facere. Timarchides autem, columen familiæ vestræ, premit fauces defensionis tuæ; cui simul et Volcatio pecunia a civitate numerata est. Jam vero scriba tuus annulo aureo suo, quem ex his rebus invenit, ista te ratione uti non sinet. Quid igitur est reliquum, nisi uti fateare, te Romam frumentum emptum Siculorum pecunia misisse, publicam domum tuam convertisse? O consuetudo peccandi, quantam habes jucunditatem improbis et audacibus, cum pœna abfuit et licentia consecuta est! Iste in hoc genere peculatus non nunc primum invenitur, sed nunc demum tenetur. Vidimus huic ab ærario pecuniam numerari quæstori ad sumptum exercitus consularis: vidimus paucis post mensibus et exercitum et consulem spoliatum. Illa

omnis pecunia latuit in illa caligine ac tenebris, quæ totam rem publicam tum occuparant. Iterum gessit hereditariam quæsturam cum Dolabella: magnam pecuniam avertit; sed ejus rationem cum damnatione Dolabellæ permiscuit. Commissa est pecunia tanta prætori: non reperietis hominem timide nec leviter hæc improbissima lucra ligurientem; devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit. Ita serpit illud insitum natura malum consuetudine peccandi libera, finem audaciæ ut statuere ipse non possit. Tenetur igitur aliquando, et in rebus cum maximis, tum manifestis tenetur. Atque in eam fraudem videtur mihi divinitus incidisse, non solum ut eas pœnas quas proxime meruisset, solveret, sed ut illa etiam scelera ejus in Carbonem et in Dolabellam vindicarentur.

77 Etenim nova quoque alia res, judices, extitit, in hoc crimine, quæ tollat omnem dubitationem superioris illius decumani criminis. Nam, ut illud missum faciam, permultos aratores in alteras decumas, et in hæc octingenta millia modium, quod emptum populo Romano darent, non habuisse, et a tuo procuratore, hoc est, ab Apronio, emisse; ex quo intelligi potest, nihil te aratoribus reliqui fecisse: ut hoc præteream, quod multorum est testimoniis expositum: potest illo quicquam esse certius, in tua potestate atque in tuis horreis omne frumentum Siciliæ, per triennium, atque omnes fructus agri decumani fuisse? Cum enim a civitatibus pro frumento pecuniam exigebas, unde erat frumentum, quod Romam mitteres, si tu id non omne clausum et compressum possidebas? Itaque in eo frumento primus tibi ille quæstus erat ipsum frumentum, quod erat ereptum ab aratoribus: alter, quod id frumentum improbissime per triennium partum non semel, sed bis, neque uno, sed duobus pretiis, unum et idem frumentum, vendidisti: semel civitatibus, HS xv in medimnum; iterum populo Romano, a quo HS xxi in medimna pro eodem illo frumento abstulisti. At enim frumentum Centuripinorum et Agrigentinorum et nonnullorum fortasse præterea probasti, et his populis pecuniam dissolvisti. Sint sane aliquæ civitates in eo numero, quarum frumentum improbare nolueris. Quid tandem? his civitatibus omnisne pecunia, quæ pro frumento debita est, dissoluta

est? Unum mihi reperi, non populum, sed aratorem: vide, quære, circumspice, si quis forte est ex ea provincia, in qua tu triennium præfuisti, qui te nolit perisse: unum, inquam, da mihi ex illis aratoribus, qui tibi ad statuas pecuniam contulerunt, qui sibi dicat pro frumento omne esse, quod oportuerit, solutum. Confirmo, judices, neminem esse dicturum.

78 Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione et collybo; deinde pro nescio quo cerario. Hæc omnia, judices, non rerum certarum, sed furtorum improbissimorum sunt vocabula. Nam collybus esse qui potest, cum utuntur omnes uno genere nummorum? cerarium vero quid vocas? quomodo hoc nomen ad rationes magistratus, quomodo ad pecuniam publicam allatum est? Nam illud genus tertium deductionis erat ejusmodi, quasi non modo liceret, sed etiam oporteret, nec solum oporteret, sed plane necesse esset. Scribæ nomine de tota pecunia binæ quinquagesimæ detrahebantur. Quis hoc tibi concessit? quæ lex? quæ senatus auctoritas? quæ porro æquitas, ut tantam pecuniam scriba tuus auferret, sive de aratorum bonis, sive de populi Romani vectigalibus? Nam si potest ista pecunia sine aratorum injuria detrahi, populus Romanus habeat, tantis præsertim ærarii angustiis: sin autem et populus Romanus voluit, et æquum est, ita solvi aratoribus; tuus apparitor, parva mercede populi conductus, de aratorum bonis prædabitur? Et in hac causa scribarum ordinem in me concitabit Hortensius, et eorum commoda a me labefactari, atque oppugnari jura dicet? Quasi vero hoc scribis ullo exemplo aut ullo jure sit concessum. Quid ego vetera repetam? aut quid eorum scribarum mentionem faciam, quos constat sanctissimos homines atque innocentissimos fuisse? non me fugit, judices, vetera exempla pro fictis fabulis jam audiri atque haberi. In his temporibus versabor miseris ac perditis. Nuper, Hortensi, quæstor fuisti. Quid tui scribæ fecerint, tu potes dicere: ego de meis hoc dico, cum in eadem ista Sicilia pro frumento civitatibus pecuniam solverem, et mecum duos frugalissimos homines scribas haberem, L. Mamilium et L. Sergium, non modo istas duas quin-

Then he made deductions from the money which he ought to have paid to the farmers, deducting four per cent. as a fee to his clerks; one of whom, as having been the most useful of his tools, he had raised to the equestrian order. (78—80.)

quagesimas, sed omnino nummum nullum cuiquam esse deductum.

79 Dicerem, hoc mihi totum esse attribuendum, judices, si illi unquam hoc a me postulassent, si omnino unquam cogitassent. Quamobrem enim scriba deducat, et non potius mulio, qui advexit? tabellarius, cujus adventu certiores facti petiverunt? præco, qui adire jussit? viator aut Venerius, qui fiscum sustulit? Quæ pars operæ aut opportunitatis in scriba est, cur ei non modo merces tanta detur, sed cur cum eo tantæ pecuniæ partitio fiat? Ordo est honestus. Quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? Est vero honestus, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculaque magistratuum committuntur. Itaque ex his scribis, qui digni sunt illo ordine, patribus familias, viris bonis atque honestis, percontamini, quid sibi istæ quinquagesimæ velint. Jam omnes intelligetis, rem novam totam atque indignam videri. Ad eos me scribas revoca, si placet: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum bonis ac de scenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine explosorum in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt. Eos scribas tecum disceptatores hujus criminis habebo, qui istos scribas esse moleste ferunt. Tametsi, cum in eo ordine videamus esse multos non idoneos, qui ordo industriæ propositus est et dignitati; mirabimur, turpes aliquos ibi esse, quo cuivis licet pretio pervenire?

80 Tu ex pecunia publica HS terdeciens scribam tuum permissu tuo cum abstulisse fateare, reliquam tibi ullam defensionem putas esse? hoc ferre quemquam posse? hoc quemquam denique nunc tuorum advocatorum animo æquo audire arbitrare, qua in civitate C. Catoni, consulari homini, clarissimo viro, HS IIII millibus lis æstimata sit, in eadem civitate apparitori tuo esse concessum, ut HS uno nomine terdeciens auferret? Hinc ille est annulus aureus, quo tu istum in concione donasti: quæ tua donatio singulari impudentia nova Siculis omnibus, mihi vero etiam incredibilis videbatur. Sæpe enim nostri imperatores, superatis hostibus, optime re publica gesta, scribas suos annulis aureis in concione donarunt: tu vero quibus rebus gestis, quo hoste superato, concionem donandi causa advocare ausus es? Neque enim solum

scribam tuum annulo, sed etiam virum fortissimum ac tui dissimillimum, Q. Rubrium, excellentem virtute, auctoritate, copiis, corona et phaleris et torque donasti, M. Cossutium, sanctissimum virum atque honestissimum, M. Castritium, summo splendore, ingenio, gratia præditum. Quid hæc sibi horum trium civium Romanorum dona voluerunt? Siculos præterea potentissimos nobilissimosque donasti; qui non, quemadmodum sperasti, tardiores fuerunt, sed ornatiores tuo judicio ad testimonia dicenda venerunt. Quibus ex hostium spoliis? de qua victoria? qua ex præda ac manubiis hæc abs te donatio constituta est? an quod, te prætore, paucorum adventu myoparonum classis pulcherrima, Siciliæ præsidium propugnaculumque provinciæ, piratarum manibus incensa est? an quod ager Syracusanus prædonum incendiis, te prætore, vastatus est? an quod forum Syracusanum navarchorum sanguine redundavit? an quod in portu Syracusano piraticus myoparo navigavit? Nihil possum reperire, quamobrem te in istam amentiam incidisse arbitrer; nisi forte id egisti, ut hominibus ne oblivisci quidem rerum tuarum male gestarum liceret. Annulo est aureo scriba donatus, et ad eam donationem concio est advocata. Quod erat os tuum, cum videbas eos homines, quorum ex bonis istum annulum aureum donabas, qui ipsi annulos aureos posuerant, liberisque suis detraxerant, ut esset, unde scriba tuus hoc tuum munus ac beneficium tueretur? quæ porro tua præfatio donationis fuit? Illa scilicet vetus atque imperatoria, *quandoque tu quid in prœlio, in bello, in re militari*—cujus ne mentio quidem, te prætore, ulla facta est: an illa, *quandoque tu nulla unquam mihi in cupiditate ac turpitudine defuisti, omnibusque in iisdem flagitiis mecum et in legatione, et in prætura, et hic in Sicilia versatus es: ob eas res, quoniam te re locupletavi, hoc annulo aureo dono.* Vera hæc fuisset oratio. Neque enim iste annulus aureus abs te datus istum virum fortem, sed hominem locupletem esse declarat. Ita eundem annulum ab alio datum, testem virtutis duceremus: abs te donatum, comitem pecuniæ judicamus.

Dictum, judices, est de decumano frumento: dictum de empto: extremum et reliquum est, de æstimato, quod cum 81 I am now come to the

third class of his enormities: his extortions in the COMPOSITION IN MONEY FOR THE CORN DUE FROM THE FARMERS TO THE GOVERNMENT. This composition, which was fixed by law at four Sestertii for the Modius, he raised to three Denarii. (81—87.)

magnitudine pecuniæ, tum injuriæ genere quemvis debet commovere; tum vero eo magis, quod ad hoc crimen non ingeniosa aliqua defensio, sed improbissima confessio comparatur. Nam cum ex S. C. et ex legibus frumentum in cellam ei sumere liceret; idque frumentum senatus ita æstimasset, quaternis HS tritici modium, binis hordei: iste, numero ad summam tritici adjecto, tritici modios singulos cum aratoribus ternis denariis æstimavit. Non est in hoc crimen, Hortensi, ne forte ad hoc meditere, multos viros bonos, et fortes, et innocentes cum aratoribus et cum civitatibus frumentum, in cellam quod sumi oporteret, æstimasse, et pecuniam pro frumento abstulisse. Scio, quid soleat fieri: scio, quid liceat. Nihil, quod ante fuerit in consuetudine bonorum, nunc in istius facto reprehenditur. Hoc reprehendo, quod, cum in Sicilia HS binis tritici modius esset, ut istius epistola ad te missa declarat, summum HS ternis, id quod et testimoniis omnium et tabulis aratorum planum factum antea est: tum iste prǫ tritici modiis singulis denarios ternos ab aratoribus exegit.

82 Hoc crimen est; ut intelligas, non ex æstimatione, neque ex ternis denariis pendere crimen, sed ex conjunctione annonæ atque æstimationis. Etenim hæc æstimatio nata est, judices, initio non ex prætorum aut consulum, sed ex aratorum et civitatum commodo. Nemo enim fuit initio tam impudens, qui, cum frumentum deberetur, pecuniam posceret. Certe hoc ab aratore primum est profectum, aut ab ea civitate, cui imperabatur: cum aut frumentum vendidisset, aut servare vellet, aut in eum locum, quo imperabatur, portare nollet, petivit in beneficii loco et gratiæ, ut sibi pro frumento, quanti frumentum esset, dare liceret. Ex hujusmodi principio, atque ex liberalitate et accommodatione magistratuum, consuetudo æstimationis introducta est. Secuti sunt avariores magistratus, qui tamen in avaritia sua non solum viam quæstus invenerunt, verum etiam exitum ac rationem defensionis. Instituerunt semper in ultima ac difficillima ad portandum loca frumentum imperare, ut vecturæ difficultate ad quam vellent æstimationem pervenirent. In hoc genere facilior est existimatio, quam reprehensio, ideo, quod eum, qui hoc facit, avarum possumus existimare,

crimen in eo constituere non tam facile possumus; quod videtur concedendum magistratibus nostris esse, ut iis, quo loco velint, frumentum accipere liceat. Itaque hoc est, quod multi fortasse fecerunt, et ita multi, ut ii, quos innocentissimos meminimus aut audivimus, non fecerint.

Quæro nunc abs te, Hortensi, cum utris tandem istius 83
factum collaturus es? cum iis, credo, qui benignitate adducti per beneficium et gratiam civitatibus concesserunt, ut nummos pro frumento darent. Ita credo, petisse ab isto aratores, ut, cum HS ternis tritici modium vendere non possent, pro singulis modiis denarios ternos dare liceret. An, quoniam hoc non audes dicere, illuc confugies, vecturæ difficultate adductos denarios ternos dare maluisse? Cujus vecturæ? quo ex loco in quem locum ne portarent? Philomelione Ephesum? Video, quid inter annonam interesse soleat: video quot dierum via sit: video Philomelensibus expedire, quanti Ephesi sit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Ephesum portare, aut ad emendum frumentum Ephesum pecuniam et legatos mittere. In Sicilia vero quid ejusmodi est? Henna mediterranea est maxime. Coge, ut ad aquam tibi, id quod summi juris est, frumentum Hennenses metiantur, vel Phintiam, vel Halesam, vel Catinam, loca inter se maxime diversa: eodem die, quo jusseris, deportabunt. Tametsi ne vectura quidem opus est. Nam totus quæstus hic, judices, æstimationis ex annonæ natus est varietate. Hoc enim magistratus in provincia assequi potest, ut ibi accipiat, ubi est carissimum. Ideo valet ista ratio æstimationis in Asia: valet in Hispania: valet in his provinciis, in quibus unum pretium frumento esse non solet. In Sicilia vero quid cujusquam intererat, quo loco daret? neque enim portandum erat: et, quo quisque vehere jussus esset, ibi tantidem frumentum emeret, quanti domi vendidisset. Quamobrem si vis, Hortensi, docere, aliquid ab isto simile in æstimatione, atque a ceteris, esse factum; doceas oportebit, aliquo in loco Siciliæ, prætore Verre, ternis denariis tritici modium fuisse.

Vide, quam tibi defensionem patefecerim, quam iniquam 84
in socios, quam remotam ab utilitate rei publicæ, quam sejunctam a voluntate ac sententia legis. Tu, cum tibi ego

frumentum in meis agris, atque in mea civitate, denique in iis locis, in quibus versaris, rem geris, provinciam administras, paratus sim dare; angulum mihi aliquem eligas provinciæ reconditum ac derelictum? jubeas ibi me metiri, quo portare non expediat? ubi emere non possim? Improbum facinus, judices, non ferendum, nemini lege concessum, sed fortasse adhuc in nullo etiam vindicatum. Tamen ego hoc, quod ferri nego posse, Verri concedo, judices, et largior. Si ullo in loco ejus provinciæ frumentum tanti fuit, quanti iste æstimavit, hoc crimen in istum reum valere oportere non arbitror. Verum enimvero cum esset HS binis aut etiam ternis quibusvis in locis provinciæ, duodenos sestertios exegisti. Si mihi tecum neque de annona, neque de æstimatione tua potest esse controversia, quid sedes? quid exspectas? quid defendis? Utrum tibi pecuniæ coactæ, conciliatæ videntur adversus leges, adversus rem publicam, cum maxima sociorum injuria; an vero id ratione, ordine, e re publica, sine cujusquam injuria factum esse defendis? Cum tibi senatus ex ærario pecuniam prompsisset, et singulos tibi denarios adnumerasset, quos tu pro singulis modiis aratoribus solveres: quid facere debuisti? Si, quod L. Piso ille Frugi, qui legem de pecuniis repetundis primus tulit; cum emisses, quanti esset, quod superaret pecuniæ retulisses: si ut ambitiosi homines aut benigni, cum pluris senatus æstimasset, quam quanti esset annona, ex senatus æstimatione, non ex annonæ ratione, solvisses: sin, ut plerique faciunt, in quo erat aliqui quæstus, sed is honestus atque concessus, frumentum, quoniam vilius erat, ne emisses: sumpsisses id nummorum, quod tibi senatus cellæ nomine concesserat.

85 Hoc vero quid est? quam habet rationem, non quæro æquitatis, sed ipsius improbitatis atque impudentiæ? Neque enim est fere quicquam, quod homines palam facere audeant in magistratu, quamvis improbe, quin ejus facti, si non bonam, at aliquam rationem afferre soleant. Hoc quid est? Venit prætor: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. Optime. Modium denario. Benigne ac liberaliter: nam ego tribus HS non possum vendere. Mihi frumentum non opus est: nummos volo. Nam sperabam, inquit arator, me ad denarios perventurum: sed, si ita necesse est, quanti fru-

mentum sit, considera. Video esse binis HS. Quid ergo a me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi quaternos HS dederit? Quid poscat, attendite; et vos quæso, judices, simul æquitatem prætoris attendite. Quaternos HS, quos mihi senatus decrevit, et ex ærario dedit, ego habebo, et in cistam transferam de fisco. Quid postea? quid? Pro singulis modiis, quos tibi impero, tu mihi octonos HS dato. Qua ratione? Quid quæris rationem? non tantam rationem res habet, quantam utilitatem atque prædam. Dic, dic, inquit ille, planius. Senatus te voluit mihi nummos, me tibi frumentum dare: tu eos nummos, quos mihi senatus dare voluit, ipse habes; a me, cui singulos denarios dari oportuit, binos aufers? et huic prædæ ac direptioni cellæ nomen imponis? Hæc deerat injuria et hæc calamitas aratoribus, te prætore, qua reliquis fortunis omnibus everterentur. Nam quid esse reliqui poterat ei, qui per hanc injuriam non modo fructum omnem amitteret, sed etiam instrumentum vendere cogeretur? Quonam se verteret? ex quo fructu nummos, quos tibi daret, inveniret? Decumarum nomine tantum erat ablatum, quantum voluntas tulerat Apronii: pro alteris decumis emptoque frumento, aut nihil datum, aut tantum datum, quantum reliqui scriba fecerat, aut ultro etiam (id quod didicistis) ablatum.

Cogantur etiam nummi ab aratore? quomodo? quo jure? 86
quo exemplo? Nam, cum fructus diripiebantur aratorum, atque omni lacerabantur injuria; videbatur id perdere arator, quod aratro ipse quæsisset, in quo elaborasset, quod agri segetesque extulissent. Quibus injuriis gravissimis tamen illud erat miserum solatium, quod id perdere videbatur, quod, alio prætore, eodem ex agro reparare posset. Nummos vero ut det arator, quos non exarat, quos non aratro ac manu quærit, boves et aratrum ipsum, atque omnia instrumenta vendat, necesse est. Non enim debetis hoc cogitare: habet idem in nummis, habet in urbanis prædiis. Nam cum aratori aliquid imponitur, non homines, si quæ sunt præterea facultates, sed arationis ipsius vis ac ratio consideranda est, quid ea sustinere, quid pati, quid efficere possit ac debeat. Quamquam illi quoque sunt homines ab isto omni ratione exinaniti ac perditi; tamen hoc vobis est

statuendum, quid aratorem ipsum arationis nomine muneris in rem publicam fungi ac sustinere velitis. Imponitis decumas: patiuntur: alteras; temporibus vestris serviendum putant: dent emptum præterea; dabunt, si voletis. Hæc quam sint gravia, et quid, his rebus detractis, possit ad dominos puri ac reliqui pervenire, credo vos ex vestris rebus rusticis conjectura assequi posse. Addite nunc eodem istius edicta, instituta, injurias: addite Apronii Veneriorumque servorum, in agro decumano regna ac rapinas. Quamquam hæc omitto: de cella loquor. Placetne vobis, in cellam magistratibus vestris frumentum Siculos gratis dare? Quid hoc indignius? quid iniquius? Atqui hoc scitote aratoribus, Verre prætore, optandum ac petendum fuisse.

87 Sositheus est Entellinus, homo cum primis prudens et domi nobilis; cujus verba audietis, qui ad hoc judicium legatus publice cum Artemone et Menisco, primariis viris, missus est. Is cum in senatu Entellino multa mecum de istius injuriis ageret, hoc dixit: si hoc de cella atque hac æstimatione concederetur, velle Siculos senatui polliceri frumentum in cellam gratis, ne posthac tantas pecunias magistratibus nostris decerneremus. Perspicere vos certe scio, Siculis quanto opere hoc expediat, non ad æquitatem conditionis, sed ad minima malorum eligenda. Nam qui mille mod. Verri suæ partis in cellam gratis dedisset, duo millia nummum, aut summum tria dedisset: idem nunc pro eodem numero frumenti HS VIII millia dare coactus est. Hoc arator assequi per triennium, certe fructu suo, non potuit: vendiderit instrumentum necesse est. Quodsi hoc munus et hoc vectigal arator tolerare, hoc est, Sicilia ferre ac pati potest; populo Romano ferat potius, quam nostris magistratibus. Magna enim pecunia, magnum præclarumque vectigal, si modo salva provincia, si sine injuria sociorum percipere possumus. Nihil detraho magistratibus: tantundem detur in cellam, quantum semper datum est: quod præterea Verres imperat, id, si facere non possunt, recusent; si possunt, populi Romani potius hoc sit vectigal, quam præda prætoris. Deinde cur in uno genere solo frumenti ista æstimatio constituatur? Si est æqua et ferenda: debet populo Romano Sicilia decumas: det pro singulis modiis tritici ternos X:

sibi habeat frumentum. Data tibi pecunia est, Verres, una, qua frumentum tibi emeres in cellam, altera, qua frumentum emeres a civitatibus, quod Romam mitteres: tibi datam pecuniam domi retines, et præterea pecuniam permagnam tuo nomine aufers. Fac idem in eo frumento, quod ad populum Romanum pertinet; exige eadem æstimatione pecuniam a civitatibus, et refer, quam accepisti: jam refertius erit ærarium populi Romani, quam unquam fuit. At enim istam rem in publico frumento Sicilia non ferret: hanc rem in meo frumento tulit. Proinde quasi aut æquior sit ista æstimatio in tuo, quam in populi Romani commodo: aut ea res, quam ego dico, et ea, quam tu fecisti, inter se genere injuriæ, non magnitudine pecuniæ differat. Verum istam ipsam cellam ferre nullo modo possunt: ut omnia remittantur, ut omnibus injuriis et calamitatibus, quas te prætore tulerunt, in posterum liberentur; istam se cellam atque istam æstimationem negant se ullo modo ferre posse. Multa Sophocles, Agrigentinus apud Cn. Pompeium consulem nuper, homo disertissimus et omni doctrina et virtute ornatissimus, pro tota Sicilia de aratorum miseriis graviter et copiose dixisse ac deplorasse dicitur: ex quibus hoc iis, qui aderant, (nam magno conventu acta res est,) indignissimum videbatur, qua in re senatus optime ac benignissime cum aratoribus egisset, large liberaliterque æstimasset, in ea re prædari prætorem, bonis everti aratores; et id non modo fieri, sed ita fieri, quasi liceat concessumque sit.

Quid ad hæc Hortensius? Falsum esse crimen? Hoc nunquam dicet. Non magnam hac ratione pecuniam captam? Ne id quidem dicet. Non injuriam factam Siculis atque aratoribus? Qui poterit dicere? Quid igitur dicet? Fecisse alios. Quid est hoc? Utrum crimini defensio, an comitatus exsilio quæritur? Tu in hac re publica, atque in hac hominum libidine, et (ut adhuc habuit se status judiciorum) etiam licentia, non ex jure, non ex æquitate, non ex lege, non ex eo, quod oportuerit, non ex eo, quod licuerit, sed ex eo, quod aliquis fecerit, id, quod reprehenditur, recte factum esse defendes? Fecerunt alii quidem alia quam multa: cur in hoc uno crimine isto genere defensionis uteris? Sunt quædam omnino in te singularia, quæ in nullum homi- 88

To this charge no defence is attempted, but that Verres only did what others had done: a defence irrelevant and scandalous if it were true;

nem alium dici neque convenire possint; quædam tibi cum multis communia. Ergo, ut omittam tuos peculatus, ut ob jus dicendum pecunias acceptas, ut ejusmodi cetera, quæ forsitan alii quoque etiam fecerint; illud, in quo te gravissime accusavi, quod ob judicandam rem pecuniam accepisses, eadem ista ratione defendes, fecisse alios? Ut ego assentiar orationi, defensionem tamen non probabo. Potius enim, te damnato, ceteris angustior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quam, te absoluto, alii, quod audacissime fecerunt, recte fecisse existimentur.

89 Lugent omnes provinciæ: queruntur omnes liberi populi: regna denique omnia de nostris cupiditatibus et injuriis expostulant: locus intra oceanum jam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasque pervaserit. Sustinere jam populus Romanus omnium nationum—non vim, non arma, non bellum, sed luctus, lacrimas, querimonias non potest. In ejusmodi re ac moribus, si is, qui erit adductus in judicium, cum manifestis flagitiis tenebitur, alios eadem fecisse dicet: illi exempla non deerunt; rei publicæ salus deerit, si improborum exemplis improbi judicio ac periculo liberabuntur. Placent vobis hominum mores? placet ita geri magistratus, ut geruntur? placet socios sic tractari, quod restat, ut per hæc tempora tractatos videtis? cur hæc a me opera consumitur? quid sedetis? cur non in media oratione mea consurgitis atque disceditis? Vultis autem istorum audacias atque libidines aliqua ex parte resecare? desinite dubitare, utrum sit utilius, propter multos improbos uni parcere, an unius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere. Tametsi quæ ista sunt exempla multorum? Nam cum in tanta causa, cum in crimine maximo dici a defensore cœptum est, factitatum esse aliquid; exspectant ii, qui audiunt, exempla ex vetere memoria et monumentis ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis. Hæc enim plurimum solent et auctoritatis habere ad probandum, et jucunditatis ad audiendum.

90 Africanos mihi, et Catones, et Lælios commemorabis? et eos idem fecisse dices? Quamvis res mihi non placeat; tamen contra hominum auctoritatem pugnare non potero. An,

but absolutely false in fact.

cum eos non poteris, proferes hos recentes, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scævolam, M. Scaurum, Q. Metellum? qui omnes provincias habuerunt, et frumentum cellæ nomine imperaverunt. Magna est hominum auctoritas, et tanta, ut etiam delicti suspicionem tegere possit. Non habes, ne ex his quidem hominibus, qui nuper fuerunt, ullum auctorem istius æstimationis. Quo me igitur, aut ad quæ exempla revocas? Ab illis hominibus, qui tum versati sunt in re publica, cum et optimi mores erant, et hominum existimatio gravis habebatur, [et judicia severa fiebant,] ad hanc hominum libidinem ac licentiam me abducis? et in quos aliquid exempli populus Romanus statui putat oportere, ab iis tu defensionis exempla quæris? Non fugio ne hos quidem mores, dummodo ex his ea, quæ probat populus Romanus exempla, non ea, quæ condemnat, sequamur. Non circumspiciam, non quæram foris: habeo judices tecum principes civitatis, P. Servilium et Q. Catulum: qui tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, ut in illo antiquissimorum clarissimorumque hominum, de quibus antea dixi, numero reponantur. Exempla quærimus, et ea non antiqua. Modo uterque horum exercitum habuit. Quære, Hortensi, quoniam te recentia exempla delectant, quid fecerint. Itane vero? Q. Catulus frumento est usus, pecuniam non coëgit. P. Servilius quinquennium exercitui cum præesset, et ista ratione innumerabilem pecuniam facere cum posset, non statuit sibi quicquam licere, quod non patrem suum, non avum Q. Metellum, clarissimum hominem, facere vidisset. C. Verres reperietur, qui, quicquid expediat, id licere dicat? quod nemo nisi improbus fecerit, id aliorum exemplo se fecisse defendat? At in Sicilia factitatum est.

None in former times did so; even in our own days no respectable man has done so:

Quæ est ista conditio Siciliæ? cur, quæ optimo jure, propter vetustatem, fidelitatem, propinquitatemque esse debet, huic præcipua lex injuriæ definitur? Sed in ista ipsa Sicilia non quæram exemplum foris: hoc ipso ex consilio utar exemplis. C. Marcelle, te appello. Siciliæ provinciæ, cum esses pro consule, præfuisti: num quæ in tuo imperio pecuniæ cellæ nomine coactæ sunt? Neque ego hoc in tua laude pono: alia sunt tua facta atque consilia, summa laude digna, quibus illam tu provinciam afflictam et perditam 91

erexisti atque recreasti; nam hoc de cella ne Lepidus quidem fecerat, cui tu successisti. Quæ sunt tibi igitur exempla in Sicilia cellæ, si hoc crimen non modo Marcelli facto, sed ne Lepidi quidem potes defendere? An me ad M. Antonii æstimationem frumenti exactionemque pecuniæ revocaturus es? Ita, inquit, ad M. Antonium: hoc enim mihi significasse et annuisse visus est. Ex omnibus igitur populi Romani prætoribus, consulibus, imperatoribus, M. Antonium delegisti, et ejus unum improbissimum factum, quod imitarere! Et hic utrum mihi difficile est dicere, an his æstimare, ita se in isto infinito imperio M. Antonium gessisse, ut multo isti perniciosius sit dicere, se in re improbissima voluisse imitari Antonium, quam si posset defendere, nihil in vita se M. Antonii simile fecisse. Homines in judiciis ad crimen defendendum, non, quid fecerit quispiam, proferre solent, sed quid probarit. Antonium, cum multa contra sociorum salutem, multa contra utilitatem provinciarum et faceret et cogitaret, in mediis injuriis ejus et cupiditatibus mors oppressit. Tu mihi, quasi omnia ejus facta atque consilia senatus populus judices comprobarint, ita M. Antonii exemplo istius audaciam defendis.

one only example can be produced, that of M. Antonius, whose character was scarcely better than that of Verres.

92 At idem fecit Sacerdos. Hominem innocentem et summa prudentia præditum nominas: sed tum idem fecisse erit existimandus, si eodem consilio fecerit. Nam genus æstimationis ipsum a me nunquam est reprehensum; sed ejus æquitas aratorum commodo et voluntate perpenditur. Non potest reprehendi ulla æstimatio, quæ aratori non modo incommoda non est, sed etiam grata est. Sacerdos, ut in provinciam venit, frumentum in cellam imperavit. Cum esset ante novum tritici modius x. v, petiverunt ab eo civitates, ut æstimaret. Remissior aliquanto ejus fuit æstimatio, quam annona; nam æstimavit x. iii. Vides, eandem æstimationem propter temporis dissimilitudinem in illo laudis causam habere, in te criminis; in illo beneficii, in te injuriæ. Eodem tempore prætor Antonius iii æstimavit, post messem, summa in vilitate, cum aratores frumentum dare gratis mallent. Et aiebat, se tantidem æstimasse, quanti Sacerdotem; neque mentiebatur: sed eadem æstimatione alter sublevarat aratores, alter everterat. Quodnisi omnis fru-

For the alleged precedent of Sacerdos took place under such different circumstances, that what was extortion in Verres was in him liberality.

menti ratio ex temporibus esset et annona, non ex numero neque ex summa consideranda; nunquam tam grati hi sesquimodii, Q. Hortensi, fuissent, quos tu cum ad mensuræ tam exiguam rationem populo Romano in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caritas enim annonæ faciebat, ut istuc, quod re parvum videbatur, tempore magnum videretur. Idem istuc si in vilitate populo Romano largiri voluisses, derisum tuum beneficium esset atque contemptum.

Noli igitur dicere, istum idem fecisse, quod Sacerdotem, 93
quoniam non eodem tempore neque simili fecit annona: dicito potius, quoniam habes auctorem idoneum, quod Antonius uno adventu et vix menstruis cibariis fecerit, id istum per triennium fecisse; et istius innocentiam M. Antonii facto atque auctoritate defendito. Nam de Sex. quidem Peducæo, fortissimo atque innocentissimo viro, quid dicetis? de quo quis unquam arator questus est? aut quis non ad hoc tempus innocentissimam omnium diligentissimamque præturam illius hominis existimat? Biennium provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in summa caritate fuerit: num aut in vilitate nummum arator quisquam dedit, aut in caritate de æstimatione frumenti questus est? At uberiora cibaria facta sunt caritate. Credo: neque id est novum neque reprehendendum. Modo C. Sentium vidimus, hominem vetere illa ac singulari innocentia præditum, propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, permagnam ex cibariis pecuniam deportare. Quamobrem non ego invideo commodis tuis, si quæ ad te lege venerunt: injuriam queror, improbitatem coarguo, avaritiam in crimen et in judicium voco.

Quodsi suspiciones injicere velitis, ad plures homines, ad 94
plures provincias crimen hoc pertinere; non ego istam defensionem vestram pertimescam, sed me omnium provinciarum defensorem esse profitebor. Etenim hoc dico, et magna voce dico: ubicunque hoc factum est, improbe factum est; quicunque hoc fecit, supplicio dignus est. Nam, per deos immortales! videte, judices, et prospicite animis, quid futurum sit. Multi magnas pecunias ab invitis civitatibus atque ab invitis aratoribus ista ratione, cellæ nomine, coëge-

But what if others have done and do the same? Is this any reason for acquitting Verres, when the crime is proved against

him, and for declaring by the highest authority that such conduct for the future is to be deemed legal and justifiable?

runt: (omnino ego neminem video præter istum, sed do hoc vobis et concedo, esse multos:) in hoc homine rem adductam in judicium videtis. Quid facere potestis? Utrum, cum judices sitis de pecunia capta, conciliata, tantam pecuniam captam negligere; an, cum lex sociorum causa rogata sit, sociorum querimonias non audire? Verum hoc quoque vobis remitto: negligite præterita, si vultis, sed ne reliquas spes turbetis, atque omnes provincias evertatis; id providete, ne avaritiæ, quæ antehac occultis itineribus atque angustis uti solebat, auctoritate vestra viam patefaciatis illustrem atque latam. Nam si hoc probatis, et si licere pecunias isto nomine capi judicatis, certe hoc, quod adhuc nemo nisi improbissimus fecit, posthac nemo nisi stultissimus non faciet. Improbi sunt, qui pecunias contra leges cogunt; stulti, qui, quod licere judicatum est, prætermittunt. Deinde, judices, videte, quam infinitam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si ternos denarios qui coëgit, erit absolutus; quaternos, quinos, denos denique aut vicenos coget alius. Quæ erit reprehensio? in quo primum injuriæ gradu resistere incipiet severitas judicis? quotus erit iste denarius, qui non sit ferendus, et in quo primum æstimationis iniquitas atque improbitas reprehendatur? Non enim a vobis summa, sed genus æstimationis erit comprobatum: neque hoc potestis judicare, ternis denariis æstimare licere, denis non licere. Ubi enim semel ab annonæ ratione et ab aratorum voluntate res ad prætoris libidinem translata est; non est jam in lege neque in officio, sed in voluntate hominum atque avaritia positus modus æstimandi.

95 Quapropter si vos semel in judicando finem æquitatis et legis transieritis, scitote, vos nullum ceteris in æstimando finem improbitatis et avaritiæ reliquisse. Videte igitur, quam multa simul a vobis postulentur. Absolvite eum, qui se fateatur maximas pecunias cum summa sociorum injuria cepisse. Non est satis. Sunt alii quoque complures, idem qui fecerint. Absolvite etiam illos, si qui sunt, ut uno judicio quam plurimos improbos liberetis. Ne id quidem satis est. Facite, ut ceteris posthac idem liceat. Licebit. At hoc parum est. Permittite, ut liceat, quanti quisque velit, tanti æstimet. Æstimabit. Videtis jam profecto, judices,

hac æstimatione a vobis comprobata, neque modum posthac avaritiæ cujusquam, neque pœnam improbitatis futuram. Quas ob res, quid agis, Hortensi? Consul es designatus; provinciam sortitus es: de æstimatione frumenti cum dices, sic te audiemus, quasi id, quod ab isto recte factum esse defendis, te facturum profiteare; et quasi, quod isti licitum esse dicis, vehementer cupias tibi licere. Atqui, si id licebit, nihil est, quod putetis quemquam posthac commissurum, ut de pecuniis repetundis condemnari possit. Quantam enim quisque concupierit pecuniam, tantam licebit per cellæ nomen æstimationis magnitudine consequatur.

96 At enim est quiddam, quod, etiamsi palam in defendendo non dicit Hortensius, tamen ita dicit, ut vos id suspicari et cogitare possitis, pertinere hoc ad commodum senatorium; pertinere ad utilitatem eorum, qui judicent, qui in provinciis cum potestate, aut cum legatione se futuros aliquando arbitrentur. Præclaros vero existimas judices nos habere, quos alienis peccatis concessuros putes, quo facilius ipsis peccare liceat! Ergo id volumus populum Romanum, id provincias, id socios nationesque exteras existimare, si senatores judicent, hoc certe unum genus infinitæ pecuniæ per summam injuriam cogendæ nullo modo posse reprehendi? Quod si ita est, quid possumus contra illum prætorem dicere, qui quotidie templum tenet, qui rem publicam sistere negat posse, nisi ad equestrem ordinem judicia referantur? Quodsi ille hoc unum agitare cœperit, esse aliquod genus cogendæ pecuniæ, senatorum commune, et jam prope concessum ordini, quo genere ab sociis maxima pecunia per summam injuriam auferatur; neque id ullo modo senatoriis judiciis reprehendi posse; idque, dum equester ordo judicaret, nunquam esse commissum: quis obsistet? quis erit tam cupidus vestrum, tam fautor ordinis, qui de transferendis judiciis possit recusare?

But it is insinuated, that you yourselves as senators may find it convenient hereafter to do the same, and will not therefore condemn it in Verres. If this be so, how can any one dare to object to the popular cry, which now so loudly calls for the transfer of the judicial power to the equestrian order.

97 Atque utinam posset aliqua ratione hoc crimen, quamvis falsa, modo humana atque usitata, defendere: minore periculo vestro, minore periculo provinciarum omnium, judicaretis. Negaret hac æstimatione se usum: vos id homini credidisse, non factum comprobasse videremini. Nullo modo negare potest: urgetur a tota Sicilia: nemo est ex tanto numero aratorum, a quo pecunia cellæ nomine non sit

But Verres' case is so monstrous that it is impossible to acquit him;

exacta. Vellem etiam hoc posset dicere, nihil ad se istam rationem pertinere; per quæstores rem frumentariam esse administratam. Ne id quidem ei licet dicere, propterea quod ipsius literæ recitantur, ad civitates de ternis denariis missæ. Quæ est igitur defensio? Feci, quod arguis: coëgi pecunias maximas cellæ nomine: sed hoc mihi licuit; vobis, si prospicitis, licebit. Periculosum provinciis, genus injuriæ confirmari judicio; perniciosum nostro ordini, populum Romanum existimare, non posse eos homines, qui ipsi legibus teneantur, leges in judicando religiose defendere. Atque isto prætore, judices, non solum æstimandi frumenti modus non fuit, sed ne imperandi quidem. Neque enim id, quod debebatur, sed quantum commodum fuit, imperavit. Summam faciam vobis ex literis publicis ac testimoniis civitatum frumenti in cellam imperati: reperietis quinquies tanto, judices, amplius istum, quam quantum in cellam ei sumere licitum sit, civitatibus imperasse. Quid ad hanc impudentiam addi potest, si et æstimavit tanti, ut homines ferre non possent, et tanto plus, quam erat ei concessum legibus, imperavit? Quapropter, cognita tota re frumentaria, judices, jam facillime perspicere potestis, amissam esse populo Romano Siciliam, fructuosissimam atque opportunissimam provinciam, nisi eam vos istius damnatione recuperatis. Quid est enim Sicilia, si ei agri cultionem sustuleris, et si aratorum numerum ac nomen extinxeris? Quid autem potest esse in calamitate residui, quod non ad miseros aratores, isto prætore, per summam injuriam ignominiamque pervenerit? quibus, cum decumas dare deberent, vix ipsis decumæ relictæ sunt; cum pecunia deberetur, soluta non est; cum optima æstimatione senatus frumentum eos in cellam dare voluisset, etiam instrumenta agrorum vendere coacti sunt.

or if he be acquitted, Sicily will be finally ruined, and its industrious farmers, who have ever been one of the best supports of your revenue, will remain for ever in that state of destitution and exile to

98 Dixi jam antea, judices, ut has omnes injurias tollatis, tamen ipsam rationem arandi spe magis et jucunditate quadam, quam fructu atque emolumento teneri. Etenim ad incertum casum et eventum certus quotannis labor et certus sumptus impenditur. Annona porro pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet; si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendis: ut aut male vendendum intelligas, si bene processit, aut male per-

which the tyranny of Verres has now driven them.

ceptos fructus, si recte licet vendere. Totæ autem res rusticæ ejusmodi sunt, ut eas non ratio, neque labor, sed res incertissimæ, venti tempestatesque moderentur. Hinc cum unæ decumæ lege et conditione detrahantur; alteræ novis institutis propter annonæ rationem imperentur; ematur præterea frumentum quotannis publice; postremo etiam in cellam magistratibus et legatis imperetur: quid aut quantum præterea est, quod aut liberum possit habere ille arator ac dominus in potestate suorum fructuum, aut in ipsis fructibus solutum? Quodsi hæc ferunt omnia; si potius vobis ac rei publicæ, quam sibi et suis commodis opera, sumptu, labore deserviunt: etiamne hæc nova debent edicta et imperia prætorum, et Apronii dominationem, et Veneriorum servorum furta rapinasque perferre? etiamne frumentum pro empto gratis dare? etiamne in cellam cum cupiant gratis dare, ultro pecuniam grandem addere? etiamne hæc tot detrimenta atque damna cum maximis injuriis contumeliisque perferre? Itaque hæc, judices, quæ pati nullo modo potuerunt, non pertulerunt. Arationes omnes tota Sicilia desertas atque a dominis relictas esse cognostis: neque quicquam aliud agitur hoc judicio, nisi ut antiquissimi socii fidelissimique, Siculi, coloni populi Romani atque aratores, vestra severitate et diligentia, me duce atque auctore, in agros atque in sedes suas revertantur.

ACTIONIS SECUNDÆ

IN C. VERREM

LIBER QUARTUS.

DE SIGNIS.

ARGUMENTUM EDITORIS.

Continet liber quartus furta et maleficia C. Verris in auferendis signis, tabulis pictis, ceterisque ornamentis tota Sicilia commissa. Quæ persequens orator hoc ordine utitur, ut primum privatorum hominum, deinde oppidorum et fanorum expoliationes et direptiones ostendat.

Incipit propter furti magnitudinem ab Hejo Mamertino, (cap. 2—8,) qui cum idem princeps legationis esset a Mamertinis laudandi Verris causa Romam missæ, utitur ea opportunitate, ut omnem illius laudationis auctoritatem infringat. (cap. 9—11.) Cumulat deinde aliorum privatorum hominum expoliationes, a quibus diversissimas res aut opere aut pretio insignes ablatas docet, (cap. 12—24,) et insanam cupiditatem Verris in comparanda pretiosa supellectile demonstrat. (cap. 24—26.) Sequitur nefarium facinus, spoliatio Antiochi regis Syriæ, per Siciliam forte iter facientis. (cap. 27—32.)

Transgressus ab ea re ad direptiones urbium et fanorum, ostendit quæ Verres a Segestanis abstulerit, (cap. 33—38,) quæ a Tyndaritanis, (cap. 39—42,) quæ ab Agrigentinis, (cap. 43,) Assorinis, (cap. 44,) Enguinis, (ibid.) quomodo apud Catinenses sacrarium Cereris violarit, (cap. 45,) apud Melitenses fanum Junonis spoliarit, (cap. 46 et 47,) ab Hennensibus simulacra Cereris et Victoriæ abstulerit, (cap. 48—51,) imprimisque in direptione maximæ et pulcherrimæ urbis Syracusarum commoratur. (cap. 52—58.)

Demonstrat denique, quam et omnes Græci ejusmodi direptiones oppidorum ægre ferant, (cap. 59 et 60,) et quanto Syracusani odio, cum primum licuerit, contra Verrem exarserint. (cap. 61—fin.)

I am proceeding to another branch of Verres' crimes, his ROBBERY OF WORKS OF ART. Every

1 VENIO nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium; ut amici ejus, morbum et insaniam; ut Siculi, latrocinium. Ego, quo nomine appellem, nescio: rem vobis proponam: vos eam suo, non nominis pondere penditote. Genus ipsum prius cognoscite, judices; deinde fortasse non magnopere quæretis, quo id nomine appellandum putetis. Nego in Sicilia tota, tam locupleti, tam vetere provincia, tot oppidis, tot familiis tam copiosis, ullum argenteum vas,

ullum Corinthium aut Deliacum fuisse, ullam gemmam aut margaritam, quicquam ex auro aut ebore factum, signum ullum æneum, marmoreum, eburneum; nego ullam picturam neque in tabula, neque in textili, quin conquisierit, inspexerit, quod placitum sit, abstulerit. Magnum videor dicere: attendite etiam, quemadmodum dicam. Non enim verbi neque criminis augendi causa complector omnia: cum dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota provincia reliquisse, Latine me scitote, non accusatorie loqui. Etiam planius: nihil in ædibus cujusquam, ne in oppidis quidem; nihil in locis communibus, ne in fanis quidem; nihil apud Siculum, nihil apud civem Romanum; denique nihil istum, quod ad oculos animumque acciderit, neque privati, neque publici, neque profani, neque sacri, tota in Sicilia reliquisse.

statue, every picture, every vase, every gem throughout all Sicily, which captivated his fancy, was plundered by Verres without scruple.

2

Unde igitur potius incipiam, quam ab ea civitate, quæ tibi una in amore atque in deliciis fuit? aut ex quo potius numero, quam ex ipsis laudatoribus tuis? Facilius enim perspicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accusant, qui persequuntur, cum apud tuos Mamertinos inveniare improbissima ratione esse prædatus. C. Hejus est Mamertinus (omnes hoc mihi, qui Messanam accesserunt, facile concedunt) omnibus rebus illa in civitate ornatissimus. Hujus domus est vel optima Messanæ, notissima quidem certe, et nostris hominibus apertissima maximeque hospitalis. Ea domus ante istius adventum ornata sic fuit, ut urbi quoque esset ornamento. Nam ipsa Messana, quæ situ, mœnibus, portuque ornata sit, ab his rebus, quibus iste delectatur, sane vacua atque nuda est. Erat apud Hejum sacrarium magna cum dignitate in ædibus, a majoribus traditum, perantiquum; in quo signa pulcherrima quatuor, summo artificio, summa nobilitate, quæ non modo istum hominem ingeniosum et intelligentem, verum etiam quemvis nostrum, quos iste idiotas appellat, delectare possent: unum Cupidinis marmoreum Praxiteli—Nimirum didici etiam, dum in istum inquiro, artificum nomina. Idem, opinor, artifex ejusdemmodi Cupidinem fecit illum, qui est Thespiis, propter quem Thespiæ visuntur: nam alia visendi causa nulla est. Atque ille L. Mummius, cum Thespiadas, quæ ad ædem Felicitatis sunt, ceteraque profana ex illo oppido signa

His crimes of this nature I am now to lay before you in detail; and first I shall begin with his robberies at MESSANA, among that people who are supposed to have been the objects of his especial regard.

tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat consecratus, non attigit.

3 Verum, ut ad illud sacrarium redeam, signum erat hoc, quod dico, Cupidinis e marmore: ex altera parte Hercules, egregie factus ex ære. Is dicebatur esse Myronis, ut opinor: et certe. Item ante hos deos erant arulæ, quæ cuivis religionem sacrarii significare possent. Erant ænea duo præterea signa, non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam, more Atheniensium virginum, reposita in capitibus sustinebant. Canephorœ ipsæ vocabantur. Sed earum artificem, quem? quemnam? Recte admones, Polyclitum esse dicebant. Messanam ut quisque nostrum venerat, hæc visere solebat: omnibus hæc ad visendum patebant quotidie: domus erat non domino magis ornamento, quam civitati. C. Claudius, cujus ædilitatem magnificentissimam scimus fuisse, usus est hoc Cupidine tamdiu, dum forum diis immortalibus populoque Romano habuit ornatum: et, cum esset hospes Hejorum, Mamertini autem populi patronus, ut illis benignis usus est ad commodandum, sic ipse diligens fuit ad reportandum. Nuper homines nobiles hujusmodi, judices, et quid dico nuper? immo vero modo, ac plane paulo ante vidimus, qui forum ac basilicas non spoliis provinciarum sed ornamentis amicorum; commodis hospitum, non furtis nocentium, ornarent: qui tamen signa atque ornamenta sua cuique reddebant, non ablata ex urbibus sociorum, quatridui causa, per simulationem ædilitatis, domum deinde atque ad suas villas auferebant. Hæc omnia, quæ dixi, signa, judices, ab Hejo e sacrario Verres abstulit: nullum, inquam, horum reliquit, neque aliud ullum tamen, præter unum pervetus ligneum, Bonam Fortunam, ut opinor: eam iste habere domi suæ noluit.

4 Pro deum hominumque fidem! quid hoc est? quæ hæc causa est? quæ ista impudentia est? Quæ dico signa, antequam abs te sublata sunt, Messanam cum imperio nemo venit, quin viderit. Tot prætores, tot consules in Sicilia, tum in pace, tum etiam in bello fuerunt; tot homines cujusque modi: non loquor de integris, innocentibus, religiosis: tot cupidi, tot improbi, tot audaces: quorum nemo sibi tam

vehemens, tam potens, tam nobilis visus est, qui ex illo sacrario quicquam poscere aut tollere aut attingere auderet. Verres quod ubique erit pulcherrimum auferet? nihil habere præterea cuiquam licebit? tot domus locupletissimas domus istius una capiet? Idcirco nemo superiorum attigit, ut hic tolleret? ideo C. Claudius Pulcher retulit, ut C. Verres posset auferre? At non requirebat ille Cupido lenonis domum ac meretriciam disciplinam: facile illo sacrario patrio continebatur: Hejo se a majoribus relictum esse sciebat in hereditate sacrorum: non quærebat meretricis heredem.

Sed quid ego tam vehementer invehor? Verbo jam uno repellar: *emi*, inquit. O dii immortales! præclaram defensionem! Mercatorem in provinciam cum imperio ac securibus misimus, omnia qui signa, tabulas pictas, omne argentum, aurum, ebur, gemmas coëmeret, nihil cuiquam relinqueret! Hæc enim mihi ad omnia defensio patefieri videtur, *emisse*. Primum, si id, quod vis, tibi ego concedam, ut emeris, quoniam in toto hoc genere hac una defensione usurus es: quæro, cujusmodi tu judicia Romæ putaris esse, si tibi hoc quemquam concessurum putasti, te in prætura atque imperio tot res, tam pretiosas, omnes denique res, quæ alicujus pretii fuerint, tota ex provincia coëmisse. Videte majorum diligentiam, qui nihildum etiam istiusmodi suspicabantur; verumtamen ea, quæ parvis in rebus accidere poterant, providebant. Neminem, qui cum potestate aut legatione in provinciam esset profectus, tam amentem fore putaverunt, ut emeret argentum; dabatur enim de publico: ut vestem; præbebatur enim legibus: mancipium putaverunt; quo et omnes utimur, et non præbetur a populo. Sanxerunt, *ne quis emeret, nisi in demortui locum*. Si qui Romæ esset demortuus? Immo, si quis ibidem. Non enim te instruere domum tuam voluerunt in provincia, sed illum usum provinciæ supplere. Quæ fuit causa, cur tam diligenter nos in provinciis ab emptionibus removerent? Hæc, judices, quod putabant ereptionem esse, non emptionem, cum venditori suo arbitratu vendere non liceret. In provinciis, intelligebant, si is, qui esset cum imperio ac potestate, quod apud quemque esset, emere vellet, idque ei liceret; fore, uti, quod quisque vellet, sive esset venale, sive non esset, quanti

5 But his defence is, that he purchased all these works of art. In the first place, such purchasing by a prætor in his province is in itself scandalous and illegal.

vellet auferret. Dicet aliquis, Noli isto modo agere cum Verre: noli ejus facta ad antiquæ religionis rationem exquirere: concede, ut impune emerit, modo ut bona ratione emerit, nihil pro potestate, nihil ab invito, nihil per injuriam. Sic agam. Si quid venale habuit Hejus, si id, quanti æstimabat, tanti vendidit; desino quærere, cur emeris.

6 Quid igitur nobis faciendum est? num argumentis utendum in re ejusmodi? Quærendum est, credo, Hejus iste num æs alienum habuerit, num auctionem fecerit: si fecit, num tanta difficultas eum rei nummariæ tenuerit, tanta egestas, tanta vis presserit, ut sacrarium suum spoliaret, ut deos patrios venderet. At hominem video auctionem fecisse nullam; vendidisse præter fructus suos nihil unquam; non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse et semper fuisse; si hæc contra ac dico essent omnia, tamen illum hæc, quæ tot annos in familia sacrarioque majorum fuissent, venditurum non fuisse. Quid, si magnitudine pecuniæ persuasum est? Verisimile non est, ut ille homo tam locuples, tam honestus, religioni suæ monumentisque majorum pecuniam anteponeret. Sunt ista: verumtamen abducuntur homines nonnunquam etiam ab institutis suis magnitudine pecuniæ. Videamus, quanta ista pecunia fuerit, quæ potuerit Hejum, hominem maxime locupletem, minime avarum, ab humanitate, a pietate, a religione deducere. Ita jussisti, opinor, ipsum in tabulas referre: *hæc omnia signa Praxiteli, Myronis, Polycliti, HS* VI *millibus et* D *Verri vendita sunt.* Retulit. Recita ex tabulis. Juvat, me, hæc præclara nomina artificum, quæ isti ad cœlum ferunt, Verris æstimatione sic concidisse. Cupidinem Praxiteli HS MDC! Profecto hinc natum est *Malo emere, quam rogare.*

But they never were purchased: to prove which, I need only name the price pretended to be paid for them, and then ask, whether a wealthy man would have sold the statues of his gods out of his own chapel for so small a sum:

7 Dicet aliquis, Quid? tu ista permagno æstimas? Ego vero ad meam rationem usumque meum non æstimo: verumtamen a vobis ita arbitror spectari oportere, quanti hæc eorum judicio, qui studiosi sunt harum rerum, æstimentur; quanti venire soleant; quanti hæc ipsa, si palam libereque venirent, venire possent; denique ipse Verres quanti æstimet. Nunquam, si X. CCCC Cupidinem illum putasset, commisisset, ut propter eum in sermonem hominum atque in tantam vituperationem veniret. Quis vestrum igitur nescit,

quanti hæc æstimentur? In auctione signum æneum non maximum HS XL millibus venire non vidimus? Quid, si velim nominare homines, qui aut non minoris, aut etiam pluris emerint? nonne possum? Etenim qui modus est in his rebus cupiditatis, idem est æstimationis: difficile est enim finem facere pretio, si non libidini feceris. Video igitur Hejum neque voluntate, neque difficultate aliqua temporis, neque magnitudine pecuniæ adductum esse, ut hæc signa venderet; teque ista simulatione emptionis vi, metu, imperio, fascibus, ab homine eo, quem una cum ceteris sociis non solum potestati tuæ, sed etiam fidei populus Romanus commiserat, eripuisse atque abstulisse. Quid mihi tam optandum, judices, potest esse in hoc crimine, quam ut hæc eadem dicat ipse Hejus? Nihil profecto: sed ne difficilia optemus. Hejus est Mamertinus: Mamertina civitas istum publice communi consilio sola laudat: omnibus iste ceteris Siculis odio est; ab his solis amatur: ejus autem legationis quæ ad istum laudandum missa est, princeps est Hejus: (etenim est primus civitatis:) ne forte, dum publicis mandatis serviat, de privatis injuriis reticeat. Hæc cum scirem et cogitarem, commisi tamen, judices, Hejo: produxi eum prima actione; neque id tamen ullo periculo feci. Quid enim poterat Hejus respondere, si esset improbus, si sui dissimilis? Esse illa signa domi suæ, non esse apud Verrem? Qui poterat quicquam ejusmodi dicere? Ut homo turpissimus esset impudentissimeque mentiretur, hoc diceret, illa se habuisse venalia, eaque sese, quanti voluerit, vendidisse. Homo domi suæ nobilissimus, qui vos de religione sua ac dignitate vere existimare maxime vellet, primo dixit, se istum publice laudare, quod sibi ita mandatum esset: deinde neque se illa habuisse venalia, neque ulla conditione, si, utrum vellet, liceret, adduci unquam potuisse, ut venderet illa, quæ in sacrario fuissent a majoribus suis relicta et tradita.

and this the owner of these statues has deposed upon oath, although he was one of the deputation sent by the people of Messana to give their testimony in favour of Verres.

Quid sedes, Verres? quid exspectas? quid te a Centuri- 8
pina civitate, a Catinensi, ab Halesina, Tyndaritana, Hennensi, Agyrinensi, ceterisque Siciliæ civitatibus circumveniri atque opprimi dicis? tua te altera patria, quemadmodum dicere solebas, Messana circumvenit: tua, inquam, Mes-

sana, tuorum adjutrix scelerum, libidinum testis, prædarum ac furtorum receptrix. Adest enim vir amplissimus ejus civitatis, legatus hujus judicii causa domo missus, princeps laudationis tuæ: qui te publice laudat: ita enim mandatum atque imperatum est—Tametsi rogatus de cybæa, tenetis memoria, quid responderit: ædificatam publicis operis, publice coactis, eique ædificandæ publice Mamertinum senatorem præfuisse—Idem ad vos privatim, judices, confugit: utitur hac lege, qua judicium est, communi arce sociorum. Tametsi lex est de pecuniis repetundis, ille se negat pecuniam repetere, quam ereptam non tantopere desiderat: sacra se majorum suorum repetere abs te dicit: deos penates te patrios reposcit. Ecqui pudor est? ecquæ religio, Verres? ecqui metus? Habitasti apud Hejum Messanæ: res illum divinas apud eos deos in suo sacrario prope quotidiano facere vidisti: non movetur pecunia: denique quæ ornamenti causa fuerunt, non requirit: tibi habe Canephoros: deorum simulacra restitue. Quæ quia dixit, quia tempore dato modeste apud vos socius amicusque populi Romani questus est: quia religioni suæ non modo in diis patriis repetendis, sed etiam in ipso testimonio ac jurejurando proximus fuit: hominem missum ab isto scitote esse Messanam de legatis unum, illum ipsum, qui navi istius ædificandæ publice præfuit, qui a senatu peteret, ut Hejus afficeretur ignominia.

9 Homo amentissime, qui putasti impetraturum te? quanti is a civibus suis fieret, quanti auctoritas ejus haberetur, ignorabas? Verum fac te impetravisse; fac aliquid gravius in Hejum statuisse Mamertinos: quam putas auctoritatem laudationis eorum futuram, si in eum, quem constet verum pro testimonio dixisse, pœnam constituerint? Tametsi quæ est ista laudatio, cum laudator interrogatus lædat necesse est? Quid? isti laudatores tui nonne testes mei sunt? Hejus est laudator: læsit gravissime. Producam ceteros: reticebunt, quæ poterunt, libenter: dicent, quæ necesse erit ingratiis. Negent isti onerariam navem maximam ædificatam esse Messanæ? negent, si possint. Negent ei navi senatorem Mamertinum publice præfuisse? utinam negent! Sunt etiam cetera, quæ malo integra reservare, ut quam minimum sit illis temporis ad meditandum confirman-

Such is the value of the favourable testimony of the Messanians; which in fact they have only given because they were the accomplices of Verres' crimes, and shared at once in his guilt, and in the profits of it.

dumque perjurium. Hæc tibi laudatio procedat in numerum: hi te homines auctoritate sua sublevent: qui te neque debent adjuvare, si possint, neque possunt, si velint; quibus tu privatim injurias plurimas contumeliasque imposuisti; quo in oppido multas familias totas in perpetuum infames tuis stupris flagitiisque fecisti. At publice commodasti. Non sine magno quidem rei publicæ provinciæque Siciliæ detrimento. Tritici modium LX millia empta populo Romano dare debebant et solebant: abs te solo remissum est. Res publica detrimentum fecit, quod per te imperii jus una in civitate imminutum est; Siculi, quod ipsum non de summa frumenti detractum est, sed translatum in Centuripinos et Halesinos, immunes populos, et hoc plus impositum, quam ferre possent. Navem imperare debuisti ex fœdere: remisisti in triennium: militem nullum unquam poposcisti per tot annos. Fecisti item, ut prædones solent; qui cum hostes communes sint omnium, tamen aliquos sibi instituunt amicos, quibus non modo parcant, verum etiam præda quos augeant, et eos maxime, qui habent oppidum opportuno loco, quo sæpe adeundum sit navibus, nonnunquam etiam necessario.

Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs 10
antea Cilicum et prædonum: Lycii illam, Græci homines, incolebant. Sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, ut et exeuntes e Cilicia prædones sæpe ad eam necessario devenirent, et, cum se ex hisce locis reciperent, eodem deferrentur; asciverunt sibi illud oppidum piratæ, primo commercio, deinde etiam societate. Mamertina civitas, improba antea non erat; etiam erat inimica improborum: quæ C. Catonis, illius, qui consul fuit, impedimenta retinuit. At cujus hominis? clarissimi potentissimique; qui tamen cum consul fuisset, condemnatus est, [Ita C. Cato, duorum hominum clarissimorum nepos, L. Pauli, et M. Catonis, et P. Africani sororis filius,] quo damnato, tum, cum severa judicia fiebant, HS IIII millibus lis æstimata est! Huic Mamertini irati fuerunt; qui majorem sumptum, quam quanti Catonis lis æstimata est, in Timarchidi prandium sæpe fecerunt. Verum hæc civitas isti prædoni ac piratæ Siciliensi Phaselis fuit. Huc omnia

undique deportabantur; apud istos relinquebantur: quod celari opus erat, habebant sepositum ac reconditum: per istos, quæ volebat, clam imponenda, occulte exportanda curabat: navem denique maximam, quam onustam furtis in Italiam mitteret, apud istos faciendam ædificandamque curavit: pro hisce rebus vacatio data est ab isto sumptus, laboris, militiæ, rerum denique omnium: per triennium soli non modo in Sicilia, verum, ut opinio mea fert, his quidem temporibus, in omni orbe terrarum, vacui, expertes, soluti ac liberi fuerunt ab omni sumptu, molestia, munere. Hinc illa Verria nata sunt: quod in convivium Sex. Cominium protrahi jussit, in quem scyphum de manu jacere conatus est, quem obtorta gula de convivio in vincla atque in tenebras abripi jussit. Hinc illa crux, in quam iste civem Romanum, multis inspectantibus, sustulit: quam non ausus est usquam defigere, nisi apud eos, quibuscum omnia scelera sua ac latrocinia communicavit.

11 Laudatum etiam vos quemquam venitis? qua auctoritate? utrum, quam apud senatum, an quam apud populum Romanum habere debetis? Ecquæ civitas est, non in provinciis nostris, verum in ultimis nationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis ac barbara; rex denique ecquis est, qui senatorem populi Romani tecto ac domo non invitet? qui honos non homini solum habetur, sed primum populo Romano, cujus beneficio nos in hunc ordinem venimus, deinde ordinis auctoritati, quæ nisi gravis erit apud socios et exteras nationes, ubi erit imperii nomen et dignitas? Mamertini me publice non invitarunt. Me cum dico, leve est: senatorem populi Romani si non invitaverunt, honorem debitum detraxerunt, non homini, sed ordini. Nam ipsi Tullio patebat domus locupletissima et amplissima Cn. Pompeii Basilisci, quo, etiamsi esset invitatus a vobis, tamen devertisset: erat etiam Percenniorum, qui nunc item Pompeii sunt, domus honestissima, quo L. frater meus summa illorum voluntate devertit. Senator populi Romani, quod in vobis fuit, in vestro oppido jacuit et pernoctavit in publico. Nulla hoc civitas unquam alia commisit. Amicum enim nostrum in judicium vocabas. Tu, quid ego privatim negotii geram, interpretabere immi-

nuendo honore senatorio? Verum hæc tum queremur, si quid de vobis per eum ordinem agetur, qui ordo a vobis adhuc solis contemptus est. In populi Romani quidem conspectum quo ore vos commisistis? nec prius illam crucem, quæ etiam nunc civis Romani sanguine redundat, quæ fixa est ad portum urbemque vestram, revellistis, neque in profundum abjecistis, locumque illum omnem expiastis, quam Romam atque in horum conventum adiretis? In Mamertinorum solo fœderato atque pacato monumentum istius crudelitatis constitutum est. Vestrane urbs electa est, ad quam cum adirent ex Italia, crucem civis Romani prius, quam quemquam amicum populi Romani viderent? quam vos Rheginis, quorum civitati invidetis, itemque incolis vestris, civibus Romanis, ostendere soletis, quo minus sibi arrogent, minusque vos despiciant, cum videant jus civitatis illo supplicio esse mactatum.

12 Other works of art were plundered by Verres from the same individual, and from two others: nominally they were borrowed, but Verres forgot ever to return them.

Verum hæc emisse te dicis. Quid? illa Attalica tota Sicilia nominata ab eodem Hejo peripetasmata emere oblitus es? Licuit eodem modo, ut signa. Quid enim actum est? An literis pepercisti? Verum hominem amentem hoc fugit: minus clarum putavit fore, quod de armario, quam quod de sacrario esset ablatum. At quomodo abstulit? non possum dicere planius, quam ipse apud vos dixit Hejus. Cum quæsissem, numquid aliud de bonis ejus pervenisset ad Verrem, respondit, istum ad se misisse, ut sibi mitteret Agrigentum peripetasmata. Quæsivi an misisset: respondit id, quod necesse erat, scilicet dicto audientem fuisse prætori; misisse. Rogavi, pervenissentne Agrigentum: dixit pervenisse. Quæsivi, quemadmodum revertissent: negavit adhuc revertisse. Risus populi atque admiratio omnium vestrum facta est. Hic tibi in mentem non venit jubere, ut hæc quoque referret HS MD se tibi vendidisse? metuisti, ne æs alienum tibi cresceret, si HS MD tibi constarent ea, quæ tu facile posses vendere HS ducentis millibus? Fuit tanti, mihi crede: haberes quod defenderes: nemo quæreret, quanti illa res esset: si modo te posses docere emisse, facile, cui velles, tuam causam et factum probares: nunc de peripetasmatis quemadmodum te expedias, non habes. Quid? a Phylarcho Centuripino, homine locuplete ac nobili, pha-

leras pulcherrime factas, quæ regis Hieronis fuisse dicuntur, utrum tandem abstulisti, an emisti? In Sicilia quidem cum essem, sic a Centuripinis, sic a ceteris audiebam, (non enim parum res erat clara,) tam te has phaleras a Phylarcho Centuripino abstulisse dicebant, quam alias item nobiles ab Aristo Panormitano, quam tertias a Cratippo Tyndaritano. Etenim si Phylarchus vendidisset, non ei, posteaquam reus factus es, redditurum te promisisses. Quod quia vidisti plures scire, cogitasti, si ei reddidisses, te minus habiturum, rem nihilominus testatam futuram: non reddidisti. Dixit Phylarchus pro testimonio, se, quod nosset tuum istum morbum, ut amici tui appellant, cupisse te celare de phaleris: cum abs te appellatus esset, negasse habere sese: apud alium quoque eas habuisse depositas, ne qua invenirentur: tuam tantam fuisse sagacitatem, ut eas per illum ipsum inspiceres, ubi erant depositæ: tum se deprehensum negare non potuisse: ita ab se invito phaleras sublatas gratis.

13 His agents in hunting out works of this sort were two brothers of Cibyra, whose recommendations he used implicitly to follow, as he has no taste or knowledge in these matters himself.

Jam, ut hæc omnia reperire ac perscrutari solitus sit, judices, est operæ pretium cognoscere. Cibyratæ sunt fratres quidam, Tlepolemus et Hiero; quorum alterum fingere opinor e cera solitum esse, alterum esse pictorem. Hosce opinor, Cibyræ cum in suspicionem venissent suis civibus fanum expilasse Apollinis, veritos pœnam judicii ac legis, domo profugisse. Quod Verrem artificii sui cupidum cognoverant tum, cum iste, id quod ex testibus didicistis, Cibyram cum inanibus syngraphis venerat, domo fugientes ad eum se exsules, cum iste esset in Asia, contulerunt. Habuit eos secum ab illo tempore, et in legationis prædis atque furtis multum illorum opera consilioque usus est. Hi sunt illi, quibus in tabulis refert sese Q. Tadius dedisse jussu istius Græcis pictoribus. Eos jam bene cognitos et re probatos secum in Siciliam duxit. Quo posteaquam venerunt, mirandum in modum, (canes venaticos diceres,) ita odorabantur omnia et pervestigabant, ut, ubi quidque esset, aliqua ratione invenirent. Aliud minando, aliud pollicendo, aliud per servos, aliud per liberos, per amicum aliud, aliud per inimicum inveniebant: quicquid illis placuerat, perdendum erat. Nihil aliud optabant quorum poscebatur argentum, nisi ut Hieroni et Tlepolemo displiceret.

Verum mehercule hoc, judices, dicam. Memini, Pam- 14
philum Lilybætanum, amicum et hospitem meum, nobilem hominem, mihi narrare, cum iste ab sese hydriam Boëthi manu factam, præclaro opere et grandi pondere, per potestatem abstulisset, se sane tristem et conturbatum domum revertisse, quod vas ejusmodi, quod sibi a patre et majoribus esset relictum, quo solitus esset uti ad festos dies, ad hospitum adventus, a se esset ablatum. Cum sederem, inquit, domi tristis, accurrit Venerius: jubet me scyphos sigillatos ad prætorem statim afferre. Permotus sum, inquit: binos habebam: jubeo promi utrosque, ne quid plus mali nasceretur, et mecum ad prætoris domum ferri. Eo cum venio, prætor quiescebat: fratres illi Cibyratæ inambulabant. Qui me ubi viderunt, Ubi sunt, Pamphile, inquiunt, scyphi? Ostendo tristis. Laudant. Incipio queri, me nihil habiturum, quod alicujus esset pretii, si etiam scyphi essent ablati. Tum illi, ubi me conturbatum vident: Quid vis nobis dare, ut isti abs te ne auferantur? Ne multa, sestertios CIↃ me, inquit, poposcerunt: dixi me daturum. Vocat interea prætor: poscit scyphos. Tum illos cœpisse prætori dicere, putasse se, id quod audissent, alicujus pretii scyphos esse Pamphili: luteum negotium esse; non dignum, quod in suo argento Verres haberet. Ait ille, idem sibi videri. Ita Pamphilus scyphos optimos aufert. Et mehercule ego antea, tametsi hoc nescio quid nugatorium sciebam esse, ista intelligere: tamen mirari solebam, istum in his ipsis rebus aliquem sensum habere; quem scirem nulla in re quicquam simile hominis habere.

Tum primum intellexi, ad eam rem istos fratres Cibyratas 15
fuisse, ut iste in furando manibus suis, oculis illorum uteretur. At ita studiosus est hujus præclaræ existimationis, ut putetur in hisce rebus intelligens esse, ut nuper (videte hominis amentiam) posteaquam est comperendinatus, cum jam pro damnato mortuoque esset, ludis Circensibus mane apud L. Sisennam, virum primarium, cum essent triclinia strata argentumque expositum in ædibus; cum pro dignitate L. Sisennæ, domus esset plena hominum honestissimorum: accessit ad argentum, contemplari unumquidque otiose et considerare cœpit. Mirari stultitiam alii, quod in ipso judicio,

ejus ipsius cupiditatis, cujus insimularetur, suspicionem augeret; alii amentiam, cui comperendinato, cum tam multi testes dixissent, quicquam illorum venisset in mentem. Pueri autem Sisennæ, credo, qui audivissent, quæ in istum testimonia essent dicta, oculos de isto nusquam dejicere, neque ab argento digitum discedere. Est boni judicis, parvis ex rebus conjecturam facere uniuscujusque et cupiditatis et incontinentiæ. Qui reus, et reus lege comperendinatus, re et opinione hominum pæne damnatus, temperare non potuerit maximo conventu, quin L. Sisennæ argentum tractaret et consideraret; hunc in provincia prætorem quisquam putabit a Siculorum argento cupiditatem aut manus abstinere potuisse?

16 I next mention his plundering all the plate of DIOCLES POPILLIUS OF LILYBÆUM;

Verum, uti Lilybæum, unde digressa est, oratio revertatur, Diocles est, Pamphili gener illius, a quo hydria ablata est, Popillius cognomine. Ab hoc abaci vasa omnia, ut exposita fuerant, abstulit. Dicat se licet emisse: etenim hic propter magnitudinem furti sunt literæ, ut opinor, factæ. Jussit Timarchidem æstimare argentum. Quo modo? Quo qui unquam tenuissime in donatione histrionum æstimavit. Tametsi jamdudum ego erro, qui tam multa de tuis emptionibus verba faciam, et quæram, utrum emeris necne, et quomodo et quanti emeris: quod verbo transigere possum. Ede mihi scriptum, quid argenti in provincia Sicilia pararis, unde quidque aut quanti emeris. Quid fit? quamquam non debebam ego abs te has literas poscere; me enim tabulas tuas habere et proferre oportebat. Verum negas te horum annorum aliquid confecisse. Compone hoc, quod postulo, de argento; de reliquo videro. *Nec scriptum habeo, nec possum edere.* Quid futurum igitur est? Quid existimas hos judices facere posse? Domus plena signorum pulcherrimorum jam ante præturam: multa ad villas tuas posita, multa deposita apud amicos, multa aliis data atque donata: tabulæ nullum indicant emptum. Omne argentum ablatum ex Sicilia est; nihil cuiquam, quod suum dici vellet, relictum: fingitur improba defensio, prætorem omne id argentum coëmisse; tamen id ipsum tabulis demonstrari non potest. Si quas tabulas profers, in his, quæ habes; quomodo habeas, scriptum non est: horum autem temporum, cum te pluri-

mas res emisse dicis, tabulas omnino nullas profers. Nonne te et prolatis et non prolatis tabulis condemnari necesse est?

17 and his robberies of M. CŒLIUS, C. CACURIUS, and others.

Tu a M. Cœlio, equite Romano, lectissimo adolescente, quæ voluisti Lilybæi abstulisti: tu C. Cacurii, prompti hominis et experientis et in primis gratiosi, supellectilem omnem auferre non dubitasti: tu maximam et pulcherrimam mensam citream a Q. Lutatio Diodoro, qui Q. Catuli beneficio ab L. Sulla civis Romanus factus est, omnibus scientibus, Lilybæi abstulisti. Non tibi objicio, quod hominem dignissimum tuis moribus, Apollonium, Niconis filium, Drepanitanum, qui nunc A. Clodius vocatur, omni argento optime facto spoliasti ac depeculatus es. Taceo. Non enim putat ille sibi injuriam factam, propterea quod homini jam perdito et collum in laqueum inserenti subvenisti, cum pupillis Drepanitanis bona patria erepta cum illo partitus es. Gaudeo etiam, si quid ab eo abstulisti, et abs te nihil rectius factum esse dico. A Lysone vero Lilybætano, primo homine, apud quem deversatus es, Apollinis signum ablatum certe non oportuit. Dices te emisse. Scio: HS CIↃ: ita opinor. Scio, inquam: proferam literas: tamen id factum non oportuit. A pupillo Hejo, cui C. Marcellus tutor est, a quo pecuniam grandem eripueras, scaphia cum emblematis Lilybæi utrum empta esse dicis, an confiteris erepta? Sed quid ego istius in ejusmodi rebus mediocres injurias colligo, quæ tantummodo in furtis istius, et damnis eorum, a quibus auferebat, versata esse videantur? Accipite, si vultis, judices, rem ejusmodi, ut amentiam singularem et furorem, non jam cupiditatem ejus perspicere possitis.

18 His attempt to rob and ruin DIODORUS OF MELITE deserves more particular mention.

Melitensis Diodorus est, qui apud vos antea testimonium dixit. Is Lilybæi multos jam annos habitat, homo et domi nobilis et apud eos, quo se contulit, propter virtutem splendidus et gratiosus. De hoc Verri dicitur, habere eum perbona toreumata; in his pocula quædam, quæ Thericlia nominantur, Mentoris manu summo artificio facta. Quod iste ubi audivit, sic cupiditate inflammatus est non solum inspiciendi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad se vocaret ac posceret. Ille, qui illa non invitus haberet, respondet Lilybæi se non habere, Melitæ apud quendam propinquum suum reliquisse. Tum iste continuo mittit hominos certos

Melitam: scribit ad quosdam Melitenses, ut ea vasa perquirant: rogat Diodorum, ut ad illum propinquum suum det literas: nihil ei longius videbatur, quam dum illud videret argentum. Diodorus, homo frugi ac diligens, qui sua servare vellet, ad propinquum suum scribit, ut iis, qui a Verre venissent, responderet, illud argentum se paucis illis diebus misisse Lilybæum. Ipse interea recedit: abesse a domo paulisper maluit, quam præsens illud optime factum argentum amittere. Quod ubi iste audivit, usque eo est commotus, ut sine ulla dubitatione insanire omnibus ac furere videretur. Quia non potuerat eripere argentum, ipse a Diodoro erepta sibi vasa optime facta dicebat: minitari absenti Diodoro: vociferari palam: lacrimas interdum vix tenere. Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate, ut, cum vidisset monile, ut opinor, ex auro et gemmis, pulchritudine ejus incensa salutem viri proderet. Similis istius cupiditas: hoc etiam acrior atque insanior, quod illa cupiebat id, quod viderat; hujus libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur.

19 Conquiri Diodorum tota provincia jubet. Ille ex Sicilia jam castra commoverat, et vasa collegerat. Homo, ut aliquo modo illum in provinciam revocaret, hanc excogitat rationem, si hæc ratio potius, quam amentia nominanda est. Apponit de suis canibus quendam, qui dicat, se Diodorum Melitensem rei capitalis reum velle facere. Primo mirum omnibus videri, Diodorum reum, hominem quietissimum, ab omni non modo facinoris, verum etiam minimi errati suspicione remotissimum. Deinde esse perspicuum, fieri omnia illa propter argentum. Iste non dubitat jubere nomen deferri: et tum primum opinor istum absentis nomen recepisse. Res clara Sicilia tota, propter cælati argenti cupiditatem reos fieri rerum capitalium, neque solum reos fieri, sed etiam absentes. Diodorus Romæ sordidatus circum patronos atque hospites cursare: rem omnibus narrare. Literæ mittuntur isti a patre vehementes, ab amicis item, videret, quid ageret de Diodoro, quo progrederetur: rem claram esse et invidiosam; insanire hominem; periturum hoc uno crimine, nisi cavisset. Iste etiamtum patrem, si non in parentis, at in hominum numero putabat: ad judicium nondum se satis

instruxerat: primus annus erat provinciæ; non, ut in Sthenio, jam refertus pecunia. Itaque furor ejus paululum, non pudore, sed metu ac timore repressus est. Condemnare Diodorum non audet: absentem de reis eximit. Diodorus interea prætore isto prope triennium provincia domoque caruit. Ceteri, non solum Siculi, sed etiam cives Romani, hoc statuerant, quoniam iste tantum cupiditate progrederetur, nihil esse, quod quisquam putaret, se, quod isti paulo magis placeret, conservare aut domi retinere posse. Postea vero quam intellexerunt, isti virum fortem, quem summe provincia exspectabat, Q. Arrium, non succedere; statuerunt nihil se tam clausum neque tam reconditum posse habere, quod non istius cupiditati apertissimum promptissimumque esset.

Nor should I omit his treatment of CN. CALIDIUS,

Tum iste ab equite Romano splendido et gratioso, Cn. 20
Calidio, cujus filium sciebat senatorem populi Romani et judicem esse, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerant, aufert. Imprudens huc incidi, judices: emit enim, non abstulit: nollem dixisse: jactabit se, et in his equitabit equuleis. *Emi: pecuniam solvi.* Credo: etiam tabulæ proferentur. Est tanti: cedo tabulas: dilue sane crimen hoc Calidianum, dum ego tabulas aspicere possim. Verumtamen quid erat, quod Calidius Romæ quereretur, se, cum tot annos in Sicilia negotiaretur, abs te solo ita esse contemptum, ita despectum, ut etiam una cum ceteris Siculis despoliaretur. Si emeras, quid erat, quod confirmabat, se abs te argentum esse repetiturum, si id tibi sua voluntate vendiderat; tu porro posses facere, ut Cn. Calidio non redderes? præsertim cum is L. Sisenna, defensore tuo, tam familiariter uteretur, et cum ceteris familiaribus Sisennæ reddidisses? Denique non opinor negaturum esse te, homini honesto, sed non gratiosiori, quam Cn. Calidius est, L. Curidio argentum per Potamonem, amicum tuum, reddidisse. Qui quidem ceterorum causam apud te difficiliorem fecit. Nam cum te confirmasses compluribus redditurum, posteaquam Curidius pro testimonio dixit, te sibi reddidisse, finem reddendi fecisti: quod intellexisti, præda te de manibus emissa testimonium tamen effugere non posse. Cn. Calidio, equiti Romano, per omnes alios prætores licuit argentum habere bene factum; licuit posse domesticis copiis, cum

magistratum aut aliquem superiorem invitasset, ornare et apparare convivium. Multi domi Cn. Calidii cum potestate atque imperio fuerunt: nemo inventus est tam amens, qui illud argentum tam præclarum ac tam nobile eriperet, nemo tam audax, qui posceret, nemo tam impudens, qui postularet ut venderet. Superbum est enim, judices, et non ferendum, dicere prætorem in provincia homini honesto, locupleti, splendido, *Vende mihi vasa cælata.* Hoc est enim dicere, Non es dignus tu, qui habeas, quæ tam bene facta sunt: meæ dignitatis ista sunt. Tu dignior, Verres, quam Calidius? qui ut non conferam vitam neque existimationem tuam cum illius: neque enim est conferenda: hoc ipsum conferam, quo tu te superiorem fingis—quod HS CCC millia divisoribus, ut prætor renuntiarere, dedisti; LXXX accusatori, ne tibi odiosus esset; ea re contemnis equestrem ordinem, ac despicis? ea re indignum tibi visum est, quicquam, quod tibi placeret, Calidium potius habere, quam te?

21 and of PAPINIUS, both Roman citizens of the equestrian order.

Jactat se jamdudum de Calidio: narrat omnibus emisse se. Num etiam de L. Papinio, viro primario, locuplete honestoque equite Romano, turibulum emisti? qui pro testimonio dixit, te, cum inspiciendum poposcisses, evulso emblemate remisisse: ut intelligatis, in homine intelligentiam esse, non avaritiam, artificii cupidum, non argenti fuisse. Nec solum in Papinio fuit hac abstinentia: tenuit hoc institutum in turibulis omnibus, quæcunque in Sicilia fuerunt. Incredibile est autem, quam multa et quam præclara fuerint. Credo tum, cum Sicilia florebat opibus et copiis, magna artificia fuisse in ea insula. Nam domus erat ante istum prætorem nulla paulo locupletior, qua in domo hæc non essent, etiamsi præterea nihil esset argenti, patella grandis cum sigillis ac simulacris deorum, patera, qua mulieres ad res divinas uterentur, turibulum. Hæc autem omnia antiquo opere et summo artificio facta: ut hoc liceret suspicari, fuisse aliquando apud Siculos peræque pro portione cetera, sed quibus multa fortuna ademisset, tamen apud eos remansisse ea, quæ religio retinuisset. Dixi, judices, multa fuisse fere apud omnes Siculos: ego idem confirmo, nunc ne unum quidem esse. Quid hoc est? quod monstrum, quod prodigium in provinciam misimus? Nonne vobis id egisse vide-

tur, ut non unius libidinem, non suos oculos, sed omnium cupidissimorum insanias, cum Romam revertisset, expleret? Qui simul atque in oppidum quodpiam venerat, immittebantur illi continuo Cibyratici canes, qui investigabant et perscrutabantur omnia. Si quod erat grande vas et majus opus inventum, læti afferebant: si minus ejusmodi quippiam venari potuerant, illa quidem certe pro lepusculis capiebantur, patellæ, pateræ, turibula. Hic quos putatis fletus mulierum, quas lamentationes fieri solitas esse in hisce rebus? quæ forsitan vobis parvæ esse videantur: sed magnum et acerbum dolorem commovent, mulierculis præsertim, cum eripiuntur e manibus ea, quibus ad res divinas uti consuerunt, quæ a suis acceperunt, quæ in familia semper fuerunt.

22 And besides his robberies of ÆSCHYLUS, THRASO, and other individuals,

Hic nolite exspectare, dum ego hæc crimina agam ostiatim, ab Æschylo Tyndaritano istum pateram abstulisse, a Thrasone item Tyndaritano patellam, a Nymphodoro Agrigentino turibulum. Cum testes ex Sicilia dabo, quem volet ille eligat, quem ego interrogem de patellis, pateris, turibulis: non modo oppidum nullum, sed ne domus quidem ulla paulo locupletior expers hujus injuriæ reperietur. Qui cum in convivium venisset, si quicquam cælati aspexerat, manus abstinere, judices, non poterat. Cn. Pompeius est Philo, qui fuit Tyndaritanus. Is cœnam isti dabat apud villam in Tyndaritano. Fecit, quod Siculi non audebant; ille, civis Romanus quod erat, impunius id se facturum putavit: apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia. Iste continuo ut vidit, non dubitavit illud insigne penatium hospitaliumque deorum ex hospitali mensa tollere: sed tamen, quod ante de istius abstinentia dixeram, sigillis avulsis reliquum argentum sine ulla avaritia reddidit. Quid? Eupolemo Calactino, homini nobili, Lucullorum hospiti ac perfamiliari, qui nunc apud exercitum cum L. Lucullo est, non idem fecit? Cœnabat apud eum. Argentum ille ceterum purum apposuerat, ne purus ipse relinqueretur: duo pocula non magna, verumtamen cum emblematis. Hic, tamquam festivum acroama, ne sine corollario de convivio discederet, ibidem, convivis inspectantibus, emblemata evellenda curavit. Neque ego nunc istius facta omnia enumerare conor: neque

opus est, neque fieri ullo modo potest: tantumque uniuscujusque de varia improbitate generis indicia apud vos et exempla profero. Neque enim ita se gessit in his rebus, tamquam rationem aliquando esset redditurus, sed prorsus ita, quasi aut reus nunquam esset futurus, aut, quo plura abstulisset, eo minore periculo in judicium venturus esset: qui hæc, quæ dico, jam non occulte, non per amicos atque interpretes, sed palam de loco superiore ageret, pro imperio et potestate.

23 Catinam cum venisset, oppidum locuples, honestum, copiosum, Dionysiarchum ad se proagorum, hoc est, summum magistratum, vocari jubet: ei palam imperat, ut omne argentum, quod apud quemque esset Catinæ, conquirendum curaret et ad se afferendum. Phylarchum Centuripinum, primum hominem genere, virtute, pecunia, non hoc idem juratum dicere audistis, sibi istum negotium dedisse atque imperasse, ut Centuripinis, in civitate totius Siciliæ multo maxima et locupletissima, omne argentum conquireret et ad se comportari juberet? Agyrio similiter istius imperio vasa Corinthia per Apollodorum, quem testem audistis, Syracusas deportata sunt. Illa vero optima est, quod, cum Haluntium venisset prætor laboriosus et diligens, ipse in oppidum noluit accedere, quod erat difficili ascensu atque arduo; Archagathum Haluntinum, hominem non solum domi, sed tota Sicilia in primis nobilem, vocari jussit: ei negotium dedit, ut, quicquid Halunti esset argenti cælati, aut si quid etiam Corinthiorum, ut omne statim ad mare ex oppido deportaretur. Ascendit in oppidum Archagathus. Homo nobilis, qui a suis et amari et diligi vellet, ferebat graviter, illam sibi ab isto provinciam datam, nec, quid faceret, habebat. Pronuntiat, quid sibi imperatum esset: jubet omnes proferre, quod haberent. Metus erat summus. Ipse enim tyrannus non discedebat longius: Archagathum et argentum in lectica cubans ad mare infra oppidum exspectabat. Quem concursum in oppido factum putatis? quem clamorem? quem porro fletum mulierum? qui viderent, equum Trojanum introductum, urbem captam dicerent. Efferri sine thecis vasa, extorqueri alia de manibus mulierum, effringi multorum fores, revelli claustra. Quid enim putatis?

his wholesale plundering, by his official authority, of all the ornaments on the plate of every individual at CATINA, at CENTURIPÆ, at AGYRIUM, and at HALUNTIUM;

Scuta si quando conquiruntur a privatis in bello ac tumultu, tamen homines inviti dant, etsi ad salutem communem dari sentiunt: ne quem putetis sine maximo dolore argentum cælatum domo, quod alter eriperet, protulisse. Omnia deferuntur. Cibyratæ fratres vocantur: pauca improbant: quæ probarant, iis crustæ aut emblemata detrahebantur. Sic Haluntini, excussis deliciis, cum argento puro domum revertuntur.

Quod unquam, judices, hujuscemodi everriculum ulla in 24
provincia fuit? Avertere aliquid de publico quam obscurissime per magistratum solebant: etiam aliquid a privato nonnunquam occulte auferebant: et hi tamen condemnabantur. Et, si quæritis, ut ipse de me detraham, illos ego accusatores puto fuisse, qui hujusmodi hominum furta odore aut aliquo leviter presso vestigio persequebantur. Nam nos quidem quid facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis vestigiis invenimus? Permagnum est, in eum dicere aliquid, qui præteriens, lectica paulisper deposita, non per præstigias, sed palam per potestatem, uno imperio, ostiatim totum oppidum compilaverit. At tamen, ut posset se dicere emisse, Archagatho imperat, ut illis aliquid, quorum argentum fuerat, nummulorum dicis causa daret. Invenit Archagathus paucos, qui vellent accipere: his dedit. Eos nummos tamen iste Archagatho non reddidit. Voluit Romæ repetere Archagathus; Cn. Lentulus Marcellinus dissuasit, sicut ipsum dicere audistis. Recita Archagathi et Lentuli testimonium. Et, ne forte hominem existimetis hanc tantam vim emblematum sine causa coacervare voluisse, videte, quanti vos, quanti existimationem populi Romani, quanti leges et judicia, quanti testes Siculos negotiatoresque fecerit. Posteaquam tantam multitudinem collegerat emblematum, ut ne unum quidem cuiquam reliquisset; instituit officinam Syracusis in regia maximam. Palam artifices omnes, cælatores ac vascularios, convocari jubet: et ipse suos complures habebat. Eos concludit, magnam hominum multitudinem. Menses octo continuos his opus non defuit, cum vas nullum fieret nisi aureum. Tum illa, ex patellis et turibulis quæ evellerat, ita scite in aureis poculis illigabat, ita apte in scaphiis aureis includebat, ut

all which ornaments he afterwards made up for his own use at Syracuse.

ea ad illam rem nata esse diceres: ipse tamen prætor, qui sua vigilantia pacem in Sicilia dicit fuisse, in hac officina majorem partem diei cum tunica pulla sedere solebat et pallio.

25 Hæc ego, judices, non auderem proferre, ni vererer, ne forte plura de isto ab aliis in sermone, quam a me in judicio audisse vos diceretis. Quis enim est, qui de hac officina, qui de vasis aureis, qui de istius pallio non audierit? Quem voles e conventu Syracusano virum bonum nominato: producam: nemo erit, quin hoc se audisse aut vidisse dicat. O tempora, O mores! Nihil nimium vetus proferam. Sunt vestrum aliquammulti, qui L. Pisonem cognorunt, hujus L. Pisonis, qui prætor fuit, patrem. Ei, cum esset in Hispania prætor, qua in provincia occisus est, nescio quo pacto, dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus est et comminutus. Cum vellet sibi annulum facere, aurificem jussit vocari in forum ad sellam, Cordubæ, et ei palam appendit aurum: hominem in foro sellam jubet ponere, et facere annulum omnibus præsentibus. Nimium fortasse dicet aliquis hunc diligentem. Hactenus reprehendet, si qui volet: nihil amplius. Verum fuit ei concedendum. Filius enim L. Pisonis erat, ejus, qui primus de pecuniis repetundis legem tulit. Ridiculum est, me dicere nunc de Verre, cum de Pisone Frugi dixerim: verumtamen quantum intersit videte. Iste cum aliquot abacorum faceret vasa aurea, non laboravit, quid non modo in Sicilia, verum etiam Romæ in judicio audiret: ille in auri semuncia totam Hispaniam scire voluit, unde prætori annulus fieret. Nimirum, ut hic nomen suum comprobavit, sic ille cognomen.

26 Nullo modo possum omnia istius facta aut memoria consequi, aut oratione complecti. Genera ipsa cupio breviter attingere, ut hic modo me commonuit Pisonis annulus, quod totum effluxerat. Quam multis istum putatis hominibus honestis de digitis annulos abstulisse? nunquam dubitavit, quotienscunque alicujus aut gemma aut annulo delectatus est. Incredibile dicam, sed tam clarum, ut ipsum negaturum non arbitrer. Cum Valentio ejus interpreti epistola Agrigento allata esset, casu signum iste animadvertit in cretula. Placuit ei. Quæsivit, unde esset epistola: respondit, Agrigento. Iste ad quos solebat literas misit, ut

To which should be added, his plundering the very GOLD RINGS of many individuals,

is annulus ad se primo quoque tempore afferretur. Ita literis istius patrifamilias, L. Titio cuidam, civi Romano, annulus de digito detractus est. Illa vero ejus cupiditas incredibilis est. Nam ut in singula conclavia, quæ iste non modo Romæ, sed in omnibus villis habet, tricenos lectos optime stratos cum ceteris ornamentis convivii quæreret, nimium multa comparare videretur. Nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iste non textrinum instituerit. Mulier est Segestana, perdives et nobilis, Lamia nomine: per triennium isti, plena domo telarum, stragulam vestem confecit, nihil nisi conchylio tinctum. Attalus, homo pecuniosus, Neti; Lyso Lilybæi; Critolaus Hennæ; Syracusis Æschrio, Cleomenes, Theomnastus; Helori Archonidas. Dies me citius defecerit, quam nomina. Ipse dabat purpuram, tantum operam amici. Credo: jam enim non libet omnia criminari: quasi hoc mihi non satis sit ad crimen, habuisse tam multum, quod daret; voluisse deportare tam multa; hoc denique, quod concedit, amicorum operis esse in hujuscemodi rebus usum. Jam vero lectos æratos et candelabra ænea, num cui præter istum Syracusis per triennium facta esse existimatis? Emebat. Credo. Sed tantum vos certiores, judices, facio, quid iste in provincia prætor egerit, ne cui forte negligens nimium fuisse videatur, neque se satis, cum potestatem habuerit, instruxisse et ornasse.

and his enormous accumulation of carpets, and embroidered coverings for sofas and couches,

and of couches and candelabra.

27 Venio nunc non jam ad furtum, non ad avaritiam, non ad cupiditatem, sed ejusmodi facinus, in quo omnia nefaria contineri mihi atque inesse videantur; in quo dii immortales violati, existimatio atque auctoritas nominis populi Romani imminuta, hospitium spoliatum ac proditum, abalienati scelere istius a nobis omnes reges amicissimi nationesque, quæ in eorum regno ac ditione sunt. Nam reges Syriæ, regis Antiochi filios pueros, scitis Romæ nuper fuisse: qui venerant non propter Syriæ regnum; nam id sine controversia obtinebant, ut a patre et a majoribus acceperant: sed regnum Ægypti ad se et ad Selenen, matrem suam, pertinere arbitrabantur. Hi ipsi posteaquam temporibus rei publicæ exclusi per senatum agere quæ voluerant non potuerunt, in Syriam, in regnum patrium profecti sunt. Eorum alter, qui Antiochus vocatur, iter per Siciliam facere voluit.

27 But I am now to speak of one of his master crimes: his ROBBERY OF ANTIOCHUS, SON OF ANTIOCHUS KING OF SYRIA, WHEN TRAVELLING THROUGH SICILY, of various other articles;

Itaque isto prætore venit Syracusas. Hic Verres hereditatem sibi venisse arbitratus est, quod in ejus regnum ac manus venerat is, quem iste et audierat multa secum præclara habere, et suspicabatur. Mittit homini munera satis large, hæc ad usum domesticum: olei, vini, quod visum est: etiam tritici quod satis esset, de suis decumis. Deinde ipsum regem ad cœnam vocavit: exornat ample magnificeque triclinium: exponit ea, quibus abundabat, plurima et pulcherrima vasa argentea: (nam hæc aurea nondum fecerat:) omnibus curat rebus instructum et paratum ut sit convivium. Quid multa? Rex ita discessit, ut et istum copiose ornatum, et se honorifice acceptum arbitraretur. Vocat ad cœnam deinde ipse prætorem: exponit suas copias omnes, multum argentum, non pauca etiam pocula ex auro, quæ, ut mos est regius, et maxime in Syria, gemmis erant distincta clarissimis. Erat etiam vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata, manubrio aureo, de qua satis, credo, idoneum, satis gravem testem, Q. Minucium dicere audistis. Iste unumquodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, prætori populi Romani satis jucundum et gratum illud esse convivium. Posteaquam inde discessum est, cogitare nihil iste aliud (quod ipsa res declaravit) nisi, quemadmodum regem ex provincia spoliatum expilatumque dimitteret. Mittit rogatum vasa ea, quæ pulcherrima apud eum viderat: ait se suis cælatoribus velle ostendere. Rex, qui illum non nosset, sine ulla suspicione libentissime dedit. Mittit etiam trullam gemmeam rogatum: velle se eam diligentius considerare. Ea quoque ei mittitur.

28 Nunc reliquum, judices, attendite, de quo et vos audistis, et populus Romanus non nunc primum audiet, et in exteris nationibus usque ad ultimas terras pervagatum est. Candelabrum e gemmis clarissimis, opere mirabili perfectum, reges hi, quos dico, Romam cum attulissent, ut in Capitolio ponerent: quod nondum perfectum templum offenderant, neque ponere potuerunt, neque vulgo ostendere ac proferre voluerunt: ut et magnificentius videretur, cum suo tempore in cella Jovis Optimi Maximi poneretur, et clarius, cum pulchritudo ejus recens ad oculos hominum atque integra perveniret. Statuerunt id secum in Syriam reportare: ut,

and, above all, of a most magnificent CANDELABRUM MADE OF PRECIOUS STONES, WHICH WAS DESIGNED BY ANTIOCHUS TO BE

cum audissent, simulacrum Jovis Optimi Maximi dedicatum, legatos mitterent, qui cum ceteris rebus illud quoque eximium atque pulcherrimum donum in Capitolium afferrent. Pervenit res ad istius aures, nescio quomodo. Nam rex celatum voluerat: non quo quicquam metueret aut suspicaretur, sed ut ne multi illud ante perciperent oculis, quam populus Romanus. Iste petit a rege, et eum pluribus verbis rogat, ut id ad se mittat: cupere se dicit inspicere, neque se aliis videndi potestatem esse facturum. Antiochus, qui animo et puerili esset et regio, nihil de istius improbitate suspicatus est: imperat suis, ut id in prætorium involutum quam occultissime deferrent. Quo posteaquam attulerunt, involucrisque rejectis constituerunt; iste clamare cœpit, dignam rem esse regno Syriæ, dignam regio munere, dignam Capitolio. Etenim erat eo splendore, qui ex clarissimis et pulcherrimis gemmis esse debebat: ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatum, sed ad amplissimi templi ornatum esse factum. Cum satis jam perspexisse videretur, tollere incipiunt, ut referrent. Iste ait, se velle illud etiam atque etiam considerare: nequaquam se esse satiatum: jubet illos discedere, et candelabrum relinquere. Sic illi tum inanes ad Antiochum revertuntur.

OFFERED TO THE TEMPLE OF JUPITER CAPITOLINUS.

Rex primo nihil metuere, nihil suspicari: dies unus, alter, 29
plures: non referri. Tum mittit, si videatur, ut reddat. Jubet iste posterius ad se reverti. Mirum illi videri: mittit iterum. Non redditur. Ipse hominem appellat: rogat ut reddat. Os hominis insignemque impudentiam cognoscite. Quod sciret, quodque ex ipso rege audisset in Capitolio esse ponendum, quod Jovi Optimo Maximo, quod populo Romano servari videret, id sibi ut donaret, rogare et vehementissime petere cœpit. Cum ille se et religione Jovis Capitolini et hominum existimatione impediri diceret, quod multæ nationes testes essent illius operis ac muneris; iste homini minari acerrime cœpit. Ubi videt, eum nihilo magis minis, quam precibus permoveri, repente hominem de provincia jubet ante noctem decedere: ait, se comperisse, ex ejus regno piratas ad Siciliam esse venturos. Rex maximo conventu Syracusis, in foro, ne quis forte me in

crimine obscuro versari, atque affingere aliquid suspicione hominum arbitretur, in foro, inquam, Syracusis, flens atque deos hominesque contestans clamare cœpit, candelabrum factum e gemmis quod in Capitolium missurus esset, quod in templo clarissimo populo Romano monumentum suæ societatis amicitiæque esse voluisset; id sibi C. Verrem abstulisse: de ceteris operibus ex auro et gemmis, quæ sua penes illum essent, se non laborare: hoc sibi eripi miserum esse et indignum. Id etsi antea jam mente et cogitatione sua fratrisque sui consecratum esset; tamen tum se, in illo conventu civium Romanorum, dare, donare, dicare, consecrare Jovi Optimo Maximo, testemque ipsum Jovem suæ voluntatis ac religionis adhibere.

30 Quæ vox, quæ latera, quæ vires hujus unius criminis querimoniam possunt sustinere? Rex Antiochus, qui Romæ ante oculos omnium nostrum biennium fere comitatu regio atque ornatu fuisset; is cum amicus et socius populi Romani esset, amicissimo patre, avo, majoribus, antiquissimis et clarissimis regibus, opulentissimo et maximo regno, præceps provincia populi Romani exturbatus est. Quemadmodum hoc accepturas nationes exteras, quemadmodum hujus tui facti famam in regna aliorum atque in ultimas terras perventuram putasti, cum audirent, a prætore populi Romani in provincia violatum regem, spoliatum hospitem, ejectum socium populi Romani atque amicum? Nomen vestrum populique Romani odio atque acerbitati scitote nationibus exteris, judices, futurum, si istius hæc tanta injuria impunita discesserit. Sic omnes arbitrabuntur, præsertim cum hæc fama de nostrorum hominum avaritia et cupiditate percrebruerit, non istius solius hoc esse facinus, sed eorum etiam, qui approbarint. Multi reges, multæ liberæ civitates, multi privati opulenti ac potentes habent profecto in animo Capitolium sic ornare, ut templi dignitas imperiique nostri nomen desiderat: qui si intellexerint, interverso regali hoc dono, graviter vos tulisse; grata fore vobis populoque Romano sua studia ac dona arbitrabuntur. Sin hoc vos in rege tam nobili, in re tam eximia, in injuria tam acerba, neglexisse audierint; non erunt tam amentes, ut operam, curam, pecuniam impendant in eas res, quas vobis gratas fore non arbitrentur.

Hoc loco, Q. Catule, te appello. Loquor enim de tuo 31
clarissimo pulcherrimoque monumento: non judicis solum severitatem in hoc crimine, sed prope inimici atque accusatoris vim suscipere debes. Tuus est enim honos in illo templo senatus populique Romani beneficio: tui nominis æterna memoria simul cum templo illo consecratur: tibi hæc cura suscipienda, tibi hæc opera sumenda est, ut Capitolium, quemadmodum magnificentius est restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam fuit; ut illa flamma divinitus extitisse videatur, non quæ deleret Jovis Optimi Maximi templum, sed quæ præclarius magnificentiusque deposceret. Audisti, Q. Minucium dicere, domi suæ deversatum esse Antiochum regem Syracusis: se illud scire ad istum esse delatum: se scire non redditum: audisti et audies omni e conventu Syracusano qui ita dicant, sese audientibus illud Jovi Optimo Maximo dicatum esse ab rege Antiocho et consecratum. Si judex non esses, et hæc ad te delata res esset; te potissimum hoc persequi, te petere, te agere oporteret. Quare non dubito, quo animo judex hujus criminis esse debeas, qui apud alium judicem multo acrior, quam ego sum, actor accusatorque esse deberes.

Vobis autem, judices, quid hoc indignius, aut quid minus 32
ferendum videri potest? Verresne habebit domi suæ candelabrum Jovis, e gemmis auroque perfectum? cujus fulgore collucere atque illustrari Jovis Optimi Maximi templum oportebat, id apud istum in ejusmodi conviviis constituetur, quæ domesticis stupris flagitiisque flagrabunt? In istius lenonis turpissimi domo simul cum ceteris Chelidonis hereditariis ornamentis Capitolii ornamenta ponentur? Quid huic sacri unquam fore, aut quid religiosi fuisse putatis, qui nunc tanto scelere se obstrictum esse non sentiat? qui in judicium veniat, ubi ne precari quidem Jovem Optimum Maximum atque ab eo auxilium petere more omnium possit? a quo etiam dii immortales sua repetunt in eo judicio, quod hominibus ad suas res repetendas est constitutum. Miramur, Athenis Minervam, Deli Apollinem, Junonem Sami, Pergæ Dianam, multos præterea ab isto deos tota Asia Græciaque violatos, qui a Capitolio manus abstinere non potuerit? Quod privati homines de suis pecuniis ornant ornaturique

sunt, id C. Verres ab regibus ornari non est passus. Itaque hoc nefario scelere concepto, nihil postea tota in Sicilia neque sacri neque religiosi duxit esse: ita sese in ea provincia per triennium gessit, ut ab isto non solum hominibus, verum etiam diis immortalibus bellum indictum putaretur.

33 Segesta est oppidum pervetus in Sicilia, judices, quod ab Ænea fugiente a Troja, atque in hæc loca veniente, conditum esse demonstrant. Itaque Segestani non solum perpetua societate atque amicitia, verum etiam cognatione se cum populo Romano conjunctos esse arbitrantur. Hoc quondam oppidum, cum illa civitas cum Pœnis suo nomine ac sua sponte bellaret, a Carthaginiensibus vi captum atque deletum est: omniaque, quæ ornamento urbi esse possent, Carthaginem sunt ex illo loco deportata. Fuit apud Segestanos ex ære Dianæ simulacrum, cum summa atque antiquissima præditum religione, tum singulari opere artificioque perfectum. Hoc translatum Carthaginem locum tantum hominesque mutarat, religionem quidem pristinam servabat: nam propter eximiam pulchritudinem etiam hostibus digna quam sanctissime colerent videbatur. Aliquot sæculis post P. Scipio bello Punico tertio Carthaginem cepit: qua in victoria, (videte hominis virtutem et diligentiam, ut et domesticis præclarissimæ virtutis exemplis gaudeatis, et eo majore odio dignam istius incredibilem audaciam judicetis,) convocatis Siculis omnibus, quod diutissime sæpissimeque Siciliam vexatam a Carthaginiensibus esse cognorat, jubet omnia conquiri: pollicetur, sibi magnæ curæ fore, ut omnia civitatibus, quæ cujusque fuissent, restituerentur. Tum illa, quæ quondam erant Himera sublata, de quibus ante dixi, Thermitanis sunt reddita: tum alia Gelensibus, alia Agrigentinis; in quibus etiam ille nobilis taurus, quem crudelissimus omnium tyrannorum Phalaris habuisse dicitur, quo vivos supplicii causa demittere homines, et subjicere flammam solebat. Quem taurum Scipio cum redderet Agrigentinis, dixisse dicitur, æquum esse illos cogitare, utrum esset Agrigentinis utilius, suisne servire, anne populo Romano obtemperare; cum idem monumentum et domesticæ crudelitatis et nostræ mansuetudinis haberent.

After this it may well be supposed that Verres scrupled at nothing. I enumerate in succession his robberies committed upon the several cities of Sicily. First, he plundered from SEGESTA a statue of Diana which had been carried off by the Carthaginians in old times, and after the destruction of Carthage had been carefully restored to Segesta by P. Scipio. (33—38.)

34 Illo tempore Segestanis maxima cum cura hæc ipsa Diana,

de qua dicimus, redditur: reportatur Segestam: in suis antiquis sedibus summa cum gratulatione civium et lætitia reponitur. Hæc erat posita Segestæ, sane excelsa in basi: in qua grandibus literis P. Africani nomen erat incisum, eumque Carthagine capta restituisse, perscriptum. Colebatur a civibus: ab omnibus advenis visebatur: cum quæstor essem, nihil mihi ab illis est demonstratum prius. Erat admodum amplum et excelsum signum cum stola: verumtamen inerat in illa magnitudine ætas atque habitus virginalis. Sagittæ pendebant ab humero: sinistra manu retinebat arcum: dextra ardentem facem præferebat. Hanc cum iste sacrorum omnium et religionum hostis prædoque vidisset, quasi illa ipsa face percussus esset, ita flagrare cupiditate atque amentia cœpit. Imperat magistratibus, ut eam demoliantur, et sibi dent: nihil sibi gratius ostendit futurum. Illi vero dicere, id sibi nefas esse; seque cum summa religione, tum summo metu legum et judiciorum teneri. Iste tum petere ab eis, tum minari, tum spem, tum metum ostendere. Opponebant illi interdum nomen P. Africani: populi Romani illud esse dicebant: nihil se in eo potestatis habere, quod imperator clarissimus, urbe hostium capta, monumentum victoriæ populi Romani esse voluisset. Cum iste nihilo remissius atque etiam multo vehementius instaret quotidie; res agitur in senatu. Vehementer ab omnibus reclamatur. Itaque illo tempore ac primo istius adventu pernegatur. Postea, quicquid erat oneris in nautis remigibusque exigendis, in frumento imperando, Segestanis præter ceteros imponebat aliquanto amplius, quam ferre possent. Præterea magistratus eorum evocabat: optimum quemque et nobilissimum ad se arcessebat: circum omnia provinciæ fora rapiebat: singillatim unicuique calamitati fore se denuntiabat: universis se funditus illam eversurum esse civitatem minabatur. Itaque aliquando multis malis magnoque metu victi Segestani prætoris imperio parendum esse decreverunt. Magno cum luctu et gemitu totius civitatis, multis cum lacrimis et lamentatione virorum mulierumque omnium, simulacrum Dianæ tollendum locatur.

Videte quanta religio fuerit apud Segestanos: repertum 35
esse, judices, scitote neminem, neque liberum, neque servum,

neque civem, neque peregrinum, qui illud signum auderet attingere. Barbaros quosdam Lilybæo scitote adductos esse operarios. Hi denique illud, ignari totius negotii ac religionis, mercede accepta, sustulerunt: quod cum ex oppido exportabatur, quem conventum mulierum factum esse arbitramini? quem fletum majorum natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segestam Carthagine revecta victoriam populi Romani reditu suo nuntiasset. Quam dissimilis hic dies illi tempori videbatur! Tum imperator populi Romani, vir clarissimus, deos patrios reportabat Segestanis, ex urbe hostium recuperatos: nunc ex urbe sociorum prætor ejusdem populi turpissimus atque impurissimus eosdem illos deos nefario scelere auferebat. Quid hoc tota Sicilia est clarius, quam omnes Segestæ matronas et virgines convenisse, cum Diana exportaretur ex oppido? unxisse unguentis? complessé coronis et floribus? ture odoribusque incensis usque ad agri fines prosecutas esse? Hanc tu tantam religionem si tum in imperio propter cupiditatem atque audaciam non pertimescebas; ne nunc quidem, in tanto tuo tuorumque liberorum periculo, perhorrescis? Quem tibi aut hominem, invitis diis immortalibus, aut vero deum, tantis eorum religionibus violatis, auxilio futurum putas? Tibi illa Diana in pace atque in otio religionem nullam attulit? quæ cum duas urbes, in quibus locata fuerat, captas incensasque vidisset, bis ex duorum bellorum flamma ferroque servata est; quæ Carthaginiensium victoria, loco mutato, religionem tamen non amisit, P. Africani virtute religionem simul cum loco recuperavit. Quo quidem scelere suscepto, cum inanis esset basis, et in ea P. Africani nomen incisum; res indigna atque intoleranda videbatur omnibus, non solum religiones esse violatas, verum etiam P. Africani, viri fortissimi, rerum gestarum gloriam, memoriam virtutis, monumenta victoriæ, C. Verrem sustulisse. Quod cum isti renuntiaretur de basi ac literis, existimavit homines in oblivionem totius negotii esse venturos, si etiam basim, tamquam indicem sui sceleris, sustulisset. Itaque tollendam istius imperio locaverunt: quæ vobis locatio ex publicis Segestanorum literis priore actione recitata est.

Te nunc, P. Scipio, te, inquam, lectissimum ornatissi- 36
mumque adolescentem appello: abs te officium tuum, debitum generi et nomini, requiro et flagito. Cur pro isto, qui laudem honoremque tuum familiæque tuæ depeculatus est, pugnas? cur eum defensum esse vis? cur ego tuas partes suscipio? cur tuum munus sustineo? Cur M. Tullius P. Africani monumenta requirit; P. Scipio eum, qui illa sustulit, defendit? Cum mos a majoribus traditus sit, ut monumenta majorum ita suorum quisque defendat, ut ne ornari quidem nomine alieno sinat; tu isti aderis, qui non obstruxit aliqua ex parte monumenta P. Scipionis, sed funditus delevit ac sustulit? Quisnam igitur, per deos immortales! tuebitur P. Scipionis memoriam mortui? quis monumenta atque indicia virtutis, si tu ea relinques aut deseres? nec solum spoliata illa patiere, sed etiam eorum spoliatorem vexatoremque defendes? Adsunt Segestani, clientes tui, socii populi Romani atque amici: certiorem te faciunt, P. Africanum, Carthagine deleta, simulacrum Dianæ majoribus suis restituisse; idque apud Segestanos ejus imperatoris nomine positum ac dedicatum fuisse; hoc Verrem demoliendum et asportandum, nomenque omnino P. Scipionis delendum tollendumque curasse: orant te atque obsecrant, ut sibi religionem, generi tuo laudem gloriamque restituas, ut, quod per P. Africanum ex urbe hostium recuperarint, id per te ex prædonis domo conservare possent.

Quid aut tu his respondere honeste potes, aut illi facere, 37
nisi ut te ac fidem tuam implorent? Adsunt et implorant. Potes domesticæ laudis amplitudinem, Scipio, tueri: potes: omnia sunt in te, quæ aut fortuna hominibus aut natura largitur. Non præcerpo fructum officii tui: non alienam mihi laudem appeto: non est pudoris mei, P. Scipione, florentissimo adolescente, vivo et incolumi, me propugnatorem P. Scipionis defensoremque profiteri. Quamobrem si suscipis domesticæ laudis patrocinium, me non solum silere de vestris monumentis oportebit, sed etiam lætari, P. Africani ejusmodi fortunam esse mortui, ut ejus honos ab eis, qui ex eadem familia sunt, defendatur, neque ullum adventitium auxilium requiratur. Sin istius amicitia te impediet, si hoc, quod ego abs te postulo, minus ad officium tuum pertinere

arbitrabere; succedam ego vicarius tuo muneri; suscipiam partes, quas alienas esse arbitrabar. Næ ista præclara nobilitas desinat queri, populum Romanum hominibus novis industriis libenter honores mandare, semperque mandasse. Non est querendum, in ea civitate, quæ propter virtutem omnibus nationibus imperat, virtutem plurimum posse. Sit apud alios imago P. Africani; ornentur alii mortui virtute ac nomine: talis ille vir fuit, ita de populo Romano meritus est, ut non uni familiæ, sed universæ civitati commendatus esse debeat. Est aliqua mea pars virilis, quod ejus civitatis sum, quam ille claram, amplam, illustremque, reddidit; præcipue quod in his rebus pro mea parte versor, quarum ille princeps fuit, æquitate, industria, temperantia, defensione miserorum, odio improborum: quæ cognatio studiorum et artium propemodum non minus est conjuncta, quam ista, qua vos delectamini, generis et nominis.

38 Repeto abs te, Verres, monumentum P. Africani: causam Siculorum, quam suscepi, relinquo; judicium de pecuniis repetundis ne sit hoc tempore; Segestanorum injuriæ negligantur: basis P. Scipionis restituatur; nomen invicti imperatoris incidatur, signum pulcherrimum Carthagine captum reponatur. Hæc abs te non Siculorum defensor, non tuus accusator, non Segestani postulant; sed is, qui laudem gloriamque P. Africani tuendam conservandamque suscepit. Non vereor, ne hoc officium meum P. Servilio judici non probem; qui cum res maximas gesserit, monumentaque suarum rerum gestarum cummaxime constituat, atque in iis elaboret; profecto volet hæc non solum suis posteris, verum etiam omnibus viris fortibus et bonis civibus defendenda, non spolianda improbis tradere. Non vereor, ne tibi, Q. Catule, displiceat, cujus amplissimum in orbe terrarum clarissimumque monumentum est, quam plurimos esse custodes monumentorum, et putare omnes bonos alienæ gloriæ defensionem ad officium suum pertinere. Equidem ceteris istius furtis atque flagitiis ita moveor, ut ea reprehendenda tantum putem: hic vero tanto dolore afficior, ut nihil mihi indignius, nihil minus ferendum esse videatur. Verres Africani monumentis domum suam, plenam stupri, plenam flagitii, plenam dedecoris, ornabit? Verres temperatissimi

sanctissimique viri monumentum, Dianæ simulacrum virginis, in ea domo collocabit, in qua semper meretricum lenonumque flagitia versantur?

At hoc solum Africani monumentum violasti. Quid? 39
a Tyndaritanis non ejusdem Scipionis beneficio positum simulacrum Mercurii, pulcherrime factum, sustulisti? At quemadmodum, dii immortales! quam audacter! quam libidinose! quam impudenter! Audistis nuper dicere legatos Tyndaritanos, homines honestissimos ac principes civitatis, Mercurium, qui sacris anniversariis apud eos ac summa religione coleretur, quem P. Africanus, Carthagine capta, Tyndaritanis non solum suæ victoriæ, sed etiam illorum fidei societatisque monumentum atque indicium dedisset, hujus vi, scelere, imperioque esse sublatum. Qui, ut primum in illud oppidum venit, statim, tamquam ita fieri non solum oporteret, sed etiam necesse esset, tamquam hoc senatus mandasset, populus Romanus jussisset; ita continuo, signum ut demolirentur, et Messanam deportarent, imperavit. Quod cum illis, qui aderant, indignum, qui audiebant, incredibile videretur; non est ab isto, primo illo adventu, perseveratum. Discedens mandat proagoro Sopatro, cujus verba audistis, ut demoliatur: cum recusaret, vehementer minatur: et statim ex illo oppido proficiscitur. Refert rem ille ad senatum: vehementer undique reclamatur. Ne multa: iterum iste ad illos aliquanto post venit, quærit continuo de signo. Respondetur ei, senatum non permittere; pœnam capitis constitutam, si injussu senatus quisquam attigisset: simul religio commemoratur. Tum iste: Quam mihi religionem narras? quam pœnam? quem senatum? vivum te non relinquam: moriere virgis, nisi signum traditur. Sopater iterum flens ad senatum rem defert, istius cupiditatem minasque demonstrat. Senatus Sopatro responsum nullum dat, sed commotus perturbatusque discedit. Ille prætoris arcessitus nuntio, rem demonstrat: negat ullo modo fieri posse.

From TYNDARIS he plundered, with circumstances of peculiar atrocity, a statue of Mercury, which had been also brought back from Carthage and restored to the Tyndaritani by P. Scipio. (39—42.)

Atque hæc (nihil enim prætermittendum de istius impu- 40
dentia videtur) agebantur in conventu, palam, de sella ac de loco superiore. Erat hiems summa, tempestas, ut ipsum Sopatrum dicere audistis, perfrigida, imber maximus: cum

iste imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu, in qua ipse sedebat, præcipitem in forum dejiciant, nudumque constituant. Vix erat hoc plane imperatum, cum illum spoliatum stipatumque lictoribus videres. Omnes id fore putabant, ut miser atque innocens virgis cæderetur: fefellit hæc homines opinio. Virgis iste cæderet sine causa socium populi Romani atque amicum? Non usque eo est improbus: non omnia sunt in eo uno vitia: nunquam fuit crudelis. Leniter hominem clementerque accepit. Equestres sunt medio in foro Marcellorum statuæ, sicuti fere ceteris in oppidis Siciliæ; ex quibus iste C. Marcelli statuam delegit, cujus officia in illam civitatem totamque provinciam recentissima erant et maxima. In ea Sopatrum, hominem cum domi nobilem, tum summo magistratu præditum, divaricari ac deligari jubet. Quo cruciatu sit affectus, venire in mentem necesse est omnibus, cum esset vinctus nudus in aëre, in imbri, in frigore. Neque tamen finis huic injuriæ crudelitatique fiebat, donec populus atque universa multitudo, atrocitate rei misericordiaque commota, senatum clamore coëgit, ut isti simulacrum illud Mercurii polliceretur. Clamabant fore, ut ipsi se dii immortales ulciscerentur: hominem interea perire innocentem non oportere. Tum frequens senatus ad istum venit: pollicetur signum. Ita Sopater de statua C. Marcelli, cum jam pæne obriguisset, vix vivus aufertur.

41 Non possum disposite istum accusare, si cupiam: opus est non solum ingenio, verum etiam artificio quodam singulari. Unum hoc crimen videtur esse, et a me pro uno ponitur, de Mercurio Tyndaritano: plura sunt; sed ea quo pacto distinguere ac separare possim, nescio. Est pecuniarum captarum, quod signum a sociis pecuniæ magnæ sustulit. Est peculatus, quod publicum populi Romani signum, de præda hostium captum, positum imperatoris nostri nomine, non dubitavit auferre. Est majestatis, quod imperii nostri gloriæ rerumque gestarum monumenta evertere atque asportare ausus est. Est sceleris, quod religiones maximas violavit. Est crudelitatis, quod in hominem innocentem, in socium nostrum atque amicum, novum ac singulare supplicii genus excogitavit. Illud vero quid sit, jam non queo dicere; quo nomine appellem, nescio: quod

in C. Marcelli statua. Quid est hoc? Patronusne quod erat? Quid tum? quo id spectat? Utrum ea res ad opem, an ad calamitatem clientium atque hospitum valere debebat? an ut hoc ostenderes, contra vim tuam in patronis præsidii nihil esse? Quis hoc non intelligeret, in improbi præsentis imperio majorem esse vim, quam in bonorum absentium patrocinio? An vero ex hoc illa tua singularis significatur insolentia, superbia, contumacia? Detrahere videlicet aliquid te de amplitudine Marcellorum putasti. Itaque nunc Siculorum Marcelli non sunt patroni: Verres in eorum locum substitutus est. Quam in te tantam virtutem esse aut dignitatem arbitratus es, ut conarere clientelam tam splendidæ, tam illustris provinciæ traducere ad te, auferre a certissimis antiquissimisque patronis? Tu ista stultitia, nequitia, inertia, non modo totius Siciliæ, sed unius tenuissimi Siculi clientelam tueri potes? Tibi Marcelli statua pro patibulo in clientes Marcellorum fuit? tu ex illius honore in eos ipsos, qui honorem habuerant, supplicia quærebas? Quid postea? quid tandem tuis statuis fore arbitrabare? An vero quod accidit? Nam Tyndaritani statuam istius, quam sibi propter Marcellos, altiore etiam basi, poni jusserat, deturbarunt, simulac successum isti audierunt.

Dedit igitur tibi nunc fortuna Siculorum C. Marcellum 42
judicem, ut, cujus ad statuam Siculi, te prætore, alligabantur, ejus religione te istis devinctum adstrictumque dedamus. Ac primo, judices, hoc signum Mercurii dicebat iste Tyndaritanos M. Marcello huic Æsernino vendidisse: atque hoc sua causa etiam M. Marcellum ipsum sperabat esse dicturum: quod mihi nunquam verisimile visum est, adolescentem illo loco natum, patronum Siciliæ, nomen suum isti ad translationem criminis commodaturum. Verumtamen ita mihi res tota provisa atque præcauta est, uti, si maxime esset inventus, qui in se suscipere istius culpam crimenque cuperet; tamen is proficere nihil posset. Eos enim deduxi testes, et eas literas deportavi, ut de istius facto dubium esse nemini posset. Publicæ literæ sunt, deportatum Mercurium esse Messanam sumptu publico. Dicent, quanti. Præfuisse huic negotio publice legatum Poleam. Quid? is ubi est? Præsto est: testis est. Proagori Sopatri jussu.

Quis est hic? Qui ad statuam adstrictus est. Quid? is ubi est? Vidistis hominem, et verba ejus audistis. Demoliendum curavit Demetrius gymnasiarchus, quod is ei loco præerat. Quid? hoc nos dicimus? Immo vero ipse præsens: Romæ nuper istum ipsum esse pollicitum, sese id signum legatis esse redditurum, si ejus rei testificatio tolleretur, cautumque esset, eos testimonium non esse dicturos. Dixit hoc apud vos Zosippus et Ismenias, homines nobilissimi et principes Tyndaritanæ civitatis.

Next I must mention his robbery of a statue of Apollo at AGRIGENTUM, and his attempt, which was defeated by the resistance of the people, to carry off a statue of Hercules.

43 Quid? Agrigento nonne ejusdem P. Scipionis monumentum, signum Apollinis pulcherrimum, cujus in femine literulis minutis argenteis nomen Myronis erat inscriptum, ex Æsculapii religiosissimo fano sustulisti? Quod quidem, judices, cum iste clam fecisset, cum ad suum scelus illud furtumque nefarium quosdam homines improbos duces atque adjutores adhibuisset, vehementer commota civitas est. Uno enim tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domesticam, ornamentum urbis, indicium victoriæ, testimonium societatis, requirebant. Itaque ab iis, qui principes in ea civitate erant, præcipitur et negotium datur quæstoribus et ædilibus, ut noctu vigilias agerent ad ædes sacras. Etenim iste Agrigenti (credo propter multitudinem illorum hominum atque virtutem, et quod cives Romani, viri fortes atque honesti, permulti in illo oppido conjunctissimo animo cum ipsis Agrigentinis vivunt ac negotiantur) non audebat palam poscere aut tollere, quæ placebant. Herculis templum est apud Agrigentinos, non longe a foro, sane sanctum apud illos et religiosum. Ibi est ex ære simulacrum ipsius Herculis, quo non facile dixerim quicquam me vidisse pulchrius, (tametsi non tam multum in istis rebus intelligo, quam multa vidi,) usque eo, judices, ut rictum ejus ac mentum paulo sit attritius, quod in precibus et gratulationibus non solum id venerari, verum etiam osculari solent. Ad hoc templum, cum esset iste Agrigenti, duce Timarchide, repente, nocte intempesta, servorum armatorum fit concursus atque impetus. Clamor a vigilibus fanique custodibus tollitur: qui primo cum obsistere ac defendere conarentur, male mulcati clavis ac fustibus repelluntur. Postea convulsis repagulis, effractisque valvis,

demoliri signum ac vectibus labefactare conantur. Interea ex clamore fama tota urbe percrebruit, expugnari deos patrios, non hostium adventu necopinato, neque repentino prædonum impetu, sed ex domo atque ex cohorte prætoria, manum fugitivorum instructam armatamque venisse. Nemo Agrigenti neque ætate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuntio excitatus surrexerit, telumque, quod cuique fors offerebat, arripuerit. Itaque brevi tempore ad fanum ex urbe tota concurritur. Hora amplius jam in demoliendo signo permulti homines moliebantur: illud interea nulla labebat ex parte; cum alii vectibus subjectis conarentur commovere, alii deligatum omnibus membris rapere ad se funibus. Ac repente Agrigentini concurrunt: fit magna lapidatio: dant sese in fugam istius præclari imperatoris nocturni milites: duo tamen sigilla perparvula tollunt, ne omnino inanes ad istum prædonem religionum revertantur. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et commode dicant: velut in hac re aiebant, in labores Herculis non minus hunc immanissimum Verrem, quam illum aprum Erymanthium referri oportere.

44 A similar attempt was made and defeated at ASSORUS:

Hanc virtutem Agrigentinorum imitati sunt Assorini postea, viri fortes et fideles, sed nequaquam ex tam ampla neque tam ex nobili civitate. Chrysas est amnis, qui per Assorinorum agros fluit. Is apud illos habetur deus, et religione maxima colitur. Fanum ejus est in agro propter ipsam viam, qua Assoro itur Ennam. In eo Chrysæ simulacrum est, præclare factum e marmore. Id iste poscere Assorinos propter singularem ejus fani religionem non ausus est: Tlepolemo dat et Hieroni negotium. Illi noctu, facta manu armataque, veniunt: fores ædis effringunt: æditui custodesque mature sentiunt: signum, quod erat notum vicinitati, bucina datur: homines ex agris concurrunt: ejicitur fugaturque Tlepolemus: neque quicquam ex fano Chrysæ, præter unum perparvulum signum ex ære, desideratum est. Matris magnæ fanum apud Enguinos est. (Jam enim non modo breviter mihi de unoquoque dicendum, sed etiam prætereunda videntur esse permulta, ut ad majora istius et illustriora in hoc genere furta et scelera veniamus.) In hoc fano loricas galeasque æneas, cælatas opere Co-

but he was successful in stripping of all its offerings and ornaments the temple of the

mother of the gods at ENGUINI.

rinthio, hydriasque grandes, simili in genere atque eadem arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus præcellentissimus, posuerat, et suum nomen inscripserat. Quid jam de isto plura dicam aut querar? omnia illa, judices, abstulit: nihil in religiosissimo fano, præter vestigia violatæ religionis nomenque P. Scipionis, reliquit: hostium spolia, monumenta imperatorum, decora atque ornamenta fanorum posthac, his præclaris nominibus amissis, in instrumento atque in supellectile C. Verris nominabuntur. Tu videlicet solus vasis Corinthiis delectaris: tu illius æris temperationem, tu operum lineamenta sollertissime perspicis. Hæc Scipio ille non intelligebat, homo doctissimus atque humanissimus: tu sine ulla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, sine literis, intelligis et judicas. Vide, ne ille non solum temperantia, sed etiam intelligentia te atque istos, qui se elegantes dici volunt, vicerit. Nam quia, quam pulchra essent, intelligebat, idcirco existimabat, ea non ad hominum luxuriem, sed ad ornatum fanorum atque oppidorum esse facta, ut posteris nostris monumenta religiosa esse videantur.

45 So also he carried off a statue of Ceres from a sanctuary at CATINA.

Audite etiam singularem ejus, judices, cupiditatem, audaciam, amentiam, in his præsertim sacris polluendis, quæ non modo manibus attingi, sed ne cogitatione quidem violari fas fuit. Sacrarium Cereris est apud Catinenses, eadem religione, qua Romæ, qua in ceteris locis, qua prope in toto orbe terrarum. In eo sacrario intimo signum fuit Cereris perantiquum, quod viri non modo cujusmodi esset, sed ne esse quidem sciebant: aditus enim in id sacrarium non est viris; sacra per mulieres ac virgines confici solent. Hoc signum noctu clam istius servi ex illo religiosissimo atque antiquissimo loco sustulerunt. Postridie sacerdotes Cereris atque illius fani antistitæ, majores natu, probatæ ac nobiles mulieres, rem ad magistratus suos deferunt. Omnibus acerbum, indignum, luctuosum denique videbatur. Tum iste permotus illa atrocitate negotii, ut ab se sceleris illius suspicio demoveretur, dat hospiti suo cuidam negotium, ut aliquem reperiret, quem illud fecisse insimularet, daretque operam, ut is eo crimine damnaretur, ne ipse esset in crimine. Res non procrastinatur. Nam cum iste Catina profectus esset, servi cujusdam nomen defertur. Is accusatur:

ficti testes in eum dantur. Rem cunctus senatus Catinensium legibus judicabat. Sacerdotes vocantur: ex his quæritur secreto in curia, quid esse factum arbitrarentur, quemadmodum signum esset ablatum. Respondent illæ, prætoris in eo loco servos esse visos. Res, quæ esset jam antea non obscura, sacerdotum testimonio perspicua esse cœpit. Itur in consilium: servus ille innocens omnibus sententiis absolvitur, quo facilius vos hunc omnibus sententiis condemnare possitis. Quid enim postulas, Verres? quid speras? quid exspectas? quem tibi aut deum aut hominem auxilio futurum putas? Eone tu servos ad spoliandum fanum immittere ausus es, quo liberos adire ne orandi quidem causa fas erat? Hisne rebus manus afferre non dubitasti, a quibus etiam oculos cohibere te religionum jura cogebant? Tametsi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam sceleratam ac tam nefariam decidisti: nam id concupisti, quod nunquam videras: id, inquam, adamasti, quod antea non aspexeras. Auribus tu tantam cupiditatem concepisti, ut eam non metus, non religio, non deorum vis, non hominum existimatio contineret. At ex bono viro credo audieras, et bono auctore. Qui id potes, qui ne ex viro quidem audire potueris? Audisti igitur ex muliere; quoniam id viri neque vidisse neque nosse poterant. Qualem porro illam feminam fuisse putatis, judices? quam pudicam, quæ cum Verre loqueretur? quam religiosam, quæ sacrarii spoliandi rationem ostenderet? At minime mirum, quæ sacra per summam castimoniam virorum ac mulierum fiant, eadem per istius stuprum ac flagitium esse violata.

46 And robbed of all its offerings a most ancient and respected temple of Juno in the island of MELITA.

Quid ergo? hoc solum auditione expetere cœpit, cum id ipse non vidisset? Immo vero alia complura: ex quibus eligam spoliationem nobilissimi atque antiquissimi fani, de qua priore actione testes dicere audistis: nunc eadem illa, quæso, audite, et diligenter, sicut adhuc fecistis, attendite. Insula est Melita, judices, satis lato a Sicilia mari periculosoque disjuncta: in qua est eodem nomine oppidum, quo iste nunquam accessit: quod tamen isti textrinum per triennium ad muliebrem vestem conficiendam fuit. Ab eo oppido non longe in promontorio fanum est Junonis antiquum, quod tanta religione semper fuit, ut non modo illis Punicis bellis,

quæ in his fere locis navali copia gesta atque versata sunt, sed etiam in hac prædonum multitudine semper inviolatum sanctumque fuerit. Quin etiam hoc memoriæ proditum est, classe quondam Masinissæ regis ad eum locum appulsa, præfectum regium dentes eburneos incredibili magnitudine e fano sustulisse, et eos in Africam portasse Masinissæque donasse. Regem primo delectatum esse munere: post, ubi audisset, unde essent, statim certos homines in quinqueremi misisse, qui eos dentes reponerent. Itaque in his scriptum literis Punicis fuit, *regem Masinissam imprudentem accepisse, re cognita reportandos curasse.* Erat præterea magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburneæ Victoriæ, antiquo opere ac summa arte perfectæ. Hæc iste omnia, ne multis morer, uno impetu atque uno nuntio, per servos Venerios, quos ejus rei causa miserat, tollenda atque asportanda curavit.

47 Pro dii immortales! quem ego hominem accuso? quem legibus aut judiciali jure persequor? de quo vos sententiam per tabellam feretis? Dicunt legati Melitenses publice, spoliatum templum esse Junonis; nihil istum in religiosissimo fano reliquisse, quem in locum classes hostium sæpe accesserint, ubi piratæ fere quotannis hiemare soleant; quod neque prædo violaverit ante, neque unquam hostis attigerit, id ab uno isto sic spoliatum esse, ut nihil omnino sit relictum. Hic nunc aut iste reus, aut ego accusator, aut hoc judicium appellabitur? Criminibus enim coarguitur, aut suspicionibus in judicium vocatur. Dii ablati, fana vexata, nudatæ urbes reperiuntur: earum autem rerum nullam sibi iste neque inficiandi rationem neque defendendi facultatem reliquit: omnibus in rebus coarguitur a me, convincitur a testibus, urgetur confessione sua, manifestis in maleficiis tenetur, et manet etiam, ac tacitus facta mecum sua recognoscit. Nimium mihi diu videor in uno genere versari criminum. Sentio, judices, occurrendum esse satietati aurium animorumque vestrorum. Quamobrem multa prætermittam. Ad ea autem, quæ dicturus sum, reficite vos, quæso, judices, per deos immortales! eos ipsos, de quorum religione jamdiu dicimus, dum id ejus facinus commemoro et profero, quo provincia tota commota est. De quo si

paulo altius ordiri ac repetere memoriam religionis videbor, ignoscite: rei magnitudo me breviter perstringere atrocitatem criminis non sinit.

48 Vetus est hæc opinio, judices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis ac monumentis, insulam Siciliam totam esse Cereri et Liberæ consecratam. Hoc cum ceteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis ita persuasum est, ut in animis eorum insitum atque innatum esse videatur. Nam et natas esse has in his locis deas, et fruges in ea terra primum repertas arbitrantur, et raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Hennensium nemore; qui locus, quod in media est insula situs, umbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum investigare et conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus, qui ex Ætnæ vertice erumpunt; quas sibi cum ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Henna autem, ubi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco perexcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planities et aquæ perennes; tota vero ab omni aditu circumcisa atque dirempta est: quam circa lacus lucique sunt plurimi et lætissimi flores omni tempore anni, locus ut ipse raptum illum virginis, quem jam a pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam, conversa ad aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse, et subito non longe a Syracusis penetrasse sub terras, lacumque in eo loco repente extitisse; ubi usque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniversarios agunt, celeberrimo virorum mulierumque conventu.

Above all, he carried off from ENNA, the most sacred spot in Sicily, a most ancient statue of Ceres. (48—51.)

49 Propter hujus opinionis vetustatem, quod horum in his locis vestigia ac prope incunabula reperiuntur deorum, mira quædam tota Sicilia privatim ac publice religio est Cereris Hennensis. Etenim multa sæpe prodigia vim ejus numenque declarant: multis sæpe in difficillimis rebus præsens auxilium ejus oblatum est, ut hæc insula ab ea non solum diligi, sed etiam incoli custodirique videatur. Nec solum Siculi, verum etiam ceteræ gentes nationesque Hennensem Cererem maxime colunt. Etenim, si Atheniensium sacra summa cupiditate expetuntur, ad quos Ceres in illo errore

venisse dicitur, frugesque attulisse; quantam esse religionem convenit eorum, apud quos eam natam esse et fruges invenisse constat? Itaque apud patres nostros, atroci ac difficili rei publicæ tempore, cum, Ti. Graccho occiso, magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur, P. Mucio L. Calpurnio consulibus, aditum est ad libros Sibyllinos; ex quibus inventum est, Cererem antiquissimam placari oportere. Tum ex amplissimo collegio decemvirali sacerdotes populi Romani, cum esset in urbe nostra Cereris pulcherrimum et magnificentissimum templum, tamen usque Hennam profecti sunt. Tanta enim erat auctoritas et vetustas illius religionis, ut, cum illuc irent, non ad ædem Cereris, sed ad ipsam Cererem proficisci viderentur. Non obtundam diutius. Etenim jamdudum vereor, ne oratio mea, aliena ab judiciorum ratione et quotidiana dicendi consuetudine esse videatur. Hoc dico, hanc ipsam Cererem, antiquissimam, religiosissimam, principem omnium sacrorum, quæ apud omnes gentes nationesque fiunt, a C. Verre ex suis templis ac sedibus esse sublatam. Qui accessistis Hennam, vidistis simulacrum Cereris e marmore, et in altero templo Liberæ. Sunt ea perampla atque præclara, sed non ita antiqua. Ex ære fuit quoddam modica amplitudine ac singulari opere, cum facibus, perantiquum, omnium illorum, quæ sunt in eo fano, multo antiquissimum. Id sustulit; ac tamen eo contentus non fuit. Ante ædem Cereris in aperto ac propatulo loco signa duo sunt, Cereris unum, alterum Triptolemi, pulcherrima ac perampla. His pulchritudo periculo, amplitudo saluti fuit, quod eorum demolitio atque asportatio perdifficilis videbatur. Insistebat in manu Cereris dextra simulacrum pulcherrime factum Victoriæ. Hoc iste e signo Cereris avellendum asportandumque curavit.

50 Qui tandem istius animus est nunc in recordatione scelerum suorum, cum ego ipse in commemoratione eorum non solum animo commovear, verum etiam corpore perhorrescam? Venit enim mihi fani, loci, religionis illius in mentem: versantur ante oculos omnia: dies ille, quo ego Hennam cum venissem, præsto mihi sacerdotes Cereris cum infulis ac verbenis fuerunt: concio conventusque civium: in quo ego cum loquerer, tanti gemitus fletusque fiebant, ut

acerbissimus tota urbe luctus versari videretur. Non illi decumarum imperia, non bonorum direptiones, non iniqua judicia, non importunas istius libidines, non vim, non contumelias, quibus vexati oppressique erant, conquerebantur: Cereris numen, sacrorum vetustatem, fani religionem, istius sceleratissimi atque audacissimi supplicio expiari volebant: omnia se cetera pati ac negligere dicebant. Hic dolor erat tantus, ut Verres alter Orcus venisse Hennam, et non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. Etenim urbs illa non urbs videtur, sed fanum Cereris esse: habitare apud sese Cererem Hennenses arbitrantur; ut mihi non cives illius civitatis, sed omnes sacerdotes, omnes accolæ atque antistites Cereris esse videantur. Henna tu simulacrum Cereris tollere audebas? Henna tu de manu Cereris Victoriam deripere, et deam deæ detrahere conatus es? quorum nihil violare, nihil attingere ausi sunt, in quibus erant omnia, quæ sceleri propiora sunt, quam religioni. Tenuerunt enim, P. Popillio P. Rupilio consulibus, illum locum servi, fugitivi, barbari, hostes. Sed neque tam servi illi dominorum, quam tu libidinum: neque tam fugitivi illi a dominis, quam tu ab jure et ab legibus: neque tam barbari lingua et natione illi, quam tu natura et moribus: neque tam illi hostes hominibus, quam tu diis immortalibus. Quæ deprecatio est igitur ei reliqua, qui indignitate servos, temeritate fugitivos, scelere barbaros, crudelitate hostes vicerit?

Audistis Theodorum et Numenium et Nicasionem, 51
legatos Hennenses, publice dicere, sese a suis civibus hæc habere mandata, ut Verrem adirent, et eum simulacrum Cereris et Victoriæ reposcerent: id si impetrassent, tum ut morem veterem Hennensium conservarent, publice in eum, tametsi vexasset Siciliam, tamen, quoniam hæc a majoribus instituta accepissent, testimonium ne quod dicerent: sin autem ea non reddidisset, tum ut in judicio adessent, tum ut de ejus injuriis judices docerent, sed maxime de religione quererentur. Quas illorum querimonias nolite, per deos immortales! aspernari; nolite contemnere ac negligere, judices. Aguntur injuriæ sociorum: agitur vis legum: agitur existimatio veritasque judiciorum. Quæ sunt omnia permagna,

verum illud maximum: tanta religione obstricta tota provincia est, tanta superstitio ex istius facto mentes omnium Siculorum occupavit, ut quæcunque accidant publice vel privatim incommoda, propter eam causam sceleris istius evenire videantur. Audistis Centuripinos, Agyrinenses, Catinenses, Ætnenses, Herbitenses, compluresque alios publice dicere, quæ solitudo in agris esset, quæ vastitas, quæ fuga aratorum, quam deserta, quam inculta, quam relicta omnia. Ea tametsi istius multis et variis injuriis acciderunt; tamen hæc una causa in opinione Siculorum plurimum valet, quod, Cerere violata, omnes cultus fructusque Cereris in his locis interisse arbitrantur. Medemini religioni sociorum, judices: conservate vestram. Neque enim hæc externa nobis est religio, neque aliena. Quodsi esset, si suscipere eam nolletis; tamen in eo, qui violasset, sancire vos velle oporteret. Nunc vero in communi omnium gentium religione, inque his sacris, quæ majores nostri ab exteris nationibus ascita atque arcessita coluerunt, quæ sacra, ut erant re vera, sic appellari Græca voluerunt, negligentes ac dissoluti, si cupiamus esse, qui possumus?

52 To conclude this catalogue, I shall mention his robberies at SYRACUSE, the most beautiful city of Sicily, and which afforded the largest field for his rapacity. (52—58.)

Unius etiam urbis, omnium pulcherrimæ atque ornatissimæ, Syracusarum direptionem commemorabo et in medium proferam, judices, ut aliquando totam hujus generis orationem concludam atque definiam. Nemo fere vestrum est, quin, quemadmodum captæ sint a M. Marcello Syracusæ, sæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Conferte hanc pacem cum illo bello, hujus prætoris adventum cum illius imperatoris victoria, hujus cohortem impuram cum illius exercitu invicto, hujus libidines cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas, ab hoc, qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas. Ac jam illa omitto, quæ disperse a me multis in locis dicentur ac dicta sunt, forum Syracusanorum, quod introitu Marcelli purum cæde servatum est, id adventu Verris Siculorum innocentium sanguine redundasse; portum Syracusanorum, qui tum et nostris classibus et Carthaginiensium clausus fuisset, eum, isto prætore, Cilicum myoparoni prædonibusque patuisse: mitto adhibitam vim ingenuis, matresfamilias violatas, quæ tum in urbe capta commissa non sunt, neque odio hostili,

neque licentia militari, neque more belli, neque jure victoriæ: mitto, inquam, hæc omnia, quæ ab isto per triennium perfecta sunt: ea, quæ conjuncta cum illis rebus sunt, de quibus antea dixi, cognoscite. Urbem Syracusas maximam esse Græcarum, pulcherrimam omnium, sæpe audistis. Est, judices, ita, ut dicitur. Nam et situ est cum munito, tum ex omni aditu, vel terra vel mari, præclaro ad aspectum: et portus habet prope in ædificatione aspectuque urbis inclusos; qui cum diversos inter se aditus habeant, in exitu conjunguntur et confluunt. Eorum conjunctione pars oppidi, quæ appellatur Insula, mari disjuncta angusto, ponte rursus adjungitur et continetur.

Ea tanta est urbs, ut ex quatuor urbibus maximis con- 53
stare dicatur: quarum una est ea, quam dixi, Insula: quæ duobus portubus cincta, in utriusque portus ostium aditumque projecta est: in qua domus est, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti solent. In ea sunt ædes sacræ complures; sed duæ, quæ longe ceteris antecellant, una Dianæ, et altera, quæ fuit ante istius adventum ornatissima, Minervæ. In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium; qui fluctu totus operiretur, nisi munitione ac mole lapidum disjunctus esset a mari. Altera autem est urbs Syracusis, cui nomen Achradina est; in qua forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatissimum prytanium, amplissima est curia, templumque egregium Jovis Olympii, ceteræque urbis partes, quæ una lata via perpetua multisque transversis divisæ privatis ædificiis continentur. Tertia est urbs, quæ, quod in ea parte Fortunæ fanum antiquum fuit, Tycha nominata est, in qua gymnasium amplissimum est, et complures ædes sacræ: coliturque ea pars et habitatur frequentissime. Quarta autem est, quæ, quia postrema coædificata est, Neapolis nominatur: quam ad summam theatrum est maximum: præterea duo templa sunt egregia, Cereris unum, alterum Liberæ, signumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum et maximum, quod iste si portare potuisset, non dubitasset auferre.

Nunc ad Marcellum revertar, ne hæc a me sine causa 54
commemorata esse videantur. Qui cum tam præclaram

urbem vi copiisque cepisset, non putavit ad laudem populi Romani hoc pertinere, hanc pulchritudinem, ex qua præsertim nihil periculi ostenderetur, delere et extinguere. Itaque ædificiis omnibus, publicis privatis, sacris profanis, sic pepercit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset. In ornatu urbis habuit victoriæ rationem, habuit humanitatis. Victoriæ putabat esse multa Romam deportare, quæ ornamento urbi esse possent; humanitatis, non plane expoliare urbem, præsertim quam conservare voluisset. In hac partitione ornatus, non plus victoria Marcelli populo Romano appetivit, quam humanitas Syracusanis reservavit. Romam quæ apportata sunt, ad ædem Honoris et Virtutis, itemque aliis in locis videmus. Nihil in ædibus, nihil in hortis posuit, nihil in suburbano: putavit, si urbis ornamenta domum suam non contulisset, domum suam ornamento urbi futuram. Syracusis autem permulta atque egregia reliquit: deum vero nullum violavit, nullum attigit. Conferte Verrem: non ut hominem cum homine comparetis, ne qua tali viro mortuo fiat injuria; sed ut pacem cum bello, leges cum vi, forum et jurisdictionem cum ferro et armis, adventum et comitatum cum exercitu et victoria conferatis.

55 Ædes Minervæ est in Insula, de qua ante dixi: quam Marcellus non attigit, quam plenam atque ornatam reliquit, quæ ab isto sic spoliata atque direpta est, non ut ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionum et consuetudinis jura retineret, sed ut a barbaris prædonibus vexata esse videatur. Pugna erat equestris Agathocli regis in tabulis picta præclare; his autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur. Nihil erat ea pictura nobilius, nihil Syracusis, quod magis visendum putaretur. Has tabulas M. Marcellus, cum omnia victoria illa sua profana fecisset, tamen religione impeditus non attigit: iste, cum illa jam propter diuturnam pacem fidelitatemque populi Syracusani sacra religiosaque accepisset, omnes eas tabulas abstulit; parietes, quorum ornatus tot sæcula manserat, tot bella effugerat, nudos ac deformatos reliquit. Et Marcellus, qui, si Syracusas cepisset, duo templa se Romæ dedicaturum voverat, id, quod erat ædificaturus, his rebus ornare, quas ceperat, noluit: Verres,

qui non Honori neque Virtuti, quemadmodum ille, sed Veneri et Cupidini vota deberet, is Minervæ templum spoliare conatus est. Ille deos deorum spoliis ornare noluit: hic ornamenta Minervæ virginis in meretriciam domum transtulit. Septem et viginti præterea tabulas pulcherrime pictas ex eadem æde sustulit; in quibus erant imagines Siciliæ regum ac tyrannorum, quæ non solum pictorum artificio delectabant, sed etiam commemoratione hominum et cognitione formarum. Ac videte, quanto tætrior hic tyrannus Syracusanis fuerit, quam quisquam superiorum; quia illi tamen ornarunt templa deorum immortalium, hic etiam illorum monumenta atque ornamenta sustulit.

Jam vero quid ego de valvis illius templi commemorem? 56
Vereor ne, hæc qui non viderint, omnia me nimis augere atque ornare arbitrentur: quod tamen nemo suspicari debet, tam esse me cupidum, ut tot viros primarios velim, præsertim ex judicum numero, qui Syracusis fuerint, qui hæc viderint, esse temeritati et mendacio meo conscios. Confirmare hoc liquido, judices, possum, valvas magnificentiores, ex auro atque ebore perfectiores, nullas unquam ullo templo fuisse. Incredibile dictu est, quam multi Græci de harum valvarum pulchritudine scriptum reliquerint. Nimium forsitan hæc illi mirentur atque efferant: esto; verumtamen honestius est rei publicæ nostræ, judices, ea, quæ illis pulchra esse videantur, imperatorem nostrum in bello reliquisse, quam prætorem in pace abstulisse. Ex ebore diligentissime perfecta argumenta erant in valvis: ea detrahenda curavit omnia. Gorgonis os pulcherrimum, cinctum anguibus, revellit atque abstulit: et tamen indicavit, se non solum artificio, sed etiam pretio quæstuque duci. Nam bullas aureas omnes ex his valvis, quæ erant multæ et graves, non dubitavit auferre; quarum iste non opere delectabatur, sed pondere. Itaque ejusmodi valvas reliquit, ut, quæ olim ad ornandum templum erant maxime, nunc tantum ad claudendum factæ esse videantur. Etiamne gramineas hastas—vidi enim vos in hoc nomine, cum testis diceret, commoveri, quod erant ejusmodi, ut semel vidisse satis esset: in quibus neque manu factum quicquam, neque pulchritudo erat ulla, sed tantum magnitudo incredibilis, de

qua vel audire satis esset, nimium videre plus quam semel —etiam id concupisti?

57 Nam Sappho, quæ sublata de prytanio est, dat tibi justam excusationem, prope ut concedendum atque ignoscendum esse videatur. Silanionis opus tam perfectum, tam elegans, tam elaboratum, quisquam non modo privatus, sed populus potius haberet, quam homo elegantissimus atque eruditissimus Verres? Nimirum contra dici nihil potest. Nostrum enim unusquisque, qui tam beati, quam iste est, non sumus, tam delicati esse non possumus, si quando aliquid istiusmodi videre volet, eat ad ædem Felicitatis, ad monumentum Catuli, in porticum Metelli; det operam, ut admittatur in alicujus istorum Tusculanum; spectet forum ornatum, si quid iste suorum ædilibus commodarit: Verres hæc habeat domi; Verres ornamentis fanorum atque oppidorum habeat plenam domum, villas refertas. Etiamne hujus operarii studia ac delicias, judices, perferetis? qui ita natus, ita educatus est, ita factus et animo et corpore, ut multo appositior ad ferenda, quam ad auferenda signa esse videatur. Atque hæc Sappho sublata quantum desiderium sui reliquerit, dici vix potest. Nam cum ipsa fuit egregie facta, tum epigramma Græcum pernobile incisum habuit in basi, quod iste eruditus homo et Græculus, qui hæc subtiliter judicat, qui solus intelligit, si unam literam Græcam scisset, certe una sustulisset. Nunc enim, quod inscriptum est inani in basi, declarat, quid fuerit, et id ablatum indicat.

58 Quid? signum Pæanis ex æde Æsculapii præclare factum, sacrum et religiosum, non sustulisti? quod omnes propter pulchritudinem visere, propter religionem colere solebant. Quid? ex æde Liberi simulacrum Aristæi non tuo imperio palam ablatum est? Quid? ex æde Jovis religiosissimum simulacrum Jovis Imperatoris, quem Græci Urion nominant, pulcherrime factum, nonne abstulisti? Quid? ex æde Liberæ parvum caput illud pulcherrimum, quod visere solebamus, num dubitasti tollere? Atque ille Pæan sacrificiis anniversariis simul cum Æsculapio apud illos colebatur: Aristæus, qui, ut Græci ferunt, Liberi filius, inventor olei esse dicitur, una cum Libero patre apud illos eodem erat in tem-

plo consecratus: Jovem autem Imperatorem quanto honore in suo templo fuisse arbitramini? Conjicere potestis, si recordari volueritis, quanta religione fuerit eadem specie atque forma signum illud, quod ex Macedonia captum in Capitolio posuerat Flamininus. Etenim tria ferebantur in orbe terrarum signa Jovis Imperatoris uno in genere pulcherrime facta: unum illud Macedonicum, quod in Capitolio vidimus: alterum in Ponti ore et angustiis: tertium, quod Syracusis ante Verrem prætorem fuit. Illud Flamininus ita ex æde sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis, poneret. Quod autem est ad introitum Ponti, id, cum tam multa ex illo mari bella emerserint, tam multa porro in Pontum invecta sint, usque ad hanc diem integrum inviolatumque servatum est. Hoc tertium, quod erat Syracusis, quod M. Marcellus armatus et victor viderat, quod religioni concesserat, quod cives atque incolæ Syracusani colere, advenæ non solum visere, verum etiam venerari solebant, id Verres ex templo Jovis sustulit. Ut sæpius ad M. Marcellum revertar, judices, sic habetote: plures esse a Syracusanis istius adventu deos, quam victoria Marcelli homines desideratos. Etenim ille requisisse etiam dicitur Archimedem illum, summo ingenio hominem ac disciplina, quem cum audisset interfectum, permoleste tulisse: iste omnia, quæ requisivit, non ut conservaret, verum ut asportaret, requisivit. Jam illa, quæ leviora videbuntur, ideo præteribo: quod mensas Delphicas e marmore, crateras ex ære pulcherrimas, vim maximam vasorum Corinthiorum ex omnibus ædibus sacris Syracusis abstulit. Itaque, judices, hi, qui hospites ad ea, quæ visenda sunt, solent ducere et unumquidque ostendere, quos illi mystagogos vocant, conversam jam habent demonstrationem suam. Nam, ut ante demonstrabant, quid ubique esset; item nunc, quid undique ablatum sit, ostendunt.

59 Quid tum? mediocrine tandem dolore eos affectos esse arbitramini? Non ita est, judices: primum, quod omnes religione moventur, et deos patrios, quos a majoribus acceperunt, colendos sibi diligenter et retinendos esse arbitrantur: deinde hic ornatus, hæc opera atque artificia, signa, tabulæ pictæ, Græcos homines nimio opere delectant.

These outrages upon their temples and works of art are calculated to affect

the Greeks most deeply: and his plea that he purchased them, they resent as an insult; as if they could be induced to sell the most valued monuments of the taste and skill of their ancestors.

Itaque ex illorum querimoniis intelligere possumus, hæc illis acerbissima videri, quæ forsitan nobis levia et contemnenda esse videantur. Mihi credite, judices, (tametsi vosmetipsos hæc eadem audire certo scio,) cum multas acceperint per hosce annos socii atque exteræ nationes calamitates et injurias: nullas Græci homines gravius ferunt ac tulerunt, quam hujusmodi spoliationes fanorum atque oppidorum. Licet iste dicat emisse se, sicuti solet dicere: credite hoc mihi, judices: nulla unquam civitas tota Asia et Græcia signum ullum, tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis, sua voluntate cuiquam vendidit. Nisi forte existimatis, posteaquam judicia severa Romæ fieri desierint, Græcos homines hæc venditare cœpisse, quæ tum non modo non venditabant, cum judicia fiebant, verum etiam coëmebant: aut nisi arbitramini, L. Crasso, Q. Scævolæ, C. Claudio, potentissimis hominibus, quorum ædilitates ornatissimas vidimus, commercium istarum rerum cum Græcis hominibus non fuisse; iis, qui post judiciorum dissolutionem ædiles facti sunt, fuisse.

60 Acerbiorem etiam scitote esse civitatibus falsam istam et simulatam emptionem, quam si quis clam surripiat aut eripiat palam atque auferat. Nam turpitudinem summam esse arbitrantur referri in tabulas, pretio adductam civitatem, et pretio parvo, ea, quæ accepisset a majoribus, vendidisse atque abalienasse. Etenim mirandum in modum Græci rebus istis, quas nos contemnimus, delectantur. Itaque majores nostri facile patiebantur, hæc esse apud illos quam plurima, ut imperio nostro quam ornatissimi florentissimique essent: apud eos autem, quos vectigales aut stipendiarios fecerant, tamen hæc relinquebant, ut illi, quibus hæc jucunda sunt, quæ nobis levia videntur, haberent hæc oblectamenta et solatia servitutis. Quid arbitramini Rheginos, qui jam cives Romani sunt, merere velle, ut ab iis marmorea Venus illa auferatur? quid Tarentinos, ut Europam in tauro amittant? ut Satyrum, qui apud illos in æde Vestæ est? ut cetera? quid Thespienses, ut Cupidinis signum, propter quod unum visuntur Thespiæ? quid Cnidios, ut Venerem marmoream? quid, ut pictam, Coos? quid Ephesios, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Ajacem, aut Medeam? quid

Rhodios, ut Jalysum? quid Athenienses, ut ex marmore Iacchum, aut Paralum pictum, aut ex ære Myronis buculam? Longum est et non necessarium commemorare, quæ apud quosque visenda sunt tota Asia et Græcia: verum illud est, quamobrem hæc commemorem, quod existimare vos hoc volo, mirum quendam dolorem accipere eos, ex quorum urbibus hæc auferantur.

61 Atque, ut ceteros omittamus, de ipsis Syracusanis cognoscite. Ad quos ego cum venissem, sic primum existimabam, ut Romæ ex istius amicis acceperam, civitatem Syracusanam propter Heraclii hereditatem non minus esse isti amicam, quam Mamertinam propter prædarum ac furtorum omnium societatem: simul et verebar, ne mulierum nobilium et formosarum gratia, quarum iste arbitrio per triennium prætura gesserat, virorumque, quibuscum illæ nuptæ erant, nimia in istum non modo lenitudine, sed etiam liberalitate oppugnarer, si quid ex literis Syracusanorum conquirerem. Itaque Syracusis cum civibus Romanis eram: eorum tabulas exquirebam, injurias cognoscebam: cum diutius in negotio curaque fueram, ut requiescerem curamque animi remitterem, ad Carpinatii præclaras tabulas revertebar; ubi cum equitibus Romanis ex illo conventu honestissimis illos Verrutios, de quibus ante dixi, explicabam: a Syracusanis prorsus nihil adjumenti neque publice neque privatim exspectabam: neque erat in animo postulare. Cum hæc agerem, repente ad me venit Heraclius, is qui tum magistratum Syracusis habebat, homo nobilis, qui sacerdos Jovis fuisset, qui honos est apud Syracusanos amplissimus. Agit mecum et cum fratre meo, ut, si nobis videretur, adiremus ad eorum senatum: frequentes esse in curia: se jussu senatus a nobis petere, ut veniremus. Primo nobis fuit dubium, quid ageremus: deinde cito venit in mentem, non esse vitandum illum nobis conventum et locum.

And as a proof of this general feeling I shall describe to you in conclusion my own reception at Syracuse, where I was received with the greatest honours, because I was the accuser of Verres. (61—67.)

62 Itaque in curiam venimus. Honorifice sane consurgitur: nos rogatu magistratus assedimus. Incipit is loqui, qui et auctoritate et ætate et, ut mihi visum est, usu rerum antecedebat, Diodorus Timarchidi: cujus omnis oratio hanc habuit primo sententiam: senatum populumque Syracusanum moleste graviterque ferre, quod ego, cum in ceteris Siciliæ

civitatibus senatum populumque docuissem, quid eis utilitatis, quid salutis afferrem, et cum ab omnibus mandata, legatos, literas, testimoniaque sumpsissem, in illa civitate nihil ejusmodi facerem. Respondi, neque Romæ in conventu Siculorum, cum a me auxilium communi omnium legationum consilio petebatur, causaque totius ad me provinciæ deferebatur, legatos Syracusanorum affuisse; neque me postulare, ut quicquam contra C. Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam viderem. Quod posteaquam dixi, tantus est gemitus factus aspectu statuæ et commemoratione, ut illud in curia positum monumentum scelerum, non beneficiorum videretur. Tum pro se quisque, quantum dicendo assequi poterat, docere me cœpit ea, quæ paulo ante commemoravi: spoliatam urbem, fana direpta: de Heraclii hereditate, quam palæstritis concessisset, multo maximam partem ipsum abstulisse: neque postulandum fuisse, ut ille palæstritas diligeret, qui etiam inventorem olei deum sustulisset: neque illam statuam esse ex pecunia publica neque publice datam, sed eos, qui hereditatis diripiendæ participes fuissent, faciendam statuendamque curasse: eosdem Romæ fuisse legatos, illius adjutores improbitatis, socios furtorum, conscios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, si illi communi legatorum voluntati et saluti Siciliæ defuissent.

63 Ubi eorum dolorem ex istius injuriis non modo non minorem, sed prope majorem, quam ceterorum Siculorum esse cognovi: tum meum animum in illos, tum mei consilii negotiique totius suscepti causam rationemque proposui: tum eos hortatus sum, ut causæ communi salutique ne deessent; ut illam laudationem, quam se vi ac metu coactos paucis illis diebus decresse dicebant, tollerent. Itaque, judices, Syracusani hæc faciunt, istius clientes atque amici. Primum mihi literas publicas, quas in ærario sanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus ostendunt omnia quæ dixi ablata esse, perscripta, et plura etiam, quam ego potui dicere: perscripta autem hoc modo, *quod ex æde Minervæ hoc et illud abesset, quod ex æde Jovis, quod ex æde Liberi.* Ut quisque iis rebus tuendis præfuerat, ita perscriptum erat, cum rationem e lege redderent et quæ acceperant, tradere

deberent, petisse, ut sibi, quod hæ res abessent, ignosceretur: itaque omnes liberatos discessisse, et esse ignotum omnibus: quas ego literas obsignandas publico signo deportandasque curavi. De laudatione autem ratio sic mihi reddita est. Primum cum a Verre literæ aliquanto ante adventum meum de laudatione venissent, nihil esse decretum: deinde, cum quidam ex illius amicis commonerent, oportere decerni, maximo clamore esse et convicio repudiatos: posteaquam meus adventus appropinquarit, imperasse eum, qui summam potestatem haberet, ut decernerent: decretum ita esse, ut multo plus illi laudatio mali quam boni posset afferre. Id adeo, judices, ut mihi ab illis demonstratum est, sic vos ex me cognoscite.

Mos est Syracusis, ut, si qua de re ad senatum referatur, 64
dicat sententiam, qui velit: nominatim nemo rogatur; et tamen, ut quisque honore et ætate antecedit, ita primus solet sua sponte dicere, idque a ceteris ei conceditur: sin aliquando taceant omnes, tum sortito coguntur dicere. Cum hic mos esset, refertur ad senatum de laudatione Verris. In quo primum, ut aliquid esset moræ, multi interpellant: de Sex. Peducæo, qui de illa civitate totaque provincia optime meritus esset, sese antea, cum audissent, ei negotium facessitum, cumque eum publice pro plurimis ejus et maximis meritis laudare cuperent, a C. Verre prohibitos esse: iniquum esse, tametsi Peducæus eorum laudatione jam non uteretur, tamen non id prius decernere, quod aliquando voluissent, quam quod tunc cogerentur. Conclamant omnes et approbant, ita fieri oportere. Refertur de Peducæo. Ut quisque ætate et honore antecedebat, ita sententiam dixit ex ordine. Id adeo ex ipso senatus consulto cognoscite: nam principum sententiæ perscribi solent. Recita. *Quod verba facta sunt de Sex. Peducæo.* Dicit, qui primi suaserint. Decernitur. Refertur deinde de Verre. Dic, quæso, quomodo. *Quod verba facta sunt de C. Verre.* Quid postea scriptum est? *Cum surgeret nemo, neque sententiam diceret*—Quid est hoc? *sors ducitur.* Quamobrem? nemo erat voluntarius laudator præturæ tuæ, defensor periculorum, præsertim cum inire a prætore gratiam posset? Nemo. Illi ipsi tui convivæ, consiliarii, conscii, socii, verbum facere non

audent. In qua curia statua tua stabat, et nuda filii, in ea nemo fuit, quem ne nudus quidem filius et nudata provincia commoveret. Atque etiam hoc me docent, ejusmodi senatus consultum fuisse laudationis, ut omnes intelligere possent, non laudationem, sed potius irrisionem esse illam, quæ commonefaceret istius turpem calamitosamque præturam. Etenim scriptum esse ita, *quod is virgis neminem cecidisset;* a quo cognostis nobilissimos homines atque innocentissimos securi esse percussos: *quod vigilanter provinciam administrasset;* cujus omnes vigilias in stupris constat esse consumptas. Hoc vero scriptum esse, quod proferre non auderet reus, accusator recitare non desineret, *quod prædones procul ab insula Sicilia prohibuisset Verres;* quos etiam intra Syracusanam insulam recepisset. Hæc posteaquam ex illis cognovi, discessi cum fratre e curia, ut, nobis absentibus, si quid vellent, decernerent.

65 Decernunt statim, primum, *ut cum fratre L. hospitium publice fieret,* quod is eandem voluntatem erga Syracusanos suscepisset, quam ego semper habuissem. Id non modo tum scripserunt, verum etiam in ære incisum nobis tradiderunt. Valde hercule te Syracusani tui, quos crebro commemorare soles, diligunt; qui cum accusatore tuo satis justam causam conjungendæ necessitudinis putant, quod te accusaturus sit, et quod inquisitum in te venerit. Postea decernitur, ac non varie, sed prope cunctis sententiis, *ut laudatio, quæ C. Verri decreta esset, tolleretur.* In eo, cum jam non solum discessio facta esset, sed etiam perscriptum atque in tabulas relatum, prætor appellatur. At quis appellat? Magistratus aliquis? Nemo. Senator? Ne id quidem. Syracusanorum aliquis? Minime. Quis igitur prætorem appellat? Qui quæstor istius fuerat, Cæsetius. O rem ridiculam! o desertum hominem! o desperatum ac relictum a magistratu Siculo! Ne senatus consultum Siculi homines facere possent, ne suum jus suis moribus, suis legibus obtinere possent, non amicus istius, non hospes, non denique aliquis Siculus, sed quæstor populi Rom. prætorem appellat. Quis hoc vidit? quis audivit? Prætor æquus et sapiens dimitti jubet senatum. Concurrit ad me maxima multitudo. Primum senatores clamare, sibi eripi jus, eripi

libertatem: populus senatum laudare, gratias agere: cives Romani a me nusquam discedere. Quo quidem die nihil ægrius factum est, multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur. Cum ad prætorem in jus adissemus, excogitat sane acute quid decernat. Nam antequam verbum facerem, de sella surrexit atque abiit. Itaque tum de foro, cum jam advesperasceret, discessimus.

Postridie mane ab eo postulo, ut Syracusanis liceret senatus consultum, quod pridie fecissent, mihi reddere. Ille enimvero negat: et ait, indignum facinus esse, quod ego in senatu Græco verba fecissem: quod quidem apud Græcos Græce locutus essem, id ferri nullo modo posse. Respondi homini, ut potui, ut debui, ut volui. Tum multa, tum etiam hoc me memini dicere, facile esse perspicuum, quantum inter hunc et illum Numidicum, verum ac germanum Metellum, interesset: illum noluisse sua laudatione juvare L. Lucullum, sororis virum, quicum optime convenisset; hunc homini alienissimo a civitatibus laudationes per vim et metum comparare. Quod ubi intellexi, multum apud illum recentes nuntios, multum tabulas non commendaticias, sed tributarias valuisse; admonitu Syracusanorum ipsorum impetum in eas tabulas facio, in quibus S. C. perscripta erant. Ecce autem nova turba atque rixa, ne tamen istum omnino Syracusis sine amicis, sine hospitibus, plane nudum esse ac desertum putetis. Retinere incipit tabulas Theomnastus quidam, homo ridicule insanus, quem Syracusani Theoractum vocant; qui illic ejusmodi est, ut eum pueri sectentur, ut omnes, cum loqui cœpit, irrideant. Hujus tamen insania, quæ ridicula est aliis, mihi tum molesta sane fuit: nam cum spumas ageret in ore, oculis arderet, voce maxima vim me sibi afferre clamaret, copulati in jus pervenimus. Hic ego postulare cœpi, ut mihi tabulas obsignare ac deportare liceret. Ille contradicere: negare, esse illud S. C., in quo prætor appellatus esset; negare, id mihi tradi oportere. Ego legem recitare, omnium mihi tabularum et literarum fieri potestatem. Ille furiosus urgere, nihil ad se nostras leges pertinere. Prætor intelligens negare sibi placere, quod senatus consultum ratum esse non deberet, id me Romam deportare. Quid multa? nisi vehementius homini 66

minatus essem, nisi legis sanctionem pœnamque recitassem; tabularum mihi potestas facta non esset. Ille autem insanus, qui pro isto contra me vehementissime declamasset, postquam non impetravit; credo, ut in gratiam mecum rediret, libellum mihi dat, in quo istius furta Syracusana perscripta erant: quæ ego antea jam ab illis cognoram et acceperam.

67 Laudent te jam sane Mamertini, qui ex tota provincia soli sunt, qui te salvum velint: ita tamen laudent, ut Hejus, qui princeps legationis est, adsit: ita laudent, ut ad ea, quæ rogati erunt, mihi parati sint respondere. Ac ne subito a me opprimantur, hæc sum rogaturus: *Navem populo Romano debeantne?* fatebuntur: *præbuerintne, prætore C. Verre?* negabunt: *ædificarintne navem onerariam maximam publice, quam Verri dederunt?* negare non poterunt: *frumentum ab his sumpseritne Verres, quod populo Romano mitteret, sicuti superiores?* negabunt: *quid militum aut nautarum per triennium dederint?* nullum datum dicent. Fuisse Messanam omnium istius furtorum ac prædarum receptricem, negare non poterunt: permulta multis navibus illinc exportata: hanc navem denique maximam a Mamertinis datam, onustam cum isto profectam fatebuntur. Quamobrem tibi habe sane istam laudationem Mamertinorum: Syracusanam quidem civitatem, ut abs te affecta est, ita in te esse animatam videmus; apud quos etiam Verria illa flagitiosa sublata sunt. Etenim minime conveniebat, ei deorum honores haberi, qui simulacra deorum abstulisset. Etiam hercule illud in Syracusanis merito reprehenderetur, si, cum diem festum ludorum de fastis suis sustulissent celeberrimum et sanctissimum, quod eo ipso die Syracusæ a Marcello captæ esse dicuntur, iidem diem festum Verris nomine agerent, cum iste a Syracusanis, quæ ille calamitosus dies reliquerat, ademisset. At videte hominis impudentiam atque arrogantiam, judices, qui non solum Verria hæc turpia ac ridicula ex Heraclii pecunia constituerit, verum etiam Marcellia tolli imperarit, ut ei sacra facerent quotannis, cujus opera omnium annorum sacra deosque patrios amiserant; ejus autem familiæ dies festos tollerent, per quam ceteros quoque festos dies recuperarant.

ACTIONIS SECUNDÆ

IN C. VERREM

LIBER QUINTUS.

DE SUPPLICIIS.

ARGUMENTUM EDITORIS.

Quinto hoc accusationis libro Cicero, quod Verrem opinione rei militaris strenue administratæ commendari defendique videbat, quæ ad eam rem pertinent ita pertractat, ut et laudem omnem tollat, et ex eodem loco gravissima in illum crimina colligat.

Ac post procœmium (cap. 1) primum de bello fugitivorum exponit, (a cap. 2—16,) quod demonstrat nullum fuisse in Sicilia, (cap. 2—4,) et si quæ suspiciones fuerint motuum servilium, ex iis Verri non imperatoriam laudem, sed turpissimam prædam natam esse. Nam Leonidæ servos damnatos, itemque aliorum, accepto pretio, ab eo morte liberatos esse, (cap. 4—7,) eoque nomine ab innocentibus dominis pecunias extortas, id quod Apollonii Panormitani exemplo (cap. 7—9) probare studet. Simul Verris vitam luxuriosam a militari maxime abhorrentem describit, (cap. 10—13,) et cum sua vita laboriosa et sollicita comparat. (cap. 14, 15.) Verrem denique ostendit ne occasione quidem in Italia adversus fugitivos rei gerendæ usum esse, sed in ea re senatus judicio inutilem bello declaratum esse. (cap. 16.)

Deinde agit de bello prædonum, (cap. 17—52,) in quo primam Verris culpam avaritiæ hanc fuisse docet, quod et Mamertinis vacationem omnium munerum per triennium vendiderit, (cap. 17—23,) et ex re navali reliquarum civitatum quæstum ipse fecerit; (cap. 24;) alteram peculatus, quod prædam captæ navis omnem domum suam averterit, piratis pepercerit; (25—30;) tertiam crudelitatis, quod cum sua ignavia classem Siculorum prodidisset, avaritiaque pessumdedisset, ejus amissæ culpam in innocentes navarchos transtulerit, eosque crudelissimo supplicio affecerit. (cap. 31—52.)

Tum supplicia civium Romanorum summis eloquentiæ viribus persequitur: Verrem cives Rom. verberibus affecisse docet, (cap. 53, 54,) alios in lautumias Syracusanas conjecisse et clam necandos curasse, quos Sertorianarum partium profugos diceret falso, (cap. 55—60,) Gavium vero etiam, municipem Consanum, qui illinc aufugisset, Messanæ cruci affixisse. (cap. 61—66.)

Inde orsus epilogum judices exhortatur ad severe judicandum, minaturque Hortensio et ejus amicis, (cap. 67—69,) et suum consilium omnis persequendæ improbitatis exponit, (cap. 70, 71,) deosque omnes implorat, uti scelera commissa inulta esse ne patiantur.

1 NEMINI video dubium esse, judices, quin apertissime C. Verres in Sicilia sacra profanaque omnia et privatim et publice spoliarit, versatusque sit sine ulla non modo religione, verum etiam dissimulatione, in omni genere furandi atque prædandi. Sed quædam mihi magnifica et præclara defensio ejus ostenditur, cui quemadmodum resistam, multo ante est mihi providendum. Ita enim causa constituitur, provinciam Siciliam virtute ejus et vigilantia singulari, dubiis formidolosisque temporibus, a fugitivis atque a belli periculis tutam esse servatam. Quid agam, judices? quo accusationis meæ rationem conferam? quo me vertam? ad omnes enim meos impetus, quasi murus quidam, boni nomen imperatoris opponitur. Novi locum: video, ubi se jactaturus sit Hortensius. Belli pericula, tempora rei publicæ, imperatorum penuriam commemorabit: tum deprecabitur a vobis, tum etiam pro suo jure contendet, ne patiamini, talem imperatorem populo Romano Siculorum testimoniis eripi; neve obteri laudem imperatoriam criminibus avaritiæ velitis. Non possum dissimulare, judices: timeo, ne C. Verres propter hanc eximiam virtutem in re militari omnia, quæ fecit, impune fecerit. Venit enim mihi in mentem, in judicio M'. Aquillii quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antonii habuisse existimata sit: qui, ut erat in dicendo non solum sapiens, sed etiam fortis, causa prope perorata, ipse arripuit M'. Aquillium, constituitque in conspectu omnium, tunicamque ejus a pectore abscidit, ut cicatrices populus Romanus judicesque aspicerent adverso corpore exceptas: simul et de illo vulnere, quod ille in capite ab hostium duce acceperat, multa dixit, eoque adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer ut vererentur, ne, quem virum fortuna ex hostium telis eripuisset, cum sibi ipse non pepercisset, hic non ad populi Romani laudem, sed ad judicum crudelitatem videretur esse servatus. Eadem nunc ab illis defensionis ratio viaque temptatur: idem quæritur. Sit fur, sit sacrilegus, sit flagitiorum omnium vitiorumque princeps: at est bonus imperator, at felix, et ad dubia rei publicæ tempora reservandus. Non agam summo jure tecum: non dicam id, quod debeam forsitan obtinere, cum

After all, judges, I fear that Verres will be acquitted: his robberies, his extortions, his profligacies will all be forgiven in consideration of his great military services and character, which Hortensius extols so highly. I must examine then what are the grounds on which this defence rests.

judicium certa lege sit, non quid in re militari fortiter feceris, sed quemadmodum manus ab alienis pecuniis abstinueris, abs te doceri oportere: non, inquam, sic agam; sed ita quæram, quemadmodum te velle intelligo, quæ tua opera et quanta fuerit in bello.

Quid dicis? an bello fugitivorum Siciliam virtute tua liberatam? Magna laus et honesta oratio: sed tamen quo bello? nos enim post illud bellum, quod M'. Aquillius confecit, sic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum bellum fuisse. At in Italia fuit. Fateor, et magnum quidem ac vehemens. Num igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius victoriæ gloriam cum M. Crasso aut Cn. Pompeio communicatam putas? Non arbitror hoc etiam tuæ deesse impudentiæ, ut quicquam ejusmodi dicere audeas. Obstitisti videlicet, ne ex Italia transire in Siciliam fugitivorum copiæ possent. Ubi? quando? qua ex parte? cum aut ratibus aut navibus conarentur accedere? Nos enim nihil unquam prorsus audivimus: et illud audivimus, M. Crassi, fortissimi viri, virtute consilioque factum, ne ratibus conjunctis freto fugitivi ad Messanam transire possent; a quo illi conatu non tantopere prohibendi fuissent, si ulla præsidia in Sicilia ad illorum adventum opposita putarentur. At cum esset in Italia bellum tam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. Quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars ejus belli in Italiam ulla pervasit. 2 "Sicily," he says, "was preserved from all disturbance, whilst the runaway slaves under Spartacus were carrying havoc all through Italy." But it is easy to preserve, where there is no danger. The sea kept out the slaves from Italy; and the severe system established by former prætors effectually prevented any revolt

Etenim propinquitas locorum ad utram partem hoc loco profertur? utrum aditum facilem hostibus, an contagionem imitandi belli periculosam fuisse? Aditus omnis hominibus sine ulla facultate navium non modo disjunctus, sed etiam clausus est: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuisse dicis, facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere. Contagio autem ista servilis belli cur abs te potius, quam ab iis omnibus, qui ceteras provincias obtinuerunt, prædicatur? An quod in Sicilia jam ante bella fugitivorum fuerunt? At ea ipsa causa est, cur ista provincia minimo in periculo sit et fuerit. Nam posteaquam illinc M.' Aquillius decessit, omnium instituta atque edicta prætorum fuerunt ejusmodi, ut ne quis cum telo servus esset. 3 from originating among those of Sicily.

Vetus est quod dicam, et propter severitatem exempli nemini fortasse vestrum inauditum: L. Domitium prætorem in Sicilia, cum aper ingens allatus esset ad eum, admiratum requisisse, quis eum percussisset: cum audisset pastorem cujusdam fuisse, eum ad se vocari jussisse: illum cupide ad prætorem, quasi ad laudem atque præmium, accurrisse: quæsisse Domitium, quî tantam bestiam percussisset: illum respondisse, venabulo: statim deinde jussu prætoris in crucem esse sublatum. Durum hoc fortasse videatur: neque ego ullam in partem disputo: tantum intelligo, maluisse Domitium crudelem in animadvertendo, quam in prætermittendo dissolutum videri.

4 Ergo his institutis provinciæ jam tum, cum bello sociorum tota Italia arderet, homo non acerrimus nec fortissimus, C. Norbanus, in summo otio fuit; perfacile enim sese Sicilia jam tuebatur, ut ne quod ex ipsa bellum posset existere. Etenim cum nihil tam conjunctum sit, quam negotiatores nostri cum Siculis usu, re, ratione, concordia; et cum ipsi Siculi res suas ita constitutas habeant, ut his pacem expediat esse, imperium autem populi Romani sic diligant, ut id imminui aut commutari minime velint; cumque hæc a servorum bello pericula et prætorum institutis et dominorum disciplina provisa sint: nullum est malum domesticum, quod ex ipsa provincia nasci possit. Quid igitur? nulline motus in Sicilia servorum Verre prætore, nullæne consensiones factæ esse dicuntur? Nihil sane, quod ad senatum populumque Romanum pervenerit; nihil, quod iste publice Romam scripserit: et tamen cœptum esse in Sicilia moveri aliquot locis servitium suspicor. Id adeo non tam ex re, quam ex istius factis decretisque cognosco.

Had there been any real danger, Verres was not the man to have dispelled it: what *his* vigilance and severity was, he proved in

5 Ac videte, quam non inimico animo sim acturus: ego ipse hæc, quæ iste quærit, quæ adhuc nunquam audistis, commemorabo et proferam. In Triocalino, quem locum fugitivi jam ante tenuerunt, Leonidæ cujusdam Siculi familia in suspicionem vocata est conjurationis. Res delata ad istum. Statim (ut par fuit) jussu ejus homines, qui fuerant nominati, comprehensi sunt, adductique Lilybæum: domino denuntiatum est: causa dicta damnati. Quid deinde? quid censetis? Furtum fortasse aut prædam exspectatis aliquam.

Nolite usquequaque idem quærere. In metu belli furandi locus qui potest esse? etiam si qua fuit in hac re occasio, prætermissa est. Tum potuit a Leonida nummorum aliquid auferre, cum denuntiavit, ut adesset. Fuit nundinatio aliqua, et isti non nova, ne causam diceret: etiam alter locus, ut absolverentur. Damnatis quidem servis, quæ prædandi potest esse ratio? produci ad supplicium necesse est. Testes enim sunt, qui in consilio fuerunt: testes publicæ tabulæ: testis splendidissima civitas Lilybætana: testis honestissimus maximusque conventus civium Romanorum. Fieri nihil potest: producendi sunt. Itaque producuntur et ad palum alligantur. Etiam nunc mihi exspectare videmini, judices, quid deinde factum sit, quod iste nihil unquam fecit sine aliquo quæstu atque præda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est? Exspectate facinus quam vultis improbum: vincam tamen exspectationem omnium. Homines sceleris conjurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente, multis millibus hominum inspectantibus, soluti sunt et Triocalino illi domino redditi. Quid hoc loco potes dicere, homo amentissime? nisi id, quod ego non quæro, quod denique in re tam nefaria, tametsi dubitari non potest, tamen, ne si dubitetur quidem, quæri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo acceperis? Remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero. Neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, ut, ad quod facinus nemo præter te ulla pecunia adduci potuerit, id tu gratis suscipere conatus sis. Verum de ista furandi prædandique ratione nihil dico: de hac imperatoria jam tua laude disputo.

the case of the SLAVES OF LEONIDAS, who being convicted of a conspiracy to revolt, were set at liberty, because their master had bribed Verres to save them. (5, 6.)

Quid ais, bone custos defensorque provinciæ? Tu, quos 6
servos arma capere ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, et de consilii sententia judicaras, hos ad supplicium jam more majorum traditos, et ad palum alligatos, ex media morte eripere ac liberare ausus es? ut, quam damnatis servis crucem fixeras, hanc indemnatis videlicet civibus Romanis reservares? Perditæ civitates, desperatis jam omnibus rebus, hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum restituantur, vincti solvantur, exules reducantur, res judicatæ rescindantur. Quæ cum accidunt, nemo est, quin

intelligat, ruere illam rem publicam: hæc ubi eveniunt, nemo est, qui ullam spem salutis reliquam esse arbitretur. Atque hæc sicubi facta sunt, facta sunt, ut homines populares aut nobiles supplicio aut exilio levarentur: at non ab his ipsis, qui judicassent; at non statim; at non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam et fortunas omnium pertinerent. Hoc vero novum et ejusmodi est, ut magis propter reum, quam propter rem ipsam credibile videatur; ut homines servos; ut ipse, qui judicarat; ut statim e medio supplicio dimiserit; ut ejus facinoris damnatos servos, quod ad omnium liberorum caput et sanguinem pertineret. O præclarum imperatorem, nec jam cum M'. Aquillio, fortissimo viro, sed vero cum Paullis, Scipionibus, Mariis conferendum! Tantumne vidisse in metu periculoque provinciæ! Cum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiæ fugitivorum videret: ne quis se commovere auderet, quantum terroris injecit! Comprehendi jussit: quis non pertimescat? causam dicere dominos: quid servis tam formidolosum? *fecisse videri* pronuntiat: exortam videtur flammam paucorum dolore ac morte restinxisse. Quid deinde sequitur? Verbera atque ignes, et illa extrema ad supplicium damnatorum, metum ceterorum, cruciatus et crux. Hisce omnibus suppliciis sunt liberati. Quis dubitet, quin servorum animos summa formidine oppresserit, cum viderent ea facilitate prætorem, ut ab eo sceleris conjurationisque damnatorum vita, vel ipso carnifice internuntio, redimeretur?

7 Quid? hoc in Apolloniensi Aristodamo? quid? in Leonte Imacharensi non idem fecisti? Quid? iste motus servorum bellique subita suspicio, utrum tibi tandem diligentiam custodiendæ provinciæ, an novam rationem improbissimi quæstus attulit? Halicyensis Eumenidæ, nobilis hominis et honesti, magnæ pecuniæ villicus cum impulsu tuo insimulatus esset, HS LX a domino accepisti: quod nuper ipse juratus docuit, quemadmodum gestum esset. Ab equite Romano C. Matrinio absente, cum is esset Romæ, quod ejus villicos pastoresque tibi in suspicionem venisse dixeras, HS $\overline{\text{DC}}$ abstulisti. Dixit hoc L. Flavius, qui tibi eam pecuniam numeravit, procurator C. Matrinii: dixit ipse C.

In other instances, suspicions entertained against slaves were also used as the means of extorting money from their masters:

Matrinius: dicet vir clarissimus Cn. Lentulus censor, qui Matrinii honoris causa, recenti negotio, ad te literas misit mittendasque curavit. Quid? de Apollonio, Diocli filio, Panormitano, cui Gemino cognomen est, præteriri potest? Ecquid hoc tota Sicilia clarius? ecquid indignius? ecquid manifestius proferri potest? Quem, ut Panormum venit, ad se vocari et de tribunali citari jussit, concursu magno frequentiaque conventus. Homines statim loqui: mirabar, quod Apollonius, homo pecuniosus, tamdiu ab isto maneret integer: excogitavit: nescio quid attulit: profecto homo dives repente a Verre non sine causa citatur. Exspectatio summa omnium, quidnam id esset: cum exanimatus subito ipse accurrit cum adolescente filio: nam pater grandis natu jam diu lecto tenebatur. Nominat iste servum, quem magistrum pecoris esse diceret: eum dicit conjurasse, et familias concitasse. Is omnino servus in familia non erat. Eum statim exhiberi jubet. Apollonius affirmare, se omnino nomine illo servum habere neminem. Iste hominem abripi a tribunali et in carcerem conjici jubet. Clamare ille, cum raperetur, nihil se miserum fecisse, nihil commisisse, pecuniam sibi esse in nominibus, numeratam in præsentia non habere. Hæc cum maxime summa hominum frequentia testificaretur, ut quivis intelligere posset, eum, quod pecuniam non dedisset, idcirco illa tam acerba injuria affici; cum maxime, ut dico, hoc de pecunia clamaret, in vincula conjectus est.

as for instance, in the flagrant case of APOLLONIUS OF PANORMUS, who on an alleged charge of conspiracy amongst his slaves was detained in prison for 18 months without trial, and was at last released on his paying money to Verres. (7—9.)

Videte constantiam prætoris, et ejus prætoris, qui in his 8
rebus non ita defendatur ut mediocris prætor, sed ita laudetur ut optimus imperator. Cum servorum bellum metueretur, quo supplicio dominos indemnatos afficiebat, hoc servos damnatos liberabat: Apollonium, hominem locupletissimum, qui, si fugitivi bellum in Sicilia facerent, amplissimas fortunas amitteret, belli fugitivorum nomine, indicta causa, in vincla conjecit: servos, quos ipse cum consilio belli faciendi causa consensisse judicavit, eos sine consilii sententia, sua sponte, omni supplicio liberavit. Quid? si aliquid ab Apollonio commissum est, quamobrem jure in eum animadverteretur, tamenne hanc rem sic agemus, ut crimini aut invidiæ reo putemus esse oportere, si quo de homine severius judicaverit? Non agam tam acerbe: non utar ista accu-

satoria consuetudine, si quid est factum clementer, ut dissolute factum criminer; si quid vindicatum est severe, ut ex eo crudelitatis invidiam colligam. Non agam ista ratione; tua sequar judicia; tuam defendam auctoritatem, quoad tu voles: simul ac tute cœperis tua judicia rescindere, mihi succensere desinito: meo enim jure contendam, eum, qui suo judicio damnatus sit, juratorum judicum sententiis damnari oportere. Non defendam Apollonii causam, amici atque hospitis mei, ne tuum judicium videar rescindere: nihil de hominis frugalitate, virtute, diligentia dicam: prætermittam illud etiam, de quo antea dixi, fortunas ejus ita constitutas fuisse familia, pecore, villis, pecuniis creditis, ut nemini minus expediret, ullum in Sicilia tumultum aut bellum commoveri: non dicam ne illud quidem, si maxime in culpa fuerit Apollonius, tamen in hominem honestissimæ civitatis honestissimum tam graviter animadverti, causa indicta, non oportuisse. Nullam in te invidiam ne ex illis quidem rebus concitabo, cum esset talis vir in carcere, in tenebris, in squalore, in sordibus, tyrannicis interdictis tuis, patri exacta ætate et adolescenti filio adeundi ad illum miserum potestatem nunquam esse factam. Etiam illud præteribo, quotienscunque Panormum veneris illo anno et sex mensibus, (nam tamdiu fuit Apollonius in carcere,) totiens te senatum Panormitanum adisse supplicem, cum magistratibus sacerdotibusque publicis, orantem atque obsecrantem, ut aliquando ille miser atque innocens calamitate illa liberaretur. Relinquo hæc omnia: quæ si velim persequi, facile ostendam, tua crudelitate in alios, omnes tibi aditus misericordiæ judicum jampridem esse præclusos.

9 Omnia tibi ista concedam et remittam. Prævideo enim, quid sit defensurus Hortensius: fatebitur, apud istum neque senectutem patris, neque adolescentiam filii, neque lacrimas utriusque plus valuisse, quam utilitatem salutemque provinciæ: dicet, rem publicam administrari sine metu ac severitate non posse: quæret, quamobrem fasces prætoribus præferantur, cur secures datæ, cur carcer ædificatus, cur tot supplicia sint in improbos more majorum constituta? Quæ cum omnia graviter severeque dixerit; quæram, cur hunc eundem Apollonium Verres idem, repente, nulla re nova

allata, nulla defensione, sine causa de carcere emitti jusserit: tantumque in hoc crimine suspicionis esse affirmabo, ut jam ipsis judicibus sine mea argumentatione conjecturam facere permittam, quod hoc genus prædandi, quam improbum, quam indignum, quamque ad magnitudinem quæstus immensum infinitumque esse videatur. Nam quæ iste in Apollonio fecit, ea primum breviter cognoscite, quot et quanta sint; deinde hæc expendite atque æstimate pecunia: reperietis, idcirco hæc in uno homine pecunioso tot constituta, ut ceteris formidines similium incommodorum atque exempla periculorum proponerentur. Primum insimulatio est repentina capitalis atque invidiosi criminis: statuite, quanti hoc putetis, et quam multos redemisse: deinde crimen sine accusatore, sententia sine consilio, damnatio sine defensione: æstimate harum omnium rerum pretia, et cogitate, in his iniquitatibus unum hæsisse Apollonium; ceteros profecto multos ex his incommodis pecunia se liberasse: postremo tenebræ, vincula, carcer, inclusum supplicium, a conspectu parentum ac liberûm, denique a libero spiritu atque a communi luce seclusum: hæc vero, quæ vel vita redimi recte possint, æstimare pecunia non queo. Hæc omnia sero redemit Apollonius, jam mærore ac miseriis perditus; sed tamen ceteros docuit ante istius avaritiæ ac sceleri occurrere: nisi vero existimatis, hominem pecuniosissimum sine causa quæstus electum ad tam incredibile crimen, aut sine eadem causa repente e carcere emissum; aut hoc prædandi genus ab isto in illo uno adhibitum et temptatum, et non per illum omnibus pecuniosis Siculis metum propositum et injectum.

Cupio mihi ab illo, judices, subjici, quoniam de militari ejus gloria dico, si quid forte prætereo. Nam mihi videor jam de omnibus rebus ejus gestis dixisse, quæ quidem ad belli fugitivorum suspicionem pertinerent: certe nihil sciens prætermisi. Habetis hominis consilia, diligentiam, vigilantiam, custodiam defensionemque provinciæ. Summa illuc pertinet, ut sciatis, quoniam plura genera sunt imperatorum, ex quo genere iste sit, ne quis diutius in tanta penuria virorum fortium talem imperatorem ignorare possit. Non ad Q. Maximi sapientiam, neque ad illius superioris Africani in 10

But I am now to describe to you the military life of this renowned commander, whom Hortensius extols as a second Fabius or Scipio.

Throughout the winter he lived shut up in his own house in Syracuse.

re gerunda celeritatem, neque ad hujus, qui postea fuit, singulare consilium, neque ad Paulli rationem ac disciplinam, neque ad C. Marii vim atque virtutem, sed aliud genus imperatoris sane diligenter retinendum et conservandum, quæso, cognoscite. Itinerum primum laborem, qui vel maximus est in re militari, judices, et in Sicilia maxime necessarius, accipite, quam facilem sibi iste et jucundum ratione consilioque reddiderit. Primum temporibus hibernis, ad magnitudinem frigorum et ad tempestatum vim ac fluminum præclarum hoc sibi remedium compararat. Urbem Syracusas elegerat; cujus hic situs atque hæc natura esse loci cœlique dicitur, ut nullus unquam dies tam magna ac turbulenta tempestate fuerit, quin aliquo tempore ejus diei solem homines viderint. Hic ita vivebat iste bonus imperator hibernis mensibus, ut eum non facile non modo extra tectum, sed ne extra lectum quidem quisquam videret: ita diei brevitas conviviis, longitudo noctis stupris et flagitiis conterebatur.

11 Cum autem ver esse cœperat, cujus initium iste non a Favonio neque ab aliquo astro notabat, sed, cum rosam viderat, tum incipere ver arbitrabatur; dabat se labori atque itineribus: in quibus eo usque se præbebat patientem atque impigrum, ut eum nemo unquam in equo sedentem viderit. Nam, ut mos fuit Bithyniæ regibus, lectica octophoro ferebatur, in qua pulvinus erat perlucidus Melitensis, rosa fartus: ipse autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad nares sibi admovebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ. Sic confecto itinere, cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica usque in cubiculum deferebatur. Eo veniebant Siculorum magistratus, veniebant equites Romani, id quod ex multis juratis audistis: controversiæ secreto deferebantur, paulo post palam decreta auferebantur. Deinde, ubi paulisper in cubiculo, pretio, non æquitate, jura descripserat, Veneri jam et Libero reliquum tempus deberi arbitrabatur. Quo loco mihi non prætermittenda videtur præclari imperatoris egregia ac singularis diligentia. Nam scitote oppidum esse in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus consistere prætores et conventum agere soleant, quo in oppido non isti ex aliqua familia non ignobili delecta ad libidinem mulier esset.

In the spring he commenced his progress through his province: travelling in a litter, and marking his halts at every city by scenes of the most scandalous debauchery.

Itaque nonnullæ ex eo numero in convivium adhibebantur palam: si quæ castiores erant, ad tempus veniebant, lucem conventumque vitabant. Erant autem convivia non illo silentio prætorum populi Rom. atque imperatorum, neque eo pudore, qui in magistratuum conviviis versari solet, sed cum maximo clamore atque convicio: nonnunquam etiam res ad pugnam atque ad manus vocabatur. Iste enim prætor severus ac diligens, qui populi Romani legibus nunquam paruisset, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat. Itaque erant exitus ejusmodi, ut alius inter manus e convivio tamquam e prœlio auferretur, alius tamquam occisus relinqueretur, plerique fusi sine mente ac sine ullo sensu jacerent, ut quivis, cum aspexisset, non se prætoris convivium, sed ut Cannensem pugnam nequitiæ videre arbitraretur.

12 Cum vero æstas summa esse cœperat, quod tempus omnes semper Siciliæ prætores in itineribus consumere consueverunt, propterea quod tum putant obeundam esse maxime provinciam, cum in areis frumenta sunt, quod et familiæ congregantur, et magnitudo servitii perspicitur, et labor operis maxime offenditur, et frumenti copia commonet, tempus anni non impedit: tum, inquam, cum concursant ceteri prætores, iste novo quodam ex genere imperator pulcherrimo Syracusarum loco stativa sibi castra faciebat. Nam in ipso aditu atque ore portus, ubi primum ex alto sinus ab littore ad urbem inflectitur, tabernacula carbaseis intenta velis collocabat. Huc ex illa domo prætoria, quæ regis Hieronis fuit, sic emigrabat, ut eum per illos dies nemo extra illum locum videre posset. In eum autem ipsum locum aditus erat nemini, nisi qui aut socius aut minister libidinis esse posset. Huc omnes mulieres, quibuscum iste consuerat, conveniebant, quarum incredibile est quanta multitudo fuerit Syracusis: huc homines digni istius amicitia, digni vita illa conviviisque veniebant. Inter ejusmodi viros ac mulieres adulta ætate filius versabatur; ut eum, etiamsi natura a parentis similitudine abriperet, consuetudo tamen ac disciplina patris similem esse cogeret. Huc Tertia illa perducta per dolum atque insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse dicitur turbas, cum indigne pateretur

The summer he passed in a pavilion erected at the very mouth of the harbour of Syracuse, where he spent his time in the enjoyment of every luxury and of every sensuality.

uxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque uxor Æschrionis, honesto loco nata, in conventum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Hannibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiam dilexit, ut eam secum ex provincia deportaret. Ac per eos dies cum iste cum pallio purpureo talarique tunica versaretur in conviviis muliebribus, non offendebantur homines: neque moleste ferebant, abesse a foro magistratum, non jus dici, non judicia fieri, locum illum littoris percrepare totum mulierum vocibus cantuque symphoniæ, in foro silentium esse summum causarum atque juris: non ferebant homines moleste; non enim jus abesse videbatur a foro neque judicia, sed vis et crudelitas et bonorum acerba et indigna direptio.

13 Hunc tu igitur imperatorem esse defendis, Hortensi? hujus furta, rapinas, cupiditatem, crudelitatem, superbiam, scelus, audaciam rerum gestarum magnitudine atque imperatoriis laudibus tegere conaris? Hic scilicet est metuendum, ne ad exitum defensionis tuæ vetus illa Antoniana dicendi ratio atque auctoritas proferatur; ne excitetur Verres, ne denudetur a pectore, ne cicatrices populus Romanus aspiciat, ex mulierum morsu vestigia libidinis atque nequitiæ. Dii faciant, ut rei militaris, ut belli mentionem facere audeas. Cognoscentur enim omnia istius æra illa vetera, ut non solum in imperio, verum etiam in stipendiis qualis fuerit, intelligatis. Renovabitur prima illa militia, cum iste e foro abduci, non, ut ipse prædicat, perduci solebat: aleatoris Placentini castra commemorabuntur, in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est: multa ejus in stipendiis damna proferentur, quæ ab isto ætatis fructu dissoluta et compensata sunt. Jam vero cum in ejusmodi patientia turpitudinis aliena, non sua satietate obduruisset; qui vir fuerit, quot præsidia, quam munita, pudoris et pudicitiæ vi et audacia ceperit, quid me attinet dicere, aut conjungere cum istius flagitio cujusquam præterea dedecus? Non faciam, judices: omnia vetera prætermittam: duo sola recentia sine cujusquam infamia ponam, ex quibus conjecturam facere de omnibus possitis: unum illud, quod ita fuit illustre notumque omnibus, ut nemo tam rusticanus homo

Such was Verres as a commander, so consistent with himself, so entirely fulfilling the promise of his earlier life.

L. Lucullo et M. Cotta consulibus Romam ex ullo municipio vadimonii causa venerit, quin sciret, jura omnia prætoris urbani nutu atque arbitrio Chelidonis meretriculæ gubernari: alterum, quod, cum paludatus exisset, votaque pro imperio suo communique re publica nuncupasset, noctu stupri causa lectica in urbem introferri solitus est ad mulierem, nuptam uni, propositam omnibus, contra fas, contra auspicia, contra omnes divinas atque humanas religiones.

14 How different a sense of the duties of a public officer is entertained by all honest men: to them they seem to involve a most solemn responsibility;

O dii immortales! Quid interest inter mentes hominum et cogitationes? Ita mihi meam voluntatem spemque reliquæ vitæ vestra populique Romani existimatio comprobet, ut ego, quos adhuc mihi magistratus populus Romanus mandavit, sic eos accepi, ut me omnium officiorum obstringi religione arbitrarer. Ita quæstor sum factus, ut mihi illum honorem tum non solum datum, sed etiam creditum et commissum putarem: sic obtinui quæsturam in provincia, ut omnium oculos in me conjectos esse arbitrarer; ut me quæsturamque meam quasi in aliquo terrarum orbis theatro versari existimarem: ut semper omnia, quæ jucunda esse videntur, ea non modo his extraordinariis cupiditatibus, sed etiam ipsi naturæ ac necessitati denegarem. Nunc sum designatus ædilis: habeo rationem, quid a populo Romano acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum cura et cærimonia Cereri, Libero Liberæque faciendos, mihi Floram matrem populo plebique Romanæ ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani appellati sunt, cum dignitate maxima et religione Jovi, Junoni, Minervæque esse faciundos, mihi sacrarum ædium procurationem, mihi totam urbem tuendam esse commissam: ob earum rerum laborem et sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendæ. Ex his ego rebus omnibus, judices, ita mihi omnes deos propitios velim, etiamsi mihi jucundissimus est honos populi, tamen nequaquam capio tantum voluptatis, quantum et sollicitudinis et laboris, ut hæc ipsa ædilitas, non quia necesse fuerit, alicui candidato data, sed, quia sic oportuerit, recte collocata, et judicio populi in loco posita esse videatur.

15 Tu, cum esses prætor renuntiatus, quoquo modo—mitto enim et prætereo, quid tum sit actum—sed cum esses renuntiatus, ut dixi, non ipsa præconis voce excitatus es, qui te totiens seniorum juniorumque centuriis illo honore affici pronuntiavit, ut hoc putares, aliquam rei publicæ partem tibi creditam? annum illum unum domo tibi carendum esse meretricis? Cum tibi sorte obtigisset, uti jus diceres, quantum negotii, quid oneris haberes, nunquam cogitasti? neque illud rationis habuisti, si forte expergefacere te posses, provinciam illam, quam tueri singulari sapientia atque integritate difficile esset, ad summam stultitiam nequitiamque venisse? Itaque non modo a domo tua Chelidonem in prætura excludere noluisti, sed in Chelidonis domum prætoram totam detulisti. Secuta provincia est: in qua nunquam tibi venit in mentem, non tibi idcirco fasces ac secures, et tantam imperii vim tantamque ornamentorum omnium dignitatem datam, ut earum rerum vi et auctoritate omnia repagula pudoris officiique perfringeres, ut omnium bona prædam tuam duceres, ut nullius res tuta, nullius domus clausa, nullius vita septa, nullius pudicitia munita contra tuam cupiditatem et audaciam posset esse: in qua tu te ita gessisti, ut omnibus cum teneare rebus, ad bellum fugitivorum confugias; ex quo jam intelligis, non modo nullam tibi defensionem, sed maximam vim criminum exortam. Nisi forte Italici fugitivorum belli reliquias atque illud Tempsanum incommodum proferes; ad quod recens cum te peropportune fortuna attulisset, si quid in te virtutis aut industriæ habuisses, idem, qui semper fueras, inventus es.

whilst Verres sees in the power of office nothing but a freer licence of crime.

16 Cum ad te Valentini venissent, et pro his homo disertus ac nobilis, M. Marius, loqueretur, ut negotium susciperes, ut, cum penes te prætorium nomen esset, ad illam parvam manum extinguendam ducem te principemque præberes: non modo id refugisti, sed eo ipso tempore, cum esses in littore, Tertia illa tua, quam tu tecum deportaras, erat in omnium conspectu: ipsis autem Valentinis, ex tam illustri nobilique municipio, tantis de rebus responsum nullum dedisti, cum esses cum tunica pulla et pallio. Quid hunc proficiscentem, quid in ipsa provincia fecisse existimatis, qui

cum jam ex provincia non ad triumphum, sed ad judicium decederet, ne illam quidem infamiam fugerit, quam sine ulla voluptate capiebat? O divina senatus frequentis in æde Bellonæ admurmuratio! Memoria tenetis, judices, cum advesperasceret, et paulo ante esset de hoc Tempsano incommodo nuntiatum, cum inveniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixisse quendam, Verrem esse non longe a Tempsa. Quam valde universi admurmuraverunt, quam palam principes contradixerunt? Et his tot criminibus testimoniisque convictus in eorum tabella spem sibi aliquam proponit, quorum omnium palam, causa incognita, voce damnatus est?

17 Esto: nihil ex fugitivorum bello aut suspicione belli laudis adeptus est, quod neque bellum ejusmodi, neque belli periculum fuit in Sicilia, neque ab isto provisum est, ne quod esset: at vero contra bellum prædonum classem habuit ornatam, diligentiamque in eo singularem; itaque ab isto præclare defensa provincia est. Sic de bello prædonum, sic de classe Siciliensi, judices, dicam, ut hoc jam ante confirmem, in hoc uno genere omnes inesse culpas istius maximas, avaritiæ, majestatis, dementiæ, libidinis, crudelitatis. Hæc dum breviter expono, quæso, ut fecistis adhuc, diligenter attendite. Rem navalem primum ita dico esse administratam, non uti provincia defenderetur, sed uti classis nomine pecunia quæreretur. Superiorum prætorum consuetudo cum hæc fuisset, ut naves civitatibus certusque numerus nautarum militumque imperaretur, maximæ et locupletissimæ civitati Mamertinæ nihil horum imperavisti. Ob hanc rem quid tibi Mamertini clam dederint pecuniæ, post, si videbitur, ex ipsorum literis testibusque quæremus. Navem vero cybæam maximam, triremis instar, pulcherrimam atque ornatissimam, palam ædificatam sumptu publico, sciente tota Sicilia, per magistratumque Mamertinum tibi datam donatamque esse dico. Hæc navis, onusta præda Siciliensi, cum ipsa quoque esset ex præda, simul cum iste decederet, appulsa Veliam est, cum plurimis rebus, et iis, quas iste Romam mittere cum ceteris furtis noluit, quod erant carissimæ, maximeque eum delectabant. Eam navem nuper egomet vidi Veliæ, multique alii viderunt, pulcherrimam atque ornatissimam, judices. Quæ quidem omnibus,

17 But if the war of the slaves gives him no title to glory, at least he protected his province ably and faithfully against the attacks of the pirates. Let us examine then his administration on this point. First of all, he dispensed with the services of that ship of war which the people of Messana were bound by treaty to furnish to the Romans, because they built for him a ship fitted to carry the plunder of his pro-

vince home to Rome. (17—20.)

qui eam aspexerant, prospectare jam exilium atque explorare fugam domini videbatur.

18 Quid mihi hoc loco respondebis? nisi forte id, quod, tametsi probari nullo modo potest, tamen dici quidem in judicio de pecuniis repetundis necesse est, de tua pecunia ædificatam esse navem. Aude hoc saltem dicere, quod necesse est. Noli metuere, Hortensi, ne quæram, qui licuerit ædificare navem senatori. Antiquæ sunt istæ leges, et mortuæ, quemadmodum tu soles dicere, quæ vetant. Fuit ista res publica quondam, fuit ista severitas in judiciis, ut istam rem accusator in magnis criminibus objiciendam putaret. Quid enim tibi navi? qui si quo publice proficisceris, præsidii et vecturæ causa sumptu publico navigia præbentur, privatim autem nec proficisci quoquam potes, nec arcessere res transmarinas ex iis locis, in quibus te habere nihil licet: deinde cur quicquam contra leges parasti? Valeret hoc crimen in illa vetere severitate ac dignitate rei publicæ. Nunc non modo te hoc crimine non arguo, sed ne illa quidem communi vituperatione reprehendo: tu tibi hoc nunquam turpe, nunquam criminosum, nunquam invidiosum fore putasti, celeberrimo loco palam tibi ædificari onerariam navem in ea provincia, quam tu cum imperio obtinebas? Quid eos loqui, qui videbant; quid existimare eos, qui audiebant, arbitrabare? inanem te navem esse illam in Italiam deducturum? navicularium, cum Romam venisses, esse facturum? Ne illud quidem quisquam poterat suspicari, te in Italia maritimum habere fundum, et ad fructus deportandos onerariam navem comparare. Ejusmodi voluisti de te sermonem esse omnium, palam ut loquerentur, te illam navem parare, quæ prædam ex Sicilia deportaret, et ad ea furta, quæ reliquisses, commearet? Verum hæc omnia, si doces, navem de tua pecunia ædificatam, remitto atque concedo. Sed hoc, homo amentissime, non intelligis priore actione ab istis ipsis Mamertinis, tuis laudatoribus, esse sublatum? Nam dixit Hejus, princeps istius legationis, quæ ad tuam laudationem missa est, navem tibi operis publicis Mamertinorum esse factam, eique faciendæ senatorem Mamertinum publice præfuisse. Reliqua est materies. Hanc Rheginis, ut ipsi dicunt, (tametsi tu negare non potes,) publice, quod Mamertini materiem non habent, imperavisti.

Si et ex quo fit navis, et qui faciunt, imperio tibi tuo, non 19
pretio, præsto fuerunt; ubi tandem istuc latet, quod tu de tua pecunia dicis impensum? At Mamertini in tabulis nihil habent. Primum video, potuisse fieri, ut ex ærario nihil darent. Etenim vel Capitolium, sicut apud majores nostros factum est, publice coactis fabris operisque imperatis, gratis exædificari atque effici potuit: deinde perspicio, (id quod ostendam, cum ipsos produxero, ex ipsorum literis,) multas pecunias isti erogatas in operum locationes falsas atque inanes esse perscriptas. Nam illud minime mirum est, Mamertinos, a quo summum beneficium acceperant, quem sibi amiciorem esse quam populo Romano cognoverant, ejus capiti literis suis pepercisse. Sed si argumento est, Mamertinos tibi pecuniam non dedisse, quia scriptum non habent; sit argumento, tibi stare gratis navem, quia, quid emeris, aut quid locaveris, scriptum proferre non potes. At enim idcirco navem Mamertinis non imperasti, quod sunt fœderati. Dii approbent: habemus hominem in fetialium manibus educatum; unum præter ceteros in publicis religionibus fœderum sanctum ac diligentem: omnes, qui ante te fuerunt, prætores dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactionem fœderis imperarint. Sed tamen tu, sancte homo ac religiose, cur Tauromenitanis item fœderatis navem imperasti? An hoc probabis, in æqua causa populorum sine pretio varium jus et disparem conditionem fuisse? Quid, si ejusmodi esse hæc duo fœdera duorum populorum, judices, doceo, ut Tauromenitanis nominatim cautum et exceptum sit fœdere, *ne navem dare debeant;* Mamertinis in ipso fœdere sanctum atque præscriptum sit, *ut navem dare necesse sit;* istum autem contra fœdus et Tauromenitanis imperasse, et Mamertinis remisisse? numquid dubium poterit esse, quin, Verre prætore, plus Mamertinis cybæa, quam Tauromenitanis fœdus opitulatum sit? Recitentur fœdera.

Isto igitur tuo, quemadmodum ipse prædicas, beneficio; 20
ut res indicat, pretio atque mercede, minuisti majestatem rei publicæ, minuisti auxilia populi Romani, minuisti copias majorum virtute ac sapientia comparatas: sustulisti jus imperii, conditionem sociorum, memoriam fœderis. Qui ex fœdere ipso navem vel usque ad Oceanum, si imperassemus,

sumptu periculoque suo, armatam atque ornatam mittere debuerunt; hi, ne in freto ante sua tecta et domos navigarent, ne sua mœnia portusque defenderent, pretio abs te jus fœderis et imperii conditionem redemerunt. Quid censetis in hoc fœdere faciundo voluisse Mamertinos impendere laboris, operæ, pecuniæ, ne hæc biremis adscriberetur, si id ullo modo possent a nostris majoribus impetrare? Nam, cum hoc munus imponebatur tam grave civitati, inerat, nescio quo modo, in illo fœdere societatis quasi quædam nota servitutis. Quod tum recentibus suis officiis, integra re, nullis populi Romani difficultatibus, a majoribus nostris fœdere assequi non potuerunt; id nunc, nullo officio suo, tot annis post, jure imperii nostri quotannis usurpatum, ac semper retentum, summa in difficultate navium, a C. Verre pretio assecuti sunt.

21 Nor did he require from this same people of Messana either soldiers, seamen, or even that contingent of corn which they were bound not to give, but to sell at a fixed price to the Roman people. (21—23.)

Ac non hoc solum assecuti, ne navem darent. Ecquem nautam, ecquem militem, qui aut in classe aut in præsidio esset, te prætore, per triennium Mamertini dederunt? Denique cum ex senatus consulto, itemque ex lege Terentia et Cassia frumentum æquabiliter emi ab omnibus Siciliæ civitatibus oporteret; id quoque munus leve atque commune Mamertinis remisisti. Dices, frumentum Mamertinos non debere. Quomodo non debere? an, ut ne venderent? non enim erat hoc genus frumenti ex eo genere, quod exigeretur, sed ex eo, quod emeretur. Te igitur auctore et interprete, ne foro quidem et commeatu Mamertini juvare populum Romanum debuerunt. Quæ tandem civitas fuit, quæ deberet? Qui publicos agros arant, certum est, quid e lege censoria debeant: cur his quicquam præterea ex alio genere imperasti? Quid decumani? num quid præter singulas decumas ex lege Hieronica debent? cur his quoque statuisti, quantum ex hoc genere frumenti empti darent? Quid immunes? hi certe nihil debent. At eis non modo imperasti, verum etiam, quo plus darent, quam poterant, hæc sexagena millia modium, quæ Mamertinis remiseras, addidisti. Neque hoc dico, ceteris non recte imperatum: sed Mamertinis, qui erant in eadem causa, et quibus superiores omnes item ut ceteris imperarant, pecuniamque ex senatus consulto et ex lege dissolverant, his dico non recte remissum. Et, ut hoc

beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit, et de consilii sententia Mamertinis se frumentum non imperare pronuntiat. Audite decretum mercenarii prætoris ex ipsius commentario, et cognoscite, quanta in scribendo gravitas, quanta in constituendo jure sit auctoritas. Recita commentarium D. C. S. *Libenter* ait *se facere:* itaque perscribit. Quid, si hoc verbo non esses usus, *libenter?* nos videlicet invitum te quæstum facere putaremus? Ac *de consilii sententia.* Præclarum recitari consilium, judices, audistis. Utrum vobis consilium tandem prætoris recitari videbatur, cum audiebatis nomina, an prædonis improbissimi societas atque comitatus? En fœderum interpretes, societatis pactores, religionis auctores. Nunquam in Sicilia frumentum publice est emptum, quin Mamertinis pro portione imperaretur, antequam hoc delectum præclarumque consilium iste dedit, ut ab his nummos acciperet, ac sui similis esset. Itaque tantum valuit istius decreti auctoritas, quantum debuit ejus hominis, qui, a quibus frumentum emere debuisset, iis decretum vendidisset. Nam statim L. Metellus, ut isti successit, ex C. Sacerdotis et Sex. Peducæi instituto ac literis frumentum Mamertinis imperavit.

Tum illi intellexerunt, se id, quod a malo auctore emis- 22
sent, diutius obtinere non posse. Age porro, tu, qui tam religiosum existimari te voluisti interpretem fœderum, cur Tauromenitanis, cur Netinis frumentum imperasti? quarum civitatum utraque fœderata est. At Netini quidem sibi non defuerunt: ac simul pronuntiasti, libenter te Mamertinis remittere, te adierunt, et eandem suam causam fœderis esse docuerunt. Tu aliter decernere eadem in causa non potuisti. Pronuntias, Netinos frumentum dare non debere: et ab his tamen exigis. Cedo mihi ejusdem prætoris literas et rerum decretarum et frumenti imperati. LITERÆ RERUM DECRETARUM. Quid potius in hac tanta et tam turpi inconstantia suspicari possumus, judices, quam id, quod necesse est; aut isti a Netinis pecuniam, cum posceret, non datam; aut id esse actum, ut intelligerent Mamertini, bene se apud istum tam multa pretia ac munera collocasse, cum idem alii juris ex eadem causa non obtinerent? Hic mihi etiam aude-

bit mentionem facere Mamertinæ laudationis ? in qua quam multa sint vulnera, quis est vestrûm, judices, quin intelligat ? Primum, ut in judiciis, qui decem laudatores dare non potest, honestius est ei, nullum dare, quam illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere. Tot in Sicilia civitates sunt, quibus tu per triennium præfuisti : arguunt ceteræ : paucæ et parvæ et metu repressæ silent : una laudat. Hoc quid est, nisi intelligere, quid habeat utilitatis vera laudatio ; sed tamen ita provinciæ præfuisse, ut hac utilitate necessario sit carendum ? Deinde, quod alio loco antea dixi, quæ est ista tandem laudatio, cujus laudationis legati principes et publice tibi navem ædificatam, et privatim se ipsos abs te spoliatos expilatosque esse dixerunt ? Postremo quid aliud isti faciunt, cum te soli ex Sicilia laudant, nisi testimonio nobis sunt, omnia te sibi esse largitum, quæ tu rei publicæ nostræ detraxeris ? Quæ colonia est in Italia tam bono jure, quod tam immune municipium, quod per hosce annos tam commoda vacatione omnium rerum sit usum, quam Mamertina civitas per triennium ? Soli, ex fœdere quod debuerunt, non dederunt : soli, isto prætore, omnium rerum immunes fuerunt : soli in istius imperio ea conditione vixerunt, ut populo Romano nihil darent, Verri nihil negarent.

23 Verum, ut ad classem, quo ex loco sum digressus, revertar : accepisti a Mamertinis navem contra leges ; remisisti contra fœdera : ita in una civitate bis improbus fuisti, cum et remisisti quod non oportebat, et accepisti quod non licebat. Exigere te oportuit navem, quæ contra prædones, non quæ cum præda navigaret ; quæ defenderet, ne provincia spoliaretur, non quæ spolia provinciæ portaret. Mamertini tibi et urbem, quo furta undique deportares, et navem, in qua exportares, præbuerunt. Illud tibi oppidum receptaculum prædæ fuit : illi homines testes custodesque furtorum : illi tibi et locum furtis et furtorum vehiculum comparaverunt. Itaque ne tum quidem, cum classem avaritia ac nequitia tua perdidisti, Mamertinis navem imperare ausus es : quo tempore in tanta inopia navium tantaque calamitate provinciæ, etiamsi precario essent rogandi, tamen ab iis impetraretur. Reprimebat enim tibi et imperandi vim et

rogandi conatum præclara illa, non populo Romano reddita biremis, sed prætori donata cybæa. Ea fuit merces imperii, auxilii, juris, consuetudinis, fœderis.

24 In the next place, the sums paid by the several states for the maintenance of the ships which they furnished to the Romans, instead of being committed as before to the hands of the several commanders, were all paid to Verres.

Habetis unius civitatis firmum auxilium amissum ac venditum pretio: cognoscite nunc novam prædandi rationem, ab hoc primum excogitatam. Sumptum omnem in classem frumento, stipendio, ceterisque rebus suo quæque navarcho civitas semper dare solebat. Is neque ut accusaretur a nautis committere audebat, et civibus suis rationes ferre debebat; et in omni illo negotio non modo labore, sed etiam periculo suo versabatur. Erat hoc, ut dico, factitatum semper, nec solum in Sicilia, sed in omnibus provinciis; etiam in sociorum et Latinorum stipendio ac sumptu, tum cum illorum auxiliis uti solebamus. Verres post imperium constitutum primus imperavit, ut ea pecunia omnis a civitatibus sibi adnumeraretur, ut is eam pecuniam tractaret, quem ipse præfecisset. Cui potest esse dubium, quamobrem et omnium consuetudinem veterem primus immutaris, et tantam utilitatem per alios tractandæ pecuniæ neglexeris, et tantam difficultatem cum crimine, molestiam cum suspicione susceperis? Deinde alii quæstus instituuntur, ex uno genere navali, videte quam multi: accipere a civitatibus pecuniam, ne nautas darent: pretio certo missos facere nautas: missorum omne stipendium lucrari; reliquis, quod deberet, non dare. Hæc omnia ex civitatum testimoniis cognoscite. Recita testimonia civitatum. Hunccine hominem! hanccine impudentiam, judices! hanc audaciam! civitatibus pro numero militum pecuniarum summas describere; certum pretium, sexcenos nummos, nautarum missionis constituere; quos qui dederat, commeatum totius æstatis abstulerat, iste, quod ejus nautæ nomine pro stipendio frumentoque acceperat, lucrabatur. Ita quæstus duplex unius missionis fiebat. Atque hæc homo amentissimus in tanto prædonum impetu tantoque periculo provinciæ sic palam faciebat, ut et ipsi prædones scirent, et tota provincia testis esset.

25 Thirdly, when a single piratical ship was taken

Cum propter istius hanc avaritiam nomine classis esset in Sicilia, re quidem vera naves inanes, quæ prædam prætori, non quæ prædonibus metum afferrent: tamen, cum P. Cæsetius et P. Tadius decem navibus suis semiplenis naviga-

and brought into Syracuse, Verres selected some of the prisoners for the service and pleasures of his own household, spared the life of their chief for a large bribe, and executed in their place other prisoners, Roman citizens, to make up the full number of sufferers. (25—30.)

rent, navem quandam piratarum, præda refertam, non ceperunt, sed abduxerunt, onere suo plane captam atque depressam. Erat ea navis plena juventutis formosissimæ, plena argenti facti atque signati, multa cum stragula veste. Hæc una navis a classe nostra non capta est, sed inventa ad Megaridem; qui locus est non longe a Syracusis. Quod ubi isti nuntiatum est, tametsi in acta cum mulierculis jacebat ebrius, erexit se tamen, et statim quæstori legatoque suo custodes misit complures, ut omnia sibi integra quam primum exhiberentur. Appellitur navis Syracusas: exspectatur ab omnibus supplicium. Iste, quasi præda sibi advecta, non prædonibus captis, si qui senes aut deformes erant, eos in hostium numero ducit: qui aliquid formæ, ætatis, artificiique habebant, abducit omnes; nonnullos scribis suis, filio cohortique distribuit; symphoniacos sex cuidam amico suo Romam muneri misit. Nox illa tota in exinaniunda navi consumitur. Archipiratam ipsum videt nemo, de quo supplicium sumi oportuit: hodieque omnes sic habent, (quid ejus sit, vos conjectura assequi debetis,) istum clam a piratis ob hunc archipiratam pecuniam accepisse.

26 Conjectura est. Judex esse bonus nemo potest, qui suspicione certa non movetur. Hominem nostis; consuetudinem omnium tenetis, qui ducem prædonum aut hostium ceperit, quam libenter eum palam ante oculos omnium esse patiatur. Hominem in tanto conventu Syracusis vidi neminem, judices, qui archipiratam captum se vidisse diceret; cum omnes, ut mos est, ut solet fieri, concurrerent, quærerent, videre cuperent. Quid accidit, cur tantopere iste homo occultaretur, ut eum ne casu quidem quisquam aspicere posset? Homines maritimi Syracusis, qui sæpe istius ducis nomen audissent, sæpe timuissent, cum ejus cruciatu atque supplicio pascere oculos animumque exsaturare vellent; potestas aspiciendi nemini facta est. Unus plures prædonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea. Ecquando igitur isto fructu quisquam caruit, ut videre piratam captum non liceret? At contra, quacumque iter fecit, hoc jucundissimum spectaculum omnibus victorum captorumque hostium præbebat. Itaque ei concursus fiebant undique, ut non modo ex his oppidis qua ducebantur, sed etiam ex finitimis

visendi causa convenirent. Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Romano fuit et jucundissimus? Quia nihil est victoria dulcius; nullum est autem testimonium victoriæ certius, quam, quos sæpe metueris, eos te vinctos ad supplicium duci videre. Hoc tu quamobrem non fecisti? quamobrem ita pirata iste occultatus est, quasi eum aspici nefas esset? quamobrem supplicium non sumpsisti? quam ob causam hominem reservasti? ecquem scis in Sicilia antea captum archipiratam, qui non securi percussus sit? unum cedo auctorem tui facti: unius profer exemplum. Vivum tu archipiratam servabas: quam ob rem? per triumphum, credo, quem ante currum tuum duceres. Neque enim quicquam tibi erat reliquum, nisi uti, classe populi Romani pulcherrima amissa, provinciaque lacerata, triumphus tibi navalis decerneretur.

Age porro, custodiri ducem prædonum novo more, quam 27
securi feriri omnium exemplo magis placuit. Quæ sunt istæ custodiæ? apud quos homines? quemadmodum est asservatus? Lautumias Syracusanas omnes audistis; plerique nostis. Opus est ingens, magnificum, regum ac tyrannorum: totum est e saxo in mirandam altitudinem depresso, et multorum operis penitus exciso: nihil tam clausum ad exitum, nihil tam septum undique, nihil tam tutum ad custodiam nec fieri nec cogitari potest. In has lautumias, si qui publice custodiendi sunt, etiam ex ceteris oppidis Siciliæ deduci imperantur. Eo quod multos captivos cives Romanos conjecerat, et quod eodem ceteros piratas condi imperarat; intellexit, si hunc subditivum archipiratam in eandem custodiam dedisset, fore, ut a multis in lautumiis verus ille dux quæreretur. Itaque hominem huic optimæ tutissimæque custodiæ non audet committere: denique Syracusas totas timet: amandat hominem—quo? Lilybæum fortasse. Video: tamen homines maritimos non plane reformidat. Minime, judices. Panormum igitur? Audio: quamquam Syracusis, quoniam in Syracusano captus erat, maxime, si minus supplicio affici, at custodiri oportebat. Ne Panormum quidem. Quo igitur? quo putatis? Ad homines a piratarum metu et suspicione alienissimos, a navigando rebusque maritimis remotissimos, ad Centuripinos,

homines maxime mediterraneos, summos aratores; qui nomen nunquam timuissent maritimi prædonis, unum, te prætore, horruissent Apronium, terrestrem archipiratam. Et, ut quivis facile perspiceret, id ab isto actum esse, ut ille suppositus facile et libenter se illum, qui non erat, esse simularet; imperat Centuripinis, ut is victu ceterisque rebus quam liberalissime commodissimeque adhiberetur.

28 Interea Syracusani, homines periti et humani, qui non modo ea, quæ perspicua essent, videre, verum etiam occulta suspicari possent, habebant rationem omnes quotidie piratarum, qui securi ferirentur: quam multos esse oporteret, ex ipso navigio, quod erat captum, et ex remorum numero conjiciebant. Iste, quod omnes, qui artificii aliquid habuerant aut formæ, abduxerat, reliquos si, ut consuetudo est, universos ad palum alligasset, clamorem populi fore suspicabatur, cum tanto plures abducti essent, quam relicti. Propter hanc causam, cum instituisset alios alio tempore producere; tamen in tanto conventu nemo erat, qui non rationem numerumque haberet, et reliquos non desideraret solum, sed etiam posceret et flagitaret. Cum magnus numerus deesset, tum iste homo nefarius in eorum locum, quos domum suam de piratis abduxerat, substituere et supponere cœpit cives Romanos, quos in carcerem antea conjecerat: quorum alios Sertorianos milites fuisse insimulabat, et ex Hispania fugientes ad Siciliam appulsos esse dicebat: alios, qui a prædonibus erant capti, cum mercaturas facerent, aut ob aliquam causam navigarent, sua voluntate cum piratis fuisse arguebat. Itaque alii cives Romani, ne cognoscerentur, capitibus obvolutis e carcere ad palum atque ad necem rapiebantur: alii, cum a multis civibus Romanis cognoscerentur, ab omnibus defenderentur, securi feriebantur. Quorum ego de acerbissima morte crudelissimoque cruciatu dicam, cum eum locum tractare cœpero: et ita dicam, ut, si me in ea querimonia, quam sum habiturus de istius crudelitate et de civium Romanorum indignissima morte, non modo vires, verum etiam vita deficiat, id mihi præclarum et jucundum putem. Hæc igitur est gesta res, hæc victoria præclara: myoparone piratico capto, dux liberatus, symphoniaci Romam missi: formosi homines et adolescentes artifices do-

mum abducti: in eorum locum et ad eorum numerum cives Romani hostilem in modum cruciati et necati: omnis vestis ablata: omne aurum et argentum ablatum et aversum.

At quemadmodum ipse se induit priore actione! Qui tot 29
dies tacuisset, repente in M. Annii, hominis splendidissimi, testimonio, cum is civem Romanum dixisset, archipiratam negasset securi esse percussum, exiluit: conscientia sceleris et furore ex maleficiis concepto excitatus dixit, se, quod sciret, sibi crimini datum iri, pecuniam accepisse, neque de vero archipirata sumpsisse supplicium, ideo se securi non percussisse: domi esse apud sese archipiratas dixit duos. O clementiam populi Romani, seu potius patientiam miram ac singularem! Civem Romanum securi esse percussum, M. Annius, eques Romanus, dicit: taces: archipiratam negat: fateris. Fit gemitus omnium et clamor: cum tamen a præsenti supplicio tuo continuit populus Romanus se et repressit, et salutis suæ rationem judicum severitati reservavit. Quid? sciebas tibi crimini datum iri? Quamobrem sciebas? quamobrem etiam suspicabare? Inimicum habebas neminem: si haberes, tamen non ita vixeras, ut metum judicii propositum habere deberes. An te, id quod fieri solet, conscientia timidum suspiciosumque faciebat? Qui igitur, cum esses cum imperio, jam tum judicium et crimen horrueris: is cum tot testibus arguare, potes de damnatione dubitare? Verum si crimen hoc metuebas, ne quis suppositum abs te esse diceret, qui pro archipirata securi feriretur: utrum tandem tibi ad defensionem firmius fore putasti, in judicio, coactu atque efflagitatu meo, producere ad ignotos tanto post eum, quem archipiratam esse diceres; an recenti re, Syracusis, apud notos, inspectante Sicilia pæne tota, securi ferire? Vide, quid intersit, utrum faciendum fuerit. In illo reprehensio nulla esse potuit; hic defensio nulla est. Itaque illud semper omnes fecerunt: hoc quis ante te, quis præter te fecerit, quæro. Piratam vivum tenuisti. Quem ad finem? Dum cum imperio fuisti. Quam ob causam? quo exemplo? cur tamdiu? cur, inquam, civibus Romanis, quos piratæ ceperant, securi statim percussis, ipsis piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti? Verum esto: sit tibi illud liberum omne tempus, quoad cum imperio fuisti: etiamne priva-

tus? etiamne reus? etiamne pæne damnatus hostium duces privata in domo retinuisti? Unum, alterum mensem, prope annum denique, domi tuæ piratæ, a quo tempore capti sunt, quoad per me licitum est, fuerunt; hoc est, quoad per M'. Glabrionem licitum est, qui, postulante me, produci atque in carcerem condi imperavit.

30 Quod est hujusce rei jus? quæ consuetudo? quod exemplum? Hostem acerrimum atque infestissimum populi Romani, seu potius communem hostem gentium nationumque omnium, quisquam omnium mortalium privatus intra mœnia domi suæ retinere poterit? Quid, si pridie, quam a me tu coactus es confiteri, civibus Romanis securi percussis, prædonum ducem vivere, habitare apud te: si, inquam, pridie domo tua profugisset, si aliquam manum contra populum Romanum facere potuisset: quid diceres? *Apud me habitavit: mecum fuit: ego illum ad judicium meum, quo facilius crimen inimicorum diluere possem, vivum atque incolumem reservavi.* Itane vero? tu tua pericula communi periculo defendes? tu supplicia, quæ debentur hostibus victis, ad tuum, non ad rei publicæ tempus conferes? populi Romani hostis privatis custodiis asservabitur? At etiam qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces reservant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum spectaculum fructumque victoriæ populus Romanus percipere possit: tamen, cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent; idemque dies et victoribus imperii, et victis vitæ finem facit. Et nunc cuiquam credo esse dubium, quin tu id commissurus non fueris, præsertim cum statuisses, ut ais, tibi causam esse dicendam, ut ille archipirata non potius securi feriretur, quam, quod erat ante oculos positum, tuo periculo viveret. Si enim esset mortuus, tu, qui crimen ais te metuisse, quæro, cui probares? cum constaret, istum Syracusis a nullo visum esse archipiratam, ab omnibus desideratum; cum dubitaret nemo, quin abs te pecunia liberatus esset; cum vulgo loquerentur, suppositum in ejus locum, quem pro illo probare velles; cum tu te fassus esses id crimen tanto ante metuisse: si eum diceres esse mortuum, quis te audiret? Nunc, cum vivum nescio quem istum producis, tantum te derideri vides: quid, si aufugis-

set, si vincla rupisset ita, ut Nico ille, nobilissimus pirata, fecit, quem P. Servilius, qua felicitate ceperat, eadem recuperavit: quid diceres? Verum hoc erat: si ille semel verus pirata securi percussus esset, pecuniam illam non haberes: si hic falsus esset mortuus aut profugisset, non esset difficile alium in suppositi locum supponere. Plura dixi, quam volui, de illo archipirata: et tamen ea, quæ certissima sunt hujus criminis argumenta, prætermisi. Volo enim esse totum mihi crimen hoc integrum. Est certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reservetur.

Hac tanta præda auctus, mancipiis, argento, veste locupletatus, nihilo diligentior ad classem ornandam, milites revocandos alendosque esse cœpit: cum ea res non solum provinciæ saluti, verum etiam ipsi prædæ posset esse. Nam æstate summa, quo tempore ceteri prætores obire provinciam et concursare consuerunt, aut etiam in tanto prædonum metu et periculo ipsi navigare: eo tempore ad luxuriem libidinesque suas domo sua regia [quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti solent] contentus non fuit: tabernacula, quemadmodum consuerat temporibus æstivis, quod antea demonstravi, carbaseis intenta velis, collocari jussit in littore: quod est littus in Insula Syracusis post Arethusæ fontem, propter ipsum introitum atque ostium portus, amœno sane et ab arbitris remoto loco. Hic dies æstivos prætor, custos defensorque provinciæ, sic vixit, ut muliebria quotidie convivia essent, vir accumberet nemo præter ipsum et prætextatum filium: (etsi recte sine exceptione dixeram, virum, cum isti essent, neminem fuisse:) nonnunquam etiam libertus Timarchides adhibebatur. Mulieres autem nuptæ nobiles, præter unam mimi Isidori filiam, quam iste propter amorem ab Rhodio tibicine abduxerat, Pipa quædam, uxor Æschrionis Syracusani; de qua muliere plurimi versus, qui in istius cupiditatem facti sunt, tota Sicilia percelebrantur. Erat et Nice, facie eximia, ut prædicatur, uxor Cleomenis Syracusani. Hanc Cleomenes vir amabat: verumtamen hujus libidini adversari nec poterat, nec audebat: et simul ab isto donis beneficiisque plurimis devinciebatur. Illo autem tempore iste, tametsi ea est hominis impudentia, quam nostis, ipse tamen, cum vir esset Syracusis, uxorem ejus parum

31 Fourthly, in order to prosecute more freely an adulterous connection with the wife of a Syracusan, Cleomenes, he appointed this Cleomenes to the command of the Roman fleet. (31, 32.)

poterat animo soluto ac libero tot in acta dies secum habere. Itaque excogitat rem singularem: naves, quibus legatus præfuerat, Cleomeni tradit; classi populi Romani Cleomenem Syracusanum præesse jubet atque imperare. Hoc eo facit, ut ille non solum abesset a domo tum, cum navigaret; sed etiam libenter cum magno honore beneficioque abesset: ipse autem, remoto atque ablegato viro, non liberius, quam antea, (quis enim unquam istius libidini obstitit?) sed paulo solutiore tamen animo secum illam haberet, si non tamquam virum, at tamquam æmulum removisset. Accipit naves sociorum atque amicorum Cleomenes Syracusanus.

32 Quid primum aut accusem aut querar, judices? Siculone homini legati, quæstoris, prætoris denique potestatem, honorem, auctoritatem dari? Si te impediebat ista conviviorum mulierumque occupatio, ubi quæstores? ubi legati? ubi ternis denariis æstimatum frumentum? ubi muli? ubi tabernacula? ubi tot tantaque ornamenta magistratibus et legatis a senatu populoque Romano permissa et data? denique ubi præfecti, ubi tribuni tui? Si civis Romanus dignus isto negotio nemo fuit; quid civitates, quæ in amicitia fideque populi Romani perpetuo manserant? ubi Segestana? ubi Centuripina civitas? quæ cum officiis, fide, vetustate, tum etiam cognatione populi Romani nomen attingunt. O dii immortales! Quid? si harum ipsarum civitatum militibus, navibus, navarchis Syracusanus Cleomenes jussus est imperare, nonne omnis honos ab isto dignitatis, æquitatis, officiique sublatus est? Ecquod in Sicilia bellum gessimus, quin Centuripinis sociis, Syracusanis hostibus uteremur? Atque hæc ego ad memoriam vetustatis, non ad contumeliam civitatis referri volo. Itaque ille vir clarissimus summusque imperator, M. Marcellus, cujus virtute captæ, misericordia conservatæ sunt Syracusæ, habitare in ea parte urbis, quæ insula est, Syracusanorum neminem voluit. Hodie, inquam, in ea parte Syracusanum habitare non licet. Est enim locus, quem vel pauci possent defendere. Committere igitur eum non fidelissimis hominibus noluit: simul quod ab illa parte urbis navibus aditus ex alto est. Quamobrem qui nostros exercitus sæpe excluserant, iis claustra loci committenda non existimavit. Vide, quid intersit inter tuam libi-

dinem majorumque auctoritatem; inter amorem furoremque tuum et illorum consilium atque prudentiam. Illi aditum littoris Syracusanis ademerunt: tu imperium maritimum concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, qua naves accedere possent, noluerunt: tu classi et navibus Syracusanum præesse voluisti. Quibus illi urbis suæ partem ademerunt, iis tu nostri imperii partem dedisti: et, quorum sociorum opera Syracusani nobis dicto audientes sunt, eos Syracusanis dicto audientes esse jussisti.

33 Cleomenes was a commander worthy of the man who had appointed him. The fleet was attacked by the pirates: Cleomenes was the first to fly, and effected his escape: the fleet was pursued, some of the ships were taken, the rest were run ashore; their crews escaped by land, but the ships were burnt

Egreditur in Centuripina quadriremi Cleomenes e portu: sequitur Segestana navis, Tyndaritana, Herbitensis, Heracliensis, Apolloniensis, Haluntina: præclara classis in speciem, sed inops et infirma propter dimissionem propugnatorum atque remigum. Tamdiu in imperio suo classem iste prætor diligens vidit, quamdiu convivium ejus flagitiosissimum prætervecta est: ipse autem, qui visus multis diebus non esset, tum se tamen in conspectum nautis paulisper dedit. Stetit soleatus prætor populi Romani cum pallio purpureo tunicaque talari, muliercula nixus, in littore. Jam hoc istum vestitu Siculi civesque Romani permulti sæpe viderunt. Posteaquam paulum provecta classis est, et Pachynum quinto die denique appulsa: nautæ fame coacti radices palmarum agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Siciliæ, multitudo, colligebant, et his miseri perditique alebantur. Cleomenes autem, qui alterum se Verrem cum luxuria ac nequitia, tum etiam imperio, putaret; similiter totos dies in litore, tabernaculo posito, perpotabat.

34 by the enemy within sight of Syracuse.

Ecce autem repente, ebrio Cleomene, esurientibus ceteris, nuntiatur naves esse piratarum in portu Odysseæ; nam ita is locus nominatur: nostra autem classis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quod erat terrestre præsidium non re, sed nomine, speravit, iis militibus, quos ex eo loco deduxisset, explere se numerum nautarum et remigum posse. Reperta est eadem istius hominis avarissimi ratio in præsidiis, quæ in classibus; nam erant perpauci reliqui, ceteri dimissi. Princeps Cleomenes in quadriremi Centuripina malum erigi, vela fieri, præcidi ancoras imperavit: et simul, ut se ceteri sequerentur, signum dari jussit. Hæc Centuri-

pina navis erat incredibili celeritate velis: nam scire isto prætore nemo poterat, quid quæque navis remis facere posset; etsi in hac quadriremi, propter honorem et gratiam Cleomenis, minime multi remiges et milites deerant. Evolarat jam e conspectu fere fugiens quadriremis, cum etiamtum ceteræ naves uno in loco moliebantur. Erat animus in reliquis. Quamquam erant pauci, quoquo modo res se habebat, pugnare tamen se velle clamabant: et, quod reliquum vitæ viriumque fames fecerat, id ferro potissimum reddere volebant. Quodsi Cleomenes non tanto ante fugisset, aliqua tamen ad resistendum ratio fuisset. Erat enim sola illa navis constrata, et ita magna, ut propugnaculo ceteris posset esse; quæ, si in prædonum pugna versaretur, urbis instar habere inter illos piraticos myoparones videretur: sed tum inopes, relicti ab duce præfectoque classis, eundem necessario cursum tenere cœperunt. Helorum versus, ut ipse Cleomenes, ita ceteri navigabant: neque hi tam prædonum impetum fugiebant, quam imperatorem sequebantur. Tum ut quisque in fuga postremus, ita periculo princeps erat: postremam enim quamque navem piratæ primam adoriebantur. Ita prima Haluntinorum navis capitur, cui præerat Haluntinus, homo nobilis, Phylarchus; quem ab illis prædonibus Locrenses postea publice redemerunt: ex quo vos priore actione jurato rem omnem causamque cognostis. Deinde Apolloniensis navis capitur, et ejus præfectus Anthropinus occiditur.

35 Hæc dum aguntur, interea jam Cleomenes ad Helori littus pervenerat: jam sese in terram e navi ejecerat, quadrirememque fluctuantem in salo reliquerat. Reliqui præfecti navium, cum in terram imperator exisset, cum ipsi neque repugnare, neque mari effugere ullo modo possent, appulsis ad Helorum navibus, Cleomenem persecuti sunt. Tum prædonum dux Heracleo, repente, præter spem, non sua virtute, sed istius avaritia nequitiaque victor, classem pulcherrimam populi Romani, in littus expulsam et ejectam, cum primum advesperasceret, inflammari incendique jussit. O tempus miserum atque acerbum provinciæ Siciliæ! o casum illum multis innocentibus calamitosum funestumque! o istius nequitiam ac turpitudinem singularem! Una atque eadem

nox erat, qua prætor amoris turpissimi flamma, classis populi Romani prædonum incendio conflagrabat. Affertur nocte intempesta gravis hujusce mali nuntius Syracusas: curritur ad prætorium, quo istum ex illo præclaro convivio reduxerant paulo ante mulieres cum cantu atque symphonia. Cleomenes, quamquam nox erat, tamen in publico esse non audet: includit se domi: neque aderat uxor, quæ consolari hominem in malis posset. Hujus autem præclari imperatoris ita erat severa domi disciplina, ut in re tanta et tam gravi nuntio nemo admitteretur, nemo esset, qui auderet aut dormientem excitare, aut interpellare vigilantem. Jam vero, re ab omnibus cognita, concursabat urbe tota maxima multitudo. Non enim, sicut erat nuper consuetudo, prædonum adventum significabat ignis e specula sublatus aut tumulo; sed flamma ex ipso incendio navium et calamitatem acceptam et periculum reliquum nuntiabat.

Cum prætor quæreretur, et constaret neminem ei nun- 36
tiasse; fit ad domum ejus cum clamore concursus atque impetus. Tum iste excitatus audit rem omnem ex Timarchide: sagum sumit. Lucebat jam fere: procedit in medium, vini, somni, stupri plenus. Excipitur ab omnibus ejusmodi clamore, ut ei Lampsaceni periculi similitudo versaretur ante oculos. Hoc etiam majus videbatur, quod in odio simili multitudo hominum hæc erat maxima. Tum istius acta commemorabatur: tum flagitiosa illa convivia: tum appellabantur a multitudine mulieres nominatim: tum quærebant ex ipso palam, tot dies continuos, per quos nunquam visus esset, ubi fuisset, quid egisset? tum imperator ab isto præpositus Cleomenes flagitabatur: neque quicquam propius est factum, quam ut illud Uticense exemplum de Hadriano transferretur Syracusas, ut duo sepulchra duorum prætorum improborum duabus in provinciis constituerentur. Verum habita est a multitudine ratio temporis, habita est tumultus, habita etiam dignitatis existimationisque communis, quod is est conventus Syracusis civium Romanorum, ut non modo illa provincia, verum hac etiam re publica dignissimus existimetur. Confirmant ipsi se, cum hic etiamtum semisomnis stuperet: arma capiunt: totum forum atque Insulam, quæ est urbis magna pars, complent. Unam illam noctem solam

prædones ad Helorum commorati, cum fumantes etiam nostras naves reliquissent, accedere incipiunt Syracusas. Qui videlicet sæpe audissent, nihil esse pulchrius, quam Syracusarum mœnia ac portus, statuerant, sese, si ea Verre prætore non vidissent, nunquam esse visuros.

37 Ac primo ad illa æstiva prætoris accedunt, ipsam illam ad partem littoris, ubi iste per eos dies, tabernaculis positis, castra luxuriæ collocarat. Quem posteaquam inanem locum offenderunt, et prætorem commosse ex eo loco castra senserunt; statim sine ullo metu in portum ipsum penetrare cœperunt. Cum in portum dico, judices, (explanandum est enim diligentius eorum causa, qui locum ignorant,) in urbem dico atque in urbis intimam partem venisse piratas. Non enim portu illud oppidum clauditur, sed urbe portus ipse cingitur et continetur: ut non alluantur mari mœnia extrema, sed ipse influat in urbis sinum portus. Hic, te prætore, Heracleo pirata cum quatuor myoparonibus parvis ad arbitrium suum navigavit. Pro dii immortales! piraticus myoparo, cum imperii populi Romani nomen ac fasces essent Syracusis, usque ad forum Syracusanorum et ad omnes crepidines urbis accessit: quo neque Carthaginiensium gloriosissimæ classes, cum mari plurimum poterant, multis bellis sæpe conatæ, unquam aspirare potuerunt; neque populi Romani invicta ante te prætorem gloria illa navalis unquam, tot Punicis Siciliensibusque bellis, penetrare potuit: qui locus ejusmodi est, ut ante Syracusani in mœnibus suis, in urbe, in foro hostem armatum ac victorem, quam in portu ullam hostium navem viderint. Hic, te prætore, prædonum naviculæ pervagatæ sunt, quo Atheniensium classis sola post hominum memoriam CCC navibus, vi ac multitudine invasit: quæ in eo ipso portu, loci ipsius portusque natura, victa atque superata est. Hic primum opes illius civitatis comminutæ depressæque sunt: in hoc portu Atheniensium nobilitatis, imperii, gloriæ naufragium factum existimatur.

Then following up their victory the pirates advanced to Syracuse, penetrated into the great port itself, and there sailed about at their leisure under the eyes of the Roman prætor, in mockery of the Roman name.

38 Eone pirata penetravit, quo simulatque adisset, non modo a latere, sed etiam a tergo magnam partem urbis relinqueret? Insulam totam prætervectus est, quæ est urbs Syracusis suo nomine ac mœnibus, quo in loco majores (ut ante dixi) Syracusanum habitare vetuerunt; quod, qui illam

partem urbis tenerent, in eorum potestatem portum futurum intelligebant. At quemadmodum est pervagatus? Radices palmarum agrestium, quas in nostris navibus invenerant, jactabant, ut omnes istius improbitatem et calamitatem Siciliæ possent cognoscere. Siculosne milites? aratorumne liberos? quorum patres tantum labore suo frumenti exarabant, ut populo Romano totique Italiæ suppeditare possent, eosne, in insula Cereris natos, ubi primum fruges inventæ esse dicuntur, eo cibo esse usos, a quo majores eorum ceteros quoque, frugibus inventis, removerunt? Te prætore, Siculi milites palmarum stirpibus, piratæ Siculo frumento alebantur. O spectaculum miserum atque acerbum! ludibrio esse urbis gloriam! populi Romani nomen! hominum conventum atque multitudinem! piratico myoparone, in portu Syracusano, de classe populi Romani triumphum agere piratam; cum prætoris nequissimi inertissimique oculos prædonum remi respergerent! Posteaquam e portu piratæ non metu aliquo affecti, sed satietate exierunt; tum cœperunt quærere homines causam illius tantæ calamitatis. Dicere omnes et palam disputare, minime esse mirandum, si, remigibus militibusque dimissis, reliquis egestate et fame perditis, prætore tot dies cum mulierculis perpotante, tanta ignominia et calamitas esset accepta. Hæc autem istius vituperatio atque infamia confirmabatur eorum sermone, qui a suis civitatibus illis navibus præpositi fuerant; qui ex illo numero reliqui Syracusas, classe amissa, refugerant. Dicebant, quos ex sua quisque nave missos sciret esse. Res erat clara: neque solum argumentis, sed etiam certis testibus istius audacia tenebatur.

39 Homo certior fit, agi nihil in foro et conventu tota die, nisi hoc quæri ex navarchis, quemadmodum classis sit amissa: illos respondere, et docere unumquemque, missione remigum, fame reliquorum, Cleomenis timore et fuga. Quod posteaquam iste cognovit, hanc rationem habere cœpit. Causam sibi dicendam esse statuerat jam ante, quam hoc usu venit, ita ut ipsum priore actione dicere audistis. Videbat, illis navarchis testibus, tantum hoc crimen sustinere se nullo modo posse. Consilium capit primo stultum, verumtamen clemens. Navarchos ad se vocari jubet.

The conclusion of the story is of a piece with the beginning. To divert from himself the general odium, Verres accused the commanders of the

different ships of having betrayed the fleet to the enemy, and put them all to death, except Cleomenes, demanding money from their relations for the very permission to perform the last offices to their remains. (39—52.)

Veniunt. Accusat eos, quod ejusmodi sermones de se habuerint: rogat, ut [id facere desistant, et] in sua quisque dicat navi se tantum habuisse nautarum, quantum oportuerit, neque quemquam esse dimissum. Illi enimvero se ostendunt, quod vellet, esse facturos. Iste non procrastinat: advocat amicos statim: quærit ex his singillatim, quot quisque nautas habuerit: respondit unusquisque, ut erat præceptum. Iste in tabulas refert: obsignat signis amicorum providens homo; ut contra hoc crimen, si quando opus esset, hac videlicet testificatione uteretur. Derisum esse credo hominem amentem a suis consiliariis, et admonitum, hasce ei tabulas nihil profuturas: etiam plus ex nimia prætoris diligentia suspicionis in eo crimine futurum. Jam iste erat hac stultitia multis in rebus usus, ut publice quoque, quæ vellet, in literis civitatum et tolli et referri juberet; quæ omnia nunc intelligit sibi nihil prodesse, posteaquam certis literis, testibus, auctoritatibusque convincitur.

40 Ubi hoc videt, illorum confessionem, testificationem suam, tabellas sibi nullo adjumento futuras; init consilium, non improbi prætoris, (nam id quidem esset ferendum,) sed importuni atque amentis tyranni. Statuit, si hoc crimen extenuari vellet, (nam omnino tolli posse non arbitrabatur,) navarchos omnes, testes sui sceleris, vita esse privandos. Occurrebat illa ratio: quid de Cleomene fiet? poterone animadvertere in eos, quos dicto audientes esse jussi; missum facere eum, cui potestatem imperiumque permisi? poterone eos afficere supplicio, qui Cleomenem secuti sunt; ignoscere Cleomeni, qui secum fugere et se consequi jussit? poterone esse in eos vehemens, qui naves non modo inanes habuerunt, sed etiam apertas; in eum dissolutus, qui solus habuerit constratam navem et minus exinanitam? pereat Cleomenes una. Ubi fides? ubi execrationes? ubi dexteræ complexusque? ubi illud contubernium muliebris militiæ in illo delicatissimo littore? fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur. Vocat Cleomenem: dicit ei, se statuisse animadvertere in omnes navarchos: ita sui periculi rationes ferre ac postulare. Tibi uni parcam; et potius istius culpæ crimen vituperationemque inconstantiæ suscipiam, quam aut in te sim crudelis, aut tot tam graves testes vivos incolu-

mesque esse patiar. Agit gratias Cleomenes, approbat consilium: dicit, ita fieri oportere. Admonet tamen illud, quod istum fugerat, in Phalacrum Centuripinum, navarchum, non posse animadverti, propterea quod secum una fuisset in Centuripina quadriremi. Quid ergo? iste homo ex ejusmodi civitate, adolescens nobilissimus, testis relinquetur? In præsentia, inquit Cleomenes, quoniam ita necesse est; sed post aliquid videbimus, ne iste nobis obstare possit.

Hæc posteaquam acta et constituta sunt, procedit iste 41
repente prætorio, inflammatus scelere, furore, crudelitate: in forum venit: navarchos vocari jubet. Qui nihil metuerent, nihil suspicarentur, statim accurrunt. Iste hominibus miseris innocentibusque injici catenas imperat. Implorare illi fidem prætoris, et, quare id faceret, rogare. Tum iste hoc causæ dicit, quod classem prædonibus prodidissent. Fit clamor et admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam atque audaciam, ut aut aliis causam calamitatis attribueret, quæ omnis propter avaritiam ipsius accidisset; aut, cum ipse prædonum socius arbitraretur, aliis proditionis crimen inferret: deinde, hoc quintodecimo die crimen esse natum, postquam classis esset amissa. Cum hæc ita fierent, quærebatur, ubi esset Cleomenes: non quo ipsum, cujusmodi est, quisquam supplicio, propter illud incommodum, dignum putaret: nam quid Cleomenes facere potuit? (non enim possum quemquam insimulare falso:) quid, inquam, magnopere potuit Cleomenes facere, istius avaritia navibus exinanitis? Atque eum vident sedere ad latus prætoris, et ad aurem familiariter, ut solitus erat, insusurrare. Tum vero omnibus indignissimum visum est, homines honestissimos, electos ex suis civitatibus, in ferrum et vincula conjectos; Cleomenem propter flagitiorum ac turpitudinum societatem familiarissimum esse prætori. Apponitur his tum accusator Nævius Turpio quidam, qui C. Sacerdote prætore injuriarum damnatus est, homo bene appositus ad istius audaciam; quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumnia, præcursorem habere solebat et emissarium.

Veniunt Syracusas parentes propinquique miserorum ado- 42
lescentium, hoc repentino calamitatis suæ nuntio commoti: vinctos aspiciunt catenis liberos suos, cum istius avaritiæ

pœnam collo et cervicibus suis sustinerent: adsunt, defendunt, proclamant, fidem tuam, quæ nusquam erat, nec umquam fuit, implorant. Pater aderat Dexo Tyndaritanus, homo nobilissimus, hospes tuus, cujus tu domi fueras, quem hospitem appellaras. Eum cum illa ætate miseria videres præditum, non te ejus lacrimæ, non senectus, non hospitii jus atque nomen a scelere aliquam ad partem humanitatis revocare potuit? Sed quid ego hospitii jura in hac immani bellua commemoro? Qui Sthenium Thermitanum, hospitem suum, cujus domum per hospitium exhausit et exinanivit, absentem in reos retulerit, causa indicta capite damnarit; ab eo nunc hospitiorum jura atque officia quæramus? cum homine enim crudeli nobis res est, an cum fera atque immani bellua? Te lacrimæ patris de innocentis filii periculo non movebant: cum patrem domi reliquisses, filium tecum haberes; te neque præsens filius de liberorum caritate, neque absens pater de indulgentia patria commonebat. Catenas habebat hospes tuus Aristeus, Dexonis filius. Quid ita? Prodiderat classem: quod ob præmium? Deseruerat: quid Cleomenes? Ignavus fuerat: at eum tu ob virtutem corona ante donaras. Dimiserat nautas: ab omnibus tu mercedem missionis acceperas. Alter parens ex altera parte erat Herbitensis Eubulida, homo domi suæ clarus et nobilis; qui, quia Cleomenem in defendendo filio læserat, nudus pæne est destitutus. Quid erat autem, quod quisquam diceret aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At causa cogit. Moriere, si appellaris: nunquam enim iste cuiquam est mediocriter minatus. At remiges non erant. Prætorem tu accusas? frange cervices. Si neque prætorem neque prætoris æmulum appellare licebit, cum in his duobus tota causa sit; quid futurum est?

43 Dicit etiam causam Heraclius Segestanus, homo domi suæ nobilissimo loco natus. Audite, ut vestra humanitas postulat, judices: audietis enim de magnis incommodis injuriisque sociorum. Hunc scitote fuisse Heraclium in ea causa, qui propter gravem morbum oculorum tum non navigarit, et jussu ejus, qui potestatem habuit, in commeatu Syracusis remanserit. Is certe neque classem prodidit, neque metu perterritus fugit, neque exercitum deseruit.

Etenim tunc esset hoc animadversum, cum classis Syracusis proficiscebatur. Is tamen in eadem causa fuit, quasi esset in aliquo manifesto scelere deprehensus; in quem ne falsi quidem causa criminis conferri potuit. Fuit in illis navarchis Heracliensis quidam Furius, (nam habent illi nonnulla hujuscemodi Latina nomina,) homo, quamdiu vixit, non domi suæ solum, post mortem tota Sicilia clarus et nobilis. In quo homine tantum animi fuit, non solum ut istum libere læderet; nam id quidem, quoniam moriendum videbat, sine periculo se facere intelligebat: verum, morte proposita, cum lacrimans in carcere mater noctes diesque assideret, defensionem causæ suæ scripsit; quam nunc nemo est in Sicilia, quin habeat, quin legat, quin tui sceleris et crudelitatis ex illa oratione commonefiat. In qua docet, quot a civitate sua nautas acceperit: quot, et quanti quemque dimiserit: quot secum habuerit: item de ceteris navibus dicit: quæ cum apud te diceret, virgis oculi verberabantur. Ille morte proposita, facile dolorem corporis patiebatur: clamabat, id quod scriptum reliquit, *Facinus esse indignum, plus impudicissimæ mulieris apud te de Cleomenis salute, quam de sua vita lacrimas matris valere.* Deinde etiam illud video esse dictum, quod, si recte vos populus Romanus cognovit, non falso ille de vobis jam in morte ipsa prædicavit: *Non posse Verrem testes interficiendo crimina sua extinguere: graviorem apud sapientes judices se fore ab inferis testem, quam si vivus in judicium produceretur: tum, avaritiæ solum, si viveret; nunc, cum ita esset necatus, sceleris, audaciæ, crudelitatis testem fore.* Jam illa præclara, *Non testium modo catervas, cum tua res ageretur, sed ab diis manibus innocentium pœnas scelerumque furias in tuum judicium esse venturas: sese ideo leviorem suum casum fingere, quod jam ante aciem securium tuarum, Sextiique, tui carnificis, vultum et manum vidisset, cum in conventu civium Romanorum jussu tuo securi cives Romani ferirentur.* Ne multa, judices; libertate, quam vos sociis dedistis, hac ille in acerbissimo supplicio miserrimæ servitutis abusus est.

Condemnat omnes de consilii sententia: tamen neque iste 44
in tanta re, tot hominum causa, P. Vettium ad se arcessit,

quæstorem suum, cujus consilio uteretur; neque P. Cervium, talem virum, legatum, qui, quia legatus, isto prætore, in Sicilia fuit, primus ab isto judex rejectus est: sed de latronum, hoc est, de comitum suorum sententia, condemnat omnes. Hic cuncti Siculi, fidelissimi atque antiquissimi socii, plurimis affecti beneficiis a majoribus nostris, graviter commoventur, et de suis periculis fortunisque omnibus pertimescunt. Illam clementiam mansuetudinemque nostri imperii tantam in crudelitatem inhumanitatemque esse conversam! Condemnari tot homines uno tempore, nullo crimine! Defensionem suorum furtorum prætorem improbum ex indignissima morte innocentium quærere! Nihil addi jam videtur, judices, ad hanc improbitatem, amentiam, crudelitatemque posse: et recte nihil videtur. Nam si cum aliorum improbitate certet, longe omnes multumque superavit. Sed secum ipse certat: id agit, ut semper superius suum facinus novo scelere vincat. Phalacrum Centuripinum dixeram exceptum esse a Cleomene, quod in ejus quadriremi Cleomenes vectus esset: tamen, quia pertimuerat adolescens, quod eandem suam causam videbat esse, quam illorum, qui innocentes peribant, accedit ad hominem Timarchides: a securi negat esse ei periculum; virgis ne cæderetur, monet ut caveat. Ne multa, ipsum dicere adolescentem audistis, se ob hunc metum pecuniam Timarchidi numerasse. Levia hæc sunt in hoc reo. Metum virgarum navarchus nobilissimæ civitatis pretio redemit; humanum est: alius, ne condemnaretur, pecuniam dedit; usitatum. Non vult populus Romanus obsoletis criminibus accusari Verrem: nova postulat, inaudita desiderat: non de prætore Siciliæ, sed de nefario tyranno fieri judicium arbitratur.

45 Includuntur in carcerem condemnati: supplicium constituitur in illos; sumitur de miseris parentibus navarchorum: prohibentur adire ad filios: prohibentur liberis suis cibum vestitumque ferre. Patres hi, quos videtis, jacebant in limine, matresque miseræ pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberûm exclusæ; quæ nihil aliud orabant, nisi ut filiorum postremum spiritum ore excipere liceret. Aderat janitor carceris, carnifex prætoris, mors terrorque sociorum et civium, lictor Sextius; cui ex omni

gemitu doloreque certa merces comparabatur. Ut adeas, tantum dabis: ut cibum tibi intro ferre liceat, tantum. Nemo recusabat. Quid? ut uno ictu afferam mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne sæpius feriatur? ne cum sensu doloris aliquo spiritus auferatur? Etiam ob hanc causam pecunia dabatur. O magnum atque intolerandum dolorem! O gravem acerbamque fortunam! Non vitam liberûm, sed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes. Atque ipsi etiam adolescentes cum Sextio suo de plaga et de uno illo ictu loquebantur, idque postremum parentes suos liberi orabant, ut levandi cruciatus sui causa lictori pecunia daretur. Multi et graves dolores inventi parentibus et propinquis; multi: verumtamen mors sit extrema. Non erit. Estne aliquid ultra, quo progredi crudelitas possit? Reperietur. Nam illorum, cum erunt securi percussi ac necati, corpora feris objicientur. Hoc si luctuosum est parentibus, redimant pretio sepeliendi potestatem. Onasum Segestanum, hominem nobilem, dicere audistis, se ob sepulturam Heraclii navarchi pecuniam Timarchidi numerasse, ne hoc posses dicere, *Patres enim veniunt, amissis filiis, irati:* vir primarius, homo nobilissimus, dicit; neque de filio dicit. Jam hoc, quis tum fuit Syracusis, quin audierit, quin sciat, has Timarchidi pactiones sepulturæ cum vivis etiam illis esse factas? Non palam cum Timarchide loquebantur? non omnes omnium propinqui adhibebantur? non palam vivorum funera locabantur? Quibus omnibus rebus actis atque decisis, producuntur e carcere, deligantur.

Quis tam fuit illo tempore ferreus, quis tam inhumanus, 46
præter unum te, qui non illorum ætate, nobilitate, miseria commoveretur? ecquis fuit, quin lacrimaretur? quin ita calamitatem illam putaret illorum, ut fortunam tamen non alienam, periculum autem commune arbitraretur? Feriuntur securi. Lætaris tu in omnium gemitu et triumphas, testes avaritiæ tuæ gaudes esse sublatos. Errabas, Verres, et vehementer errabas, cum te maculas furtorum et flagitiorum tuorum sociorum innocentium sanguine eluere arbitrabare: præceps amentia ferebare, qui te existimares avaritiæ vulnera crudelitatis remediis posse sanare. Etenim quamquam

illi sunt mortui sceleris tui testes, tamen eorum propinqui neque tibi, neque illis desunt: tamen ex ipso illo numero navarchorum aliqui vivunt et adsunt; quos, ut mihi videtur, ad illorum innocentium pœnas fortuna et ad hanc causam reservavit. Adest Phylarchus Haluntinus, qui, quia cum Cleomene non fugit, oppressus a prædonibus et captus est: cui calamitas saluti fuit: qui, nisi captus a piratis esset, in hunc prædonem sociorum incidisset. Dicit is pro testimonio de missione nautarum, de fame, de Cleomenis fuga. Adest Centuripinus Phalacrus, in amplissima civitate amplissimo loco natus: eadem dicit; nulla in re discrepat.

47 Per deos immortales! quo tandem animo sedetis, judices? aut hæc quemadmodum audistis? Utrum ego desipio, et plus quam satis est doleo tanta calamitate miseriaque sociorum? an vos quoque hic acerbissimus innocentium cruciatus et mæror pari sensu doloris afficit? Ego enim cum Herbitensem, cum Heracliensem securi percussum esse dico, versatur mihi ante oculos indignitas calamitatis. Eorumne populorum cives, eorum agrorum alumnos, ex quibus maxima vis frumenti quotannis plebi Romanæ illorum operis ac laboribus quæritur, qui a parentibus spe nostri imperii nostræque æquitatis suscepti educatique sunt, ad C. Verris nefariam immanitatem et ad ejus funestam securim esse servatos? Cum mihi Tyndaritani illius venit in mentem, cum Segestani, tum jura simul civitatum atque officia considero. Quas urbes P. Africanus etiam ornandas esse spoliis hostium arbitratus est, eas C. Verres non solum illis ornamentis, sed etiam viris nobilissimis nefario scelere privavit. En quod Tyndaritani libenter prædicent: *Nos in septemdecim populis Siciliæ numeramur: nos semper omnibus Punicis Siciliensibusque bellis amicitiam fidemque populi Romani secuti sumus: a nobis populo Romano semper et belli adjumenta et pacis ornamenta ministrata sunt.* Multum vero hæc his jura profuerunt in istius imperio ac potestate. Vestros quondam nautas contra Carthaginem Scipio duxit, at nunc navem contra prædones pæne inanem Cleomenes ducit. Vobiscum Africanus hostium spolia et præmia laudis communicavit: at nunc per me spoliati, nave a prædonibus abducta, ipsi in loco hostium numeroque ducimini. Quid vero? illa

Segestanorum non solum literis tradita, neque commemorata verbis, sed multis officiis illorum usurpata et comprobata cognatio, quos tandem fructus hujusce necessitudinis in istius imperio tulit? Nempe hoc jure fuit, judices, ut ex sinu patriæ nobilissimus adolescens istius carnifici Sextio dederetur. Cui civitati majores nostri maximos agros atque optimos concesserunt; quam immunem esse voluerunt: hæc apud te cognationis, fidelitatis, vetustatis, auctoritatis ne hoc quidem jus obtinuit, ut unius honestissimi atque innocentissimi civis mortem ac sanguinem deprecaretur.

Quo confugient socii? quem implorabunt? qua spe de- 48
nique, ut vivere velint, tenebuntur, si vos eos deseretis? Ad senatum venient? Quid? ut de Verre supplicium sumant? non est usitatum, non senatorium. Ad populum Romanum confugient? Facilis est causa populi; legem enim se sociorum causa jussisse, et vos ei legi custodes ac vindices præposuisse dicet. Hic locus igitur est unus, quo perfugiant: hic portus, hæc ara sociorum: quo quidem nunc non ita confugiunt, ut antea in suis repetendis rebus solebant. Non argentum, non aurum, non vestem, non mancipia repetunt; non ornamenta, quæ ex urbibus fanisque erepta sunt: metuunt homines imperiti, ne jam hoc populus Romanus concedat, et ita fieri velit. Patimur enim multos jam annos, et silemus, cum videamus, ad paucos homines omnium nationum pecunias pervenire. Quod eo magis ferre animo æquo et concedere videmur, quia nemo istorum dissimulat, nemo laborat, ut obscura sua cupiditas esse videatur. In urbe nostra pulcherrima atque ornatissima quod signum, quæ tabula picta est, quæ non ab hostibus victis capta atque deportata sit? At istorum villæ sociorum fidelissimorum plurimis et pulcherrimis spoliis ornatæ refertæque sunt. Ubi pecunias exterarum nationum esse arbitramini, quæ nunc omnes egent, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletum, Chium, Samum, totamque Asiam, Achaiam, Græciam, Siciliam tam in paucis villis inclusas esse videatis? Sed, ut dico, hæc omnia jam socii vestri relinquunt et negligunt, judices. Ne publice a populo Romano spoliarentur, officiis ac fide providerunt: paucorum cupiditati tum, cum obsistere non poterant, tamen sufficere aliquo modo poterant:

nunc vero jam adempta est non modo resistendi, verum etiam suppeditandi facultas. Itaque res suas negligunt: pecunias, quo nomine judicium hoc appellatur, non repetunt; relinquunt. Hoc jam ornatu ad vos confugiunt. Aspicite, aspicite, judices, squalorem sordesque sociorum.

49 Sthenius hic Thermitanus cum hoc capillo atque veste, domo sua tota expilata, mentionem tuorum furtorum non facit: sese ipsum abs te repetit, nihil amplius: totum enim tua libidine et scelere ex sua patria, in qua multis virtutibus ac beneficiis princeps fuit, sustulisti. Dexo hic, quem videtis, non quæ publice Tyndaride, non quæ privatim sibi eripuisti, sed unicum abs te miser filium optimum atque innocentissimum flagitat. Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam domum, sed ex tua calamitate cineri atque ossibus filii sui solatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Eubulida hoc tantum exacta ætate laboris itinerisque suscepit, non ut aliquid de suis bonis recuperaret, sed ut, quibus oculis cruentas cervices filii sui viderat, iis te condemnatum videret. Si per L. Metellum licitum esset, judices, matres illorum, uxores, sororesque veniebant: quarum una, cum ego ad Heracliam noctu accederem, cum omnibus matronis ejus civitatis et cum multis facibus mihi obviam venit, et ita, me suam salutem appellans, te suum carnificem nominans, filii nomen implorans, mihi ad pedes misera jacuit, quasi ego ejus excitare filium ab inferis possem. Faciebant hoc idem ceteris in civitatibus grandes natu matres, et item parvi liberi miserorum: quorum utrorumque ætas laborem et industriam meam, fidem et misericordiam vestram requirebat. Itaque ad me, judices, hanc querimoniam præter ceteras Sicilia detulit: lacrimis ego huc, non gloria inductus accessi: ne falsa damnatio, ne carcer, ne catenæ, ne verbera, ne secures, ne cruciatus sociorum, ne sanguis innocentium, ne denique etiam exsanguium corpora mortuorum, ne mæror parentum ac propinquorum magistratibus nostris quæstui posset esse. Hunc ego si metum Siciliæ damnatione istius per vestram fidem et severitatem dejecero, judices; satis officio meo, satis illorum voluntati, qui a me hoc petiverunt, factum esse arbitrabor.

50 Quapropter si quem forte inveneris, qui hoc navale cri-

men conetur defendere, is ita defendat: illa communia, quæ ad causam nihil pertinent, prætermittat; me culpam fortunæ assignare, calamitatem crimini dare; me amissionem classis objicere, cum multi viri fortes in communi incertoque periculo belli et terra et mari sæpe offenderint. Nullam tibi objicio fortunam: nihil est, quod ceterorum res minus commode gestas proferas: nihil est, quod multorum naufragia fortunæ colligas. Ego naves inanes fuisse dico: remiges nautasque dimissos: reliquos stirpibus vixisse palmarum: præfuisse classi populi Romani Siculum, perpetuo sociis atque amicis Syracusanum: te illo ipso tempore superioribusque diebus omnibus in littore cum mulierculis perpotasse dico: harum rerum omnium auctores testesque produco. Num tibi insultare in calamitate, num intercludere perfugium fortunæ, num casus bellicos exprobrare aut objicere videor? tametsi solent hi fortunam sibi objici nolle, qui se fortunæ commiserunt, qui in ejus periculis sunt ac varietate versati. Istius quidem calamitatis tuæ fortuna particeps non fuit. Homines enim in prœliis, non in conviviis, belli fortunam periclitari solent: in illa autem calamitate non Martem fuisse communem, sed Venerem possumus dicere. Quodsi fortunam tibi objici non oportet, cur tu fortunæ illorum innocentium veniam ac locum non dedisti? Etiam illud præcidas licet, de his quod supplicium more majorum sumpseris, securique percusseris, idcirco a me in crimen et invidiam vocari. Non in supplicio crimen meum vertitur: non ego securi nego quemquam feriri debere: non ego metum ex re militari, non severitatem imperii, non pœnam flagitii tolli dico oportere. Fateor non modo in socios, sed etiam in cives militesque nostros persæpe esse severe ac vehementer vindicatum. Qua re hæc quoque prætermittas licet.

Ego culpam non in navarchis, sed in te fuisse demonstro: 51
te pretio remiges militesque dimisisse arguo. Hoc navarchi reliqui dicunt: hoc Netinorum fœderata civitas publice dicit: hoc Amestratini, hoc Herbitenses, Agyrinenses, Tyndaritani publice dicunt: tuus denique testis, tuus imperator, tuus æmulus, tuus hospes Cleomenes hoc dicit, sese in terram esse egressum, ut Pachyno, e terrestri præsidio, milites

colligeret, quos in navibus collocaret. Quod certe non fecisset, si suum numerum naves haberent: ea est enim ratio instructarum ornatarumque navium, ut non modo plures, sed ne singuli quidem possint accedere. Dico præterea, illos ipsos reliquos nautas fame atque inopia rerum omnium confectos fuisse ac perditos. Dico, aut omnes extra culpam fuisse, aut, si uni attribuenda culpa sit, in eo maximam fuisse, qui optimam navem, plurimos nautas haberet, summum imperium obtineret: aut, si omnes in culpa fuerint, non oportuisse Cleomenem constitui spectatorem illorum mortis atque cruciatus. Dico, etiam in ipso supplicio mercedem lacrimarum, mercedem vulneris atque plagæ, mercedem funeris ac sepulturæ constitui nefas fuisse. Quapropter si mihi respondere voles, hæc dicito: classem instructam atque ornatam fuisse, nullum propugnatorem abfuisse, nullum vacuum tractum esse remum, rem frumentariam esse suppeditatam, mentiri navarchos, mentiri tot et tam graves civitates, mentiri etiam Siciliam totam: proditum esse te a Cleomene, qui se dixerit exisse in terram, ut Pachyno deduceret milites: animum illis, non copias defuisse: Cleomenem acerrime pugnantem ab his relictum esse atque desertum: nummum ob sepulturam datum nemini. Quæ si dices, tenebere: sin alia dices, ea, quæ a me dicta sunt, non refutabis.

52 Hic tu etiam dicere audebis, *Est in judicibus ille familiaris meus, est paternus amicus ille?* non, ut quisque maxime est, quicum tibi aliquid sit, ita te in hujuscemodi crimine maxime ejus pudet? *Paternus amicus est.* Ipse pater si judicaret, per deos immortales! quid facere posset, cum diceret tibi hæc: Tu in provincia populi Romani prætor, cum tibi maritimum bellum esset administrandum, Mamertinis ex fœdere quam deberent navem per triennium remisisti: tibi apud eosdem privata navis oneraria maxima publice est ædificata: tu a civitatibus pecunias classis nomine coëgisti: tu pretio remiges dimisisti: tu, navis cum esset ab legato et quæstore capta prædonum, archipiratam ab oculis omnium removisti: tu, qui cives Romani esse dicerentur, qui a multis cognoscerentur, securi ferire potuisti: tu tuam domum piratas abducere, in judicium archipiratam domo

producere ausus es: tu in provincia tam splendida, apud socios fidelissimos, cives Romanos honestissimos, in metu periculoque provinciæ, dies continuos complures in littore conviviisque jacuisti: te per eos dies nemo tuæ domi convenire, nemo in foro videre potuit: tu sociorum atque amicorum ad ea convivia matresfamilias adhibuisti: tu inter ejusmodi mulieres prætextatum tuum filium, nepotem meum, collocavisti, ut ætati maxime lubricæ atque incertæ exempla nequitiæ parentis vita præberet: tu prætor in provincia cum tunica pallioque purpureo visus es: tu propter amorem libidinemque tuam imperium navium legato populi Romani ademisti, Syracusano tradidisti: tui milites in provincia Sicilia frugibus frumentoque caruerunt: tua luxuria atque avaritia classis populi Romani a prædonibus capta et incensa est: post Syracusas conditas quem in portum nunquam hostis accesserat, in eo, te prætore, primum piratæ navigaverunt: neque hæc tot et tanta dedecora dissimulatione tua, neque oblivione hominum ac taciturnitate tegere voluisti, sed etiam navium præfectos sine ulla causa de complexu parentum suorum, hospitum tuorum, ad mortem cruciatumque rapuisti; neque te in parentum luctu atque lacrimis mei nominis commemoratio mitigavit: tibi hominum innocentium sanguis non modo voluptati, sed etiam quæstui fuit. Hæc si tibi tuus parens diceret, posses ab eo veniam petere? posses, ut tibi ignosceret, postulare?

53 Satis est factum Siculis, satis officio ac necessitudini, judices, satis promisso nostro ac recepto. Reliqua est ea causa, judices, quæ non jam recepta, sed innata; neque delata ad me, sed in animo sensuque meo penitus affixa atque insita est: quæ non ad sociorum salutem, sed ad civium Romanorum, hoc est, ad uniuscujusque nostrûm vitam et sanguinem pertinet. In qua nolite a me, quasi dubium sit aliquid, argumenta, judices, exspectare: omnia, quæ dicam, sic erunt illustria, ut ad ea probanda totam Siciliam testem adhibere possem. Furor enim quidam, sceleris et audaciæ comes, istius effrenatum animum importunamque naturam tanta oppressit amentia, ut nunquam dubitaret in conventu palam supplicia, quæ in convictos maleficii servos constituta sunt, ea in cives Romanos expromere. Virgis quam multos

The last and worst guilt of this consummate criminal still remains to be told; his CRUELTIES TO ROMAN CITIZENS.

ceciderit, quid ego commemorem? Tantum brevissime, judices, dico: nullum fuit omnino civitatis, isto prætore, in hoc genere discrimen. Itaque jam consuetudine ad corpora civium Romanorum etiam sine istius nutu ferebatur manus ipsa lictoris.

54 Num potes hoc negare, Verres, in foro Lilybæi, maximo conventu, C. Servilium, civem Romanum e conventu Panormitano, veterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram virgis et verberibus abjectum? Aude hoc primum negare, si potes: nemo Lilybæi fuit, quin viderit; nemo in Sicilia, quin audierit. Plagis confectum dico a lictoribus tuis civem Romanum, ante oculos tuos concidisse. At quam ob causam, dii immortales! Tametsi injuriam facio communi causæ et juri civitatis: quasi enim ulla possit esse causa, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidit, ita quæro, quæ in Servilio causa fuerit. Ignoscite in hoc uno, judices: in ceteris enim non magnopere causas requiram. Locutus erat liberius de istius improbitate atque nequitia. Quod isti simulac renuntiatum est, hominem jubet Lilybæum vadimonium Venerio servo promittere. Promittit. Lilybæum venitur. Cogere eum cœpit, cum ageret nemo, nemo postularet, sponsionem II millium nummum facere cum lictore suo, *ni furtis quæstum faceret*. Recuperatores se de cohorte sua dicebat daturum. Servilius et recusare et deprecari, ne iniquis judicibus, nullo adversario, judicium capitis in se constitueretur. Hæc cum maxime loqueretur, sex lictores circumsistunt valentissimi, et ad pulsandos verberandosque homines exercitatissimi: cædunt acerrime virgis: denique proximus lictor (de quo jam sæpe dixi) Sextius, converso baculo, oculos misero tundere vehementissime cœpit. Itaque ille, cum sanguis os oculosque complesset, concidit; cum illi nihilo minus jacenti latera tunderentur, ut aliquando spondere se diceret. Sic ille affectus illinc tum pro mortuo sublatus, perbrevi postea est mortuus. Iste autem homo Venerius, et affluens omni lepore ac venustate, de bonis illius in æde Veneris argenteum Cupidinem posuit. Sic etiam fortunis hominum abutebatur ad nocturna vota cupiditatum suarum.

As in the case of C. SERVILIUS, who was cruelly beaten by his lictors at Lilybæum;

55 Nam quid ego de ceteris civium Romanorum suppliciis

singillatim potius, quam generatim atque universe loquar? Carcer ille, qui est a crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ lautumiæ vocantur, in istius imperio domicilium civium Romanorum fuit. Ut quisque istius animum aut oculos offenderat, in lautumias statim conjiciebatur. Indignum hoc video videri omnibus, judices: et id jam priore actione, cum hæc testes dicerent, intellexi. Retineri enim putatis oportere jura libertatis non modo hic, ubi tribuni plebis sunt, ubi ceteri magistratus, ubi forum plenum judiciorum, ubi senatus auctoritas, ubi existimatio populi Romani et frequentia; sed, ubicumque terrarum et gentium violatum jus civium Romanorum sit, statuitis id pertinere ad communem causam libertatis et dignitatis. In externorum hominum maleficorum sceleratorumque, in prædonum hostiumque custodias tu tantum numerum civium Romanorum includere ausus es? Nunquamne tibi judicii, nunquam concionis, nunquam hujus tantæ frequentiæ, quæ nunc animo te iniquissimo infestissimoque intuetur, venit in mentem? nunquam tibi populi Romani absentis dignitas, nunquam species ipsa hujusce multitudinis in oculis animoque versata est? nunquam te in horum conspectum rediturum, nunquam in forum populi Romani venturum, nunquam sub legum et judiciorum potestatem casurum esse duxisti?

of those numerous Roman citizens whom he constantly sentenced to IMPRISONMENT IN THE QUARRIES OF SYRACUSE.

At quæ erat ista libido crudelitatis exercendæ? quæ tot scelerum suscipiendorum causa? Nulla, judices, præter prædandi novam singularemque rationem. Nam ut illi, quos a poëtis accepimus, qui sinus quosdam obsedisse maritimos aut aliqua promontoria aut prærupta saxa tenuisse dicuntur, ut eos, qui essent appulsi navigiis, interficere possent: sic iste in omnia maria infestus ex omnibus Siciliæ partibus imminebat. Quæcunque navis ex Asia, quæ ex Syria, quæ Tyro, quæ Alexandria venerat, statim certis indicibus et custodibus tenebatur: vectores omnes in lautumias conjiciebantur: onera atque merces in prætoriam domum deferebantur. Versabatur in Sicilia longo intervallo alter, non Dionysius ille, nec Phalaris, (tulit enim illa quondam insula multos et crudeles tyrannos,) sed quoddam novum monstrum, ex vetere illa immanitate, quæ in iisdem locis ver-

56

It being his habit to throw into prison, under pretence of having served under Sertorius, or of being accomplices of the pirates, all the masters and passengers of the several merchant ships which arrived at Sicily from

the east, in order to plunder their cargoes.

sata esse dicitur. Non enim Charybdim tam infestam neque Scyllam nautis, quam istum in eodem freto fuisse arbitror: hoc etiam iste infestior, quod multo se pluribus et immanioribus canibus succinxerat. Cyclops alter, multo importunior: hic enim totam insulam obsidebat; ille Ætnam solam et eam Siciliæ partem tenuisse dicitur. At quæ causa tum subjiciebatur ab ipso, judices, hujus tam nefariæ crudelitatis? Eadem, quæ nunc in defensione commemorabitur. Quicunque accesserant ad Siciliam paulo pleniores, eos Sertorianos milites esse, atque a Dianio fugere dicebat. Illi ad deprecandum periculum proferebant, alii purpuram Tyriam, tus alii atque odores vestemque linteam, gemmas alii et margaritas, vina nonnulli Græca venalesque Asiaticos, ut intelligeretur ex mercibus, quibus ex locis navigarent. Non providerant, eas ipsas sibi causas esse periculi, quibus argumentis se ad salutem uti arbitrabantur. Iste enim hæc eos ex piratarum societate adeptos esse dicebat: ipsos in lautumias abduci imperabat: naves eorum atque onera diligenter asservanda curabat.

57 And when in prison, they were by his orders put to death. (57—60.)

His institutis cum completus jam mercatorum carcer esset, tum illa fiebant, quæ L. Suetium, equitem Romanum, lectissimum virum, dicere audistis, et quæ ceteros audietis. Cervices in carcere frangebantur indignissime civium Romanorum, ut jam illa vox et imploratio, *Civis Romanus sum*, quæ sæpe multis in ultimis terris opem inter barbaros et salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem et supplicium maturius ferret. Quid est, Verres? quid ad hæc cogitas respondere? num mentiri me? num fingere aliquid? num augere crimen? num quid horum dicere istis tuis defensoribus audes? Cedo mihi, quæso, ex ipsius sinu literas Syracusanorum, quas iste ad arbitrium suum confectas esse arbitratur: cedo rationem carceris, quæ diligentissime conficitur, quo quisque die datus in custodiam, quo mortuus, quo necatus sit. LITERÆ SYRACUSANORUM. Videtis cives Romanos gregatim conjectos in lautumias: videtis indignissimo in loco coacervatam multitudinem vestrorum civium. Quærite nunc vestigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant. Nulla sunt. Omnesne mortui? Si ita posset defendere, tamen fides huic defensioni non habe-

retur. Sed scriptum extat in iisdem literis, quod iste homo barbarus ac dissolutus neque attendere unquam, neque intelligere potuit: *ΕΔΙΚΑΙΩΘΗΣΑΝ*, inquit, hoc est, ut Siculi loquuntur, supplicio affecti ac necati sunt.

Si quis rex, si qua civitas exterarum gentium, si qua 58
natio fecisset aliquid in cives Romanos ejusmodi, nonne publice vindicaremus? non bello persequeremur? possemus hanc injuriam ignominiamque nominis Romani inultam impunitamque dimittere? Quot bella arbitramini majores nostros et quanta suscepisse, quod cives Romani injuria affecti, quod navicularii retenti, quod mercatores spoliati dicerentur? At ego jam retentos non queror; spoliatos ferendum puto: navibus, mancipiis, mercibus ademptis, in vincula mercatores esse conjectos, et in vinculis cives Romanos necatos esse arguo. Si hæc apud Scythas dicerem, non hic in tanta multitudine civium Romanorum, non apud senatores, lectissimos civitatis, non in foro populi Romani, de tot et tam acerbis suppliciis civium Romanorum; tamen animos etiam barbarorum hominum permoverem. Tanta enim hujus imperii amplitudo, tanta nominis Romani dignitas est apud omnes nationes, ut ista in nostros homines crudelitas nemini concessa esse videatur. Nunc tibi ego ullam salutem, ullum perfugium putem, cum te implicatum severitate judicum, circumretitum frequentia populi Romani esse videam? Si mehercule (id quod fieri non posse intelligo) ex his te laqueis exueris, ac te aliqua via ac ratione explicaris; in illas tibi majores plagas incidendum est, in quibus te ab eodem me superiore ex loco confici et concidi necesse est. Cui si etiam id, quod defendit, velim concedere; tamen ipsa illa falsa defensio non minus esse ei perniciosa, quam mea vera accusatio debeat. Quid enim defendit? Ex Hispania fugientes se excepisse et supplicio affecisse dicit. Quis tibi id permisit? quo jure fecisti? quis idem fecit? qui tibi facere licuit? Forum plenum et basilicas istorum hominum videmus, et animo æquo videmus. Civilis enim dissensionis, et sive amentiæ, seu fati, seu calamitatis, non est iste molestus exitus; in quo reliquos saltem cives incolumes licet conservare. Verres, ille vetus proditor consulis, translator quæsturæ, aversor pecuniæ publicæ, tantum sibi auctoritatis

in re publica suscepit, ut, quibus hominibus per senatum, per populum Romanum, per omnes magistratus, in foro, in suffragiis, in hac urbe, in re publica versari liceret, iis omnibus mortem acerbam crudelemque proponeret, si fortuna eos ad aliquam partem Siciliæ detulisset. Ad Cn. Pompeium, clarissimum virum et fortissimum, occiso Perperna, permulti ex illo Sertoriano numero militum confugerunt. Quem non ille summo cum studio salvum incolumemque servavit? cui civi tum supplicanti non illa dextera invicta fidem porrexit et spem salutis ostendit? Itane vero? quibus fuit portus apud eum, quem contra arma tulerant, iis apud te, cujus nullum in re publica momentum unquam fuit, mors et cruciatus erat constitutus?

59 Vide, quam commodam defensionem excogitaris. Malo mehercule id, quod tu defendis, his judicibus populoque Romano, quam id, quod ego insimulo, probari: malo, inquam, te isti generi hominum, quam mercatoribus et navicularis inimicum atque infestum putari. Meum enim crimen avaritiæ te nimiæ coarguit: tua defensio furoris cujusdam, et immanitatis, et inauditæ crudelitatis, et pæne novæ proscriptionis. Sed non licet me isto tanto bono, judices, uti: non licet. Adsunt enim Puteoli toti: frequentissimi venerunt ad hoc judicium mercatores, homines locupletes atque honesti, qui partim socios suos, partim libertos, ab isto spoliatos, in vincula conjectos, partim in vinculis necatos, partim securi percussos esse dicunt. Hic vide, quam me sis usurus æquo. Cum ego P. Granium testem produxero, qui suos libertos abs te securi percussos esse dicat, qui abs te navem suam mercesque repetat; refellito, si poteris: meum testem deseram, tibi favebo: te, inquam, adjuvabo: ostendito, illos cum Sertorio fuisse, a Dianio fugientes ad Siciliam esse delatos. Nihil est, quod te mallem probare: nullum enim facinus, quod majore supplicio dignum sit, reperiri neque proferri potest. Reducam iterum equitem Romanum, L. Flavium, si voles: quoniam priore actione, ut patroni tui dictitant, nova quadam sapientia, ut omnes intelligunt, conscientia tua atque auctoritate meorum testium, testem nullum interrogasti. Interrogetur Flavius, si voles, quinam fuerit T. Herennius, is, quem ille argen-

tariam Lepti fecisse dicit: qui cum amplius centum cives Romanos haberet ex conventu Syracusano, qui eum non solum cognoscerent, sed etiam lacrimantes ac te implorantes defenderent, tamen, inspectantibus omnibus Syracusanis, securi percussus est. Hunc quoque testem meum refelli, et illum Herennium Sertorianum fuisse abs te demonstrari et probari volo.

Quid de illa multitudine dicemus eorum, qui, capitibus involutis, in piratarum captivorumque numero producebantur, ut securi ferirentur? Quæ ista nova diligentia? quam ob causam abs te excogitata? An te L. Flavii ceterorumque de T. Herennio vociferatio commovebat? an M. Annii, gravissimi atque honestissimi viri, summa auctoritas paulo diligentiorem timidioremque fecerat? qui nuper pro testimonio, non advenam nescio quem nec alienum, sed eum civem Romanum, qui omnibus in illo conventu notus, qui Syracusis natus esset, abs te securi percussum esse dixit. Post hanc illorum vociferationem, post hanc communem famam atque querimoniam, non mitior in supplicio, sed diligentior esse cœpit. Capitibus involutis cives Romanos ad necem producere instituit: quos tamen idcirco necabat palam, quod homines in conventu (id quod antea dixi) nimium diligenter prædonum numerum requirebant. Hæcine plebi Romanæ, te prætore, est constituta conditio? hæc negotii gerendi spes? hoc capitis vitæque discrimen? Parumne multa mercatoribus sunt necessario pericula subeunda fortunæ, nisi etiam hæ formidines ab nostris magistratibus atque in nostris provinciis impendebunt? Ad eamne rem fuit hæc suburbana ac fidelis Sicilia, plena optimorum sociorum honestissimorumque civium, quæ cives Romanos omnes suis ipsa sedibus libentissime semper accepit, ut, qui usque ex ultima Syria atque Ægypto navigarent, qui apud barbaros propter togæ nomen in honore aliquo fuissent, qui ex prædonum insidiis, qui ex tempestatum periculis profuissent, in Sicilia securi ferirentur, cum se jam domum venisse arbitrarentur? 60

Nam quid ego de P. Gavio, Consano municipe, dicam, judices? aut qua vi vocis, qua gravitate verborum, quo dolore animi dicam? tametsi dolor non deficit: ut cetera mihi 61 Last of all let me mention the

case of P. GAVIUS OF CONSA, A ROMAN CITIZEN, who was not only scourged, but CRUCIFIED, by order of Verres at Messana; and the cross was purposely erected on the seashore, that the sufferer in his last agonies might look to Italy, and see how vain was the protection of its rights and privileges. (61—67.)

in dicendo digna re, digna dolore meo suppetant, magis elaborandum est. Quod crimen ejusmodi est, ut, cum primum ad me delatum est, usurum me illo non putarem; tametsi enim verissimum esse intelligebam, tamen credibile fore non arbitrabar. Coactus lacrimis omnium civium Romanorum, qui in Sicilia negotiantur, adductus Valentinorum, hominum honestissimorum, omniumque Rheginorum testimoniis, multorumque equitum Romanorum, qui casu tum Messanæ fuerunt, dedi tantum priore actione testium, res ut nemini dubia esse posset. Quid nunc agam? Cum jam tot horas de uno genere ac de istius nefaria crudelitate dicam; cum prope omnem vim verborum ejusmodi, quæ scelere istius digna sint, aliis in rebus consumpserim, neque hoc providerim, ut varietate criminum vos attentos tenerem: quemadmodum de tanta re dicam? Opinor, unus modus atque una ratio est. Rem in medio ponam: quæ tantum habet ipsa gravitatis, ut neque mea, quæ nulla est, neque cujusquam ad inflammandos vestros animos eloquentia requiratur. Gavius hic, quem dico, Consanus, cum in illo numero civium Romanorum ab isto in vincula conjectus esset, et nescio qua ratione clam e lautumiis profugisset, Messanamque venisset; qui tam prope jam Italiam et mœnia Rheginorum videret, et ex illo metu mortis ac tenebris quasi luce libertatis et odore aliquo legum recreatus revixisset; loqui Messanæ et queri cœpit, se civem Romanum in vincula conjectum, sibi recta iter esse Romam, Verri se præsto advenienti futurum.

62 Non intelligebat miser, nihil interesse, utrum hæc Messanæ, an apud ipsum in prætorio loqueretur. Nam, ut antea vos docui, hanc sibi iste urbem delegerat, quam haberet adjutricem scelerum, furtorum receptricem, flagitiorum omnium consciam. Itaque ad magistratum Mamertinum statim deducitur Gavius: eoque ipso die casu Messanam Verres venit. Res ad eum defertur: esse civem Romanum, qui se Syracusis in lautumiis fuisse quereretur; quem, jam ingredientem navem, et Verri nimis atrociter minitantem, a se retractum esse et asservatum, ut ipse in eum statueret, quod videretur. Agit hominibus gratias, et eorum benivolentiam erga se diligentiamque collaudat. Ipse

inflammatus scelere et furore in forum venit. Ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat. Exspectabant omnes, quo tandem progressurus, aut quidnam acturus esset: cum repente hominem proripi, atque in foro medio nudari ac deligari, et virgas expediri jubet. Clamabat ille miser, se civem esse Romanum, municipem Consanum: meruisse cum L. Precio, splendidissimo equite Romano, qui Panormi negotiaretur, ex quo hæc Verres scire posset. Tum iste se comperisse ait, eum speculandi causa in Siciliam ab ducibus fugitivorum esse missum; cujus rei neque index, neque vestigium aliquod, neque suspicio cuiquam esset ulla: deinde jubet undique hominem vehementissime verberari. Cædebatur virgis in medio foro Messanæ civis Romanus, judices; cum interea nullus gemitus, nulla vox alia illius miseri inter dolorem crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc, *Civis Romanus sum.* Hac se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modo hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur; sed, cum imploraret sæpius usurparetque nomen civitatis, crux, crux, inquam, infelici et ærumnoso, qui nunquam istam pestem viderat, comparabatur.

O nomen dulce libertatis! O jus eximium nostræ civita- 63
tis! O lex Porcia legesque Semproniæ! O graviter desiderata et aliquando reddita plebi Romanæ tribunicia potestas! Hucine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido fœderatorum, ab eo, qui beneficio populi Romani fasces et secures haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? Quid? cum ignes candentesque laminæ ceterique cruciatus admovebantur, si te illius acerba imploratio et vox miserabilis non inhibebat, ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu et gemitu maximo commovebare? In crucem tu agere ausus es quemquam, qui se civem Romanum esse diceret? Nolui tam vehementer agere hoc prima actione, judices: nolui. Vidistis enim, ut animi multitudinis in istum dolore et odio et communis periculi metu concitarentur. Statui egomet mihi tum modum et orationi meæ, et C. Numitorio, equiti Romano, primo homini, testi meo: et Glabrionem, id quod sapientissime fecit, facere lætatus sum, ut repente consilium

in medio testimonio dimitteret. Etenim verebatur, ne populus Romanus ab isto eas pœnas vi repetisse videretur, quas veritus esset ne iste legibus et vestro judicio non esset persoluturus. Nunc, quoniam exploratum est omnibus, quo loco causa tua sit, et quid de te futurum sit; sic tecum agam. Gavium istum, quem repentinum speculatorem fuisse dicis, ostendam, in lautumias Syracusis a te esse conjectum: neque id solum ex literis ostendam Syracusanorum, ne possis dicere, me, quia sit aliquis in literis Gavius, hoc fingere et eligere nomen, ut hunc illum esse possim dicere; sed ad arbitrium tuum testes dabo, qui istum ipsum Syracusis abs te in lautumias conjectum esse dicant. Producam etiam Consanos, municipes illius ac necessarios, qui te nunc sero doceant, judices non sero, illum P. Gavium, quem tu in crucem egisti, civem Romanum et municipem Consanum, non speculatorem fugitivorum fuisse.

64 Cum hæc omnia, quæ polliceor, cumulate tuis proximis plana fecero; tum istuc ipsum tenebo, quod abs te mihi datur: eo contentum me esse dicam. Quid enim nuper tu ipse, cum populi Romani clamore atque impetu perturbatus exiluisti, quid, inquam, locutus es? illum, quod moram supplicio quæreret, ideo clamitasse, se esse civem Romanum: sed speculatorem fuisse. Jam mei testes veri sunt. Quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. et P. Cottii, nobilissimi homines, ex agro Tauromenitano? quid Q. Lucceius, qui argentariam Rhegii maximam fecit? quid ceteri? Adhuc enim testes ex eo genere a me sunt dati, non qui novisse Gavium, sed se vidisse dicerent, cum is, qui se civem Romanum esse clamaret, in crucem ageretur. Hoc tu, Verres, idem dicis: hoc tu confiteris illum clamitasse, se civem esse Romanum: apud te nomen civitatis ne tantum quidem valuisse, ut dubitationem aliquam, ut crudelissimi tæterrimique supplicii aliquam parvam moram saltem posset afferre. Hoc teneo, hic hæreo, judices, hoc sum contentus uno: omitto ac negligo cetera: sua confessione induatur ac juguletur necesse est. Qui esset, ignorabas: speculatorem esse suspicabare: non quæro, qua suspicione; tua te accuso oratione: civem Romanum se esse dicebat. Si tu apud Persas aut in extrema India deprehensus, Verres, ad supplicium

ducerere; quid aliud clamitares, nisi te civem esse Romanum? et si tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis atque ultimis gentibus positos, nobile et illustre apud omnes nomen tuæ civitatis profuisset; ille, quisquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi esset ignotus, cum civem se Romanum esse diceret, apud te prætorem, si non effugium, ne moram quidem mortis mentione atque usurpatione civitatis assequi potuit?

Homines tenues, obscuro loco nati, navigant; adeunt ad 65
ea loca, quæ nunquam antea viderunt, ubi neque noti esse iis, quo venerunt, neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tamen fiducia civitatis non modo apud nostros magistratus, qui et legum et existimationis periculo continentur; neque apud cives solum Romanos, qui et sermonis et juris et multarum rerum societate juncti sunt, fore se tutos arbitrantur: sed, quocunque venerint, hanc sibi rem præsidio sperant esse futuram. Tolle hanc spem, tolle hoc præsidium civibus Romanis; constitue nihil esse opis in hac voce, *Civis Romanus sum;* posse impune prætorem aut alium quemlibet supplicium, quod velit, in eum constituere, qui se civem Romanum esse dicat, quod eum quis ignoret: jam omnes provincias, jam omnia regna, jam omnes liberas civitates, jam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime patuit, civibus Romanis ista defensione præcluseris. Quid, si L. Precium, equitem Romanum, qui tum in Sicilia erat, nominabat? etiamne id magnum fuit, Panormum literas mittere? Asservasses hominem, custodiis Mamertinorum tuorum vinctum, clausum habuisses, dum Panormo Precius veniret: cognosceret hominem; aliquid de summo supplicio remitteres: si ignoraret; tum, si ita tibi videretur, hoc juris in omnes constitueres, ut, qui neque tibi notus esset, neque cognitorem locupletem daret, quamvis civis Romanus esset, in crucem tolleretur.

Sed quid ego plura de Gavio? quasi tu Gavio tum fueris 66
infestus, ac non nomini, generi, juri civium hostis. Non illi, inquam, homini, sed causæ communi libertatis inimicus fuisti. Quid enim attinuit, cum Mamertini more atque instituto suo crucem fixissent post urbem in via Pompeia, te jubere in ea parte figere, quæ ad fretum spectaret; et hoc

addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te idcirco illum locum deligere, ut ille, quoniam se civem Romanum esse diceret, ex cruce Italiam cernere ac domum suam prospicere posset? Itaque illa crux sola, judices, post conditam Messanam illo in loco fixa est. Italiæ conspectus ad eam rem ab isto delectus est, ut ille in dolore cruciatuque moriens perangusto fretu divisa servitutis ac libertatis jura cognosceret; Italia autem alumnum suum servitutis extremo summoque supplicio affixum videret. Facinus est vincire civem Romanum; scelus verberare; prope parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Non fuit his omnibus iste contentus. Spectet, inquit, patriam; in conspectu legum libertatisque moriatur. Non tu hoc loco Gavium, non unum hominem nescio quem, civem Romanum, sed communem libertatis et civitatis causam in illum cruciatum et crucem egisti. Jam vero videte hominis audaciam. Nonne eum graviter tulisse arbitramini, quod illam civibus Romanis crucem non posset in foro, non in comitio, non in rostris defigere? Quod enim his locis in provincia sua, celebritate simillimum, regione proximum potuit, elegit: monumentum sceleris audaciæque suæ voluit esse in conspectu Italiæ, vestibulo Siciliæ, prætervectione omnium, qui ultro citroque navigarent.

67 Si hæc non ad cives Romanos, non ad aliquos amicos nostræ civitatis, non ad eos, qui populi Romani nomen audissent; denique, si non ad homines, verum ad bestias; aut etiam, ut longius progrediar, si in aliqua desertissima solitudine ad saxa et ad scopulos hæc conqueri ac deplorare vellem: tamen omnia muta atque inanimata tanta et tam indigna rerum atrocitate commoverentur. Nunc vero cum loquar apud senatores populi Romani, legum et judiciorum et juris auctores, timere non debeo, ne non unus iste civis Romanus illa cruce dignus, ceteri omnes simili periculo indignissimi judicentur. Paulo ante, judices, lacrimas in morte misera atque indigna navarchorum non tenebamus; et recte ac merito sociorum innocentium miseria commovebamur: quid nunc in nostro sanguine tandem facere debemus? Nam civium Romanorum omnium sanguis conjunctus

existimandus est, quoniam et salutis omnium ratio et veritas postulat. Omnes hoc loco cives Romani, et qui adsunt, et qui ubique sunt, vestram severitatem desiderant, vestram fidem implorant, vestrum auxilium requirunt: omnia sua jura, commoda, auxilia, totam denique libertatem in vestris sententiis versari arbitrantur. A me, tametsi satis habent, tamen, si res aliter acciderit, plus habebunt fortasse, quam postulant. Nam si qua vis istum de vestra severitate eripuerit, id quod neque metuo, judices, neque ullo modo fieri posse video; sed si in hoc me ratio fefellerit, Siculi causam suam perisse querentur, et mecum pariter moleste ferent: populus quidem Romanus brevi, quoniam mihi potestatem apud se agendi dedit, jus suum, me agente, suis suffragiis ante Calendas Februarias recuperabit. Ac, si de mea gloria et amplitudine quæritis, judices; non est alienum meis rationibus, istum mihi ex hoc judicio ereptum ad illud populi Romani judicium reservari. Splendida est illa causa: probabilis mihi et facilis; populo grata atque jucunda. Denique, si videor hic, quod ego non quæsivi, de uno isto voluisse crescere; isto absoluto, quod sine multorum scelere fieri non potest, de multis mihi crescere licebit.

Sed mehercule vestra reique publicæ causa, judices, nolo 68
in hoc delecto consilio tantum flagitium esse commissum: nolo eos judices, quos ego probarim atque delegerim, sic in hac urbe notatos, isto absoluto, ambulare, ut non cera, sed cœno obliti esse videantur. Quamobrem te quoque, Hortensi, si qui monendi locus ex hoc loco est, moneo: videas etiam atque etiam et consideres, quid agas, quo progrediare, quem hominem et qua ratione defendas. Neque de illo tibi quicquam præfinio, quo minus ingenio mecum atque omni dicendi facultate contendas: cetera si qua putas te occultius extra judicium, quæ ad judicium pertineant, facere posse; si quid artificio, consilio, potentia, gratia, copiis istius moliri cogitas: magnopere censeo desistas; et illa, quæ temptata jam et cœpta sunt ab isto, a me autem pervestigata et cognita, moneo ut extinguas et longius progredi non sinas. Magno tuo periculo peccabitur in hoc judicio; majore, quam putas. Quod enim te liberatum jam existimationis metu, defunctum honoribus, designatum consulem

This great criminal then, judges, you must not acquit; nor must Hortensius dare to use any undue means to save him. If you do, you will not save Verres, for I shall certainly accuse him before the people; but you will ruin the power of your own order, you will infal-

libly cause the judicial power to be transferred to other hands.

cogites: mihi crede, ornamenta ista et beneficia populi Romani non minore negotio retinentur, quam comparantur. Tulit hæc civitas, quoad potuit, quoad necesse fuit, regiam istam vestram dominationem in judiciis et omni re publica; tulit: sed quo die populo Romano tribuni plebis restituti sunt, omnia ista vobis (si forte nondum intelligitis) adempta atque erepta sunt. Omnium nunc oculi conjecti sunt hoc ipso tempore in unumquemque nostrûm, qua fide ego accusem, qua religione hi judicent, qua tu ratione defendas. De omnibus nobis, si quis tantulum de recta regione deflexerit, non illa tacita existimatio, quam antea contemnere solebatis, sed vehemens ac liberum populi Romani judicium consequetur. Nulla tibi, Quinte, cum isto cognatio est, nulla necessitudo: quibus excusationibus antea nimium in aliquo judicio studium tuum defendere solebas, earum habere in hoc homine nullam potes. Quæ iste in provincia palam dictitabat, cum ea, quæ faciebat, tua se fiducia facere dicebat, ea ne vera putentur, tibi maxime est providendum.

69 Ego mei rationem jam officii confido esse omnibus iniquissimis meis persolutam: nam istum paucis horis primæ actionis omnium mortalium sententiis condemnavi. Reliquum judicium jam non de mea fide, quæ perspecta est, nec de istius vita, quæ damnata est; sed de judicibus, et, vere ut dicam, de te futurum est. At quo tempore futurum est? (nam id maxime providendum est: etenim cum omnibus in rebus, tum in re publica permagni momenti est ratio atque inclinatio temporum:) nempe eo, cum populus Romanus aliud genus hominum atque alium ordinem ad res judicandas requirit: nempe lege de judiciis judicibusque novis promulgata. Quam non is promulgavit, quo nomine proscriptam videtis, sed hic reus: hic, inquam, sua spe atque opinione, quam de vobis habet, legem illam scribendam promulgandamque curavit. Itaque cum primo agere cœpimus, lex non erat promulgata; cum iste, vestra severitate permotus, multa signa dederat, quamobrem responsurus non videretur, mentio de lege nulla fiebat: posteaquam iste recreari et confirmari visus est, lex statim promulgata est. Cui legi cum vestra dignitas vehementer adversetur, istius spes falsa et insignis impudentia maxime suffragatur. Hic si quid erit

commissum a quoquam vestrûm, quod reprehendatur: aut populus Romanus judicabit de eodem homine, quem jam antea judiciis indignum putavit; aut ii, qui, propter offensionem judiciorum, de veteribus judicibus lege nova novi judices erunt constituti.

70 Mihi porro, ut ego non dicam, quis omnium mortalium non intelligit, quam longe progredi sit necesse? Potero silere, Hortensi, potero dissimulare, cum tantum res publica vulnus acceperit, ut expilatæ provinciæ, vexati socii, dii immortales spoliati, cives Romani cruciati et necati impune, me actore, esse videantur? potero ego hoc onus tantum aut in hoc judicio deponere, aut tacitus sustinere? Non agitanda res erit? non in medium proferenda? non populi Romani fides imploranda? non omnes, qui tanto se scelere obstrinxerint, ut aut fidem suam corrumpi paterentur, aut judicium corrumperent, in discrimen aut judicium vocandi? Quæret aliquis fortasse, Tantumne igitur laborem, tantas inimicitias tot hominum suscepturus es? Non studio quidem hercule ullo, neque voluntate: sed non idem licet mihi, quod iis, qui nobili genere nati sunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur: longe alia mihi lege in hac civitate et conditione vivendum est. Venit mihi in mentem M. Catonis, hominis sapientissimi et vigilantissimi: qui cum se virtute, non genere, populo Romano commendari putaret, cum ipse sui generis initium ac nominis ab se gigni et propagari vellet, hominum potentissimorum suscepit inimicitias, et maximis in laboribus usque ad summam senectutem summa cum gloria vixit. Postea Q. Pompeius, humili atque obscuro loco natus, nonne plurimis inimicitiis, maximis suis periculis ac laboribus amplissimos honores est adeptus? Modo C. Fimbriam, C. Marium, C. Cœlium vidimus non mediocribus inimicitiis ac laboribus contendere, ut ad istos honores pervenirent, ad quos vos per ludum et per negligentiam pervenistis. Hæc eadem est nostræ rationis regio et via: horum nos hominum sectam atque instituta persequimur.

As for myself, I shall pursue this accusation fearlessly and inflexibly, careless of how many enemies it may raise against me among the nobility, and sure that it is only by such honest and fearless conduct that a man of my birth can rise to honour and greatness.

71 Videmus, quanta sit in invidia, quantoque in odio apud quosdam nobiles homines novorum hominum virtus et industria: si tantulum oculos dejecerimus, præsto esse insi-

dias: si ullum locum aperuerimus suspicioni aut crimini, accipiendum statim vulnus esse: semper nobis vigilandum, semper laborandum videmus. Inimicitiæ sunt? subeantur: labor? suscipiatur. Etenim tacitæ magis et occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quam indictæ atque apertæ. Hominum nobilium non fere quisquam nostræ industriæ favet: nullis nostris officiis benivolentiam illorum allicere possumus: quasi natura et genere disjuncti sint, ita dissident a nobis animo et voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiæ periculi, quorum animos jam ante habueris inimicos et invidos, quam ullas inimicitias susceperis? Quamobrem mihi, judices, optatum est illud, in hoc reo finem accusandi facere, cum et populo Romano satisfactum, et receptum officium Siculis, necessariis meis, erit persolutum: deliberatum est autem, si res opinionem meam, quam de vobis habeo, fefellerit, non modo eos persequi, ad quos maxime culpa corrupti judicii, sed etiam illos, ad quos conscientiæ contagio pertinebit. Proinde si qui sunt, qui in hoc reo aut potentes, aut audaces, aut artifices ad corrumpendum judicium velint esse, ita sint parati, ut, disceptante populo Romano, mecum sibi rem videant futuram: et, si me in hoc reo, quem mihi inimicum Siculi dederunt, satis vehementem, satis perseverantem, satis vigilantem esse cognorunt; existiment, in his hominibus, quorum ego inimicitias populi Romani salutis causa suscepero, multo graviorem atque acriorem futurum.

72 In conclusion, I appeal to every god whom Verres has insulted by his manifold sacrileges, and implore them to bring him to condign punishment, and to make this one example so striking

Nunc te, Jupiter Optime Maxime, cujus iste donum regale, dignum tuo pulcherrimo templo, dignum Capitolio atque ista arce omnium nationum, dignum regio munere, tibi factum ab regibus, tibi dicatum atque promissum, per nefarium scelus de manibus regiis extorsit; cujusque sanctissimum et pulcherrimum simulacrum Syracusis sustulit: teque, Juno Regina, cujus duo fana duabus in insulis posita sociorum, Melitæ et Sami, sanctissima et antiquissima, simili scelere idem iste omnibus donis ornamentisque nudavit: teque, Minerva, quam item iste duobus in clarissimis et religiosissimis templis expilavit, Athenis, cum auri grande pondus, Syracusis, cum omnia præter tectum et parietes abstulit: teque, Latona, et Apollo, et Diana, quorum iste Deli non fanum, sed, ut hominum opinio et religio fert, se-

dem antiquam divinumque domicilium nocturno latrocinio atque impetu compilavit: etiam te, Apollo, quem iste Chio sustulit: teque etiam atque etiam, Diana, quam Pergæ spoliavit, cujus simulacrum sanctissimum Segestæ, bis apud Segestanos consecratum, semel ipsorum religione, iterum P. Africani victoria, tollendum asportandumque curavit: teque, Mercuri, quem Verres in domo et in privata aliqua palæstra posuit, P. Africanus in urbe sociorum et in gymnasio Tyndaritanorum juventutis illorum custodem ac præsidem voluit esse: teque, Hercules, quem iste Agrigenti, nocte intempesta, servorum instructa et comparata manu, convellere ex suis sedibus atque auferre conatus est: teque, sanctissima mater Idæa, quam apud Enguinos, augustissimo et religiosissimo templo, sic spoliatam reliquit, ut nunc nomen modo Africani et vestigia violatæ religionis maneant, monumenta victoriæ fanique ornamenta non extent: vosque, omnium rerum forensium, consiliorum maximorum, legum, judiciorumque arbitri et testes, celeberrimo in loco populi Romani locati, Castor et Pollux, quorum e templo quæstum iste sibi et prædam improbissimam comparavit: omnesque dii, qui vehiculis tensarum sollemnes cœtus ludorum initis, quorum iter iste ad suum quæstum, non ad religionum dignitatem, faciendum exigendumque curavit: teque, Ceres et Libera, quarum sacra, sicut opiniones hominum ac religiones ferunt, longe maximis atque occultissimis cærimoniis continentur, a quibus initia vitæ atque victus, morum, legum, mansuetudinis, humanitatis hominibus et civitatibus data ac dispertita esse dicuntur; quarum sacra populus Romanus a Græcis ascita et accepta tanta religione et publice et privatim tuetur, non ut ab illis huc allata, sed ut ceteris hinc tradita esse videantur; quæ ab uno isto sic polluta ac violata sunt, ut simulacrum Cereris unum, quod a viro non modo tangi, sed ne aspici quidem fas fuit, e sacrario Catinæ convellendum auferendumque curaverit, alterum autem Henna ex sua sede ac domo sustulerit; quod erat tale, ut homines, cum viderent, aut ipsam videre se Cererem, aut effigiem Cereris non humana manu factam, sed de cœlo lapsam, arbitrarentur: vos etiam atque etiam imploro et appello, sanctissimæ deæ, quæ illos Hennenses lacus lucosque

that I may never be called upon again to demand justice on a similar criminal.

incolitis, cunctæque Siciliæ, quæ mihi defendenda tradita est, præsidetis; a quibus inventis frugibus et in orbem terrarum distributis, omnes gentes ac nationes vestri religione numinis continentur. Ceteros item deos deasque omnes imploro et obtestor, quorum templis et religionibus iste, nefario quodam furore et audacia instinctus, bellum sacrilegum semper impiumque habuit indictum, ut si in hoc reo atque in hac causa omnia mea consilia ad salutem sociorum, dignitatem populi Romani, fidem meam spectaverunt, si nullam ad rem nisi ad officium et virtutem omnes meæ curæ, vigiliæ, cogitationesque elaborarunt, quæ mea mens in suscipienda causa fuit, fides in agenda, eadem vestra sit in judicanda: deinde uti C. Verrem, si ejus omnia sunt inaudita et singularia facinora sceleris, audaciæ, perfidiæ, libidinis, avaritiæ, crudelitatis, dignus exitus ejusmodi vita atque factis vestro judicio consequatur; utique res publica meaque fides una hac accusatione mea contenta sit, mihique posthac bonos potius defendere liceat, quam improbos accusare necesse sit.

RATIS: EXCUDEBAT J. S. CROSSLEY.

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 074 088 9